

„... kacérkodni fogok vele.”

Slachta Etelka soproni úrileány naplója,
1838–1840

Kiadja:
Mediawave Alapítvány
Győr, 2014

Mediawave Alapítvány kiadványa

A kötet megjelenését támogatták:

Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára
Győr Megyei Jogú Város Levéltára
Győri Tanulmányok Szerkesztősége
Mediawave Alapítvány

Szerkesztőbizottság:

BANA JÓZSEF, DOMINKOVITS PÉTER, KATONA CSABA

A naplót közreadja:

KATONA CSABA

tudományos munkatárs

MTA BTK Történettudományi Intézet

Arculat:

KURCSIS LÁSZLÓ

Felelős kiadó: HARTYÁNDI JENŐ

Készült: Palatia Nyomda és Kiadó

Felelős vezető: RADEK JÓZSEF

ISBN 978-963-08-9608-5

TARTALOM

KATONA CSABA: <i>Többéjszakás kaland — avagy Slachta Etelka újrafelfedezése. Néhány gondolat a naplók másodszori kiadásához</i>	5
KATONA CSABA: <i>Lány tollal: sorvezető Slachta Etelka naplóihoz</i>	13
<i>A naplók szövege</i>	27
<i>A naplók közreadójáról</i>	135
<i>Személy- és helynévmutató</i>	137
<i>Függelék (illusztrációk)</i>	

KATONA CSABA

Többéjszakás kaland — avagy Slachta Etelka újrafelfedezése* *Néhány gondolat a naplók másodszori kiadásához*

Immár tíz éve, 2004-ben látott napvilágot az első olyan, a Mediawave Alapítvány által kiadott kötet, amely Slachta Etelka naplóit tartalmazza. Az eltelt egy évtized és az időközben teljességgel meg- és felvásárolt, ekképp hiánycikké nemesedett könyv — van-e ennél nagyobb siker? — újrakiadása mint a naplók közreadóját egyfajta számvetésre késztet.¹ Tekintsünk hát vissza!

2001-ben ismertem meg Slachta Etelkát, akkor még nem sejtetem... Mit is? Azt biztosan nem, hogy hosszú távú kapcsolat lesz. Etelkát pusztán a véletlen szeszélye sodorta a közelembe. „Megismerkedésünk” helyszíne az Országos Széchényi Könyvtár volt, ahova akkortájt még gyakorta üzött el az ifjonti lelkesedés. Itt egy fürdőletről szóló tanulmányt olvasva — ha jól emlékszem, Vörös Károly írása volt az — fedeztem fel egy hivatkozást naplóira. Mivel felkeltette érdeklődésem, rövidesen megtudtam, hogy e naplók ma is megvannak, még hozzá a Soproni Levéltárban. Innen már csak egy lépés volt, hogy kiváló barátom, Dominkovits Péter főlevéltáros úr (ma már a jeles intézmény igazgatója) személyesen is bemutassa a hölgyet, azaz: kezembe nyomja az irathagyatékot a levéltár ódon iratoktól roskadozó polcai között.

Így kezdődött minden, mondhatni a vakszerencsének köszönhetően. A maga módján szerelem volt ez első látásra — azaz inkább olvasásra. A Soproni Szemle hasábjain előbb a napló Balatonfüreden kelt részei,²

---

* Először a *Slachta Etelka — reloaded* címvariánsra gondoltam az angolszász tudományos orientáció jegyében. Ám végiggondolva a *reloaded* szó egyik jelentését (= újratöltve), úgy ítélt meg, hogy ezt még sem társítom közvetlenül Etelka nevéhez az esetleges frivol értelmezések elkerülése végett — K. Cs.

¹ E mélyről jövő érzést jelentős mértékben erősítette barátom és kollégám, Bana József igazgató úr ráutaló magatartása: erőteljes ösztönzése mozgósító erővel hatott rám.

² KATONA CSABA: Egy soproni kisasszony a füredi fürdőben (Schlachta Etelka naplója). *Soproni Szemle*, 2002. 2. sz. 126–145.; KATONA CSABA: „Menj, menj leány, vegyülj a mulatság zajába...” Schlachta Etelka balatonfüredi naplója (2. rész). *Soproni Szemle*, 2002. 3. sz. 267–276.; KATONA CSABA: „Menj, menj leány, vegyülj a mulatság zajába...” Slachta Etelka balatonfüredi naplója (3., befejező rész). *Soproni Szemle*, 56. (2002). 4. sz. 333–346. Etelka személyiségére: KATONA CSABA: Napló és írója. Egy lány balatoni „szerelmei” 1841-ben. *Női sorsok a történelemben*. Fel. szerk.: MÓZER IBOLYA. Szombathely, 2002. (Partes Populorum Minores Ali-

majd öt kötetben a 4–15. naplókötetek,³ önálló kiadványként ismét a füredi naplórészletek,⁴ végül az ezekhez kötődő levelezés — Etelka és későbbi férje, Szekrényessy József között — látott napvilágot.⁵ A teljes kiadás tíz évvel ezelőtti megkezdéséhez az ihletet az hozta meg, hogy a 2003. évi Mediawave-konferencia alkalmával egy egész előadás erejéig mutattam be kivonatosan a közönségnek Etelka túlfűtött gondolatait. Ez vélhetően nem untatta a jelenlevőket: „Nagy sikert aratott Katona Csaba előadása, amely *Egy erotikus nő naplója a XIX. század közepéről* címet viselte. A majd’ két évszázaddal ezelőtt Sopronban élő nő személyes vallomása azért kuriózum, mert ebből a korból ilyen jellegű anyagok nem ismeretesek.”⁶

Akkor persze még nem lehetett modellezni, hogy az Etelkával kibontakozó szellemi románcom egyszer szinte önálló életre kel az interneten is, nevezetesen Németh Ványi Klári révén. Szinte meghatóak veretes — a képzavarok révén a nyelvi korlátokkal dicséretes bátorsággal leszámoló — sorai: „Báró Zadjeli Slachta Etelka soproni úrileány édes-bús

---

enigenae, 7.) 201–230.; GYÁNI GÁBOR: Női identitás egy reformkori napló tükrében. *Évek és színek. Tanulmányok Fábri Anna tiszteletére hatvanadik születésnapja alkalmából*. Szerk.: STEINERT ÁGOTA. Bp., 2005. 33–40.; KATONA CSABA: „Ó, tovább kellett volna Önnek Pesten maradni!” A reformkori Pest emlékezete Slachta Etelka naplóiban. *Urbs. Magyar Várostörténeti Évkönyv, II.* Főszerk.: Á. VARGA LÁSZLÓ. Bp., 2007. 387–408.; KÖVÉR GYÖRGY: Én-azonosság az ego-dokumentumokban. Napló, önéletírás, levelezés. *Soproni Szemle*, 2011. 3. sz. 219–240.; KATONA CSABA: A kacér és a szende: Slachta Etelka és Kölcsey Antónia naplóinak értelmezései. *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle*, 2012. 2. sz. 52–60.; KATONA CSABA: A kacér és a szende. Slachta Etelka és Kölcsey Antónia naplóinak értelmezései. *A személyes történelem forrásai*. Szerk.: GALAMBOS SÁNDOR–KUJBUSNÉ MECSEI ÉVA. Nyíregyháza, 2014. (Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltára Évkönyve, 20.) 25–36.

³ „... kacérkodni fogok veled.” *Slachta Etelka soproni úrileány naplója, 1838–1840*. A naplót közreadja: KATONA CSABA. Győr, 2004; „... kacérkodni fogok veled.” *Slachta Etelka soproni úrileány naplója, 1840 március–december*. A naplót közreadja: KATONA CSABA. Győr, 2005; „... kacérkodni fogok veled.” *Slachta Etelka soproni úrileány naplója, 1840 december–1841 augusztus*. A bevezetőt írta, a naplót közreadja, jegyzetekkel ellátta és a mutatót készítette: KATONA CSABA. Győr, 2006; „... kacérkodni fogok veled.” *Slachta Etelka soproni úrileány naplója, 1842–1843*. A naplót közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezetőt írta, személy- és helymutatót készítette: KATONA CSABA. Győr, 2007.

⁴ „Füreden az idén először nékem hozatik szerenád...” *Slachta Etelka balatonfüredi naplója, 1841*. Szerk., a bevezetőt írta és jegyzetekkel ellátta: KATONA CSABA. Balatonfüred, 2008. [Balatonfüred Városért Közalapítvány kiadványai, 37.]

⁵ „Azért én önnek sem igent, sem nemet nem mondtam.” *Válogatás Slachta Etelka és Szekrényessy József leveleiből*. Közreadja, jegyzetekkel ellátta, a bevezetőt írta, a személy- és helynévmutatót készítette: KATONA CSABA. Győr, 2008.

⁶ NAGY ÁKOS: Egy gondolat — sok nő. *Népszava*, 2003. május 6. <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=9991> [a letöltés ideje: 2014 májusa].

sorai több, mint száz éven át szenderegtek⁷ a Soproni Városi Levéltár egyik poros zugában, mikor Csatkai Endre hely és művészettörténész 1943-ban rátalált a biedermeier kisasszonyra, 15 kötetnyi terjedelemben. Csatkait, mint minden valamire való gáláns »herceget« büszkeséggel töltötte el, hogy kutatómunka címen ébresztő csókot lehelhetett a reformkori Csiplerózsika ajkára, mitől természetesen azonnal felébredt és a helytörténész karján újra belibbent a városka társasági életébe, igaz csak a Soproni Szemle hasábjain. A második világháború azonban véget vetett a kultúr-románcnak. Etelkának most hatvan évet kellett várakoznia, hogy újabb szíveket ejtsen rabul. Sikerral járt, bájain az idő vasfoga nem ejtett csorbát, hiszen betűkbe zárva várták, hogy újra hódítsanak! A kaland Katona Csaba történész személyében érkezett és gyümölcsözővé vált. Katona 2004 és 2007 között *Kaczerkodikni fogok vele* címmel a Mediawave Alapítvány támogatásával, precíz, pontos jegyzetekkel, négy kötetben publikálta, a soproni úrileány 15 kötetes naplóját.”⁸

E kiadások révén fejlődött a jobb sorsra érdemes Etelka a magyar Bridget Jones-szá, akinek egykori feljegyzéseit úgymond az első magyar erotikus női naplóként tartják számon. Így jellemezte pl. Rózsa György is, aki a maga módján sokat tett Etelka még ismertebbé válásáért. Az ő *Magyar első* című filmsorozatában az adott rész is ezt a címet kapta: *Az első magyar erotikus női napló*.⁹ Az igazsághoz hozzátartozik persze, hogy akad, aki nem osztja ezt a véleményt, így a népszerű Wikipédia azon szerzője sem, aki Etelkáról írt szócikket: „A kötet — túlzó és félreérthető módon az »első erotikus női napló« jelzővel lett ellátva, melyet az egyébként páratlanul értékes kor- és társadalomtörténeti forrás nem igazol, címe is koncepciónak alárendelve viseli a »kaczerkodikni fogok vele« főcímet.”¹⁰

Ezzel az állítással azért vitáznék. Érvként mindjárt a naplóból vett idézetet citálnám, amit fenti logika szerint Etelka bizonyosan azért írt le, hogy az utólagos kiadói koncepciót szolgálja vele... Azt viszont döreség lenne cáfolni, amit a szócikk szerzője ugyanitt szögez le: „A jó írói érzék-

⁷ Ez kissé túlzás: a naplók nem szenderegtek évszázadokig a soproni levéltárban, már csak azért sem, mert még 200 évesek sincsenek. Azok a második világháborút megelőzően kerültek a Soproni Levéltárba a családtól.

⁸ NÉMETH VÁNYI KLÁRA: Csak lány utódok. *Irodalmi Centrifuga*, 2010. augusztus 21. http://centrifuga.blog.hu/2010/08/21/csak_lany_utod [a letöltés ideje: 2014 májusa].

⁹ *Magyar első — az első magyar erotikus női napló*. <http://kereso.nava.hu/document/show/id/471340> [a letöltés ideje: 2014 májusa].

¹⁰ Szekrényessy Józsefné Slachta Etelka szócikk. *Wikipédia*. http://hu.wikipedia.org/wiki/Szekrényessy_Józsefné_Slachta_Etelka

kel megáldott Szekrényessyné naplói a női lélek, a női individuum értékes lenyomatai.” Lássunk egy mintaszerű példát is eme értékes lenyomatból: „Nem volt pénze, kurvához ment, s annak három húszast szándékozott adni. [...] Hogy ily tett után, alacsony vágyainak szolgálva s eleget téve a szégyen egy neme fogá el a tiszta szűz mellett, képzelhető. [...]Ha még nálunk lett volna, jelenlétem, az én közelségem őt annyira felhevítette volna, hogy tüzes kínjai csillapításául menedéket keresett volna egy kurvánál — de nem előre calculirozva, vadászva ezen kéjt. Ez alávaló, ez csúnya s nemtelen.”

Etelka tehát már a Wikipédián is hódít. Nem sokkal korábban arról hallottam, hogy a már emlegetett Országos Széchényi Könyvtár katalógusai között (sok magvas gondolat szülőhelye e tájék, házon belül csak a büfé és a ruhatár veheti fel fele a versenyt) egy történész kolléganő és egy levéltáros kolléga késhegyre menő vitát vívott — még Freudot is érvként vetve be a harcban — Etelka lelkéről, szexualitásáról és női identitásáról. Idővel megtudtam azt is, hogy a napló több egyetemi kurzuson érett tananyagká. Úgy vélem, e tényezők és a mostani újrakiadás együttesen valóban átemelik e kis áttekintés szükségességét a „fölösleges” kategóriából a „nem hiábavaló” irányába. A kérdés tehát az, hogy vajon ki és mit látott meg Etelka naplóiban (a teljesség igénye nélkül, tekintettel a rendelkezésre álló szűkös keretekre) az elmúlt egy évtized során.

Gyáni Gábor az újabb kiadások nyomán nevezte a születőben levő modern női identitás egyik fontos forrásának a naplókat, rámutatva szerzőjük egy fontos személyiségjegyére: „az a rá oly jellemző törekvés, hogy önnön nagyszerűségét mások által folyton megerősítve lássa, egy narcisztikus, és ez okból kifejezetten modern személyiség jelentkezésére vall”.¹¹ Ebből pedig az következik, hogy „Etelka identitása nem vág maradéktalanul egybe a biedermeier naiv leányka [...] kultuszával”.¹² Gyáni kiemelte a naplóíró sajátos indíttatását, az „érzelmi magára hagyatottságból fakadó nyilvánvaló motivációt”¹³ is. Gyáni Gábornak köszönhető az is, hogy Etelka a nemzetközi szakirodalomban is felbukkant: több (a csehországi Pardubicében,¹⁴ illetve a finnországi Jyväskyläben¹⁵) megjelent

---

¹¹ GYÁNI G.: *Női identitás*, i. m. 37.

¹² GYÁNI G.: *Női identitás*, i. m. 38.

¹³ GYÁNI G.: *Női identitás*, i. m. 34.

¹⁴ GYÁNI, GÁBOR: The birth of the female identity. A diary from the mid-19th century. *Dějiny žen aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zasetí historiografie. Proceedings of the 4th*

angol nyelvű írásában ezt a képet árnyalta tovább.¹⁶ Mondandójának frapáns összegzését idézzük tőle magától: „Etelka szókimondó naplója remek forrás a 19. század harmadik-negyedik évtizedében formálódó (akkoriban kialakuló) új női személyesség és személyiség megismeréséhez. Bepillantást enged abba a self-fashioning (Stephen Greenblatt) kifejezéssel illetni szokott individualizációba, amely az identitás- és imázsteremtés technikai eszköztárának immár tudatos és szakavatott mozgásterét kívánja és teszi egyúttal lehetővé.”¹⁷

Gyániéhoz fogható alapossággal merült el Etelka naplójának (és levelezésének) tanulmányozásában Kövér György.¹⁸ A napló legfelső rétege alá tekintve nem a kacér leányt lelte fel: „Atya, férj, Isten — furcsa szentháromság, de mégis ennek jegyében nyerhetünk bepillantást a katolikus szüziesség belvilágába, amelynek igazi mélységei (és korlátai) csak a testiséghez való viszonyban (az első csók), a nőiség igazi megvallása csak a tegezésre való áttérés után bontakozik ki.”¹⁹ Kövér tehát nem a önmagát kellett, ezáltal önigazolást kereső leányt kutatta és találta meg, hanem a katolikus neveltetésű szüzet. Okkal, hiszen, Etelka ugyan „szerelmes típus” volt, de nem cselekedett semmi olyat, ami szüzességét veszélybe sodorta volna. Nászéjszakájára pedig, erre a napló a hiteles tanú, szorongva készült. Ekkori benyomásairól nem is írt semmit, ahogy Kövér György fogalmazott: „A leány még írt, a nő már hallgatott.”²⁰ Összességében úgy vélte, hogy a napló igazi értéke az, hogy „nyomon követhetjük a leánykori naplóból és a levelezésből, így együttesen, hogy milyen hullámfázisokon át, milyen érzésviharok közepette készítette elő magát egy katolikus nemes kisasszony a némbéri létre”.²¹

A sort, némiképp eltávolodva a történettudománytól, Németh Ványi Klárával, a *Hetek* már idézett újságírójával folytatnám: „A 200 év-

---

Pardubice Biennale. Eds.: ČADKOVÁ, KATEŘINA–LENDEROVÁ, MILENA–STRÁNÍKOVÁ, JANA. Pardubice, 2006. 583–590.

¹⁵ GYÁNI, GÁBOR: Gender, Nationalism and Individualisation. *Gender, Nation, Narration. Critical Readings of Cultural Phenomena*. Ed. LÄHDESMÄKI, TUULI. Jyväskylä, 2010. (Jyväskylä Studies in Humanities, 134.) 9–23.

¹⁶ Ez évben fog napvilágot látni jelen írás szerzőjétől a *The Coquette and the Ingenue: The Nineteenth-Century Diaries of Antonia Kölcsey and Etelka Slachta* című írás az American Hungarian Educators Association (AHEA) lapjában (E-Journal of AHEA).

¹⁷ GYÁNI G.: Női identitás, i. m. 39.

¹⁸ KÖVÉR GY.: i. m.

¹⁹ KÖVÉR GY.: i. m. 239.

²⁰ KÖVÉR GY.: i. m. 240.

²¹ KÖVÉR GY.: i. m. 240.

vel ezelőtt született reformkori női napló sorai nem csupán művelődéstörténeti csemegéket tartalmaznak. Bálok, atlasztopánkák, földig érő biedermeier ruhaköltemények mellett egy merőben más értékrendet hordozó világ mára feledésbe merült képe bontakozik ki előttünk.”²²

Etelka kacérságát ő is kiemelte, de (abszolút helyesen) azt is, hogy az erotikus jelzőt a maga korának viszonyai között kell értékelni: „A Slachta-naplókat a művelődéstörténet az első erotikus női naplóként tartja számon, de mielőtt bárki megrökönyödne ezen, le kell szögeznünk, hogy szó sincs merész jelenetekről, a testi szerelem bármiféle megjelenítéséről. Etelka házassága előtt semmi olyat nem tett, ami ellentmondana az illemnek. Mit takar az erotikus jelző 1838 táján? Egy alkalommal a bájos Slachta kisasszony kesztyű nélküli kezeire adott csókot egy fiatal, szerelmes udvarló. »Nékem még senki sem csinált ily komolyan szerelmi nyilatkozást — oly zavarban voltam. Szinte remegék, oly kellemetlen érzés fogott el. Ez igen gyöttrő érzést ébresztett bennem. Csak most látom milyen büszke valék érényeimre, tiszta, bánatlan szüzességemre — oly aggodalomban valék, ki sem fejezhetem«.”²³

Ha pedig már a sajtóról esett szó, következő naplóolvasónk Koronczay Lilla, a *Nők Lapja* újságírója. Ő elsőként Etelka neveltetéséből fakadó pozitív tulajdonságait emelte ki. „S valóban, Etelka messze kimagasló környezetéből műveltségével, szellemes élceivel és nemes lelkületével. Gyönyörű énekhangjával és remek zongoratudásával rendre csodálatba ejti a társaság tagjait.”²⁴ Ugyanakkor fontosnak tartotta hangsúlyozni Etelka érzelmi csapongását is: „Etelka tehát egyelőre csupán a szerelemben szerelmes, mint ahogy mai kortársai is, talán néhány év mínusszal. És éppen úgy zavarja betegeskedő édesanyja folytonos aggodása, mint a mai kamasz lányokat.”²⁵ Végezetül pedig rövid írásában a közélet iránt érdeklődő leányt mutatja be: „Etelka azonban minden kacérsága ellenére életkorát meghazudtoló felelősségérzettel viseltetik a haza sorsa iránt.”²⁶

Látnivaló: a véleményem megoszlanak, mindazonáltal — megítélésem szerint — nem gyengítik, hanem árnyalják, egyúttal erősítik egy-

---

²² NÉMETH VÁNYI KLÁRI: Hétepcés kitarulkozás. Az énblogok paradoxona. *Hetek*, 2009. február 6. http://www.hetek.hu/hit_es_ertekek/200902/hetpecsetes_kitarulkozás [a letöltés ideje: 2012 októberre].

²³ NÉMETH VÁNYI K.: *Hétepcés*, i. m.

²⁴ KORONCZAY LILLA: Egy reformkori úrilány naplójából. „Belém szerelmes lenni szerencsétlen” *Nők Lapja*, 2012. március 13. 70–71. 70.

²⁵ KORONCZAY L.: i. m. 71.

²⁶ KORONCZAY L.: i. m. 71.

mást. A napló jelen újrakiadása reményeink szerint további híveket toboroz Etelkának, egyúttal pedig újabb és újbb interpretációkat von maga után. Az újrakiadáshoz talán még csak annyit: a tíz évvel ezelőtti bevezető tanulmányt — ha nem is változatlanul, de — minimális eltéréssel közöljük újra. Amit abból ma is aktuálisnak érzek, benne maradt, amit elkoptattott az idő, elhagytam. Lectori salutem!

Lány tollal: sorvezető Slachta Etelka naplóihoz^{*}

„Ő bizonyítá [...] mit még neki mondék, senkivel sem közlé. A kis liba, tán azt hiszi, nekem is oly kevés eszem van, mint neki; bizony! Viszon-zám, hogy az ellenkezőről bizonyos vagyok, hogy bármily csekélységet közlék vele, ő mind kicsacsogá s nékem ezáltal, ha nem rosszakaratból is, de szelességből, gondolatlanságból sok kellemetlenséget okozott. Ez őt keseríté, de én örvendtem, hogy alkalmam vala neki tudtára adhatni, hogy mégsem vagyok oly liba, minőnek tart, s hogy jól tudom, hogy ő Buirette-nek mondá, miképp dicsérgetem őt, s hogy ezen fiú az egész városban meséli, hogy szerelmes vagyok belé. Ez Lórinak csekélység, mivel ő maga minden hat hétben másba szerelmes. De nékem nem egyenlő, én ezt egy csorbának tartanám jó híremben, ha képes volnék Buirette-be szeretni. Én oly igen gyöngéd érzésű vagyok, minőről persze a soproniaknak s Lórinak à la tète fogalmuk sincsen.”

A fenti gondolatmenet, amint azt a régies hangzás sejtetni engedi, nem valamiféle, mostanság oly divatos dél-amerikai szappanopera egyik női szereplőjének szívből jövő monológja; pedig tartalmát tekintve az is lehetne. Ám nem az, hanem Slachta Etelka Sopronban élő hajadon napló-bejegyzése 1839. szeptember 29-éről. A naplóíró által változatos érzelmi étellel vádolt Lóri pedig nem más, mint Buday Laura bárókisasszony, ama bizonyos Buirette pedig a Sopronban állomásozó III. ulánusezred tisztje, Buirette (Piret) Adolf (Jenő) báró.

Nem Valentinák, Manuelák és Juaniták, Carlosok, Josék és Rodrigok tehát a történet szereplői, hanem a reformkor végéhez közeledő Magyarország egyik szabad királyi városának, Sopronnak lakosai: polgárok, vármegyei nemesek, arisztokraták, katonatisztek. Ezt a világot, ennek a mindennapjait, a hivatalos keretek között (és mögött) megbúvó, számos korlát szabdalta hétköznapi élet apró-cseprő eseményeit és titkait, s nem utolsósorban egy fiatal lány gondolatait, érzéseit tárja elénk már-már meglepő őszinteséggel ez a napló. Ismerkedjünk meg közelebbről írójával!

* * *

---

^{*} Jelen tanulmány a 2004-ben megjelent első kiadásának átdolgozott, aktualizált változata — K. Cs.

Tévedés lenne azt állítani, hogy a 15 kötetben fennmaradt naplófolyam teljesen ismeretlen volt a korábbi évek történeti kutatásai számára. Már 1943-ban egy roppant érdekes közlés látott napvilágot a Soproni Szemle hasábjain: Csatkai Endre a napló soproni vonatkozású részeit¹ tette közzé az érdeklődők számára. Nyilván nem véletlen, hogy a nagytudású művészettörténész érdemesnek találta azt a nagyközönség elé tárni.

A naplóíró, (felső)zadjeli Slachta Etelka Slachta Ferenc és báró Hauer Teréz gyermekeként született Temesváron.² A jogot végzett apa, Slachta Ferenc (1777–1837) a Felvidékről került az ország déli részére: ő maga még a Liptó vármegyében található Zadjelen látta meg a napvilágot, innen az előnév. Születési helye megerősíteni látszik a név keltette gyanút, vagyis, hogy a család lengyel eredetű és az egymást követő generációk csak idővel sodródtak mind délebbre. E folyamat több lépésben zajlott: 1689-ben Slachta Ferenc fia, Márton; 1746-ban Slachta János fia, Ádám gyöngyösi, 1765-ben Slachta György fia, Sándor egri lakos.³ Slachta Ferenc, akinek írói vénáját jelzi, hogy több államtudományi műve is megjelent, állami szolgálatba lépett és Temesváron, a kamarai törvényszék hivatalnokaként tette a dolgát. Ekkor és itt született leánya, e napló szerzője és „főhőse”, aki lényegében véve egyetlen gyerekként nőtt fel, mert fiútestvére alig néhány évesen elhunyt. Az apát 1829-ben Zomborba helyezték át kamarai adminisztrátornak. Innen aztán — eredményes tevékenysége újabb elismeréseként — Budára került 1836–1837 folyamán, immáron a királyi kamara tanácsosaként. Ekkor azonban, egész kevéssel új posztjának elfoglalását követően, a pályája csúcsán járó Slachta Ferenc váratlanul ágynak esett, majd többhónapnyi keserves szenvedést követően 1837. május 31-én elhunyt.

Az 1821. január 1-jén született Etelka ekkor alig 16 éves volt. Egy apa elvesztése mindig fájdalmas csapás, de az érzékeny lány ráadásul rajongásig szerette, valósággal bálványozta apját, akinek szinte minden szavát, tettét áhítattal bámulta, példaképének tekintette őt. Érdemes idézni

---

¹ Zadjeli Slachta Etelka soproni naplója 1838–1842. S. a. r. és jegyz.: CSATKAI ENDRE. *Soproni Szemle*, 1943. 4. sz. 1–155.

² Slachta Etelka életrajzi adatainak többségét a fenti közlésből, főleg annak bevezetőjéből (3–12.) merítettem, ezért erre a továbbiakban — az onnan vett pontos idézetektől eltekintve — nem hivatkozom. — K. Cs.

³ OROSZ ERNŐ: *Heves és a volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemes családjai*. Eger, 1906. 216.

naplóját, több mint két évvel édesapja elvesztése után: „S te, atyám, kit én szinte imádva szeretek, kit én csak most, elvesztésed után megérelt elmémrel foghatok egészen a maga remekségében fel, hogy annál fájdalmasabban érezzem veszteségedet, te, ki nekem mindenről oly igaz, oly tiszta fogalmakat adtál, te érezni tanítál...”

Meglehet, a megszépítő messzeség is növelte a halott apa iránti rajongást Etelkában. Tény azonban, hogy nevelése az édesanyára, Hauer Teréz bárónőre maradt (1781–1841). A bécsi születésű, előkelő származású anya és leánya kapcsolata viszont meglehetősen távol állt attól, hogy azt harmonikusnak lehessen nevezni. Támasszuk ezt alá egy újabb idézettel, melyben mind az apa, mind az anya alakja jelen van: „Te oly nemes, oly jó, oly felfoghatlan remek valál. S téged kelle elvesztenem, hogy egy érzés nélküli anya mellett tespedjek, egy hideg, kegyetlen dermesztő hidegségű, pusztá egyedüliségnek nézzek elejébe.”

* * *

Be kell vallani, Etelka hajlamos volt az önsajnálatra, a tépelődésre, a me-rengésre, még a romantika korában is már-már túlzottan negédes ömlen-gésre. Gyakorta él naplójában azzal az egyszerű fordulattal, hogy őt senki nem „foghatja fel”: „Engem nem oly hamar értenek meg, nem ismernek oly hamar ki, nem fognak fel.” Unokatestvére, egyben gyermekkori barát-nője, Baumgarten Mária bárónő pl. azért nem, mert titkon szerelmi vi-szonyt folytat Skolimowszky Tádé lengyel származású ulánustisztrel. Márpedig Etelkával ez nem fordulhat elő: „Marim jó, angyalszelídségű, de ő már annyira alásüllyedt a szerelem prózai világába, hogy az én tiszta, szent leányias érzetemet, ezen nemes, szenvedély nélküli vonzódást nem foghatja fel.”

Sajátos hozzáállása mutatkozik meg abban is, ahogy a neki igen-csak tetsző és iránta komolyan érdeklődő Vojna (Voyna) Félix grófnak egy Übersetzer nevű színésznőhöz fűződő állítólagos kapcsolatához vi-szonyul. Meglepően megengedő pl. az alábbi álláspont: „Ő Übersetzer színésznőt testileg, engem lelkileg szeretett.” Amikor azonban híre jó an-nak, hogy az időközben Sopronból Bécsbe továbbálló Vojna állítólag is-mét összeszúrta a levelet Übersetzerrel, Etelkának már nem csupán női hiú-sága sérül, hanem a polgári önérzet is lábra kap benne: „Bizonyos szí-nésznő beteg, holmijait eladá, s Vojna most nála van Bécsújhelyen s innen

folytatandja útját Milánóba, s nem jön ide. Tehát egy színész nő élembe téve!”

Hiba lenne azonban azt állítani, hogy ezzel kellőképp jellemeztük Etelka meglehetősen összetett személyiségét. Hiszen ugyanilyen gyakori fordulat naplójában az alábbi is: „Felségesen mulattam!” Etelka ugyanis magány alatt a lelki társak hiányát érti, egyébként azonban éli a polgárság mindennapi életét: sétákkal, rokoni és baráti látogatásokkal, színházban töltött estékkal és bálokkal. Korlátokkal teljes világ azonban a soproni mikrotársadalom világa, s ezzel Etelka is nap mint nap szembesül. Milyen korlátok ezek?

Szellemi korlátok. A külfönféle képességekkel megáldott (avagy megvert) emberek közé gátat emelő intelligenciabeli, neveltetés- és műveltségbeli különbségek. Íme az egyik udvarló jellemzése: „Beljegye nem szilárd alapokon nyugszik, s hogy ő, noha őt műveltsége, tónusa, udvariassága, szépsége, finomsága itteni tisztjeink koronájává teszik, ő mégis a valódi, belső embert tekintve, közönséges ember, s ebben a pontban egészen hasonló társaihoz.”

Erkölcsei korlátok. A napló utalásai sejtetik, hogy a „szereplők” közül számosan folytatnak nem éppen legális, hol kibontakozóban lévő, hol virágkorát élő avagy már éppen elvirágzó szerelmi viszonyt. De ezeket a flörtöket a társadalmi konvenciók és az ebből fakadó hallgatás időről-időre ugyan repedező, de mégis mindig szilárdnak bizonyuló burka övezi. Sopronban nincsenek Anna Kareninák, akik vállalják viszonyaikat, létezik viszont az ún. közerkölcs. Mindenki tud mindent, de mindenki hallgat: „Budayné szörnyűn haragos, mivel nem táncoltunk. Én csak nem akartam à la Lóri egyedül a banya szeretőjével repülni.”

Társadalmi korlátok. Főnemes és kisbirtokos nemes (úgynevezett másodrendű nemesség), nemes és polgár, civil és katona, magyar és nem magyar vegyül egy társaságba, azonban homogénné mégsem válhatnak. Ez pedig minden kapcsolatot és érintkezést meghatároz: „Ő, noha magyarul beszél, mégsem magyar. Ő gróf, de nem gazdag. Oly kétségekbe mélyedtem. Honszeretet és oly gyöngéd érdek, melyet ő bennem gerjeszte, küzdenek egymással, én egy álmatlan éj elejébe látok.”

Legfőképpen pedig az erős időbeli és térbeli korlátok. A hírek lassan, kézzel írt levelek révén vagy szóban terjednek, az utazás pedig — még az első magyar vasutat sem nyitották meg ekkor — lassú, kényelmetlen és nehézkes. A 21. század elején szinte már-már felfoghatatlan, hogy a mindennapokat milyen erős összezártság uralta egy akkora településen,

mint a korabeli Sopron. Nehézkes volt kimozdulni a lakóhelyről és nehézkes volt hazatérni, az érkező információk mennyisége pedig töredékében sem közelítette meg a mait: így a megszokott környezet elhagyásának, egy utazásnak, illetve egy-egy hír érkezésének jóval nagyobb súlya volt, mint manapság. Az élet kényelmetlenül szűkre szabott helyen és lassabban csordogált a mindennapokban, a tér s az idő még nem nyílt ki, a 20. század nagy technikai robbanása még csírájában sem létezik. A keretek tehát, ahol boldogulni kell, nagyon is határozott kontúrral vannak megrajzolva.

* * *

A jó képességű és határozottan vonzó külsejű, kiváló énekhanggal megáldott leány, aki — igaz, megszakításokkal — kilencéves korától írta naplóját, gondos neveltetésének köszönhetően több nyelvet beszélt, komoly irodalmi és zenei műveltségre tett szert. Amikor megözvegyült édesanyjával 1838-ban Sopronba költöztek (itt a bárói családból származó anyának rokonai éltek), ott is rövidesen a fent jellemzett helyi társaság közkedvelt alakja lett. Ahogy ő fogalmazott: „Udvarlóim száma számíthatatlan!”

Ebben pedig nincs semmi meglepő. Slachta Etelka tizennyolc évesen került a korabeli társasági élet központjához, Bécshez is közel fekvő Sopronba. Esténként mulatni vágyó társaság gyűlik össze, szinte naponta bálók, kirándulások, kártyacsaták, színházlátogatások követik egymást. Etelka, ez a nyitott, látszólag magabiztos, művelt, vonzó külsejű leány gyorsan a soproni társaság egyik kedvencévé válik: e folyamatot megkönnyíti, hogy számos korábbi ismerőse is él a városban. E társaságban pedig szép számmal akadnak nőtlen fiatalemberek, soproni polgárok, nemes ifjak (még főrangúak is), továbbá a helyben állomásozó ulánusok számos facér tisztje. Ezek közül jónéhányan Etelka hűséges hódolóivá szegődnek, amivel ő nagyon is tisztában van: „Udvarlóim: gróf Vojna, ki vacsora alatt mellém ült, Tar, ki az első tourt, midőn jöve, velem táncolá, báró Buirette rendkívül és báró Münchhausen. Rousseau egész estén velem volt, midőn többé nem táncolék, mindig mellém állott, sok szépet is mondott. Skolimowszky is keresé társaságomat, de tudom, hogy e kettő csak Mari végett.”

A leány tehát szívesen fogadja a bókokat. Nyiladozó érzelmei megfelelő táptalajt biztosítanak a szép szavaknak, a forró, titkon megejtett kézcsókoknak, a tüzes pillantásoknak, a tánc közbeni szorosabb érintéseknek. A szerelembe szerelmes, de valójában a nagy Őt keresi. Közben

pedig — néhány csalódást — bizonyos Endre/André, egy, Gindly Rudolf és Augusz Antal — követően újra és újra leírja, hogy ő már többet szerelmes, boldog nem lesz: „Mi váland még belőlem? Elhagyatott, támasz nélküli vén szűz!” Miközben máshol ezt olvashatjuk: „Bennem szeretni szükség.”

Éppen ezért aztán kifejezetten élvezi, hogy a férfiak rajongással veszik körül, csak akkor rémül meg, amikor azt látja, hogy komollyá válik a vonzalom valamelyik udvarlója számára: „Chernel még egy fertályig maradott, s valóban oly meglepő, oly egészen más volt — tán a hollandi tea tüzesítette annyira? Nyakamra akart csókolni, s minekutána azt óvakodva nagy kendőbe burkolám, kezemet fogá, mondva, hogy ezt csak szabad csókolnia. Én, ki eddig mindent tréfára fordítottam, történetesen szemébe néztem. Ő ekkor kezemet szívére tette — s nagy Isten! Szeme oly komoly, keserű, szemrevető kifejezésű volt, hogy szinte elijedtem! Gyorsan máshová néztem, mert nem állhattam ki pillantását. Nékem még senki sem csinált ily komolyan szerelmi nyilatkozást — oly zavarban voltam. Szinte remegék, oly kellemetlen érzés fogott el. Máskor az ilyféle, de valamivel vígabb, tetszik hiúságomnak. De most ez igen gyötrő érzést ébresztett bennem. [...] Csak most látom, mily büszke vagyok erényeimre, tiszta, bántatlan szüzességemre — oly aggodalomban valék, ki sem fejezhetem!”

Szóhasználata is árulkodik arról, hogy örömet okoz neki e sajátos játék könnyed formája. Kacérkodik udvarlóival, szédíti őket, elégedetten írja le, hogy újra és újra őt választották a legjobb „tánczosnénak”. Kevésbé szépen fogalmazva — a szót egy hölgytől kölcsönöztem —: ragadozó. A féltékenység sem ismeretlen fogalom számára, ha „monopóliumát” veszélyben látja. Mikor egyik alkalmi „vetélytársát”, Rosty Ágnest (a későbbi báró Eötvös Józsefnét) dicsérő szavakkal illeti Etelka leendő férje, akkor még csak egyik udvarlója, Szekrényessy József, igazi női magabiztossággal veti papírra naplója XII. kötetében: „Na várj! Gondolám magamban: tán csak nem Nesszi az egyetlen, kinek hatalmában e varázspillanat van? Ha szemem nem is oly szép, minő az övé — de a pillanat, de a kifejezés meglegyen. S valóban, úgy látszik, eltaláltam. Oly tüzes pillanat követé az enyémet s egy olly gyöngéd kézszorítás. Emellett látám, miként tódult a vér arcaiba. Ah! Hát eltaláltam! Na ez már jó!”

A hasonló megnyilvánulás nem egyedi Etelkánál. Ugyancsak a féltékenység szép példája: „Jenik Mari azt hiszi, Gusztáv nőül veendi — csalatkozik. Most éppen kacérkodni fogok vele.” Ami a hódolatot illeti,

még a kiváló itáliai operaénekes, Cesare Badioli skalpját is megszerzi e téren: „Badioli szinte átszúr sűrű, tüzes pillantásaival.” Azonban Etelka be is éri ennyivel: „Én szerettem volna neki sok szépet mondani éneklése felől, de ezen ember úgy fixírozott s szinte örült az alkalomnak, hogy jó móddal szemembe nézhetett, hogy zavaromban minden szó elhalt ajkamon, s én nem is tudtam, merre nézzek, hogy átható tekintetét elkerüljem.”

Ez a számos példával illusztrált kettősség végigkíséri a napló egészét. Amikor Etelka váratlanul olyan helyzetbe kerül, amiből nem tud szépszerével kikeveredni, ennek megfelelően viszonyul a történetekhez. Úgy esett, hogy az egyik udvarló példátlan merészségre szánta el magát: „Ő igen kedves vala. Egy francia párdal után: Voici le soir, fejét nyakamra hajtá s egy gyöngé, meleg, hosszú csókot nyomott reá.” S ugyan mi más lehet ilyenkor egy jólnevelt úrilány, ha el akarja kerülni a nyílt skandalumot? Csakis ezt: „Én tettem, mintha nem vettem volna észre.” (Annál is inkább, mert a megszedült férfiú „térdei ismét nagy mozgásban voltak.”)

* * *

E ponton, mielőtt még a napló leendő Olvasója kaján mosollyal szeretné felütni a kötetet, fel kell tenni egy kérdést. Azt természetesen, hogy mik Slachta Etelka naplójának fő értékei? „Érdekesen mutatja be Széchenyi korának néhány esztendejét egy finomlelkű magyar leányka lelkén keresztül.”⁴ — emelte ki az általa legfontosabbnak gondolt ismérveket Csatkai Endre. Kétségtelen, hogy így van, a korabeli soproni (továbbá pest-budai, bécsi, balatonfüredi) társaséletet, a mindennapok számtalan apró rezdülését idézhetjük vissza hitelesen Slachta Etelka sorai segítségével, amint arra magam is utaltam. Ám ez — szerencsére — több olyan naplóról is elmondható, amelyet a reformkor éveiben (is) vezetett tulajdonosa. Slachta Etelkáéknak azonban van egy sajátossága: az a finom (és őszinte) intimitás, ahogy érzelmi dolgait kezeli. Ez természetesen Csatkai figyelmét sem kerülte el: „Nem kandi szemek számára írt. Saját magának. (A naplónak egészen kényes részei is vannak.)”⁵ Ennek megfelelően az 1943. évi kiadásból el is hagyták a „bizalmas jellegű közléseket”, valamint az „udvarlások hosszadalmas szóbeli közlését.” Most, újabb fél évszázaddal

---

⁴ CSATKAI E.: i. m. 3.

⁵ CSATKAI E.: i. m. 9.

később — és több, mint 170 évvel a naplóban leírt események után — a közreadót már nem gátolja efféle (ál)szemérem — s ettől válnak igazán érdekessé és egyedivé a lánykéz által írt sorok.

Az Olvasó ugyanis — s reményeim szerint ez a fentiekből már kitapintható volt — igazi női naplót, mi több: egy ízig-vérig erotikus naplót tart a kezében. Ne várjon azonban senki merész jeleneteket, a testi szerelem bármiféle megjelenítését. Aki ilyesmit keres, azt óhatatlanul csalódás fogja érni. Etelka házassága előtt semmi olyat nem tett, ami ellentmondana az illemnek, leszámítva a fent idézett esetet, aminek inkább szenvedő, mintsem tevőleges résztvevője volt. Amikor pedig egy ízben azt álmodta, hogy egyik udvarlója megcsókolja, azt valóságos katarzisként élte meg, hiszen: „Fájdalmas s mégis így van — egy férficsók sem csattant még ajkamon át, én tiszta vagyok.” A legmerészebb gondolat, amit Etelka leírt egy számára „szimpatikus” fiatalemberrel kapcsolatban, csupán ennyi: „Érzékiségem fel van ingerülve — jó, hogy távozik, különben bolondságot követhetnék el.”

Ezt a „csupán”-t azonban látványos főhajtás kíséretében tegyük idézőjelbe. Vonatkoztassunk el attól a szabadosságtól vagy szabadságtól (kinek, melyik a szimpatikusabb), ahogy az ezredforduló kezeli az érzelmeket, a szexualitást — beleértve a sokáig tabuként kezelt női érzelmeket és szexualitást is —, és gondoljunk arra, hogy ezeket az „egészen kényes” részeket Csatkai Endre még 1943-ban sem érezte közölhetőnek. Ha ezt meg tudjuk tenni, akkor válik csupán érzékelhetővé, kitapinthatóvá a ma embere számára is a napló egészét belengő finom érzékiség. (A napló — az e kötet folytatásaként szándékaim szerint jövőre megjelenő második kötetben közlendő — XV. kötetében Etelka már férjes asszony. A testi szerelem megjelenítése ekkor már nem hiányzik az általa papírra rótt sorok közül. Ez azonban csak ott lelhető fel, a mostani közlés ilyesmit nem tartalmaz.)

* * *

Mielőtt kezét elengedve, útjára bocsátanánk az Olvasót Etelka naplójának sorai közt, bízva abban, hogy megértő szemmel és lélekkel szegődik a leány útítársául, röviden meg kell emlékezni arról is, hogy vajon milyen irányt vett a hősnő élete az itt közölt naplórészlet után? 1841-ben Etelka özvegy édesanyja elhunyt férje után 10 000 forint kegydíjban részesült. Még ezen a nyáron lányával Balatonfüredre utazott, nem is titkoltan azzal

a céllal, hogy az immáron húszéves Etelkának megfelelő férjet „fogjon” a nyári idény csúcsát élő népszerű fürdőhelyen. Röggvest több jelölt is akadt, köztük olyanok is, akik Etelka szívét is erősen megdobogtatták. Ezek közül leginkább Szekrényessy József ügyvéd, Széchenyi István gróf korábbi joggyakornoka, a Nemzeti Casino és a Pesti Lovaregylet első titkára váltott ki heves érzelmeket a lányból, ám a fiatal ügyvéd nem volt szalonképes az édesanya számára. Az ellentétes érzések és szándékok végül különös és tragikus egyvelegben oldódtak fel: a füredi nyaralásnak véget vetett az édesanya ott bekövetkezett váratlan halála (1841. augusztus 20.), Etelka pedig nem sokkal később, 1842-ben férjhez ment Szekrényessy Józsefhez ...

Pesten a fiatal házaspár „nagy házat” tartott, szalonjuk népszerű volt a műveltebb társaság körében. Szekrényessy később felhagyott ügyvédi hivatásával, az 1850-es években a Margitszigetet és a Császárfürdőt, az 1870-es években a Rudas, majd a bodajki (Fejér vármegye) fürdőt bérelte, ebből szerezve jövedelmet. Etelkával kötött házasságából kilenc gyermek született, ezek egyike volt Szekrényessy Kálmán, aki elsőként úszta át a Balatont Siófok, valamint szülei megismerkedésének helyszíne, Balatonfüred között 1880. augusztus 29-án.⁶ Slachta Etelka azonban már nem érthette meg fia országszerte ünnepeelt bravúráját: 1876-ban halt meg, férje egy évvel élte túl őt.

* * *

Csatkai Endre 1943-ban Slachta Etelka 15 kötetes naplójának Sopronban írt köteteit tette közzé, egész pontosan a VII–XIV. kötet soproni vonatkozású részeit, s ezek közül is csak azt, ami a helyi társaséletet állította középpontba, elhagyva — miként már utaltam rá — az intimebb részeket. A XII. kötet 39–90. (utolsó) lapja, valamint a félbeszakadt (néhány lapos) XIII. kötet egésze íródott az 1841 július–augusztusi füredi nyaralás alatt: ezek szövegét jómagam tettem közzé 2002 folyamán a Soproni Szemle hasábjain.⁷ Most a IV., V., VI. kötet, valamint a VII. kötet első fele kerül

⁶ Mi újság? *Vasárnapi Ujság*, 1880. 36. sz. 602.

⁷ KATONA CSABA: Egy soproni kisasszony a füredi fürdőben (Schlachta Etelka naplója). *Soproni Szemle*, 2002. 2. sz. 126–145.; KATONA CSABA: „Menj, menj leány, vegyülj a multság zajába...” Schlachta Etelka balatonfüredi naplója (2. rész). *Soproni Szemle*, 2002. 3. sz. 267–276.; KATONA CSABA: „Menj, menj leány, vegyülj a multság zajába...” Slachta Etelka balatonfüredi naplója (3., befejező rész). *Soproni Szemle*, 56. (2002). 4. sz. 333–346.

az érdeklődők kezébe, vagyis az 1838 decemberétől 1840 februárjáig terjedő időszak bejegyzései.

* * *

Jelen közlésben a naplót a mai magyar helyesírásnak, központosításnak átdolgozva adom közre. Tény, hogy a betűhív közlés sajátosságai is információt hordoznak a napló írójáról, műveltségéről, a kor írásbeliségéről stb., míg a mai helyesírásnak megfelelő állapot csak a jelen helyesírási szabályait tükrözi, s mivel ez állandóan változik, néhány évtized (évszázad) múlva már ez sem lesz „naprakész”. Mégis, a könnyebb olvashatóság kedvéért, ezt a megoldást választottam. A kor hangulatához azonban így is közelebb viszi az Olvasót a szavak régies alakja, Etelka szóhasználata.

* * *

A könnyebb eligazodást jegyzetek, valamint személy- és helynévmutató segíti. A jegyzetek minden magyarázatra szoruló szó, kifejezés vagy utalás esetében az első említésnél szerepelnek. A naplóban felbukkanó személyeket különböző mértékben sikerült azonosítani, életútjukat adatolni. A cél esetükben természetesen nem egy teljes életrajz felvázolása volt, az ismérvek csupán háttérül szolgálnak a napló jobb megértéséhez, az Etelkát környező mikrovilág ismeretéhez. Tagadhatatlan, hogy ebben elsősorban Csatkai Endréé az érdem. Magam döntően az ő nyomvonalán elindulva, az általa már kellőképp kitaposott utat járva igyekeztem választ találni a kérdésre: ki kicsoda? A 2004. évi első kiadáshoz mérten több esetben korrigálással tudtam szolgálni, ezt az azóta eltelt időben folytatott kutatás tette lehetővé. Akiről viszont semmilyen érdemleges adatot nem sikerült fellelnem, azokat a személyeket nem jelöltem jegyzetben továbbra sem. Nem kerültek be a névmutatóba azok a zeneszerzők és színdarabírók sem, akiknek nevét csupán az Etelka által megtekintett zenemű/darab szerzőjeként adja meg a napló.

Az Etelka által használt idegen nyelvű (francia, német, latin, olasz, angol) kifejezések, de legalábbis azok, amelyeket 170 év távlatából reményeim szerint sikerrel tudtam értelmezni, magyar fordítása ugyancsak jegyzetben olvashatóak.

A naplóban felbukkanó számos zenemű, opera stb. címét a naplóíró hol eredeti nyelvén, hol magyarul adja meg. Ezek egy része ma is ismert és játszott, népszerű darab, mások már csupán a klasszikus művelt-

ség mélységeit jobban ismerők számára jelentenek valamit, s bizony akad olyan mű is, amelyik napjainkra teljesen a feledés homályába merült. E műveket, valamint szerzőiket nem jegyzeteltem. Azok listáját — a pontos azonosítást követően, minthogy ez nem lehetetlen, csupán időgényes vállalkozás — a naplók tervezett, együttes kiadásában szándékozom megjelentetni.

A személy- és helynévmutatóba a nem azonosított személyek is bekerültek, a névalakokat a külföldiek esetében is többnyire az Etelka által használt magyaros formában adtam meg (pl. Münchhausen Nartius báró). A helynevek akkor is helyet kaptak itt, ha jelzőként szerepelnek (pl. bécsi, pesti), mivel így is információt hordoznak az Olvasó számára, de a mutatóban főnévi alakban találhatóak meg (Bécs, Pest). Azoknak a helységeknek az esetében, amelyek ma már nem Magyarországon találhatóak, megadtam jelenlegi hivatalos elnevezésüket, illetve azt az államot is, amelynek területén jelenleg találhatóak.

* * *

Végezetül tán nem szükségtelen néhány szót ejteni arról, hogy miként és mikor kerültek Slachta Etelka naplói épp a Soproni Levéltárba. Csatkai Endre ennek történetét közreadta 1943-ban,⁸ mivel azonban írásához ma már nem könnyű hozzáférni, tán nem érdektelen néhány sorban ismét megemlékezni erről.

Csatkai 1941 tavaszán kereste fel Slachta Etelka unokáját, Bisell Margitot Budapesten, akitől megtudta, hogy Etelka naplót írt és a kötetek Bisell Margit tulajdonában vannak. Csatkai a fejleményekről értesítette Házi Jenő soproni főlevéltárost, aki örök letétként megszerezte a naplókat a Soproni Levéltár számára, valamint Slachta Etelka más családi irataihoz is sikerült hozzájutnia. Érdeemes idézni Házi 1942. február 16-án kelt levelét, amelyet Sopron város polgármesteréhez intézett a naplók tárgyában: „Budapesti tartózkodásom alatt ismét meglátogattam Bisell Margit úrhölgyet abból a célból, hogy amennyiben még ez lehetséges, az értékes naplókhoz megszerezsem az utolsó kötetet is, amelyet multkoriban a levéltár bizonyos érzelmi okokból nem kapott meg. Örömmel jelenthetem, hogy ez a látogatásom teljes sikerrel járt, mert Slachta Etelkának nemcsak a hiányzó naplókötetét hoztam magammal el, hanem ezenfelül még számos

---

⁸ CSATKAI E.: i. m. 9–10.

levelezést és egyéb családi iratokat is kaptam ajándékba. Mindezek az iratok a naplók megértését segítik. Tisztelettel javaslom, hogy ezért az ajándékért is Bisell Margit úrhölgynek köszönőlevél küldessék.”

* * *

A munkámhoz nyújtott segítségért köszönet illeti mindazokat, akik ahhoz segítséget nyújtottak. Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy számos baráttal és kollégával szemben teljesíthetem ezt a kedves kötelezettséget. Mindenekelőtt azonban a napló kiadását felvállaló Mediawave Alapítványt, továbbá a kiadást támogató intézményeket; a Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárát, Győr Megyei Jogú Város Levéltárát és a Győri Tanulmányok szerkesztőségét illeti köszönet, de hálás vagyok Bana József igazgató úrnak és Turbuly Évának, a Soproni Levéltár volt igazgatójának személyes segítségükért is. Rajtuk kívül pedig Dominkovits Péternek, a Soproni Levéltár mostani igazgatójának, aki elsőként adta kezembe az értékes forrásokat. Kurcsis József művész úrnak, aki Etelka naplójához megálmodta és kivitelezte a tartalommal összhangban álló külsőt. Pollák Mariannának, Győr Megyei Jogú Város Levéltára volt munkatársának és Földvári Gabriellának, aki az adatrögzítés nagy precizitást igénylő munkáját végezte. Az első közreadás idején a Magyar Országos Levéltárban dolgozó kollégáim közül (többen már máshol dolgoznak) Kulcsár Krisztinának, Ólmosi Zoltánnak, Pintér Mariannak, Szabó Dórának, Varga Katalinnak, Vásáry Istvánnának, Vissi Zsuzsannának, Vörös Istvánnak és Zsupos Zoltánnak. Továbbá az ezt követő kutatásokhoz nyújtott segítségéért Bódi Zsuzsannának, a Magyar Nemzeti Levéltár Nógrád Megyei Levéltár levéltárosának, Halász Csillának, a Pest Megyei Levéltár volt igazgatójának, Kulcsár Beátának, a Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Válságtörténeti Kutatócsoportja tudományos segédmunkatársának, Szekrényessy Attila történésznek, Slachta Etelka leszármazottjának és Tordai Ritának, a Szolnoki Főiskola főiskolai volt hallgatójának. Végül pedig — de természetesen nem utolsósorban — Radek József ügyvezető igazgató úrnak és a Palatia Nyomda és Kiadó valamennyi dolgozójának, akik a nyomdai kivitelezés felelősségteljes munkáját végezték úgy, hogy a gyors munka nem ment a minőség rovására.

* * *

„Szeretettel, lelkes magyarsággal írta 100 évvel ezelőtt Slachta Etelka naplóját.”⁹ — szögezte le Csatkai Endre. Ebben csak egyetérthetünk vele. S tegyük hozzá: őszintén, egy szerelemre vágyó, az élet szépségeit szerető fiatal lány minden bájával. Gábor Júlia, aki Kölcsey Ferenc unokahúga, Kölcsey Antónia 1838. évi naplóját adta közre (lehetetlen nem észrevenni a párhuzamot a két reformkori leánynapló között), ezzel a gondolattal zárta utószavát: „Kölcsey Antónia naplója a hiányzó magyar biedermeier regény. Happy end nélkül.”¹⁰ Talán nem túlzás azt mondani: Slachta Etelkái pedig az, amelyik happy enddel végződik — bár nem annyira biedermeier... Isten hozta az Olvasót a 19. században és Etelka budoárjában!

---

⁹ CSATKAI E.: i. m. 10.

¹⁰ *Kölcsey Antónia naplója*. A szöveget válogatta, gondozta, az utószót és a jegyzeteket írta: GÁBOR JÚLIA. Bp., 1982. (Magyar Hírmondó). 274.

IV. kötet

1838. december 27.–1839. április 11.

1838. december 27-kén. Gróf Zayné¹ fia s unokája látogatására jövén, bált adott. Rajtam fehér atlasz, fehér s kisdéd rózsaszín rózsák valának. Marim² is itt volt, rózsaszínben. Marim, Buday Lóri³ s én, legtöbbet táncoltunk, cottilont⁴ gróf Péchyvel,⁵ mazurt⁶ kapitány Batkyval⁷ táncoltam. 11-kor már széjjeloszlottunk. Rousseau⁸ mondá, hogy Derra⁹ ma délután Bécsből érkezett, hogy őt kérdezé, leszek e Zaynénál, s tagadó feleletére mondá, hogy ő sem megy. Lám, nem is tudtam, hogy annyira kegyében állok. Báró Rödern,¹⁰ azon nagy szőke, ki júniusban Pesten tűzpiqueten¹¹ volt, Lóri hallatára Ocskay Julinak¹² mondá, hogy szép vagyok; grand merci!¹³

1839. január 10-kén. Tegnap este pique nique¹⁴ vala, a Casino¹⁵ igen csinos kisebb teremében; 2/4¹⁶ 8-kor oda mentünk; hajnali három órakor haza jöttünk. Cotillont Tarral,¹⁷ mazurt gróf Skolimowszkyval¹⁸ táncoltam. Rödern vala, de csak cotillonban egyszer választott. A mazur

¹ Calisius Mária Erzsébet Ilona bárónő (1779–1842), gróf Zay Imre (1765–1831) özvegye, a korabeli soproni társasélet egyik központi alakja.

² Baumgarten Mária bárónő, később Pikéty (Pighetti) Károlyné (1817–1853), Etelka unokatestvére és barátnője. Édesanyja, Hauer Johanna bárónő, báró Baumgarten Józsefné és Etelka édesanyja, Hauer Teréz bárónő testvérek voltak. A napló többnyire *Marim* néven említi.

³ Buday Laura (Lóri) bárónő, Buday Ignác báró, nyugalmazott alezredes leánya, Etelka barátnője.

⁴ Francia eredetű tánc.

⁵ Péchy Konstantin Szilárd gróf (1818–1866), a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁶ Lengyel eredetű tánc.

⁷ Batky József, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁸ Rousseau d'Happoncourt de Monseth Lipót, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje, később vezérőrnagy, a naplóban többször említett Saar (Szár) Mária férje.

⁹ Derra Antal, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

¹⁰ Rödern Fülöp báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

¹¹ Tűzijátékon (francia).

¹² Ocskay Júlia bárónő, Ocskay Ferenc báró lánya.

¹³ Nagy köszönet (francia).

¹⁴ Piknik (francia).

¹⁵ A soproni Casino 1789-ben épült, majd 1834. évi leégése után Lössl Ferenc tervei szerint épült újjá, táncterem, kávéház, vendéglő, olvasóterem és kártyaszoba volt benne. 1852-től katonai célokra használták, később iskola működött benne.

¹⁶ A 19. század első felében jellemző volt, hogy a fél órákat is negyedekkel jelölték, pl. 2/4.

¹⁷ Tar János (Muki) (+1860), Sopron vármegye aljegyzője, majd főjegyzője, 1848-ban a nagymartoni választókerület képviselője.

¹⁸ Skolimovszky Tádé (Tadeus Szkolimowsky) lengyel ulánuskadét, báró Baumgarten Mária udvarlója. A házasságot végül Skolimovszky édesanyjának kitartó ellenzése megakadályozta.

után generális, a szép gróf Vojna¹⁹ mellém állott, s a leghízelgőbb dicsérettel halmozá mazur táncomat. Később táncosom is mellém állott, s csudálkozását kijelenté, s kérde hol tanulám? Kék selyem ruhám vala, sima haj, s kék füzér rajta. Báró Seldern²⁰ a kürasszíroktól Bécsből itt van, vacsora alatt mondá, hogy barátnéim mind egészségesekek; ő és Tar legjobb táncosaim. A báró keveset táncol, velem az első tourt,²¹ s legtöbbet; egyáltalán udvarlóm vala. Fischer²² volt, nem táncolt, kezdetén sokat largnettirozott²³ reám, de aztán mindig Jenik Marival²⁴ volt. Azonban vacsora alatt, az általellenünkben volt asztalhoz ült, s pajtási hívásai dacára is, addig maradt reám meredten ülve, míg mi el nem távozáink. Természetes, hogy én is mind magam elébe néztem, noha midőn Seldern jöve, a lehetőképp a báróval kacérkodám, hogy Fischeren, ki még nem szólt velem odáig, magam megbosszuljam; le most fordult a játék. Vacsora után a terembe menénk s én sajnálattal hallám, hogy míg mi benn valánk, nyugóra ellőtt még egy keringő táncoltatott. Báró Buirette²⁵ mellénk állott, s midőn sajnálkozásomat kijelentém, pajzán mosollyal jegyzé meg, hogy talán még se sajnáljam, mert nagyon jó étvágynál voltam. Mondám, hogy csak édesanyám kényszerite. Buirette mondá, hogy tán más érdeklett. „Igen, báró Seldern hírt hozott ifjonti barátnéimtól.” Ő: „De tán még valami más érdeklé?” Én tagadám, de érzém a célzást Fischerre. Nyugóra után ez átellenembe állott s egyre követe szemével. Később Rödernnel karöltve sétált, de mindig velünk találkozva — követve —, s később édesanyámmal jó ideig szólt, velem szót se. Haragudtam, de midőn vége vala a táncnak s csak kevesen valánk még a teremben, mellém ült! Oly kedves, fontos képpel jegyzé meg, hogy igen sokat táncoltam. Mondá, hogy jövő bálba ő is fog táncolni, de most már nyolc hét óta fáj a melle, hogy egyszer lakásunk előtt (hát tudja) elmenvén, hallotta szép hangomat, hogy hallotta, hogy oly szépen éneklek, s ha tudta volna, bizonyosan ak-

---

¹⁹ Vojna (Voyna) Félix gróf (1788–1857), tábornok. Az Etelkánál jóval idősebb férfi gyengéd érzelmeket táplált a lány iránt, amelyek nem is voltak viszonzatlanok, de a tábornokot előbb Bécsbe, majd Milánóba rendelte szolgálata, így a kapcsolat nem bontakozhatott ki.

²⁰ Seldern (Seltern) János gróf (+1851).

²¹ Kör, forgás (francia). Tournak azt nevezték, amikor a táncos és hölgy partnere nem a zene végéig táncoltak együtt, hanem a zene alatt egyszer körbetáncolták a termet, majd a táncos a hölgyet helyére kísérte.

²² Fischer Gusztáv, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

²³ Bámult (francia).

²⁴ Jenik Mária bárónő.

²⁵ Buirette (Piret) Adolf (Jenő) báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

kor Zaynéhoz jött volna, hogy már két nap, igen, két nap nem látott a játékszínben;²⁶ hogy mindenütt körülnézte magát, de csak nem látott stb. Már mindnyájan eltávoznak a teremből s mi is, a kocsit várva, a Crendenzbe mentünk; valamivel később ő is követe, s mellénk ült. Én szöktem örömben, hiúságom nagyon hízelegve volt; csak igaz volna, a mit mutat! Felségesen mulattam!

10-kén. Itthon valék egész nap, este Eulenspiegel-ben voltam, Marim is. Fischer ugyan néha Jenik Marit is szerencsésíté pár pillanattal, de majd egész este a padra dőlve felkacsintgatott. Mikor elmenénk, ő társával a parterre²⁷ ajtajában állott, s noha mi a hátsó udvaron kimentünk, mégis megpillantott s köszöntött. Én viszont, de csak röviden. Pár perc múlva hátunk mögött voltak, s midőn én a kapuban megállék, jó éjszakát Tarnának²⁸ kívánni, ő egy búcsúpillanatot bevetett.

10-kén. A második cottilonra báró Budayval²⁹ voltam elígérve; nem táncoltaték, szerencsémre. Még felkértek erre: gróf Zichy,³⁰ Skolimowszky, s báró Münchhausen.³¹ mazurra még a 10 ezeres Kramm.³² Hogy Gusztáv félne Jenik Maritól s azért nem beszélt előbb velem, nem hiszem. Nyilván delicatesséből³³ tette, mivel látta, hogy sokat táncolok, s barátnéimtől környezve vagyok. Midőn ezek mind távoznak, ő jött.

11-kén. Dél előtt Budayné³⁴ Lórival itt volt. Délután mi Sibriknénál,³⁵ este hangversenyben. Watervliet³⁶ jól énekelt. A fantázia fúvó hangszerelve felséges vala. Későn jöttünk, így Ocskay Juli, Smid Teréz³⁷ s én, a karzat mellett átellenben a közönségtől ültünk; Jenik Mária második pad szélén ült; Gusztáv mellette állott, mondhatom, pillanataimat lesé. Marival sokat, velem nem beszélt, távol volt. Elmenéskor édesanyámmal

---

²⁶ A játékszín a színházat jelenti. Sopronban még 1769-ben, egy átalakított szárazmalomból jött létre az első színház, amely aztán egészen 1841-ig szolgálta a színházat. 1841-ben épült fel az emipre stílusú új színház.

²⁷ Földszint (francia).

²⁸ Chernel Mária, Tar József királyi tanácsos felesége.

²⁹ Buday Gábor báró, Buday Ignác báró fia, Buday Laura (Lóri) bárónő testvére.

³⁰ Zichy Frigyes (Fritz) gróf.

³¹ Münchhausen Nartius báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³² Kramm, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³³ Finomkodásból, udvariasságból (francia).

³⁴ Benefai Bacsák Franciska, báró Buday Ignácné, Buday Laura (Lóri) bárónő édesanyja.

³⁵ Felsőbüki Nagy Klára, Sibrikné, a reformkori Sopron vármegye jeles politikusa, Felsőbüki Nagy Pál testvére.

³⁶ Watervliet Emília, Laitner András fogadott lánya.

³⁷ Smid (Schmid) Teréz.

szólt, én készakarva Buday Lórival előrementem, hogy az előttem álló Jenik Marinak ne adjak alkalmat bosszankodni.

12-kén. Készakarva nem mentem játékszínbe, haragszom Gusztávra. Délután boltban s este Marimnál voltam; Lóri is ott volt. Jenik Mari azt hiszi, Gusztáv nőül veendi — csalatkozik. Most éppen kacérkodni fogok vele.

13-kán. Délután Bezerédj Pál³⁸ és Pista³⁹ itt voltak, Rudolf⁴⁰ neje jobban van; remény az életéhez. Tóni⁴¹ nem ment Nápolyba. Este Marimnál voltam. Nina⁴² gyermekivel is itt volt.

14-kén. Délelőtt Smid Teréz volt itt, szíves volt szép mull ruhámon segíteni. Dél után Bezerédjékhöz mentünk; Everilda⁴³ sokat s kellemesen énekelt. Pál Tónit igen dicséré, mondá, hogy művelt, szeretetre legméltóbb, gazdag, felségesen énekel stb. Este megint láttatám magam a színházban, adaték: Boszorkány leánya, meglehetősen. Marim nálunk volt. Gusztáv egyre felnézett. Midőn elmentünk, Jenik Marival találkoztunk, én őt köszöntöttem, ő meglepve s igen kellemesen vizont.

15-kén. Smid Teréz egész nap itt volt. Délelőtt Buday Lóri is. Este Koch Herz und Ehre-jében voltunk. Gusztáv ismét a padra dőlt, én keveset néztem ma le. Tóni vala mindig fejemben. Délelőtt tante⁴⁴ Claire⁴⁵ volt itt, sondírozott,⁴⁶ akarnék e báró Budayhoz menni — soha! Midőn a színházból a nagy ajtón kimentünk, gróf Vojna köszöntött. Gusztáv édesanyámmal szólt s velem egy pár pillanatot váltott, oly mélyet és keserűt.

---

³⁸ Bezerédj (Bezerédy) Pál (+1864), idősebb Bezerédj (Bezerédy) István fia. A neves Tolna vármegyei család sarja Sopronban élt.

³⁹ Bezerédj (Bezerédy) István, ifjabb (1796–1856), a reformkori Tolna vármegye politikai közéletének egyik legjelesebb alakja, a helyi ellenzék vezetője, több ízben megyéje országgyűlési követe.

⁴⁰ Gindly Rudolf (1805–1887) tengelici birtokos nemes, Tolna vármegyében aljegyző, Etelka első, reménytelen szerelme. Etelka csalódásának fő oka Rudolf házassága volt: a férfi Roboz Terézt (+ 1862) vette el.

⁴¹ Augusz Antal (1807–1878), 1875-től báró, Tolna vármegyei földbirtokos, 1843-tól Baranya vármegye alispánja, 1849–1850-ben Tolna vármegye kerületi főbiztosa, 1850–1853-ban a pest-budai kerület főispánja, majd 1858-ig a budai helytartósági osztály vezetője, Liszt Ferenc személyes barátja. Etelka — aki a jelek szerint vonzódott a tolnai férfiakhoz — reménytelen szerelmet táplált Augusz Antal iránt, akit naplójában többnyire *Tóni* néven említ.

⁴² Baumgarten Anna (Nina) bárónő, Mittisné (+1840), Baumgarten Mária bárónő testvére.

⁴³ Murray Everilda grófnő, Bezerédj (Bezerédy) Pál felesége.

⁴⁴ Nagynéni (francia).

⁴⁵ Hauer Klára (Claire) bárónő, Hornig Henrikné (1780–1860), Etelka édesanyjának nővére.

⁴⁶ Puhatolt (német).

Soká beszéltünk báró Simbsennel,⁴⁷ ki már a páholyban meglátogata, s most haza kísért — de Gusztáv egyre ott állott, s aztán követe.

16-kán. Dél előtt Nina s oncle⁴⁸ Pepi⁴⁹ és Misch⁵⁰ itt voltak; Az estét Budayéknál töltöttünk.

17-kén. Este Militärs-Befehlben voltunk Kochtól. Elmentekor, noha az estén át felkacérkodott, nem láttam Gusztávot.

18-án. Marimat elájulásig kínzá atyja, reggel nála voltam, fekszik, de csak főfájása van, nyugodnia kell.⁵¹ este Bezerédj Pálnéval táncvigalmon voltunk. Legtöbbet táncoltam. Cotillont Tarral. Török szép nemzetit⁵² járt el, a frissben a kellemes kis Flóri⁵³ segíté. Udvarlóim: gróf Vojna, ki ma táncolt, különösen Tar és a háziúr közeli rokona, a barna hajú s kék szemű, igen szép hadnagy, Barcza, Kőszegről. Ez, mondhatom, minden második tourt velem táncolt. 3/4 12 kor jöttünk haza, felségesen mulattam. Ulánusoktól csak gróf Desfours⁵⁴ s kapitány Batky voltak.

19-kén. Reggel Marimnál voltam, már fent van. Este pique-on.⁵⁵ Smid Teréz velünk volt. Cotillont Skolimowszkyval táncoltam, mazurra is vele voltam ígérkezve, de nyugóra alatt annyira feldagadt a lábam, hogy azt jobban meg nem rontó, inkább a cipőt belépém, s szorgalmas táncosaim ostromai dacára, többé nem táncoltam. Fehér atlaszom volt, fehér füzér sima hajamon. Sokat voltam Murrayékkal s Buday Lórival. Udvarlóim: gróf Vojna, ki vacsora alatt mellém ült, Tar, ki az első tourt, midőn jöve, velem táncolá, báró Buirette rendkívül és báró Münchhausen. Rousseau egész estén velem volt, midőn többé nem táncolék, mindig mellém állott, sok szépet is mondott. Skolimowszky is keresé társaságomat, de tudom, hogy e kettő csak Mari végett. Xavér, mondhatom, ma igen megtetszett, szerencsét kívánok Marimnak, ily nemes szívet bírni. Noha többé nem táncoltam, mégis a bál végéig, 3/4 4-ig maradtunk. Nyugóra előtt szörnyűn sokat táncoltam, Barcza sokat táncolt, de nem szólt velem. Gusztáv Bécsben van.

---

⁴⁷ Simbsen báró, Kőszegen élő ezredes.

⁴⁸ Nagybácsi (francia).

⁴⁹ Hauer József (Pepi) báró (1779–1852), nyugalmazott alezredes, Etelka édesanyjának testvére.

⁵⁰ Hauer Mihály (Misch) báró (1774–1854), Etelka édesanyjának másik fivére.

⁵¹ Baumgarten József báró, Baumgarten Mária bárónő édesapja ekkor már súlyos beteg volt, nem sokkal később, 1839. február 8-án meg is halt.

⁵² Vélhetően csárdást.

⁵³ Bezerédj (Bezerédy) Flóra (1834–1846), ifjabb Bezerédj (Bezerédy) István leánya.

⁵⁴ Desfour Károly gróf (1794–1848), ezredes, Széchenyi István gróf unokatestvére.

⁵⁵ Piknik (francia),

20-án. Délelőtt templomban. Délután Laitnernénál,⁵⁶ hol Water-
vliet Emília különösen előző volt irántam. Bezerédjnénél, ki tegnap édes-
anyámnak mondá, hogy oly leányiasnak talál, s hogy igen kedvel. Murray-
nénál,⁵⁷ ki mondá, hogy gróf Vojna engem oly szépnek s szeretetre méltó-
nak talál s továbbá Aglae:⁵⁸”Er ist entzückt von Ihnen.”⁵⁹ A mazurban ön
ezen kőszívet megnyeré.” stb. Marimnál, kinek minden tegnap este fel-
adottat híven megmondék. Zaynénál és egy bolond bohózatban, Gold-
macherkunst voltam. Tegnap Steinbach Lóritól⁶⁰ egy igen érdekes, s ma
Vízkelety Etelkától⁶¹ egy unalmas levelet kaptam.

21-kén. Délután próbát tartottam koncertemből; meglehetősen
ment. Smidné⁶² Terézzel, Tarné, tante Claire s oncle Misch voltak jelen.
Este Töpfer Dame und Bube, nem ment össze.

22-kén. Este: Die Braut aus der Residenz Amelie von Sachsentől.
Marim nálunk volt, és tante Claire. Tarné nem volt, édesanyám Zaynénál.
Gusztáv visszajött, a legtüzesebben váltottunk pillanatokot. Budaynéval
mentem haza, ő köszöntött (s előzőtt), jó estét kívánt.

23-kén. Az estét Sibriknénál töltöttük; vígan voltunk.

24-kén. Este Barthodeiszky⁶³ referendáriusnál;⁶⁴ két szép ternót,
hét ambót nyertem;⁶⁵ a vacsora délicieux!⁶⁶ Ma életemben az első fogast
ettem. Délután Zaynénál voltunk.

25-kén. Délután Tarnénál, s evvel Hőgyészy,⁶⁷ Rohonczy,⁶⁸ Sza-
bó⁶⁹ és Farkasnénál,⁷⁰ kik mind nem valának honn, voltunk. Aztán az

---

⁵⁶ Laitner András tábornag, Sopron díszpolgára felesége.

⁵⁷ Esterházy Almeira grófnő, gróf Murray Albertné (1789–1848).

⁵⁸ Esterházy Aglae (Aglaye) grófnő, Murrayné testvére.

⁵⁹ El van ragadtatva Öntől (német).

⁶⁰ Steinbach Laura (Lóri), Steinbach Ferenc (1780–1866), a királyi jogügyi igazgatóság ügyvédjé-
nek lánya, Etelka Pesten élő barátnője.

⁶¹ Vízkelety Etelka, Vízkelety Mihály budai tartományi biztos lánya, Etelka Budán élő gyermek-
kori barátnője.

⁶² Smidné (Schmidné), Smid Teréz édesanyja.

⁶³ Barthodeiszky József.

⁶⁴ Előadónál (latin).

⁶⁵ Két és három nyerőszámmal úzótt lottójátékot játszottak: az ambó két nyerőszám, a ternó három
nyerőszám sorrendje.

⁶⁶ Ízletes, zamatos (francia).

⁶⁷ Hőgyészy Pál, 1836–1842 között Sopron vármegye első alispánja, majd a királyi tábla ülnöke.

⁶⁸ Rohonczy Ignác (1802–1867) Sopron vármegyei jegyző, később Sopron és Vas vármegyék ad-
minisztrátora.

⁶⁹ Szabó Ferenc tartományi főbiztos.

⁷⁰ Hegedüs Karolina, Farkas István tartományi albiztos, Sopron vármegye táblabírája felesége.

elefántot néztük meg, ki tíz éves, még nem nagy lábát nyújtja, felel, danol, csönget, muzsikál, compliment-ot⁷¹ csinál, legyet hajt, mesterét légbe emeli, szóval igen ügyes, és okos. Este tante Claire, oncle Misch, Budayné Lórical s fiával, és már későn Bezerédj Pista itt voltak.

26-kán. Ma Steinbach Lórical s Vízkelety Etelkának írtam. Egész nap havazott. Este: Erbschaft (Kotzebue) és Der Gang ins Irrenhaus.

28-kán. este táncvigalom Sibriknél voltunk. Fehér jaconette-em volt, fehér rózsák hajamban. A táncosok civilből s a nyolc kadét. Cotillont Konkolyival, az első mazurt Skolimowszkyval mint előlejtőné; a másodikat Krammal. Igen vígan voltunk. Kétségkívül én legtöbbet táncoltam. Udvarlóim: Skolimowszky, báró Münchhausen, gróf Schembeck Ádám⁷² és Konkolyi (magyar író, s földesúr) rendkívül. Az magyar⁷³ akart velem táncolni, de én még nem próbáltam vele s így emberek előtt nem akartam. Bosszankodott, s noha cotillonban kétszer választottam, mégsem táncolt többé velem. Különben igen jól mulattam s vígan voltunk.

27-kén. Dél előtt misében, Schnellernél,⁷⁴ tante Sophie-nál,⁷⁵ s Sibriknél. Délután Marimnál, itt atyja becsületesen lehordott. Én kimentem. Marim az öreg büntetéséül kísért s este a játékszínbe ment. Semmit sem ért. Gusztáv sokat nézett fel.

29-kén. Este a játékszínben voltunk. Gusztáv mellett főhadnagy Hódossy⁷⁶ ült, azon szép nagy barna, kit Pestről ismerek, elmenéskor mindnyájan köszöntöttek.

30-kán. Az estét fekvő Marimnál töltöttem.

31-kén. Dél előtt Ocskayéknál s Rohonczy Marinál.⁷⁷ Marimnál, kinek atyja ma rosszul van, voltunk. Este 4 Schildwachen, Mir wie dir és 1 für 10-ben voltunk. Gusztáv volt.

---

⁷¹ Bókot (francia).

⁷² Schembeck (Schönbeck) Ádám gróf.

⁷³ Vélhetően csárdást.

⁷⁴ Schneller András, nyugalmazott lovassági tábornok.

⁷⁵ Sigray Zsófia (Sophie) bárónő (+1852), báró Hauer Józsefné, Etelka édesanyjának sógornője.

⁷⁶ Hódossy, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁷⁷ Rohonczy Mária, Rohonczy Ignác testvére.

1-jén. Reggel próbán. Este a hangversenyben: kék ruhám vala, gyöngyök, brillant fermoir-ral,⁷⁸ brillant függő és brillant tú hajamban. Én az utóelőtti voltam, nem féltem, de a zongora nedves volt, így nem mertem erősen játszani.⁷⁹ A többieknek keveset tapsoltak, én, míg köpönyegemet letévém, már kezdék a tapsolást, mely meg sem szűnt, míg le nem ültem; játék után ismét. Gusztáv volt, elmenéskor igen előzően⁸⁰ köszöntött, oly édes mosollyal. Báró Falkenhausen,⁸¹ Buday Lóri tavalyi udvarlója szembetűnőleg keresé társaságomat. Vojna nem volt — beteg.

2-kán. Pique-nique-en voltunk; 3/4-ig maradtunk. Smid Teréz ve-lünk volt. Rajtam a magam csinálta rózsaszín füzér; közös ítélet szerint a mai estvén a legízletesb volt az én öltözetem. Az első cotillont Skolimow-szkyval, a mazurt ugyanevvel, a második cotillont kapitány báró Falkenhausennal. Gusztáv nem volt — beteg. Hódossy volt, pesti modora szerint mindig előttem megállt. Első tourját velem táncoló; az estén velem leg-többet. Első cotillont Jenik Marival táncoló, az egyik figuránál (Damen und Männer Ronde)⁸² egyre kért, a legtüzesebben, választanám őt, mit éppen nem tevék, de a jövő figurában s még egy párszor őt választám. Jenik Mari igen udvariasan köszöntött s a leghízelgőbben dicséré játéko-mat. Falkenhausen élet-halálra udvarol nékem. Kért és nyert is engedelm-et visszajöveletekor (Sziléziába utazik) személyesen tudakozódni, hogy vagyok. Kérdé, nem hiányzik-e senki ismerőseim közt. Én persze előbb Derrát, később Rollet s csak találgatva Fischert nevezém. Ő mondá, hogy ennél szállt fel. Felhúzott⁸³ vele; mondám, hogy semmi sincs a dologban, hogy Jenik Marinak udvarol, természetesnek is találom, mert mindig vele énekel. De ő állítja, hogy Jenik Mari engem állit szerencsésnek, s hogy valóban az is vagyok. Felhúzott Dósa⁸⁴ és Hódossyval; mondá, hogy eze-ket egészen felgyújtottam stb. Azon felül oly sok szépet, hogy minden erőmet s ügyességemet vissza kelle fordítnom a néha igen komoly színt váltó beszédet másra vezetni. Vacsora alatt mellettem ült Falkenhausen és

⁷⁸ Csattal (francia).

⁷⁹ Etelka zongorajátékkal lépet fel aznap.

⁸⁰ Ti. előzékenyen.

⁸¹ Falkenhausen báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁸² Hölgyek és urak rondója — körtánc (német).

⁸³ Felidegesített, felbosszantott. Etelka néha meglepően modernnek ható kifejezéseket használ — K. Cs.

⁸⁴ Dósa, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

Rousseau, átellenbe az asztalhoz ült Hódossy s mellémállott egy ideig Skolimowszky és Konkolyi. Elmenéskor kísérték Falkenhausen és Münchhausen. Ma minden udvarolt nékem, legtöbbet táncoltam, szóval man hat mich aufs glänzendste fetirt.⁸⁵ Tar lépést sem táncolt velem. Semmi, volt elég más.

3-kán. Délután Farkasné, Hőgyészyné,⁸⁶ és Szabóné⁸⁷ itt voltak. Mi Tóthékhoz, és Zaynéhoz mentünk. Buirette rendkívül udvarolt nékem; mondá, hogy tegnapi toilette-em⁸⁸ oly kitűnő volt, s hogy csak azt sajnálá, hogy Gusztáv nem volt; hogy nem láthatott. „Valóban szerencsét lehet önnek kívánni.” — folytatá. „Vagy inkább neki.” — tevé pajkosan hozzá. Mivel mondá, hogy oly jól ért, az öltözetekhez, Rohonczy Mari kérdé őt, hogy ki volt tegnap ízletesen öltözve? „A kisasszony.” — mondá reám mutatva. S tovább? „Ha kisasszonyt látom, nincs szemem másnak.” Bravo; szép compliment, csak kár, hogy mindegyiknek ugyanazt mondja stb. Melancholische Schusterben voltunk este. Gusztáv volt, elmenéskor nem láttam. Tar ma igen udvarias volt velem, dicséré tegnapi öltözetemet, szóval igen beszédes vala.

4-kén. Délelőtt sétálni és Marimnál, ki ma este Sibriknéhez táncmulatságra megy, voltam. Este Fra Bartolomeoban. Gusztáv nem volt.

5-kén. Délután Marimnál, a cukrásznál és Tarnénál, este Danae és Die Quarantaine. Mind a kettő jó darab. Gusztáv volt, sokat nézett fel, elmenéskor köszöntött. Marim igen jól mulatta magát. A cukrásznál igen sok tiszt volt. Fischer, minekutána édesanyámmal pár szót váltott volna, köszöntött s a leghízelgőbben mondá: „Erlauben Sie mein Fräulein, dass ich Ihnen meine Bewunderung über Ihre ausgezeichnete chnates Spiel aussere.”⁸⁹ Én éppen válaszolni kezdék, midőn édesanyám, dolgát végező, elment.

6-kán. Azt álmodám, hogy Gusztáv tante Mannert⁹⁰ nőül vette! Sírtam fölötte. Később láttam minden füst nélkül szép Pestünket égni; még a város ligete⁹¹ is tűzben állott — szörnyű! Imádkoztam félelemből,

---

⁸⁵ A legfényesebben ünnepeltek engem (német).

⁸⁶ Dőry Teréz, Hőgyész Pál felesége.

⁸⁷ Legedits Anna, Szabó Ferenc felesége.

⁸⁸ Öltözetem (francia).

⁸⁹ Engedje meg, kisasszonyom, hogy csodálatomat fejezzem ki az Ön kitűnő játéka iránt (német).

⁹⁰ Hauer Antónia Leopoldina bárónő, Manner Károly Ignácné, Etelka édesanyjának testvére.

⁹¹ A Városliget.

ekkor édesanyám felköltött; tehát öröm, sok öröm! Könnyek és szörnyű tűz! Délelőtt Buday Lóri volt itt.

7-kén. Este Zaynénál táncvigalom. Kék selyem, elől sima hajamon egy bíbor rózsza. Cotillont Dornerrel,⁹² mazur gróf Schembeck Ádámval. Marim is volt, Rousseau is. Vojna ma a leghízelgőbb dicséretekkel halmoza mind a keringő, mind különösen mazurom felett. Mondá, hogy oly nemességgel, s mindamellet oly elragadó kellemet bírok. Ma nagyon udvarolt nekem. Tar ma táncolt velem. Buirette igen felhúzott Gusztávval. A színházban őt meglátogatá, mondá, hogy ez tudakozódott öltözetem iránt s sok szépet izen. Façon de parler!⁹³ Kért, igen kért, küldjek köszöntést általa, mondá, küldjem ez írt szívére — keményen megtiltám, hisz nem vagyok Marie Jenik. Rousseau mondá, hogy Falkenhausen, midőn együtt Bécsbe utaztak, igen sokat szólott rólam, s hogy diadalom bizonyos. 1/2 12 kor jöttünk haza.

8-kán. Barthodeiszkyknál valánk este. Vojna eddig még mindig csak vacsorához jött, ma, mivel tudá, hogy én itt vagyok, korán jött, s velünk Lotteriet⁹⁴ játszott, kár, hogy akkor jövén, midőn már ültünk, Máli Sibrik⁹⁵ köztünk volt; két szép terno-ját, melyet nyert, nekem adá; én még két terno s két ambot nyertem. Vacsorakor Tar s Chernel⁹⁶ közt ültünk, kik ma igen udvaroltak. Örültem, hogy magyarul beszélhettem. Az ifjú Döry⁹⁷ is ott volt, átellenben ült.

9-kén. Tegnap este Baumgarten⁹⁸ meghalt. Bosszankodom; még csak pár napig tart a farsang és — oda Niczky-pique-nique,⁹⁹ Nagy Sándor-i¹⁰⁰ multság, és álarcos redout.¹⁰¹ Egész nap Marimnál voltam.

12-kén. Az estét Mittisnénál töltöttük, 11 felé tante Claire-rel mint igen csúnya álarcosok a redoutra¹⁰² mentünk. Nem mulattam. Gusztáv nem volt, Rousseau s Vojna a csemegetárban, így senki, ki érdekelt volna,

---

⁹² Vélhetően Dorner Kristóf, Slachtaék „háziura”, aki 1833–1845 között birtokolta az Etelka és édesanyja által lakott házat.

⁹³ Beszédstílus, beszédmod — ti. szóvirágok (francia).

⁹⁴ Sorsjáték (francia).

⁹⁵ Sibrik Amália (Máli).

⁹⁶ Chernel Lajos (+1881), Sopron vármegye aljegyzője, majd a váltótörvényszék iktatója.

⁹⁷ Döry Elek, vagy ifjabb Döry Ádám. Högyész Pálné Döry Teréz testvérei közül az egyik.

⁹⁸ Baumgarten József báró, Baumgarten Mária bárónő édesapja.

⁹⁹ Niczky Sándor (1806–1862), volt Sopron vármegyei alispán, 1848-ban a lövői választókerület képviselője.

¹⁰⁰ Felsőbüki Nagy Sándor, Felsőbüki Nagy Pál testvére.

¹⁰¹ Vigalom (francia).

¹⁰² A Casino bálterme.

Tar, Münchhausen, Buday Lóri, ki megismerni vélte, buzdítására sokat szólottak velem, de minden igyekezetük mellett sem láthatták szemeimet, mert hunyorítva néztem reájuk. Nem soká maradtam.

17-kén. Délután Batthyánynénál,¹⁰³ s Zaynénál. Itt többek közt Gusztáv is; mindjárt amint jött, hátam mögé állott s midőn Skolimowszky üléséből felkelve őt vele megkínálá, mellém ült. Uzsonna alatt ismét mellettem állott. Édesanyám azon észrevételt tevő, hogy ekkor rendkívül figyelt minden szavamra; és mondá: „Er hat euch beobachtet.”¹⁰⁴ Ő igen udvarias vala, mint mindig, anyámmal is. Mint észre vevém, neki igen tetszik s szeretné, ha házukba jönne. Este a játékszínben.

20-kán. Az estét Budaynéval töltöttük, holnap Lóri névnapja. Többek közt Secretairt¹⁰⁵ is játszottunk s itt a sors Gusztávval Zaynénál vezetett össze; én neki szeretetemet ajándékozám, s vele ott duettet éneklék.

21-kén. Marim az estét nálunk töltötte.

22-kén. A hangverseny ma este igen sikerült. Jenik Mari igen jelesen énekelt. Gusztáv amint jött, kissé megállott a mi oldalunkon, de mindjárt a túlsóra ment, a szép éneklőhöz. Csak az egész párdal¹⁰⁶ alatt a mi oldalunkon volt, s noha sokat kacérkodott velem, mégsem szólott.

23-kán. Két kis darab. Gusztáv volt. Jöttünkör köszöntött.

24-kén. Ma a Pejacsevich-páholyban¹⁰⁷ valék. Mindig hátul maradtam. Hallám Lóritól, hogy Gusztáv Zaynénál volt ismét. Elmentünkör nem volt lenn. Jele, hogy mégiscsak engem bevár, de mivel nem látott, nem is várt.

25-kén. Nagy soirée¹⁰⁸ Laitneréknál; sokat énekeltek. Én nem, kissé rekedt voltam. A kedves Vojna ma ismét egyre udvarolt nékem. Oly sok szépet mondott. Ő lengyel, mondá. Tar is igen udvarias volt velem, főhadnagy Weigelsberg,¹⁰⁹ ki máskor igen hideg vala irántam, ma igen udvarias, nyilván előljárója kedvéért. A vacsora pompás volt.

26-kán. Délelőtt Marim látogatott meg. este Der leichtsinnige Lügner. Gusztáv csak a harmadik felvonásban jött.

---

¹⁰³ Gleispach Franciska bárónő, gróf Batthyány Kristófné (1794–1854).

¹⁰⁴ Megnézett benneteket (német).

¹⁰⁵ Játék neve (francia).

¹⁰⁶ Ti. duett.

¹⁰⁷ A Pejacsevich grófi család páholyában.

¹⁰⁸ Estély (francia).

¹⁰⁹ Weigelsberg Frigyes, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

27-kén. Délután Marim látogatott meg. Steinbach Lórinak írtam, egy egész árkust s még fél 8-at. Igen keserűn Wesselényink¹¹⁰ elfogatása¹¹¹ végett; szörnyű is ez! Pestünket őrangyalától¹¹² foszták meg! Ez nem maradhat így, égbekiáltó volna, ha így maradna! Este Arkadiai menyasszony, Ribicsné¹¹³ mint vendég Adéle-t kellemesen. Van legalább tónja,¹¹⁴ graziája,¹¹⁵ noha kissé affectált.¹¹⁶ Mikor jöttünk, noha a darab már elkezdődött, Gusztáv Buirette-tel még a csarnokban állottak, köszöntöttek. Én ma a Pejacsevich-páholyban voltam. Az első felvonás alatt Gusztáv egyre felnézett; ekkor eltűnt. Én már bosszankodtam; ekkor ki jelen meg az ezredes páholyában? Gusztáv Buirette-tel! Gusztáv átellenben ült s egyre reám függeszté szép szemeit. Vojna is ma sokat kacérkodott velem; minden célzásnál házasságra s szeretetre — nem tudom, történetesen vagy készakarva — reám nézett. Én Lórinak ezen kedves ember felől meleg részvétellel írtam.

28-kán. Dél előtt sétálni, délután Wittenénél,¹¹⁷ hol Marim is volt. Este: Das Pfosokop. Ma páholyunkban első helyen voltam. Gusztáv a csarnokban elvárt, de éppen Holdnéval¹¹⁸ beszélt. Én hátul taszítottam, a falon függő deszkára ért vállam, s ez csörömpölve gördült lábaim előtt az első lépcsőre. Nevettek, a pajkos Pikéty,¹¹⁹ ki ezt fölemelé, alighanem hiendi, hogy akarva tevém Gusztávot elmerültségéből felköltendő. Volt mint nézmem, Vojna s Gusztáv is, ki noha társai az ezredes páholyába mentek, ő mégis — noha egyedül — lent maradt — nyilván kedvemért.

---

¹¹⁰ Wesselényi Miklós báró (1796–1850), politikus, író, a reformkori erdélyi és magyarországi ellenzéki politika egyik vezéralakja.

¹¹¹ Wesselényi Miklóst, mivel — a cenzúrát semmibe véve — könyomatban terjesztette az országgyűlési tárgyalások anyagát, míg Szatmár vármegye közgyűlésén erős bírálattal szólta az örök-váltság ügyéről, 1835-ben Erdélyben is, Magyarországon is perbe fogták. A többi évig tartó eljárás során szabadlábbon védekezhetett, de 1839 elején háromévi börtönre ítélték, amelyből három hónapot le is töltött, majd látása romlása okán a csehországi Gräfenbergbe (ma: Lazně Jeseník, Csehország) mehetett, megszakítva büntetését. 1840-ben kegyelmet kapott.

¹¹² Etelka Wesselényinek az 1838. évi árvíz során tanúsított magatartására utal, amikor a báró az „árvízi hajós” nevet kiérdemelte.

¹¹³ Ribicsné, a bécsi Leopoldstädter Theater népszerű színésznője.

¹¹⁴ Tónusa, hangszíne (francia).

¹¹⁵ Kelleme, bája (olasz).

¹¹⁶ Erőltetett, őszintétlen (latin).

¹¹⁷ Artner Sarolta, Witte Károlyné, aki Freiburgban élő férje halála után özvegyként Sopronban élt.

¹¹⁸ Hold Ágostné. Férje 1828–1841 között Willi Mihállyal a soproni színház igazgatója volt.

¹¹⁹ Pikéty (Pighetti) Károly, Baumgarten Mária bárónő későbbi férje.

Március

1-kén. Egész napot honn töltöttük.

2-kán. Ma szeretett Marim hozzánk jött! Szinte hét éve, hogy ezen pillanat után sóhajtottam! Este Nina, s tante Náni¹²⁰ nálunk voltak. Én Wirrwarra mentem. Aglae mellettem. Valahányszor vele szólottam, Vojna felém dugta fejét. Gusztáv volt, nem nézett sokat fel, de midőn elmentünk, elvárt sok társával. Én földre sütém szemeim s így nem köszöntött. Azonban amint a kapun ki mentünk, ő az utcán egyedül állott s jó estét kívánt. Ma Tádétól levelet kaptam, az ő, és Mari ügyében¹²¹ — feleltem.

3-kán. Délelőtt misében és sétálni, délután Laitnernénál, Niczkyné,¹²² Rohonczy Mari, Ocskayné,¹²³ s Seldernnénál¹²⁴ voltunk. Este Marimmal Zaynénál. Gusztáv ismét gouter¹²⁵ alatt mindig hátam mögött. Ő s Buirette felhúztak Vojnával. Elmenéskor ő adá köpönyegeinket, édesanyámmal ismét igen udvarias volt Marim innen Ninához, én a Fremdebe mentem, a Pejacsevich-páholyba. Gusztáv, míg az ezredes nem jött, mindig megfordulva ült s egyre felkacérkodott.

4-kén. Édesanyám este Zaynénál volt, mink honn maradtunk, fordítottam, Tédé itt volt; sikerült.

5-kén. Este Yelva. Marim Ninánál volt. Én az első felvonásban a mi páholyunkban, a másodikban Pejacsevichében¹²⁶ voltam. Gusztáv volt.

6-kán. Édesanyám játékszínbe volt, mi honn maradtunk. Tédé itt volt, ismét sikerült.

7-kén. Die Stumme von Hallodrici. Igen rosszul ment össze. Gusztáv nem volt.

8-kán. Este Zaynénál voltunk; pompás nagy soirée vala. Én Mariechent Hackeltől énekeltem. Nagy náthám volt; csak azért énekeltem,

---

¹²⁰ Baumgarten Anna (Náni) bárónő (+1841), Etelka távoli rokona, akivel azonban a lány bizalmas kapcsolatot ápolt.

¹²¹ Skolimowszky Tádé gróf és Baumgarten Mária bárónő titkon jegyesek voltak, a házasság azonban a gróf édesanyjának ellenkezése okán meghiúsult. Skolimowszky nyilván a beleegyezést akarta kijárni édesanyjánál.

¹²² Niczky Sándorné.

¹²³ Ocskay Ferenc báróné, született Seldern bárónő.

¹²⁴ Festetics Karolina grófnő, báró Seldern (Seltern) Jánosné.

¹²⁵ Esti fogadás (francia).

¹²⁶ Pejacsevich Ferdinánd gróf, idősebb (1802–???)

hogy Vojna ne higgye, hogy csak caprice.¹²⁷ Ő igen udvarolt nékem, mindig mellettem volt, sok-sok szépet mondott! Jól mulattam. Buirette szokása szerint ismét felhúzott Gusztávval, ki betegség ürügye alatt nem jött s hiába örültünk öt hallhatni.

9-kén. Édesanyám játékszínben. Tádé itt volt. Délután Béla lepett meg. Ő Bécsből pár napra jött. itt fog letelepedni. Szörnyű náthám van.

10-kén. Délig ágyban voltam; szörnyű náthám van. Vízkelety Etelkának, Steinbach Lórinak, Császárnak¹²⁸ s Mátraynak¹²⁹ írtam; az utolsónak a kész elbeszélést¹³⁰ is küldöttem. Édesanyám a játékszínben ment. Tádé ismét itt volt.

15-kén. Este hangversenyben valánk. Jobbról, hátam mögött Jenik Mari. Én a sarkon ültem, mellettem széken Gusztáv. Egész este csak egyszer szólott Mari Jenikhez. Mindig velünk, igen udvarias volt, de volt ám bajom lábaimmal, melyeket alig bírék eléggé hátrahúzni, annyira üldözé azokat Gusztáv lába.

17-kén. Délelőtt misében, este nagy soirée Murrayénál a herceg Esterházy¹³¹ kedvéért. A tisztek en plaine parade,¹³² kadétok nem valánk hívva. A herceg igen udvarias volt velünk, már meghítt az ünnepekre Kismartonba¹³³ az őszkor. A vármegyebeli ifjak Tar vezérlete alatt pompás fáklyamenetelt tartának, az ulánusok hangászkarja játsza. A multság legkisebbé sem volt feszült. Felsőgesen mulattam. Gusztáv élet-halálra udvarolt ma nékem. Felhúztak Vojnával, ki Bécsben van, hogy, ha még lehetséges, hátráltassa innen való elküldetését Prágába. Gusztáv több ízben beszélt oly értelemben, mintha szeretne engem. Többször mondá báró Buirette-hez hallattomra: „Je l'adora, je suis tout enchanté, je ne me connais, plus.”¹³⁴ stb.

---

¹²⁷ Szeszély (angol).

¹²⁸ Császár Ferenc (1807–1858) író, műfordító, jogász.

¹²⁹ Mátray (Rothkrepf) Gábor (1797–1875), a Regélő szerkesztője, zenetudós.

¹³⁰ Etelka *Arckép* című elbeszélése

¹³¹ Esterházy Pál herceg (1786–1866), Sopron vármegye főispánja, az 1848. évi Batthyány-kormányban a király személye körüli miniszter. Mivel 1815–1842 között Londonban volt követ, hosszú idő után tért vissza, hogy főispánként elnököljön a vármegye közgyűlésén.

¹³² Teljes díszben (francia).

¹³³ Kismarton, szabad királyi város Sopron vármegyében, ma: Eisenstadt, Ausztria. Az Esterházyaknak kastélyuk volt Kismartonban, épülete ma is megcsodálható.

¹³⁴ Imádom, teljesen el vagyok bűvölve, nem ismerek magamra stb. (francia).

18-kán. Délelőtt congregatióban,¹³⁵ mely ma a herceg¹³⁶ elnöksége alatt tartatott. Nagy Pál¹³⁷ is volt, párszor felségesen, élénken, tüzesen szólt. Délután Zaynél, hol kadétok, de egy tiszt sem volt.

20-kán. Fischer hazakísért a színházból, s mondá, hogy holnap pár duettet¹³⁸ hoz.

21-kén. Ma reggel Fischer egy percre volt itt s duettek hozott. Délután ismét jött s egyet Belisario-ból, egyet Elisire d'amore-ból próbált velem. Igen szíves és udvarias volt. Figyelmeztetett helyekre, melyeket előbb énekelvén, általam ismételtetett; szóval, bájoló vala s mindamellet oly galant,¹³⁹ oly szíves, előző. Hangja felséges csengésű, tisztaságú, modora felséges olasz. Aztán Budaynéhoz, hol nagy avant soirée¹⁴⁰ minden férfi nélkül volt s innen Griseldisbe, melyet Raenzné¹⁴¹ Budáról sok érzéssel adott, s férje vak atyját felségesen. Gusztáv nem volt. Előre mondá, hogy ma nem megy. Annál több bolondságot csinált Buirette. Szegény Marim felette oly igen megharagudott, hogy hazaérve, szörnyű epét hányt.

22-kén. Nagy soirée Zaynél. Délután Fischer és Hoye¹⁴² kisaszszony voltak itt — az utolsó nem ínyem szerint accopagniroz.¹⁴³ Az első meg sem vala ismerhető, oly hideg, oly valami feszült volt egész valóján. Mintha kellemetlenül venné, hogy ma este velem énekel — talán Jenik Mari vala ezen furcsa változásnak oka. Marim ma feküdt. Tádé hozzá jött. Nina is volt, csak el ne árulja őket! Én ma Wanderlied Prochtól, egy francia románcot Aubertól s az Elisir-duettet Fischerrel éneklém. Ez utolsó Prochtól egy dalt, Purittanerből egy áriát s 3-4 felséges dalt a legelragadóbban énekelt — s mindamellet szívem oly nyugodt, hogy magam sem foghatom meg, hogy minekutána ő nékem annyira tetszik, én mégsem vagyok belé szerelmes. Az csak onnan jön, mivel közelebbi ismeretség által ő nyer külsője s azáltal, aminek tetszik. De veszt azáltal, hogy egy gondolkozó, mély érzésű leány könnyen észreveheti, hogy beljegye nem szilárd alapokon nyugszik, s hogy ő, noha őt műveltsége, tónusa, udvari-

---

¹³⁵ Megyeegyházba (latin).

¹³⁶ Esterházy Pál herceg.

¹³⁷ Felsőbüki Nagy Pál (1777–1857), politikus, több országgyűlésen Sopron vármegye országgyűlési követe, a reformkort megelőző időszak politikájának vezéralakja.

¹³⁸ Ti. a duettek kottáit.

¹³⁹ Udvarias (latin).

¹⁴⁰ Kora esti fogadás (francia).

¹⁴¹ Raenzné, színésznő.

¹⁴² Hoye Mária, vélhetően Zay gróf rokona.

¹⁴³ Kísér (francia).

assága, szépsége, finomsága itteni tisztjeink koronájává teszik, ő mégis a valódi, belső embert tekintve, közönséges ember, s ebben a pontban egészen hasonló társaihoz. Vojna volt. Igen dicsért, a grófné is igen meglegedett volt velem. Donizetti Faustjából játszó egy darabot, ez igen tetszett. A kedves Vojna aligha nem lopta azon rózsaszínű szalagot, mellyel kottáim összekötvék; gyanúm reá esik. Buirette ma igen víg s gyermekes volt, Lóri egyszer valaha nem énekelt. Bezerédjné igen magára voná Gusztáv figyelmét, ki elragadva látszó hallgatni románcait. Talán boszszúból tevé ezt, mivel én Vojnával udvarias voltam, vagy — s nyilván — férfiúi csapodárság. Amellett ő, minden észrevehető feszültsége mellett, igen udvarias vala velem, és sok szépet s sok célzást szerelemre mondott, de ezt mintegy kényszerítve. Délután Mariechent éneklém neki Hackeltől. Ez igen látszó neki tetszeni, úgy, mint ma este is a Wanderlied. Péchy mondá, hogy Dósa Hódossynak felőlem írt, kérdezősködött felettem s igen vágyik velem találkozni. Én ma is, mint mindig, udvarias, hideg, víg, de mindamellet kissé visszatartó voltam Gusztávval.

23-kán. Este: Wetter Heinrich Amelie von Sachsentől; nem rossz. Én ma a mi páholyunkban. Gusztáv volt, nem sokat nézett fel, én még kevesebbet le. Marim ma már fent volt, de este ismét lefeküdt, s Tádé volt itt.

24-kén. Délelőtt misében s sétálni, délután Ninánál, ki feküdt. Ott töltöttük, Mari s én, a délutánt. Xavér ott volt Marimmal négyszemközt beszélt, quasi¹⁴⁴ megkínálá kezével, ő el nem fogadá — C'est la je nomme exaltée!¹⁴⁵ Örökös kár, hogy Marim házunkból eltávoztatott, ezáltal kifejlődött regényessége s beljegye oly irányt nyert, mely őt talán szerencsétlenné, legalább soha boldoggá nem teendi! Este Torila szörnyen rosszul adaték. Ma Xavér volt. Marim a mi páholyunkba ment, én Pejasevichébe. Gusztáv nem volt, Buirette ismét sok bolondságot csinált.

25-kén. Délelőtt misében s sétálni, délután Batthyánynénál, sétálni és Zaynénál, hol pár kadét volt. Este Schule des Lebens-ben. Itt Tarral, ki ma udvarolt, igen jól mulattam. Gusztáv nem volt, Buirette ismét bolondozott. Vojna volt, sokat néztem reá! Ma felséges időnk vala, én már paszt ruhámban mentem ki, csak a felsőtestet¹⁴⁶ vevém hozzá; hála hogy valaha tavaszunk van. Tádé mondá, hogy Bécsbe megy, én egy arannyal

---

¹⁴⁴ Mintegy (latin).

¹⁴⁵ Az engem egzaltálnak nevezett (francia).

¹⁴⁶ Ti. a felső részét.

azon bizományt adám neki, szemüveget számomra venni. Ő nem volt Bécsben s mégis egy csinos, igen jó üveget szerzett s ajándékozta. Az aranyat semmiképp sem fogadja el; majd munkát csinállok számára. Reggel Sibrikék voltak itt.

26-kán. Este Sibrikéknál; vígan voltunk, kis játékokat játszottunk. A kedves Tar. Skolimowszky, Flottow,¹⁴⁷ Münchhausen és gróf Schembeck Ádám voltak; ez utolsó a legtüzesebben udvarolt nékem. Lórit vagy meguntta, vagy azon haragszik, hogy ő oly csípősen s megvetőleg szól ennek háziasszonyáról, kinek udvarol — elég az hozzá, ő nékem mondá, hogy imád, szeret, min természetesen kinevetém. Lábaimhoz borult, kezemet százszor csókolá, szóval mindazt tevő, mit előbb Lórinak, később Marimnak, na s most reám került a sor. Kíváncsi vagyok, meddig fog tartani! Azonban mulattam, ő oly víg, oly gyermekes. Mindnyájan hazakísértünk.

27-kén. Este Zaynénál valánk hivatalosak. Egészen kis társaság. Éneklék pár dalt s Fischerrel a párdalt Belisarioból; ez ismét a régi vala, *plaine d'égard*,¹⁴⁸ szíves, udvarias, ismét többször célozva ő iránti hidegségemre, részvétlenségemre, hogy hiába lovagol előttem el, ő soha sem lát (pedig ez valóban csak történet), s hogy kívánja, menne Vojna minél előbb Prágába, hogy akkor talán reménylhet stb. *Façon de parler!* Ez, s éppen ez nem tetszik nékem nála, hogy ő is oly közönséges udvarló! Ő csak fejemet akarja elszédíteni s eszébe sem jut belém szerelmes lenni — furcsa mégis, hogy senki tisztársai közt nem akarja tudni, hogy Bécsben mennyasszonya van. Csak ma, minekutána én neki *Proch Ob sie meiner wohl gedenkt accompagnirozám*, mondá neki Buirette: „Erinnerung an die Jägerzeile.” Tehát talán ott lakik ő. Tádé természetesen volt, Ádám is. Természetesen még csupa tűz és láng — ez mulatságos — szerelmes lenni. Persze eszébe sem jut, csak annak tetszeni akar, de én okosabb vagyok Lórinál, ezen gyermek még el nem fordítja fejem. Gusztáv s Jenő ma szörnyen felhúztak Vojnával; az utolsó már mindig *excellenz*¹⁴⁹ asszonynak hívták. Az első különösen dicsérte türelmemet, mellyel mindezt szenvedém, s midőn Marim Buirette-tel összeveszett kínozásai végett, ismét dicsért s nyomósan mondá: „Sanftmuth ist des Mädchens schönste Zierde.”¹⁵⁰ Elég az hozzá, mai viseletéből számúzve vala minapi feszültsége s

¹⁴⁷ Flottow, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

¹⁴⁸ Minden tekintetben (francia).

¹⁴⁹ Méltóságos (latin).

¹⁵⁰ Gyöngédség a leány legszebb ékessége (német).

ő ellenben szíves tisztelettel járult hozzám. Marie Rohonczy már az utolsó soirée-ban tegezett. Ma folytatá s én viszonzám; ezen igen örvendek. Ez oly kedves lény, melynek barátságán valóban a legőszintébben kell örvendünk. Mátraytól pár sort vevék, melyekben elbeszélésemért való háláját kifejezi, s további pártolásra felkér.

28-kán. Délelőtt sétálni s Sibriknénál, kik szemeink ellőtt utaztak el. Délután templomban s ismét kissé sétálni.

29-kén. Nem ettem kenyérenél s víznél egyebet.¹⁵¹ Misében, templomban voltunk. Édesanyám aztán whistezni¹⁵² ment tante Claire-hez, mi meg az ablakon nézdeltünk ki s igen jól mulattunk; Jenő és Ádám egyre ablakunk alatt szaladgáltak, lovagoltak. Este Tádé volt itt.

31-kén. Délután Kiebastéknál s Bezerédjnénál, este hangversenyben voltunk. Ádám s Jenő szörnyen udvaroltak — ez utolsó minden gyalultatlan külsője mellett is művelt s valódi gavallér. Gusztáv Bécsben van. Én Jenőt egy anonime¹⁵³ levél által, meg nem ismerhető írással holnap reggel a Neuhofba¹⁵⁴ citáltam;¹⁵⁵ megy-e? Szeretném áprilisba küldeni.

Április

1-jén. Délután Buday Lórical a Neuhofba s innen Bánfalva¹⁵⁶ felé gyaloglottunk. Buirette szavát tartá s kint volt. Egy vakmerő árokugrással ijesztett meg, melyben azonban hadnagy Stoll¹⁵⁷ őt még felül múlá. Én ma neki Lóri által Zaynéhoz puszpángfa ágacskát borostyán fejében küldöttem, ő azt az egész játékszín alatt szájában tartá. Mi még látogatást tevének: Viczay,¹⁵⁸ Laitner,¹⁵⁹ Adamovits,¹⁶⁰ Farkas,¹⁶¹ Wittenénél tevének;

---

¹⁵¹ Etelka nagybőjtöt tartott.

¹⁵² Népszerű kártyajáték.

¹⁵³ Névtelen (francia).

¹⁵⁴ A később Erzsébet-kertnek nevezett Neu Hof (Újudvar) nevű major 1740 körül jött létre, tulajdonosától, Preysing tábornoktól 1763-ban vette meg a város.

¹⁵⁵ Idéztem, rendeltem (latin).

¹⁵⁶ Bánfalva (Sopronbánfalva), község Sopron vármegyében, német nevén Wandorf. 1950 óta közigazgatásilag Sopronhoz tartozik.

¹⁵⁷ Stoll Maximilian, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

¹⁵⁸ Viczay Adolf (1804–1873) grófné Lichnovska Leokádia Anasztázia hercegnő vagy Viczay Mihály grófné Dittmayer Eliz.

¹⁵⁹ Laitner András tábornokszernagy, a város díszpolgára.

¹⁶⁰ Adamovits Antal, főispáni helytartó.

¹⁶¹ Farkas István tartományi albiztos, Sopron vármegye táblabírája.

senkit se találánk otthon. Marim főfájás ürügye alatt este honn maradt, Tádé volt nála.

2-kén. Tarnénál, ki nagy gouter-t ada. A kedves Chernel is volt. Este: Wanderung nach einem Mann — volt ám Jenőnek mit kacérkodni!

7-kén. Délután Zaynénál. Jenő ma élet-halálra udvarolt; mondá hogy szerelmes belém stb. Én kiszidám hiúsága végett, mivel azzal büszkélkedett, mint Jenik mondá, hogy én őt kedvelem stb. Ő tagadá, s mondá, hogy sohase jár Jenik házához. Gusztáv volt, igen kedves vala. Hallám többször Jenőhöz mondani hátam mögött reám célozva: „Elle est a baisier, charmante, adorable”¹⁶² stb. Mind façon de parler! Valódi bűn, hogy ezen ifjak ezen legszebb, legszentebb érzéssel úgy játszanak s örömet lelik abban, bennünket orrunknál húzgálni. Oh, én ismerem ezt; bár víg vagyok s könnyelműnek látszom. Én ismerem a szerelmet egész mélységében, egész lélekemelő fönségében. Nem játszom evvel s e hiú fiúk bármiképp kérkedjenek, ez csak ártatlan kacérkodás, csak azt akarom, hogy mindnyájan nékem hódoljanak. De szívem azért irántuk jéghideg marad, s éppen oly nyugton ver, mint azt fontoló s nem ledér eszem kívánhatja. Este: Treffkönig. Most ismét fürtöt hordok, volt ám mi szépet hallani e felől: „Ön angyalként néz ki.”; „C’est un ange.”¹⁶³ stb. Ha ezt Jenik tudná!

10-kén. Marim feküdt; Nina s Smid Teréz volt itt. Az első monda több csacsкасágot, melyet Jenik felőlünk csinál. Ugyan mi köze néki velem? Mondá, hogy Jenő magát bemutatandja nálunk Gusztáv által s hogy ő ezen igen örvend, így legalább ez utolsónak békét hagyandok. Gyenge elme, mely őt tőlem félti! Csak látni, hogy nem ismer, nem foghat fel engem! Teréz mondá, hogy Gusztáv bécsi mátkájával összeveszett; hogy Jenik őt egy anonime levél által hűtlennek rajzoló s hogy Gusztáv igen örvend ezen frigy felbomlásának, melyet úgylis csak convenizenz,¹⁶⁴ nem pedig szerelem kötött volna össze. Édesanyám Viczaynénál¹⁶⁵ játszott.

11-kén. Erziehung macht den Menschen. Marim honn maradt, nem érezte magát még jól. Tádé volt nála. Délután a Casinóban voltunk, a ki-játszandó műveket¹⁶⁶ meglekintők; Chernel ott volt, igen udvarias volt.

12-kén. este Budayné volt Lóriával nálunk.

---

¹⁶² Ő csókolnivaló, bájos, imádnivaló (francia).

¹⁶³ Ő egy angyal (francia).

¹⁶⁴ Megállapodás, ígéret, kötelesség (német).

¹⁶⁵ Viczay Adolf grófné Lichnovska Leokádia Anasztázia hercegnő vagy Viczay Mihály grófné Dittmayer Eliz.

¹⁶⁶ Ti. a lottérián kisorsolandó munkákat.

13-ákán. Ma Katit¹⁶⁷ fogadta édesanyám be, jó Marim úgy örül. Este redoutra mentünk: Murrayék, Ocskayék nem táncoltak, én, Lóri, Water-vliet, Tóthék, Artnerék, Dorner stb. mi táncoltunk. Csak 1/4 11-kor men-tünk, Skolimowszky, Münchhausen, báró Watzdorf,¹⁶⁸ gróf Péchy, báró Buirette, s egy tanuló — táncosaim — nyugóra. Cotillon Chernellel, puncs a Credenzben. Hazajövetel 1/4 3-kor; a présent les détails.¹⁶⁹ Nyer-tem-e valamit, nem tudom? Nem vigyáztam; gróf Festetics¹⁷⁰ Egyedről volt. Ő már anyámnak mondá, hogy szembetüntem, később Jenőnek, hogy szemébe tűnt szépségen stb., hogy engem látván, mindjárt kérdeze, ki vagyok.

V. kötet.

1839. április 11.–1839. augusztus 7.

11-kén. Bécsben vagyunk. Velünk egy itteni fiatal kereskedő utazott; a bécsi Tunelnél kiszállottunk, azt megnézendők; felette a csatorna igen keskenyre van szorítva s az épületen áthaladva szélesbül. Ebreichsdorfban ebédelvén, Duscheknéval, született Bedekovich Kornélia¹⁷¹ találkoztunk össze, ki ifjabb fiával s sógorával atyját megy látogatni. Örvendtem, a kedves nőt ismét láthatni. Sógora egy szíves, víg ifjú, szép, villogó barna szemekkel, s még szebb, kisdud hófehér kézzel. Itt Londonban vagyunk szállva. Sephine-t¹⁷² meglátogattuk.

12-kén. Templomban, Nákónénál,¹⁷³ ki nem volt honn, Sephine-nél s délután evvel a glacien.¹⁷⁴ Cukrásznál fagylaltot evők, s este: Lucrezia Borgia Donizettitől. Személyek: Don Alfonso, duca di Farrara: Signor Cosselli, Domenico.¹⁷⁵ Donna Lucrezia Borgia: Signora Unger, Caro-

---

¹⁶⁷ Badits Katalin.

¹⁶⁸ Watzdorf báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

¹⁶⁹ Most a részletek (francia).

¹⁷⁰ Festetics Sándor vagy Vince gróf.

¹⁷¹ Bedekovich Kornélia, Duschekné.

¹⁷² Hauer Jozefa (Sephine) bárónő, lovag Polzer Lajosné (1809–??), Hauer József báró első házasságából, Szaka Teréziától született leánya.

¹⁷³ A gróf Nákó család valamelyik tagjának felesége, személye nem azonosítható biztosan.

¹⁷⁴ Cukrásznál (francia).

¹⁷⁵ Cosselli, Domenico (1801–1855), a korszak ünnepeelt baritonistája. Az olasz operaénekes közül csupán azokat tüntettem fel jegyzetben, akiről biztos adatokat sikerült szerezniem. — K. Cs.

lina.¹⁷⁶ Gennaro: Signor Poggi, Antonio. Maffio Orsini: Signora Brambilla, Marietta.¹⁷⁷ Jeppo Liverotto: Signor Köhn stb. Örökké felejtetetlen lesz ezen este. Mily művészség, ének, játék, tűz, érzés. Schodelnének¹⁷⁸ minden pártosság nélkül éppen oly jelesen játszik, mint a világszerte híres Unger. Énekében is sok hasonlatossága van s ha szorgalmasan tanul, tán még utolérheti, mert Schodelné hangja frissebb csengőbb s énekét ugyanazon tűz bélyegzi, mely Ungerét. Persze iskolája s ezen kifejezhetetlen árnyéklatok, még nincsenek ennyire sajátja. Délelőtt az uraknál voltunk, Eichhoff,¹⁷⁹ Dercsényi¹⁸⁰ és Knaidinger valódi angyalok!

13-kán. Délelőtt boltokban, délben Sephine, Louis,¹⁸¹ Julius¹⁸² és oncle Misch-sel a Práterban, hogy egész délután maradtunk, az estét Sephine-nél töltöttük.

14-kén. Boltokban, délután Sephine-nél s estve vele: Marino Faliero. Marino Faliero, doge: Signor Cosselli, Domenico. Israele Bertucci, capo dell' Arsenale: Signor Badiali, Cesare.¹⁸³ Fernando, intimo del Doge: Signor Salvi, Lorenzo.¹⁸⁴ Giovanni, patrizio, uno dei Quaranta: Gruis. Leoni, patrizio, uno dei Dieci: Signor Bernoldini, Antonio. Elena, moglie del Doge: Signora Unger, Carolina. Irene, d'amigella d'Elene: Signora Nottes stb. Unger ma felülmúlhatatlan volt, ezen erő s coloratura!¹⁸⁵ Cosselli nem csak igen-igen jeles énekes, de remek színjátész is. Ezen nyolcvanéves öreg, ezen félénkség s midőn nejét el akarja átkozni, ezen reszketegség testében s minden hangjában — remek! Hangja oly erőteljes, minő modora, hogy azt kitaszítsa, annyi bravúrt, annyi erőt tud kifejtteni! Badiali felülmúlhatatlan! Ezen játék, ezen hang! S ezen kifejezhetetlen gyengédségű olasz modor! Salvi nem oly erős, magasabb hanggal bír Poggi-énál; előadása nem oly lélekrázó, mint ezé, de kellemes, szívhez szóló; manierjai¹⁸⁶ bájosok, s ezen tűz és érzés, valódi olasz. S aztán, ezen recitative-ok!¹⁸⁷ Ezeket csak tőlük kell hallani! Nottes derék. Borgia az

¹⁷⁶ Unger, Carolina (1803–1877), a korszak ünnepelt operaénekesese.

¹⁷⁷ Brambilla, Marietta (1807–1865), a korszak ünnepelt szopránja.

¹⁷⁸ Schodelné, Klein Rozália (1811–1854), operaénekesnő, a Nemzeti Színház tagja.

¹⁷⁹ Eichhoff, Joseph báró, a bécsi udvari kamara elnöke.

¹⁸⁰ Dercsényi János báró (1802–1863), a bécsi udvari kamara tanácsosa.

¹⁸¹ Polzer Lajos (Louis) lovag, Hauer Jozefa (Sephine) bárónő férje.

¹⁸² Polzer Gyula (Julius), Polzer Lajos (Louis) és Hauer Jozefa (Sephine) fia.

¹⁸³ Badiali, Cesare (1810–1865), a korszak ünnepelt baritonistája.

¹⁸⁴ Salvi, Lorenzo (1810–1879), a korszak ünnepelt tenoristája.

¹⁸⁵ Hangszín (olasz).

¹⁸⁶ Viselkedése, fellépése (francia).

¹⁸⁷ Előadások (olasz).

első olasz opera, melyet hallottam; érzéseim oly zavartak, oly feszültek voltak, hogy szót sem találtam érzéseim kifejezésére; azért toldalékul még most pár szót. Unger azon lélekrázó angyal, kit noha sokkal gyengébben, Schodelnének tükröz vissza. Mint Borgia, gondolom, nemsokára utolérendi őt. nem így, mint Elena. Ezt ő oly remekül adja, hogy ez már szörnyű feladata volna csalogányunknak. Mint Lucrezia, ő az utolsó jelenetet felségesen adja; fia halálánál ezen elhaló, eltompult hangok, s midőn reáborul, ezen utolsó lélekrázó hang; ez sikoltva volt, de nem úgy kiáltva, mint Carolina szokja — de ezen egyetlen hang művészség vala; lélekrázó, elragadó melódia! Én nagy cseppeket izzadtam; forró lázban sínylődtem, fejem égett, szemeim szikráztak, ajkaim a belső tűztől felpattantak, én magamon kívül voltam; s midőn a függöny leesett, álmodni véltem, egy kimondhatatlan édes-keserű álmot, könnyeztem — nem tudtam miért —, belsőm fel volt lázadva. Én nem éreztem semmit, magamon kívül, ájuláshoz közel voltam. Brambilla igen-igen derék; ezen könnyűség, grazia, tűz, élénkség! Ó, a Bordalt elragadólag adja elő: ismételé. Sok ismételtetett, a muzsika felséges, de Marinoé még nagyszerűbb Borgiáénál. De persze ezt így előadva kell hallani! A díszítmények s öltözetek a legpompásabbak — persze számíthatatlan előhivatások.

15-kén. Dél előtt boltokban. Saphine, gróf Nákóné, s Louis nálunk voltak; ebéd után a Wiedenbe mentünk, a Politechnikai épületben való műkiállításba. Mily gazdag látvány ez! Bár minél előbb hazám szívében is láthatnók párját! Gépelyek, egyes művészek vagy gyárak remekművei pompáskodnak itt. A legművészibb kézimunkák, varrások stb. Az egyik teremben, melyben balról egy felséges szőnyeg kék fenékkal, benne sárga arabeszkok, mely egy nagy terem számára van szőve s 2000 pengőforintba kerül, vagyon. Ugyanott jobbról, az ablakban egy felséges kis aranymű látható: egy karszék, melynek párnája karneol, filigrán aranyművű. Előtte egy asztalka áll, rajta tintatartó, gyertyatartó, koppantó talcán, nyílt lorgnon, s tűvánkos. Fiókja félig ki van húzva s benne két osztály finom selyemmel, egy gyűszű, mely azonban nem nagyobb egy gombostű fejénél, mind aranyból s egy ollócska ezüstből — ez remekmű! Ennyi türelem, pontosság, tisztaság ezen műben! Sváb, pesti művészünk új feltalálású zongoráját találtam; igazán sokkal rövidebb a közönségeseknél s mégis ugyanoly erős hangot ad. Cseresznyefából készült, közelebből nem vizsgálhatám, mert az óra már elkongott s mindenkinek távozni kellett. Este ugyan a Wiedenben: Die verhangnisvolle Faschingsnachtba men-

tünk, melyben Nestroy¹⁸⁸ mint favágó, Scholtz (földesúr) s Crusselli mint szakácsné felülmúlhatatlanok. Mindenik a maga nemében, valódi művészek valának. Veilar is igen jelesen éneklé a keringőket.

16-kán. Délelőtt boltokban, hol többek között Richternél egy pár igen csinos arany függőt tuquoiseal collier-mhez vettem. Délután képek kiállításában, a virágdarabok mind igen jelesek, tájrajzok közt pesti árvi-zünk,¹⁸⁹ aztán egy, a vigadva hazatérő népre hulló hólavina stb. Ensle Remetéje, Az álom, A velencei nő, A napkeleti nő különösen tetszettek nekem. Ezután Sephine-hez mentünk, hol az estét töltöttük.

17-kén. Reggel Nákóné látogatott meg, egész nap esős, rút időnk volt, mégis boltokba kelle szaladgálnunk. Délután civilben Rousseau-val találkoztunk, ki igen szívesen köszöntött. Este ismét Sephine-nél voltunk.

18-kán. Sopront vagyunk ismét, velünk egy pesti kereskedő s bécsi kereskedőtanuló utaztak. Már mindent kipakoltunk. Vojna, a kedves holnap megy. Marimtól megtudá, hol vagyunk Bécsett szállva, hogy még elbúcsúzzék tőlünk.¹⁹⁰ Így többé nem fogom őt látni.

19-kén. Templomban, délelőtt Fichtel¹⁹¹ látogatott meg. Délután legnagyobb meglepetésünkre Vojna látogata meg. A jó már Bécsben szobát, itt postát rendelt s megérkezésünket tudván, még e délutánt itt tökéle magát el maradásra. Én ma az anyámtól a nyert desszert tányérok díjában kapott szép rózsaszín pamut muszlin ruhámat s oly igen, mondhatnám itt legcsinosabb, szalmakalapocskámat vevém. Vojna jó óráig nálunk maradt, aztán elmene, mert anyám még toilette-et tön. Erre a híves idő dacára a Neu Hofba menénk, hol Murray,¹⁹² Vojna, Desfours s az új herceg Auersperget¹⁹³ találtuk. Murrayék nemsokára lemenének, bennünket Vojna kísért s az úton Rousseau-val találkozáván, ez is hozzánk csatlakozék. Anyám meghívására Vojna lakásunkba kísére, teát vön, s tíz óráig marada. Ő ma oly kedves, oly igen érdekes volt — s ezen finom tón, ezen szerénység! Csak pillanatai árulják érzéseit el — még ezek is hatalmában vannak. Ő ma sokat beszélt arról, mit tenne, ha házasulna, mit érez ezen pontban, mit súgna neki jobb meggyőződése — s mindenben oly gyengéd,

---

¹⁸⁸ Nestroy, Johann Nepomuk (1801–1862), osztrák színész, színdarabíró.

¹⁸⁹ Az 1838. évi pesti árvíz.

¹⁹⁰ Vojna (Voyna) Félix tábornokot katonai szolgálata Milánóba szólította, ezért távozott Sopronból.

¹⁹¹ Fichtel (Fichtl) Ferenc báró, altábornagy.

¹⁹² Murray Albert gróf (1774–1848), nyugalmazott tábornagy.

¹⁹³ Auersperg Károly herceg (1790–1847), hadosztályparancsnok.

férfiúi erényekkel oly gazdagon díszlő karaktert bizonyíta be, minden szava oly érdeket gerjesztő vala, hogy én mélyen érzem, hideg megfontolással, minden szerelem nélkül, mennyire boldogíthatna ő engem mint ember, de fájdalom, nem körülményei közt. Homokba folynának terveim — ő, noha magyarul beszél, mégsem magyar. Ő gróf, de nem gazdag. Oly kétségekbe mélyedtem. Honszeretet és oly gyöngéd érdek, melyet ő bennem gerjeszte, küzdenek egymással, én egy álmatlan éj elejébe látok. Mily édesnek kell lenni, egy oly szeretetre méltó férfiút, ki annyit szenved a sors csapásaitól, boldogíthatni! Pedig mélyen érzem, én ezt tehetném. Sokat éneklék ma este, Vojna kért, s miért ne tölteném be ezen, tán utolsó kérését? Én őt viszont felszólítám s a legszívesebben kéréim, énekelne ő is. Végre engede. Mi Katinkat lakására küldöttük, hol egy cahier¹⁹⁴ Bécsben visszaadandó, kölcsönzött románcai valának. Ő ezekből többeket, mind igen választott, rám célzó textussal¹⁹⁵ énekelt. Hangja többé nem igen csengő, néha igen kellemes, előadása szívhez szóló, manierjai¹⁹⁶ oly igen kellemesek! Oly gyorsan múlt ezen este! Fájdalmasan búcsúzóék tőle el, majdnem szóltan. Annyit érzék, hogy legjobbnak tartám hallgatni. Vojna elérhetné, ezen kedves, érdekes ember, a szerencse legfőbb fokát.

20-kán. Délelőtt misében. Esős, hideg időnk vala. Délután, midőn anyám átöltözköde, ki lép be? Vojna. Egy embarrassant tete a tete!¹⁹⁷ Marim tante Nánival Tarnénál ebédelt. Én nem sokára hívatám, de csak nekem kelle őt elfogadnom. Köszöném neki, hogy még ezen délutánt is ajándékozta nekünk. A legfinomabb udvariassággal válaszolá, hogy nehezen, oly fájdalmasan válik innen el s hogy szégyelli, hogy nincs elég férfiúi ereje a kénytelenségnek engedni, s valaha innen magát elszakítani. Mert, mondá, minél tovább mulat itt s velem vagyon, annál fájdalmasabban váland tőlünk el. Ő egy pár patience-et¹⁹⁸ taníta nekünk, hogy, mondá, ekkor róla emlékezzünk, és mivel ezen délutánt még itt tölté, ma éjjel, ezen hideg, nedves, sötét éjben utazik el. Ő 8-kor ment el, azon ígérettel, hogy midőn Bécsbe jövend, mindegyikszér bennünket meglátogatand. Holnap névnapja — tudám, s zavaromban elfelejtém néki szerencsét kívánni —, midőn már elment, juta ismét eszembe. Én tehát gyorsan

---

¹⁹⁴ Füzet (német).

¹⁹⁵ Szöveggel (latin).

¹⁹⁶ Fogás, tartásmód — itt vélhetően: kottázott dallam (francia).

¹⁹⁷ Zavart, négy szemközti együttlét (francia).

¹⁹⁸ Pasziánsz — kártyajáték (francia).

billeteim¹⁹⁹ közt egy igen csinosat, melyet cousin²⁰⁰ Nácitól²⁰¹ kaptam s melyen virágok alatt: „Nach oben richte deinen Blick, u. sieh, geflogen kommt das.”,²⁰² fenn egy galamb, s ennek szájában: „Glück”,²⁰³ hátul csak ezt írák: „Zur Erinnerung an S. E.”,²⁰⁴ keresék ki s neki küldém. Nagy küzdésembe került ez. El nem határozhatám magamat ezen lépésre, remegék, hogy félremagyarázandja ezen leggyöngédebb, legasszonyiasabb szívességből eredett cselekedetemet. De hisz ez oly ártatlan, oly semmit jelentő, nem hihetem ezen emberről, hogy ő ezt félremagyarázná. Ő csak annak fogja venni, aminek fejében tevém: egy szíves megemlékezésnek; hisz ő orvosom volt; kígyógyita fagyásomból, tyúkszememből — csak nekem is kell háládatosnak lennem. De nem csak az ő szeretetét, de tiszteletét is bírni akarom. Ő Übersetzer²⁰⁵ színésznőt testileg, engem lelkileg szeretett.

21-kén. Ma Félix. Délután muzsika a Casinonál. Én gyapjú muszlinomban s fehér kalapocskában paradieroztam.²⁰⁶ Előbb Ocskayéknál, kik holnap Pinnyére²⁰⁷ mennek, búcsúzni voltunk, aztán Smid Terézt magunkkal vittük. A császári herceg²⁰⁸ Murrayékkal sokat s anyámmal is beszélt. Wernhardt,²⁰⁹ ki ma különös aimable²¹⁰ volt; mindig velünk. Kár, hogy Buday Lóri nem volt jelen, mérgeződhetett volna Marim tökélyes diadalán ezen irigy leány. Vége felé a kedves, általam oly őszinte barátságos indulattal szeretett Fiáth²¹¹ csatlakoza hozzánk. Magasra elpirulék azon való örömemben, ezen kedves barátomat egy esztendő múlva s most oly jó színben s oly egészségesen viszontláthatni. Csapóék egészségesek, Augusztól és comtesse²¹² Schaffgotsch-ról²¹³ nem tud semmi bizonyost.

---

¹⁹⁹ Kártya, üdvözlőlap (német).

²⁰⁰ Unokatestvér (francia).

²⁰¹ Hauer Ignác báró, Hauer József báró Kőszegen élő fia, Etelka unokatestvére.

²⁰² Magasra fordítsd tekinteted és lásd, repülve jön az (német).

²⁰³ Boldogság (német).

²⁰⁴ Emlékül Slachta Etelkától (német).

²⁰⁵ Übersetzer, soproni színésznő, állítólag Vojna (Voyna) Félix gróf szeretője.

²⁰⁶ Parádéztam (német).

²⁰⁷ Pinnye, község Sopron vármegyében.

²⁰⁸ Habsburg-Lotharingiai Károly Ferdinánd főherceg (1818–1874), V. Ferdinánd császár és király unokaöccse.

²⁰⁹ Wernhard báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

²¹⁰ Szeretnivaló (francia).

²¹¹ Fiáth István.

²¹² Grófnő (francia),

²¹³ Schaffgotsch Anna bárónő, Augusz Antal állítólagos szerelme.

Gindlyné egyre szenvedő. Weigelsberg²¹⁴ még sok szépet monda Vojna nevében. Ő ma éjjel utazott el.

22-kén. Délután Fiáth látogata meg, a kedves, jó ifjú. Igen örvendtem — ő a régi, kedves, jó Pista! Rendkívül szeretem őt, mintha testvérem volna s furcsa, szerelmes — gondolom — sohase lehetnék belé. Elbúcsúzáskor szíves magyar szokás szerint kezét nyújtja. Én ezt nála már megszoktam s szíves nyomással az enyémet is oda nyújtám. Marim ezt oly zavarodva tevé. Az estét Tarnénál töltöttük. A jó Pista is odajött. Ez legalább oly ifjú, kivel egy pár okos szót válthatni. Mily különbség közte s ledér, könnyelmű önhittségű tisztjeink közt!

24-kén. Délután Chernel Lajos látogatott meg. Igen örültem, ő oly jó fiú! Uncle Misch is eljött s mindketten 10-ig maradtak. Chernel aláírta magát pesti művészeti egyesületünkbe.²¹⁵

30-kán. Az egyházi menetelt²¹⁶ Pejacsevichné²¹⁷ ablakából néztük Délután a magyar ifjak szavalásába²¹⁸ mentünk. Müllner satyraja²¹⁹ fenséges vala; ő a henyesség pártját fogá, kár, hogy sokan nem érthették! A versek szavalásában tanítójuk kellene; hamis pátosszal mondják el. Tóthné leányai²²⁰ velünk voltak, ezután ezekhez, hol uzsonnáztunk. Angelika kevéskét danolt s mi aztán velük a várost körülsétáltuk s a Casinohoz telepedtünk.

31-kén. Ma két éve, hogy atyámat elvesztém. Ennek emlékére ma gyónni voltunk a dominikánusoknál. Délután Smid Terézzel ezen felséges szépségű napon Bánfalvára mentünk; hol az idei első aludttejet egy parasztnál ettük s aztán a Casinónál ültünk le. Mezei virágból csak lóhere s libavirág, más még semmi. Ma inkább, mint valaha ébredt bennem a vágy, jószágbirtokosné lehetni. Óh, miért nem eshetik választásod reám! Ő engem annyira boldogíthatna! Buzgón kérésem Istenemet, atyámat, hallgatnák ezen kérésemet meg! Érzem, hogy atyám úgy nevelt, hogy engem boldoggá csak ő²²¹ tehetne; s mily átok nyugodna rajtam, hogy el ne érjem a gyarló földi boldogságot? Jó atyám megáldott; ő szeretett. Törekvésem

---

²¹⁴ Weigelsberg Frigyes.

²¹⁵ Az 1839 novemberében alapított pesti Műegyletbe.

²¹⁶ Az úrnapi körmenetet.

²¹⁷ Erdődy Eleonóra grófnő, gróf Pejacsevich Károlyné (+1840).

²¹⁸ Az 1790-ben megalakult Magyar Társaság rendszeresen megtartott ún. „örömmünnepe”.

²¹⁹ Szatírája (görög).

²²⁰ Tóth Angelika (1815–1893), Johanna (+1877) és Eugénia (1819–1852), Tóth József (1784–1842), az Esterházyak jogtanácsosa és felesége, Mártonyi Johanna leányai.

²²¹ A lentebbi szöveg alapján vélhetően Augusz Antal.

most is arra van irányozva, őt utánozhatni, az ő magas erényeit sajátommá tenni s ezen igyekezet, ezen forró kívánság tökélyesbülni azzal jutalmaztatnék, hogy egyedül éljem le ifjú éveimet, egy anya mellett, ki engem nem ért, nem foghat fel; ifjak mellett, kiket sajnálva meg kell vetnem! Ó, nem, én jobb sorsra születtem s Mindenhatóm, atyám, fognak egy férj mellé helyezni, ki atyám mély belátásával, átható eszével s dicső erényeivel bír. Mert miért adott volna nékem Istenem ily atyát, hanem, hogy ez engem így neveljen s arra vezesse belátásomat, hogy csak hozzá méltó fiat adjak neki? Isten nem tesz semmit ok nélkül. Ő ezt nem azért tette, hogy atyámat ismervén, imádván, engem szerencsétlenné tegyen annak fájdalmas érzésével, hogy soha sem fogok egy hozzá hasonló jelességű férjé lenni? Nem, nem, én erősen hiszem, hinni akarom, hogy Augustus s én, mi egymásnak teremtettünk, s hogy az ambitio²²² s nagyravágyás nem fogják azt felbonthatni, mit Isten egyesíteni akar! Vagy nem? Oh, akkor én így maradok, egyedül, elhagyatva, tán kigúnyolva ezen a világon! De nem, nem! Istenem irgalmazni fog! Hisz nem sok az, mit kérek, s engem a boldogság legfőbb fokára emelne! Ó, vajha anyám nem oly kemény volna, s Tengelicre²²³ menne! Ebből annyi következhetne; leánya boldogsága!

Június.

1-jén. Steinbach Lóritól vevék ma egy hosszú, édes levelet! Mily igen örvendeztet meg minden sora! Ez visszaemlékeztet ama boldogabb időkre! A jó leány célzásomat Tónira célzásra Rudolfra veszi; okoskodik, sokat szememre hány! A jó leány, csak ő sem ismer egészen! Délután Péchy ment erre, először Bécsből visszatértünk óta. A gyengejellelű hosszas távolléte által akart bennem érdeket gerjeszteni — sajnálatra méltó! S ez férfiú? Délután anyám Marival egy kertecskébe mentek, én honn maradtam, s fordítottam.

2-án. Ma az egyházi menet²²⁴ a belvároson ment, ablakaink ki valának ékítve. Délelőtt templomban, Kiebast, Tarné, Laitner s Budayné-nál. Laitnerék most Bécsből jöttek, Vojnával találkoztak ott, ki köszöntött s azt üzené, hogy a télen meglátogat; a jó, nemes érzésű ember! Dél-

---

²²² Törekvés, becsvágy (latin).

²²³ Tengelic, község Tolna vármegyében. Tengelicen volt Etelka reménytelen szerelmének, Gindly Rudolfnak a birtoka.

²²⁴ Az úrnapi körmenet.

után Neuhofban, hol Murrayékhoz csatlakoztunk. Haza Péchy kísért, én ma szembetűnő hideg s rövid voltam vele. Ma, reményilem, csak nem fogja hinni, hogy belé szerelmes vagyok! Szpenszerem²²⁵ volt, fehér batiszt clair²²⁶ szoknyával, tetszett ám! Lehetett hallani: „Das ist ein netter Anzug!”,²²⁷ „Ej, be derék, karcsú leányka ez!”

3-kán. Tóthék, Buday, Smid Teréz s a jó Chernellel társaságban a tanulók kutjához²²⁸ mentünk; nagy vígan voltunk, játszottunk, danoltunk. Több tanuló vala kinn, ezek annyira örvendének, hogy az ő helyükön oly szertelen vígak voltak. Kinn uzonnáztunk, legnagyobb meglepetésünkre Skolimowszky, ki Budayéknál tudá meg, hogy kinn vagyunk, jöve ki. Strokayt,²²⁹ ki egy idő óta mindig Katink által kezemet csókoltatja, is játékunkhoz hívtuk. A jó Chernel ma declarirt²³⁰ udvarlóm vala, de nem olyan, mint tisztjeink, hanem oly szíves, előző, réel.²³¹ Én nagyon szerettem őt! Még a Casinohoz ültünk, későn jöttünk haza. Ekkor Tádé jött.

4-kén. Délután Skolimowszky volt itt; 1 4 kor jött. Ő oly kedves vala, minden tollkéseinket köszörülé kövömön le. Óvott tisztjeink végett, aztán a Neuhofba kísért, hol Budayék csatlakozának hozzánk, aztán a Casino eleibe ültünk. Itt a jó Chernel jött hozzánk. Ez oly józangondolkozású, okos, művelt ifjú. Ő ma ismét a régi, szerény udvarló vala. Éjjel ismét Tádé.

5-kén. Egész nap leírtam Egy arckép stb. elbeszélésemet. Bezerédjék viszik le Mátraynak. Délután Rohonczy volt itt.

7-kén. Bepakoltunk. Egész délután a jó Chernel volt itt, kezdem hinni, hogy a jó fiú többet, mint barátságot érez irántam. Estefelé Murrayék s Bezerédjék voltak itt; felkértek, énekeljek. Rekedtségem dacára megtevém. Most fordítok: Le dernier de la famille.²³²

8-kán. Bécsben vagyunk, pár unalmas kalmárral utaztunk. Én egész éjjel szememet sem hunytam be; hanem hajnali négy óráig elvégeztem ezen, mondhatom igenis sikerült fordítást. Így nem csoda, hogy egész

---

²²⁵ Kerek szabású női mellény (angol).

²²⁶ Világos (francia).

²²⁷ Ez egy tetszetős öltözék! (német).

²²⁸ Más néven Magyarkút, majd a 19. század második felétől Deákkút. Sopronban 1827-ben alakult meg az a diáktársulat az evangélikus líceumban (az ún. Deákkúti vármegye), amely évente egyszer táncos–zenés ünnepet tartotta kútnál.

²²⁹ Strokay Gyula, aki később a „Deákkúti vármegye” főispánja volt.

²³⁰ Nyíltan (francia).

²³¹ Való — ti. őszinte (francia).

²³² A család legkisebbje (francia).

délután, eltikkadt létemre, alván, ezen álmoosságomban elfelejtém, hogy az oldalzsebben hagyám manuscriptomat.²³³ Így alig a Vadembernél²³⁴ le szállva, máris a Wiedenbe kigyaloglottunk s örömmre munkáimat szerencsésen meglettük. Ekkor az Operába mentünk. Torquato Tasso; Donizettitől. Torquato: Badiali, Cesare. Alfonso, il duca di Ferrara: Weinkoph. Eleonora, sua sorella: Salvi-Spech, Adelina.²³⁵ Eleonora, contessa di Scandiano: Signora Vuczek. Roberto Geraldini, segretario del duca: Salvi, Lorenzo. Don Gerardo, cortigiano dell’Duca: Rovere, Agostino stb. Badiali, ezen isteni ember, magamagát felülmúlá s utolsó áriáját rendkívül szépen éneklé. Salviné²³⁶ meglepett, mély s magas hangjai csengők, csak a középsők rekedtek, különben előadásmódja, manierjai igen kellemesek. Salvi szép hangja s igen kellemes modora meglepő. Rovere a buffonak²³⁷ igen jeles tagja; néha túloz, de a szavak gyors elhányásában ő remek. A német Weinkoph szép hanggal s szorgalommal bír, ha így folytatja, sokat tanulhat.

9-kén. Délelőtt templomban, Sephine, Dercsényi s Knaidingernál. Ezek valódi angyalok, az ügy a legszerencsésebben esett át s a kamara mintegy 4000 pengőforintot tanácsolt be.²³⁸ Este Sephine-nel az Operában. Anna Bolena, Donizettitől. Anna Bolena: Unger. Enrico: Balzar. Agnése: Mazarelli. Percy: Poggi stb. Rendkívül remek előadás. Unger magamagát múlá felül mind énekben, mind játékban. Mazarellit ma először hallottam. Csengő hangja még kissé éles, modora igen derék. Ő Unger tanítványa. Poggi remek volt; megfoghatatlan, mily erőt tud ő kicsikarni már annyira elvesztett hangjából. Az egyesek még felségesek, csak a sotto voce²³⁹ csengés nélküli; de ezen modor! Ezen lélekrázó előadás! Kár, hogy csámpás lábú. Balzar az egésznek pompás sikerültét szép basszusával s jeles modorával segíté elő.

10-kén. Boltokban, Sephine-nél. Este: La pazza per amore Antonia Coppolatól. Kellemes muzsika, minden nagyszerűség nélkül; a kardalok különösen sikerültek, a végső duett igen kellemes. Nina, figlia del Conte

---

²³³ Kéziratomat (latin).

²³⁴ Zum wilden Mann/A Vademberhez. Híres bécsi szálloda.

²³⁵ Salvi-Spech, Adelina (1811–1866), Lorenzo Salvi felesége.

²³⁶ Ti. Salvi-Spech, Adelina.

²³⁷ A vígoperai előadásnak (olasz).

²³⁸ Etelka édesanyja a kamara tisztviselőjeként elhunyt férje után kért kegydíjat, ezért járt közben a bécsi kamara olyan magas rangú vezetőinél, mint Eichhoff és Dercsényi. V. Ferdinánd, az uralkodó 1841-ben végül 10 000 forint kegydíjat utalt ki az özvegynek.

²³⁹ Alacsony hangfekvés (olasz).

Rodolfo: Adelina Salvi-Spech. Conte Rodolfo: Balzar, Pietro. Enrico, amante di Nina: Signor Roppa, Giovanni. Il dottor Simplicio, Medico: Signor Rovere, Agostino. Salviné hangjának közepe be vala fátyolozva. Nem tudom, tán az itteni lég nincs ínnyére. Többi hangjai tiszták valának, felséges modora s ezen felfelé szaladó oromaticai futásai remekek. Játéka is jó volt. Rovere a régi, noha kissé túlzott, de a szavak elhadarásában s mérgessége kifejezésében ő remek. Balzar ma oly édesen zengé le a szép, szívhez szóló modorával s hangjával áriáját, hogy a sűrű tapsokat valóban megérdemlé. Roppát ma először hallottam; hangja friss, ifjú, erős, szép terjedtségű, majdnem bariton, modora kellemes, noha még nem bírja Poggi és Salvi remekségét. Az egész jelesen sikerült.

11-kén. Délelőtt boltokban, s az öreg Bedekovichnénál.²⁴⁰ Legnagyobb meglepetésünkre a jó Vojnával találkozánk, ki ugyan délután el akart utazni — de mégis megígéré, hogy bennünket felkeres. Este Belisario, de anyám félt a hőségtől s így Bedekovichnéhoz ment játszani, én meg oncle Misch és Sephine-nal a Birnbe, ott vacsoráltunk; a localitas²⁴¹ valóban pompás. Velünk egy vendégfogadóban, a harmadik emeletben laknak: Roppa, Badiali s Rovere A két első jó barát s mindig együtt énekel; így mi minden hangot felségesen hallunk, ez nem kicsiny élmény! Ebédnél mindig látjuk őket.

12-kén. Este Belisariónak kellett volna lenni, de a szegény Roppa, mint hallom, tegnap annyi erővel énekel, hogy egy ere megrepedvén, ma fekszik; s így Normát, a már annyiszor hallott, s örökké szép Normát hallottuk. Unger a címszerepben felülmúlhatatlan mind ének, mind játékban. Ami oly igen remek modorában, az, hogy ha valami áriában ismétlés van, ő azt egészen másképp énekli, ő változatot csinál belőle — ez Salviné tulajdona is. Mazarelli mint Adalgisa igen csinosan énekelt ugyan, de játéka nem vala oly asszonyias, oly éteri, oly, mondhatnám, fellengző, minő az Ungeré. Poggi mint Sever remek volt; ennyi erő ily kevés hanggal, ennyi bravúr s érzés. Első áriája s Ungerral két duettje különösen elragadó vala. Balzar igen jelesen énekli Orovesot. A kedves Vojna, ma kétszer keresett fel, de fájdalom, nem talált!

---

²⁴⁰ Vélhetően Bedekovich Lajos báró, a hétszemélyes tábla bírása, majd magyar alkancellár felesége.

²⁴¹ Hely, helyiség (latin).

13-án Lajos főhercegnél²⁴² audientian.²⁴³ Ő igen kegyes volt, mint mindig. Ezután oncle Misch és Sephine-nel Hitzingben, hol délben Domayernél ebédeltünk. Ezen localitas a legpompásabb. Ezután a schönbrunni kerten át Ohmsné²⁴⁴ látogattuk meg. A kedves nő szebb, mint valaha s igen jó színben van. Gyermeki Jeanette, Mina s Oscar kedves gyermekek, s mindjárt hozzám csatlakozának. Nem is vala nehéz szívüket megnyernem, mivel sokat hintázám őket. 9-kor kocsizánk haza, persze társas kocsin. A jó Vojna ma megint felkeresett bennünket s megint nem talált honn.

14-kén. Délelőtt boltokban s Bedekovichné²⁴⁵nál, hol az ékszer antiquárt,²⁴⁵ Ratzersbergert találtuk, sok pompás művel. Alig hazaérve Vojna jöve; ő ma délután utazik el, a kedves, jó ember. Anyám éppen árnyékszéken vala, így hát ismét egy zavarba hozó tette a tette! De csak közönséges dolgokra tudám én ekkor ügyesen a beszéd fonálát fordítani. Megvallom, remegék, hogy megköszöni azon való figyelmemet, hogy névnapjára emléket küldék, de a szeretetre méltó, finom érzésű ember becsülni tudá az incognitot,²⁴⁶ melyet ekkor használék s csak pillanatiban fejezé ki háladatosságát — a jó, érdekes ember! Elmenéskor először anyám kezét, aztán az enyémet megfogá, gyengén szoritá; én ezt nem viszonzám — ne tartson közönséges lénynek. Azzal az ígérettel vált el, hogy nem sokára látogatand meg Sopronban. Este Saphine-nel Belisarioban. Unger ma mint Antonia oly remeken éneklett s játszott, hogy ezt szerepei legelragadóbbjának nevezhetem. Brambilla mint Irene első áriáját felséges modorával igen-igen jelesen éneklé, de a második felvonási szép duettet hangjával egészen elrontá, oda volt az egész effect.²⁴⁷ Ő basszust éneklett, szegény Badiali a szopránt, képzelhető, mily rosszul sikerült ez! Badiali ma ismét angyal volt; de azért mégis állítom, hogy ezen partot²⁴⁸ Cossellinek kellett volna adni ki azt felséges tremulandójával²⁴⁹ lázokozón énekette volna. Inkább adták volna Badialinak Enricot a Beatrice di Tendaban, melynek első áriájában Cosselli nem tetszett s nem tetszhetett.

---

²⁴² Habsburg-Lotharingiai Lajos főherceg (1784–1864), V. Ferdinánd császár és király nagybátyja.

²⁴³ Hivatalosa fogadáson, meghallgatáson (latin).

²⁴⁴ Baumgarten Cecília (Cecil) bárónő, Ohmsné (+1872), Baumgarten József báró lánya, Baumgarten Mária bárónő testvére, Etelka unokatestvére.

²⁴⁵ Ékszerkereskedőt (latin).

²⁴⁶ Névtelenséget (latin).

²⁴⁷ Hatás, eredmény, siker (latin).

²⁴⁸ Részt (latin).

²⁴⁹ Rezgésével (olasz).

Roppa mint Alamiro a legsűrűbb tapsokban részesült s mindenkit meglepett. Ő már az első felvonási duettet Badialival, melyet én a múlt nyáron tetszett oly igen szép áriájában, Trema Bisanzia,²⁵⁰ mennyi erőt, bravúrt, coloraturát fejte ki. De persze, ha Badiali barátja, az nem is lehet más-képp! Unger ma felséges vala! Első áriájában a trillákat csak amúgy odaveté, utolsójában mily elragadó, lélekrázó volt felséges tremulandója! Ő felülmúlhatatlan! Hátunk mögött történetesen az ifjú Lunkányi²⁵¹ ült, igen örül, bennünket látva, igen aimable volt; s haza kísért.

15-kén. délelőtt boltokban Sephine-nel. Délután Bedekovichnénál, ki nem volt honn s innen a Volksgartenba, hol fagylaltot ettünk. Itt a török udvar követe pár tisztjeivel is volt. Ej, be kacérkodtam vele, de ő is velem. Ő éppen oldalast, hátam mögött ült, s így igen kényelmesen lorngétírozhattam őt. Igen szép emberek ezen törökök. Ma Borgia Lucrezia volt.

16-kán. Gróf Kollowratnál²⁵² quazi audientián. Ő igen udvarias vala s bennünket eresztett mindnyájuk előtt először be. Kék selymem vala. Innen Sephine-hez, s innen oncle Misch-sel hozzánk ebédelni. Olaszaink ma a mi asztalunkhoz ültek, tán azon reményben, velünk megismerkedhetni. Mert a múltkori Belisario óta, melyből én elragadtatva hazaérve, éjfélíg éneklék, Badiali szinte átszúr sűrű, tüzes pillantásaival. De mi nem tettük azt, mit tán reménylett, hanem más asztalhoz ültünk. Délután anyám Bedekovichnéhoz, én az oncle-val Sephine-hez, hol a kis Alfréd ma különösen kegyes volt velem. Ezután Sephine-nel én a Barbiere di Seviglia-ba Rossinitól. Salvi (Almaviva) ma elragadólag énekelt, ezen első áriát s végső duettet így kellett énekelni hallani. Mily tiszta, csengő hang ez, mily modulatio,²⁵³ coloratura, mily tiszták s rendkívül gyakorlottak ezen nehéz roulade-ok!²⁵⁴ Salvit gyakran kell hallani, hogy elragadjon, ő ugyan már az első halláskor is tetszik, de mi őt csak troubadour énekesnek tartjuk. Később véleményünk, mely Poggi első hallásánál eredt lelkesedésből kissé pártot tett, megváltozik, vagy inkább józanodik, s mi látjuk, hogy Salvi művész, nagy művész, hogy ő is remek, hogy ő is tud érzése leghőbb kifejezésével danolni, hogy ő is a szív leggyöngébb, legmélyebb,

---

²⁵⁰ Reszkess, Bizánc! Ária Donizetti *Belizár* (*Belisario*) című operájából.

²⁵¹ Lunkányi Károly, Széchenyi István gróf jószágigazgatójának, Lunkányi (Liebenberg) Jánosnak a fia.

²⁵² Vélhetően Kollowrat, Franz Anton gróf (1778–1861), 1825-től államminiszter, a Habsburg gazdaságpolitika egyik fő irányítója.

²⁵³ Ütemezés, hangsúly (latin).

²⁵⁴ Futam (francia).

legérzékenyebb húrjait tudja megpendíteni, s ki ezt nem hiszi, menjen a Barbieri-be s hallja őt mint Almavivát! Mazarelli mint Rosina igen kellemes volt, kellemesen játszott, igen jól öltözött, csinosan énekelt. Kár hogy első áriáját kihagyá; a zongoránál ő egyet Tankrédból énekelt. Rovere (Bartolo) ma ismét igen jeles volt. Ő egy nagy áriát, mely nehézsége miatt igen ritkán énekeltek, remekül adott szép hangjával, jeles metódusával elő. Roppa (Basilio) igen derék volt, első nagy áriáját annyi tüzzel, mozgékonyasággal s elevenséggel éneklé s játszá, hogy csak csodálám a különben szóltan, fejcsüggesztő, szerény fiatalembert így látni. Vuczek nem rosszul éneké áriáját. De most az est második koronájához, mely azonban ma legalább egyéremű az elsővel — Badialihoz! Ó, mint mindenki állítja, La Blache²⁵⁵ után legjobb Figaro. Én ezt nem hallottam s így nem ítélek. Annyi bizonyos, hogy nem hiszem, éltében jobb Figarot hallani, szebb Figarot látni! Ó ma különös jó színben volt, kissé több rouge-t²⁵⁶ vett. Első áriáját s a reá következő duettet a szó legteljesebb értelmében remekül éneklé; volt ám élmény ezen duettet így hallani! Salvi s Badiali, ily két nagy ember vetélkedett benne! Mily finomsággal secondozott²⁵⁷ Badiali Salvinak, hogy ennek pianoját²⁵⁸ kiemelje! Az ének! Badiali ezen rendkívüli ritka hanggal, ezen valódi olasz élénkséggel, ezen derült humorral, ezen remek művészséggel utolérhetetlen Figaro! Mi különösen szembeűnő volt ma, az ezen olaszok könnyűsége, graziája. Ők azon veszekedési fináléban az egész színpadot körülszaladgálták, ugrották, mint balett-táncosok. Egyikét sem lehet hallani lépteiknek s ezeket oly szép grazia bélyegzé, mely valóban meglepő vala. Midőn anyámmal lemenék vacsorálni, olaszaink is nem sokára mellettünk egy asztalhoz telepedtek. Valóban mulatság, ezeket hallani. Rovere jól beszél franciául, Roppa igen jól s kissé németül is, de mily kimondás ez! De Badiali igen törötten franciául és semmit németül. Emellett ő igen víg s mindig a garçont²⁵⁹ olaszra tanítgatja, s helyébe németül igyekszik néhány szót sajátta tenni. De ez csak nem megy; többnyire nehéz próba után csak így fakad ki: „Oh c’est la m’est trop dure! Je ne peux pas dire!”²⁶⁰ S ezt is oly furcsa kiejtéssel!

---

²⁵⁵ La Blache, Luigi (1794–1858), itáliai operaénekes.

²⁵⁶ Rúzst (francia).

²⁵⁷ Kísért (olasz).

²⁵⁸ Halkságát (olasz).

²⁵⁹ Pincért (francia).

²⁶⁰ Ó, ez nekem túl nehéz! Ezt nem tudom kimondani! (francia).

17-kén. Ittlétünkör a szerencse különösen kedvez; íme Ole Bull²⁶¹ ezen első violonistát,²⁶² ezen Paganini²⁶³ s Vieuxtemps-t²⁶⁴ felülhaladó első művészt idehozza! Ő ma a Josepshstadtban versenyt ada! Dél előtt boltokban, s Aschernál, hol én ismét szerencsésen három pengőforintot elköltöttem. Délután John Mortonnál, hol ismét egy felséges szépségű karkötőt vettem s este ezen műélményben voltunk. Két kis darab játszattott: Der schelmische Fraier, Kotzebuetól, s Die Helden Larsanotól. Meglehetősen játszottak. Ezek között játszát Ole Bull: egyik Concertóját: Allegro maestoso, Adaggio cantabile, Rondo pastorale, végezetül: Norwegers heimweh. Ezt leírni nem lehet, csak hallani! Játéka bizarr, az igaz, de hogy lehet mondani, hogy érzés nélküli, azt meg nem foghatom, mert én ily érzéssel még csak nem is hallottam játszani. Én eddig Vieuxtemps-t nevezém az érzés nagymesterének,²⁶⁵ de csak ma láttam mi az: érzéssel játszani! Ő sírt, zokogott, Unger tremulandoja nem vérzavaróbb, mint Ole Bullé! S erre ezen fúgát, terzpassage-okat, szörnyű nehézségeket! S aztán ezen játék négy húron, egyik trilla, másikon thema s kettőn az egésznek kísérete! S aztán e szörnyű magas hangok; ezeket kifacsarja bármilyen erővel s mily tiszták s csengők ezek! Mondhatom, boldognak érzem magam, hogy hallhatám. Végezetül a számtalan taps s kihívás után előrelépett, egy fúgát játszott négy húron s Isten tartsa királyunkat,²⁶⁶ a csak legnagyobb művészség által játszható legmagasabb csengő hangokon adá elő, de bizarr modora szerint, a népdalt felében félben szakítá s eltávozott. Midőn először jelent meg, oly sűrű tapssal fogadtaték, mely legalább fertály óráig tartá. Ma Torquato volt. Midőn hazajövének, nem sokára olaszaink is jelenének meg.

18-kán. Dél előtt Sephine-nél, délben Badiali Roppával sűrűn melénk ült egy más asztalkához. Midőn éppen senki sem vala a teremben, anyám kérdé Badialit, minő opera lesz holnap. Ő dicsőült arccal felelé, hogy nem tudja; csak annyit, hogy ő nem énekel. Anyám sajnálkozását mondá, hogy ő ma nem énekel, de ő igen dicséré a mai operát s elosztást. Ezután neveltünk a felett, hogy nem tudja magát kifejezni s a garçonok nem tudnak semmi nyelvet. Én szerettem volna neki sok szépet mondani

---

²⁶¹ Bull, Ole Bornemann (1810–1880), norvég hegedűművész.

²⁶² Hegedűst (olasz).

²⁶³ Paganini, Niccolò (1782–1840), itáliai hegedűművész.

²⁶⁴ Vieuxtemps, Henri (1800–1881), belga hegedűművész.

²⁶⁵ Etelka hallotta Vieuxtemps-ot játszani annak pesti vendégszereplése alkalmából.

²⁶⁶ *A Gott erhalte ...*, a régi császári himnusz.

éneklése felől, de ezen ember úgy fixírozott,²⁶⁷ s szinte örült az alkalomnak, hogy jó móddal szemembe nézhetett, hogy zavaromban minden szó elhalt ajkamon, s én nem is tudtam, merre nézzek, hogy átható tekintetét elkerüljem. Délelőtt gyalog a Belvedereben. Ott a felséges ritkaságú képtárat néztük meg; a németalföldi iskola ezen Rubens,²⁶⁸ van Dyck,²⁶⁹ s mindnyájan oly igen jelesek a hús oly élénk színekkel, oly frisséggel s természetességgel való festésében. De mégis mily egészen más való lengi az olasz iskolát körül; ezen Correggio,²⁷⁰ Raffaello,²⁷¹ Guido Reni!²⁷² Mily fantázia ezen csoportokban,²⁷³ mily isteni, dicsőült, szent, lélekteljes kifejezés a phisionomiákban!²⁷⁴ Az alföldi egy friss, gömbölyű arcot fest, az olasz egy kissé elvirult, elragadó kifejezésű arcot, az alföldi embert fest, nőt mutat, az olasz istent, angyalt! Bárcsak többször jöhetnénk, egyszeri látás nem elég ennyi remekmű csudálására! Este. Montecchi i Capuletti. Bellinitől. Romeo: Salvi-Spech, Adelina. Giulietta: Mazarelli, Rosina. Ennek atyja: Balzar, Pietro. Tebaldo: Salvi, Lorenzo. Házi orvos: Benciolini. Salviné ma oly bravúrt, erőt, tüzet s érzést fejtett ki, hogy minden kéz a csudálás s meglepetéstől izgatva, tapsra csattant össze. Ő ma meglepő tünemény volt, igen jeles modorával mindenkit elragadott. Első áriáját remekül dalolá s szép modora szerint ismétlésekor megváltoztatá. Duettje, melyet férjével énekle, különösen sikerült; csak végáriájában, ezt minden pártosság nélkül meg kell vallanom, múlja őt Schodelnének fel. Több lágy-sága, kétségbeesettsége, tremulandoja s oly valami neme a zokogásnak van Schodelnéneknek, ide nem számítva, ezen végső jelenetben való remek játékát, mimikáját, melyben Salviné távolról sem hasonlítható hozzája. Mazarelli ma igen jól öltözött s igen kellemesen énekelt, igen egyszerűen; fermatojai²⁷⁵ szokása szerint minden roulade nélkül, csak egyszerű, könnyű, lassú futással ékítve. Sok érzéssel danolt, ma igen hangjánál volt, csak oly affectált ne volna. Balzar igen derék volt. De most az est másodkoronájához, Salvihoz. Nemcsak, hogy öltözete a legválasztékosabb s az úgylis oly igen szép embert még kiemelőbb vala, de éneke ma oly elragadó

---

²⁶⁷ Bámult, nézett (német).

²⁶⁸ Rubens, Peter Paul (1577–1640), németalföldi festő.

²⁶⁹ Van Dyck, Anthonis (1599–1641), németalföldi festő.

²⁷⁰ Correggio (Allegri, Antonio) (1489–1534), itáliai festő.

²⁷¹ Santi, Raffaello (1483–1520), itáliai festő.

²⁷² Reni, Guido (1575–1642), itáliai festő.

²⁷³ Csoportokban (német) — ti. csoportképekben, csoportos ábrázolásokban

²⁷⁴ Ábrázolásokban (görög).

²⁷⁵ Szünetei (olasz).

vala, hogy minden hallgatóit a legérdemlettebb lelkesedésbe hozá. Ő első áriáját oly művészileg dallá, mint csak tőle várni lehet; s noha szép hangja igen könnyen be vala fátyolozva, ő oly rendkívüli szorgalommal működte, mellyel más művész tán nem jutalmazta volna a számra kevés hallgatóit. Én még soha sem hallottam őt ennyi tüsszel s megrendítő érzéssel énekelni. Az előhivatások számtalanok valának. Első felvonás után, a háromszori kihívás után a két nő előre lépe s éppen egymással suttoga, nyilván a finálé még egyszeri éneklése felett, midőn a nehéz függöny legördüle s a két nem figyelmező nőnek alig enged elég időt hátrálni. A darab végénél Salviné igen elől borul a földre, Mazarelli reá veti magát, a két nő behunyt szemmel ott fekszik — a függöny legördül s három arasznyira fejük fölött függ. A közönség rémülése a legfőbb fokra szálla, már egy nemét a zúdulásnak lehet hallani, minden pillanatban vala várható, hogy a két nő agyonüttetik. Ekkor a jó regie²⁷⁶ a függönyt, amennyire csak lehet, feltartóztatá esésében, az egyik kulisszából egy ember őket figyelmezteti s már kész segítségükre kirohanni, midőn Mazarelli ezt észreveszi, Salvinét erős karral átkarolja s a két nő így hátragördíti magát. A közönség örömjaja a legélénkebb vala; a működő személyek ekkor többször lelkesedve előhivattak. Én a bécsi közönséget még soha sem láttam oly zajgón s lelkesedetten, mint ma. Az opera ma először adaték, Salvi jutalmául. Az udvartól jelen volt Carl,²⁷⁷ Sophie²⁷⁸ s az öreg királyné.²⁷⁹ Hátunk mögött egy pesti nő, kinek aztán helyet csináltunk az első padban, valami művész testvére; mondá, hogy velük a gőzönyön²⁸⁰ jött Schodelnének s Conti is nyolc napra, az olasz operát hallók. E nő mellett ült a kitűnő szépségű barna fiatalember, ki f la Badiali²⁸¹ majd agyonszúrt pillanattal. Ő párszor, még az alatt, míg köztünk egy speculatio²⁸² jött fiú ült, beszélgetésbe akart keveredni, mit én ügyesen kikerülék. Órákra

---

²⁷⁶ Rendező (olasz).

²⁷⁷ Habsburg-Lotharingiai Károly Lajos főherceg (1771–1847), I. Ferenc király testvére, 1801-től az udvari haditanács (Hofkriegsrat) elnöke, 1806-tól hadügyminiszter és főparancsnok, Napoleon asperni legyőzője.

²⁷⁸ Wittelsbach Zsófia Friderika Dorottya hercegnő (1805–1872), Habsburg-Lotharingiai Ferenc Károly főherceg felesége, a későbbi I. Ferenc József édesanyja.

²⁷⁹ Wittelsbach Karolina Auguszta bajor hercegnő (1792–1873), I. Ferenc király özvegye.

²⁸⁰ Ti. gőzhajón.

²⁸¹ Badiali módjára (francia).

²⁸² Érdeklődésre, kutakodásra (latin) — ti. ismerkedésre.

nézővén mondám: „6 heures et 1/2; o les moments s’approchent.”²⁸³ Egy 2 is, de ezt nem értettem.

19-kén. Dél előtt Séphine-nél, délután vele Hitzingben, Cecilnél s evvel a botanical kertbe, s előbb a Menagerie-t néztük meg. Ekkor oncle Misch is hozzánk csatlá magát s mi együtt Daumhoz kocsizánk, hól vacsorálánk.

21-kén. Dél előtt boltokban, délben olaszaink ismét mellettünk ültek. Elmenéskor Badiali udvarias szokása szerint felkelt s meghajlott előttünk. Én fájdalommal veték neki egy lelkesedett búcsúpillanatot; fájdalommal, hogy többé nem hallhatom danolni, lelkesedve, mivel isteni éneke zenge fülemben. Délután Hitzingre kocsizánk s a botanikai szép kerttől búcsúzánk el. Ezen Új-Holland-i növények parthia-ja²⁸⁴ felséges; oly valami gyöngye s finom jelöli ezen növényeket ki. Visszajöve Séphine-hez mentünk, itt Lunkányit leltük.

22-kén. Honn vagyunk; egy fiatal orvossal, nejével s kisfiával utaztunk. Meglehetősen alkalmatlanok voltak. Anyám tegnap arany lorgnonját a levélhordónál hagyá s nem leli többé — igen kellemetlen, érezteté is anyám kedvetlenségét. Kedves Marim oly szívesen fogadott. Mondá, hogy Lajos megvallá neki, hogy szeret, s mivel érzésének viszonzását nem meri reményleni, soha más nem veend — szegény! Bús gondolatokba merültem — miért nem érezhet Antal így? Lajos érzéseit én soha sem viszonozhatom, én őt szeretem, tisztelem mint jó, művelt fiatait, kinek beljegye szilárd, érzési változatlanul állandóak, de neje nem lehetek soha — soha!

Július

4-kén. Kellemetlen zavar volt Tolnában, a küldöttek, második, ismételt választásánál.²⁸⁵ Chernel levelet vön. Augusz hón bizonyítá be mély barátságát Bezerédjhez. Oly nyugtalan vagyok, gyorsan kapék az alkalmon s írek Csapónének.²⁸⁶ Minden erőmet, minden ügyességemet központosí-

---

²⁸³ 1/2 7-kor, amikor a pillanat közeledik. (francia).

²⁸⁴ Részlege (latin).

²⁸⁵ Az országgyűlési követválasztások során előbb a konzervatív, majd a liberális, majd ismét a konzervatív párt erői kerekedtek felül: Tolna vármegye eredetileg két liberális követet küldött az országgyűlésbe.

²⁸⁶ Vélhetően Csapó Dániel (1778–1844), 1827–1836 között Tolna vármegye alispánja, 1832–1834-ben országgyűlési követe felesége.

tám ezen levelemben, hisz az ő²⁸⁷ tetszését akarom általa megnyerni. Tíz-szer olvasám át s nem lelék semmit, mi ne lett volna gyöngéd asszonyiség bélyege s mégis rettegek, hogy ő valamin föl ne akadnék! Kérdés még, vajon megmutatja e neki Csapóné? Mily különbség szerelem s tisztelettel párosult szeretet között! Az első vakon cselekszik, vakon reményl — a másik remegve tesz mindent, fél, hogy szeretettje nemtetszését aratja ezen cselekedet, ezen szó által. Az első emésztve lángol — emez jobbítja, nemesbíti az embert, igyekezetét tökélyesbülni feszes mozgékonytságban tartja, mert csak így reményl tetszhetni. S ha mindez hiába van, siker nélkül? Ez fáj! Délután Skolimowszky s Chernel látogattak meg, velük a Neuhoftba, innen a színházba, hol Hill remek ügyességű gimnasztikai s atlétai társasága mulattatá a közönséget. E fölött egy indus nő, egy indus s egy Új-Holland-i nő, mind 30-33 évűek, mutattak bárdolatlan szólású dalaikkal s táncaikkal. Chernel ma áthozá az aláírási ívet pesti művészi egyesületünkre.²⁸⁸ Sokat fáradozott a jó hazafi — 23 előfizetők van.

16-kán. Be nagy nap volt ez ma! Legalább a gyengeelmű soproniak ellőtt. Marim már reggel Kelcz Terézzel kikocsizott Pinnyére Ocskay-ékhoz. Mi — anyám s én — estefelé kimentünk s Svábiba²⁸⁹ ültünk, fagyaltot evők. Ekkor jön a herceg²⁹⁰ gróf Vengerszkyvel.²⁹¹ Az ezredes gróf Lichtenberg,²⁹² ki mellettünk ült, s igen udvarias volt, eléjük megy. Ők köszöntenek, mi köszöntünk; kisvártatva a herceg felénk tart, üdvözöl, s velünk beszélgetni elkezdi — állva, mi ültünk. Néhány perc múlva melénk ül s másfél óránál tovább mulatta magát velünk — vagy inkább bennünket. Ekkor több tisztek jövének, mi elmentünk. A herceg víg, mulattató, semmiképp sem feszes. Vengerszky igen szeretetre méltó. Ő 1817-ben ismeré jó atyámat Temesvárott²⁹³ — mondja, hogy oly szépen énekelt. most minden elmúlt!

---

²⁸⁷ Augusz Antal.

²⁸⁸ A Műegylet.

²⁸⁹ Schwáby (Svábi) Jakab híres soproni cukrászdája.

²⁹⁰ Habsburg-Lotharingiai Károly Ferdinánd főherceg.

²⁹¹ Vengerszky Ede gróf, ezredes, a herceg udvartartásának vezetője.

²⁹² Lichtenberg Miklós (Nicolaus) gróf (1789–1871), ezredes, a Sopronban állomásozó 3. ulánus-ezred parancsnoka.

²⁹³ Etelka édesapja, Slachta Ferenc Temesváron kezdte meg kamarai szolgálatát az ottani törvényszéken (Etelka is Temesváron született), majd innen került 1829-ben Zomborba, majd innen Budára, ahol kevésbé áthelyezése után, 1837-ben meghalt.

17-kén. Álmodám, hogy Csapó²⁹⁴ nekem mondá, hogy már minden rendben van, s nőül vesz.²⁹⁵ Ekkor az álom más fordulatot vön, mi asztalnál ülénk, Antal is, de nem szólott hozzám, mindig gondolkozó volt és szóródott. Én keserűn, mélyen érzem, hogy nem szeret s csendes zokogva fejemet kezembe fektetém. Felébredék; párnám a könnyektől átázva vala. Megrázkódám — tán valami sejtés? Tán menyegzőjét ünneplé a grófnővel?²⁹⁶

19-kén. Az erdei malomban voltunk.²⁹⁷ Délután oly bús, mint ma s tegnap már rég nem valék. Ma anyámat s Marit vagy követém, vagy előzém, nem akartam, hogy szememben örökké a forró könnyeket lássák csillogni. Egyre zokogtam, könnyeim egyenként leperdültek arcaimon s ehhez senki, ki részt venne kínomban! Marim jó, angyalszelídségű, de ő már annyira alásüllyedt a szerelem prózai világába, hogy az én tiszta, szent leányias érzetemet, ezen nemes, szenvedély nélküli vonzódást nem foghatja fel. Inkább nem is szólok neki. Előre hagyám őket menni, mondtam, hogy az erdei utat kikutatom, ekkor a szentkép előtt térdeimre estem, forró imámat felküldém Mindenhatómhoz, atyámhoz. Soká valék imámba elmerülve, mit nem éreztem! Mily indulatok zúdultak keblemben! Az ima megnyugtat; amily zajongó, amily mély s keserű volt előbb fájdalmam, oly meglepő volt megváltozásom. Én oly hideg, oly tompa levék — nem érzék semmit; mintha mindent elfelejtettem volna. De nem reménylék. Néha lopódzék csak egy könny szemembe — én nem reménylek, hogy meg ne csalattassak! Visszatértünk a Casinohoz ültünk. Fischer is odajött; ő s Batky hazakísértek. Ő ismét kedves volt, de szörnyű tompaságomban érdek nélküli vala társasága. Ő ezt észreuvé s később többet szólott Marival, mint velem. Tegnap a jezsuita malomban²⁹⁸ voltunk; Marim kínálkozott útmutatónak, de azt eltéveszté s a Kruz-hegyen²⁹⁹ át vezete le a völgybe. A kilátás itt-ott kellemes volt, de a hegyes kősziklás hegyen való járás igen kellemetlen.

20-kán. Délután a kertecskébe a papok mezeje³⁰⁰ mellett hívának oncle Pepi s tante Sophie. Fischer mondta, hogy ma meglátogat — kiren-

---

²⁹⁴ Csapó Vilmos (1798–1879), birtokos nemes Tolna vármegyében, a szabadságharc alatt honvéd ezredes.

²⁹⁵ Ti. Augusz Antal.

²⁹⁶ Schaffgotsch Anna grófnővel, aki a Tolnából érkező pletykák szerint a menyasszonya lett.

²⁹⁷ Az „erdei malom” Bánfalván (Wandorfon) túl, a brennbergi út mentén állott.

²⁹⁸ Az ún. Schönherr-malom.

²⁹⁹ Kruzenberg, az ún. Lénárt- vagy Kuruc-domb.

³⁰⁰ Az ún. Paprét.

deltük, jött is. Sophie hosszú képet csinált. Pepi őt vacsorára hívá. Ő oly szeretetre méltó s mindamellet mégiscsak olyan, minő többi társai. Rég mondtam én azt már, nékem ilyesekben finom tapintásom van. Én rendkívül hideg s visszatartó voltam ma vele. Különben igen gondolkozó, udvariassági oly fájdalmasan hatottak reám. Később még a Casinohoz ültünk, Fischer hazakísért.

21-kén. Ma jelent meg a Regélőben³⁰¹ Arckép című elbeszélésem — nyilván három számba lesz osztva. Délután tante Claire-rel kikocsiztunk Bozra.³⁰² Rott Mari³⁰³ igen kedves kis leányka, vígan valánk, táncoltunk is. A fürdőhöz³⁰⁴ Júlia-völgybe,³⁰⁵ később Budaynénál tejet ittunk, aztán felmentünk a kis egyházhoz,³⁰⁶ ott soká ültünk. Tar Muki s Ránfy³⁰⁷ kinn voltak. Az első ma igen kedves, lóháton bennünket hazakísért. A ló gyorsan haladt, megbotlik s hirtelen megáll, mi természetes, szegény Tar a ló feje felett lerepül, a légben bukfencet vet s földre hull. Nem lett baja; a gonosz kis tüzes Bogárt csak később foghatta el; addig kocsinkra ült. Örült, hogy éppen mellettünk lovaglott, különösen haza gyalogolhatott volna.

23-kán. Ma rendkívüli kivilágítása a Neuhofnak; bengáli tűz kék s vörös. A herceg³⁰⁸ is kinn volt. Sok emberek; a kivilágítás csinos, noha nem meglepő, legalábbis nem annyira, mint bozi barátaink hirtelen megjelenése; Budayné Lórival, Smid Teréz, Chernelné³⁰⁹ Rott Marival, Tarné Mukival s Ránfy egyszerre mintha égből hullottak volna, mellettünk termettek. Kedves vala a meglepés. Mi őket a városba kísértük, honnan ők mindjárt vissza is kocsztak. Ez vala ám a zseniális gondolat. Ezt Ránfynak köszönhattük. Sok tisztak voltak kinn, gróf Péchy rendes udvarlóm vala megint. Én visszataszító hideg vele. Beszélt ismét forró szerelemről s egyszer úgy szólott, mintha kezét visszautasítottam volna. Nevetnem kelle titkon! Novák Jenik Marit igazán nőül veszi s Kőszegre megy lakni; az

---

³⁰¹ A Regélő az első magyar nyelvű divatlap volt, 1833–1841 között jelent meg.

³⁰² Boz (Fertőboz), német nevén Holling, község Sopron vármegyében.

³⁰³ Rott Mária, idősebb Rott Sándor, Sopron vármegyei főbíró lánya.

³⁰⁴ A gróf Széchenyi István által a Fertő-tó partján, Bozon létesített, rövidéletű fürdő (a tó akkor még Bozig terjedt).

³⁰⁵ A Júlia-völgy (Julienthal) a bozi templom mögött nyúlt el az akkor még a településig érő Fertő-tóig.

³⁰⁶ A bozi templomhoz.

³⁰⁷ Ránfy József.

³⁰⁸ Habsburg-Lotharingiai Károly Ferdinánd főherceg.

³⁰⁹ Szentgyörgyi Horváth Cecília, Chernel Ignácné.

ottani societé³¹⁰ őt ignorirozni³¹¹ akarja. Annál több tiszt leend jövő farsangon ott. Engem csak a leányok megjelenése deríte kissé fel, előbb igen kedvetlen valék. Álmodám, hogy Csapóné levelemre válaszolt; mondá, hogy azon örvendett, hogy Everilda által megtudá, hogy én jó színben vagyok, víg s jókedvű, s tanácsolja, hogy óvjam magam a szerelemtől, mert akkor mindez elmúlna. Továbbá, hogy nekik a zajongásban³¹² bajuk nem lett, s hogy az is, ki után én kérdezősködöm,³¹³ friss és egészséges, hogy ő éppen az utóbbi zavarban magát s felséges erényeit igen kikülönbözteté s előtünteteté, s hogy éppen ekkor talált comtesse Schaffgotsch alkalmat vele közelebb megismerkedni. Más semmi. Ekkor felkeltetém. S ha a környülállásokat jól megfontolám, mi egyéb maradt nékem hátra, azon meggyőződésnél, hogy ez mind így lehet s nyilván így is van. Egyik felől biztat a remény, mely mondja, ő a harmadik; téged gyermeki-leg érdekelt Endre.³¹⁴ Midőn megtudád, hogy ő mást szeret, te az éjt könnyek közt átvirrasztád, az isteni akaratban való bízásban megnyugvál, s ó, csoda, másnap egészen kivetkezve érzéd magad ezen futékony szenvedélyből, mely a kisebb részben sem vala: szerelem. Te Rudolfot ismeréd meg — s az első szerelem tüzes, tiszta érzésével karolád őt át! Mennyire csüggtél te rajta! Mennyit szenvedtél ezen érzésnél, ész és szív egybehangzóan őt nevezék ideáloznak. Ő nem értett téged, nem viszonzá érzésed, te sokat álmodál — megcsalattál. Sokat, kimondhatatlan sokat szenvedtél! Ő más nőt vön; te még egyre függél rajta elválhatlan, keserű érzéssel, tiszta, mennyei szerelemmel! Te mély, kimondhatatlan fájdalommal érzéd, hogy ő másé, soha sem lesz a tiéd. Te átlátád, hogy bármily tiszta érzésed, mégis tilos, nemtelen; te minden erődet összeszedéd; szegény, összeroncsolt szívedbe mélyen, igen mélyen elrejtéd, bezárád érzésed s minden erőddel azon voltál, magadon diadalmaskodni. Ekkor nem lelél vigasztalást egy imában, egy könnyekben tölt éjben. Te sokat, keserűn sírtál, te sokat, buzgón imádkozál, te beteg levél, lesoványodál a sok bútól. Előbbi erőd még most sem tért vissza. Végre erőt vevél magadon s a mindent gyógyító idő a te sebedet is kezdé behegeszteni. Egy év, egy hosszú év múlt el, te még mindig szeretted őt, még most is, de csak titkon, magadnak sem híve. Ezen tompa hidegségű állapotban tanulád meg Tónit

---

³¹⁰ Társaság (francia).

³¹¹ Hanyagolni, tudomást nem venni róla (latin).

³¹² Ti. az országgyűlési követválasztás Tolna vármegyei viharai során.

³¹³ Augusz Antal.

³¹⁴ Azonosíthatatlan gyermekkori szerelem.

ismerni s eszed sugallá, hogy Rudolf után ő, tán ő az egyetlen, kit te még szerethetsz! Te őt nem szereted, de mélyen tiszteled ezen minden férfiúi erényekben oly dús fiatalembert, te hozzá vonzódol s a leggyöngédebb érdekekkel viseltetel iránta. Te mélyen érzed, hogy Rudolfot soha sem bírhatod, s hogy Rudolf után Tóni az egyetlen tán, kinek te kezedet nyújtanád, s itt is elhagyna istened? Nem, nem, ő megjutalmazza szenvedéseidet s meghallgatja hő, buzgó kérésedet. Így ringat a remény. A kétség azonban egyre remeg — nem érzem magam elég jónak, elég tökéletesnek, hogy ily férjet érdemeljek. S ha átgondolom magam, mégis látom, hogy más nem boldogítand, mert más nem érthet, nem foghat engem fel; s így én nyilván pártámban maradok, mi nem azért keserít, mivel szégyellem, hanem azért, mivel érzem, hogy én egy férjet boldogíthatnék, jó anya lehetnék, sok jót tehetnék s hogy mindennek ellene való keserű, kegyetlen sorsom! S ha ily gondolatokba merülök, ne fogja keserű érzés szívemet el? Ne könnyezzek? S ehhez senki, ki engem értene. Oh, Marim, Marim, te benned is csalatkoztam én! Angyali tisztaságúnak véltelek és — ... Bezerédj Pál nejevel visszatért Tolnából, de soha sem kerülünk velük össze. Oly nyugtalan, s néha oly tompa vagyok.

24-kén. Nem érzem magam jól, ezen ürügy alatt maradék honn, de tulajdonképp csak, hogy jól kisírhassam magam; kedélyem ma szörnyűn felgerjedt vala — nem reményilem Antalt bírni! Oly boldog, oly kimondhatatlan boldog volnék akkor, hogy félek, azt meg sem érdemelném. Én át nem foghatom a szerencse ama száz meg száz ágait, melyek akkor virulnának előmbe, ha őt bírhatnám. Nem helyezhetem magam ama boldogságba, mert át sem gondolni merészlem, félve, reszketve, hogy azt mégsem bírandom s csak édes álmaimból keserűn rázattatom a megcsalattatás által fel! Kegyes, jó mennyei Atyám, irgalmazzál rajtam! S te, atyám, kit én szinte imádvá szeretek, kit én csak most, elvesztésed után megérlelt elmémvel foghatok egészen a maga remekségében fel, hogy annál fájdalmasabban érezzem veszteségedet,³¹⁵ te, ki nekem mindenről oly igaz, oly tiszta fogalmakat adtál, te érezni tanítál, hogy csak hozzád hasonló ember boldogíthat engem, te, ki mint szent, mint vértanú ott fenn, ama szebb, jobb világban látod kínjaimat, te irgalmazzál rajtam s kérd mennyei atyádat, hogy könyörüljön rajtam! Mily keserű volna az, az én mély forró érzéseimmel ily egyedül, ily elhagyatva állanom, önélküle oly pusztá, oly kietlen világon! Keserű, fájdalmas sorsom! 18 évű s még semmi öröm,

---

³¹⁵ Ti. elvesztésedet.

semmi remény, semmi támasz! Atyám, atyám, miért kellett nékem téged elvesztenem! Te megszabadultál oly sűrű s oly fájdalmas lelki s testi kínjaidtól, hogy boldoguljál s az örökké viruló örömeiket nyerjed szenvedésedért. Te oly nemes, oly jó, oly felfoghatlan remek valál. S téged kelle elvesztenem, hogy egy érzés nélküli anya mellett tespedjek, egy hideg, kegyetlen dermesztő hidegségű, pusztá egyedüliségnek nézzek elejébe. Fájdalmas s mégis így van — egy férficsók sem csattant még ajkamon át, én tiszta vagyok. 18 évű s még nem szerettem — ez fáj, igen fáj. S így fogok maradni örökké, nem fogom érezni a szerelem boldogságát, mert nálánál mást nem szerethetek. Atyám, atyám, a mit ellened vétettem, azt bocsásd meg, kicsiny hibák voltak azok; s ha nem szerettelek eléggé, az azért volt, mivel még nem valék elég érett korú téged ismerhetni, felfoghatni. S te ezért meg akarnál büntetni? Ó, nem, te ahhoz nagyon nemes vagy, mintsem hogy ezt csak ismernéd — könyörülj rajtam! Anyám Marival a Neuhofban vala, a herceggel³¹⁶ s két ezredessel találkoznak. Megállíták lovaikat s velük egy ideig beszélgetének. Everildát nem találták honn.

25-kén. Cousine Ninának írtam. Délután a Löveren át a tanulók kútjához találtam egy igen szép, kellemes utat. Bús voltam s kedvetlen egész napon át.

26-kán. Ma nálunk grande assemblée³¹⁷: tante Sophie, Claire, Náni, oncle Pepi s Misch, Tarné, s Lisette Pelikán.³¹⁸ Innen a Casinohoz mentünk, hol muzsika volt.

27-kén. Délután tante Nánival Bozra kocsiztunk. Mi, leányok Rott Mari s Buday Lóririval (Smid Teréz ma Pócsfalura³¹⁹ ment) felmentünk a nádortemplomhoz.³²⁰ Én a kedves Rott Marival te lettem.³²¹ Sokat szólott Lajosról, sokat szólottunk Fiáthról. Marim fürdött a többiekkel, én nem mertem.

28. Ma gróf Zichyné³²² meghívott holnaputánra madárlövésre s erre következő táncra. A herceg is kijön, gyorsan kell most toilette-ünkon

---

³¹⁶ Habsburg-Lotharingiai Károly Ferdinánd főherceg.

³¹⁷ Nagy fogadás (francia).

³¹⁸ Pelikán Erzsébet.

³¹⁹ Pócsfalu község Vas vármegyében, ma: Rosendorf, Ausztria.

³²⁰ József nádor kedvelt tartózkodási helyén, az egyik bozi dombon gróf Széchényi Ferenc emeltett egy kis, kerek templomot, ezt nevezték nádortemplomnak.

³²¹ Ti. tegeződni kezdtek.

³²² Loë Julianna bárónő, gróf Zichy Miklósné (1797–1865).

dolgoznunk. Este Neuhofban voltunk s innen a Casinohoz telepedtünk le. Itt Chernel és Rott állának mellénk, később őrnagy Batky.

29-kén. Egész nap dolgoztunk, este, mivel születésének napja, a herceg hangát³²³ parancsolt a Casino elejébe. Itt megint Chernel, Rott maradának szüntelen mellettünk.

30-kán. Budayné ma bejött Lórrival Bozról. Ezekkel kocsiztunk ki Darufalvára.³²⁴ Itt a kert kapujánál a kis házi fiúk állottak; innen a nagy, félig angol, félig francia ízlésben készült kertnek, egyik regényes fekvésű, nagy terjedtségű mezőnek balról lévő sűrű árnyában fogadott a háziúr és nő.³²⁵ Alex³²⁶ csak később jött Ocskay Julival. A herceg tán csak fél óra múlva érkezett, ekkor kezdődött a lövöldözés, mely azonban semmiképp sem vala ijesztő s besötétedésig tartott. Az én vitézem, a kis Zichy Imre,³²⁷ noha helyette atyja s a lövészek királya, Batky is lőtt, mégsem talált egyszer sem. Kissé bosszankodtam, mert öt forint nem tréfa, azonban, ki szerencsétlen a játékban, szerencsés a szerelemben — adná az ég! Marim sokat nyert — Batky volt lövésze. Mikor vége volt, még soká sétálgattunk a kertben, Fritz társaságában. Ezután felment a társaság a táncterembe s táncoltunk éjfélig, ekkor volt a vacsora. Ezután ismét tánc három óráig. Ezután haza kocsiztunk. Rajtam rózsaszínnel bélelt, szép mull ruhám volt, egy mull gallér, melyet tánc ellőtt levettem, fehér kalapom rózsákkal s hajamban négy szép tű. Marim fehér hímzett organdi fekete övvel. Délután Péchy s Buirette kezdtek udvarolni, de mivel szembetűnő hideg s visszatartó voltam irántuk, este keveset szólottak. Délután s este valának maradó udvarlóim: Zichy Fritz s hadnagy Riefkohl;³²⁸ ez utóbbival táncoltam a cotillont is. A herceg délután beszélt velünk — más semmi leánnyal —, este az első keringőt Alex-szal, a másodikat Viczaynéval,³²⁹ kinek az estén át udvarolt is, a cotillont Aglae-val. Ebben ő Marit s engem maga kétszer választott; én öt vizont egyszer. A többi leányok mind őt először választák. Én nagyon büszke vagyok, mintsem, hogy ezt tettem

---

³²³ Ti. zenét.

³²⁴ Darufalva, község Sopron vármegyében, ma Drassburg, Ausztria Itt volt Zichy Miklós gróf palotája.

³²⁵ Zichy Miklós gróf (1796–1856) és felesége, báró Loë Julianna.

³²⁶ Zichy Alexandra grófnő (+1854)..

³²⁷ Zichy Imre gróf (1831–1892).

³²⁸ Riefkohl Rudolf (1818–?) hannoveri származású ulánushadnagy, később Etelka buzgó udvarlója.

³²⁹ Viczay Adolf grófné Lichnovska Leokádia Anasztázia vagy Viczay Mihály grófné Dittmayer Eliz

volna. Ő igen jól táncol, egészen azon stílusban, minőben Steinbach Károly s valahányszor székemhez visszavitt, mindig egy mosollyal távoza, mely mondá: köszönöm. Szörnyű sokat táncoltam, noha az urak kissé fáradtak voltak. Buirette tánc közt kérdé, hol lakunk? Riefkohl mondá Marinak, hogy meglátogatand; az utóbbi anyámmal is sokat szólott, engem nála igen dicsért s neki nagyon megtetszett. Igaz is, hogy tele ésszel, conversatioja³³⁰ igen érdekes s élénk, s az által nyer legtöbb kellemet, hogy nem minden szava galantria,³³¹ hanem avval csak néha ékíti fel beszédét. Anyám engedelmével a mellékszobába menten vele s Marival, s itt a herceg által annyira kedvelt s Viczaynéval két ízben is táncolt polkára tanita Riefkohl. Vacsora alatt közte s kapitány Münchhausen közt ültem. Fritz volt előbb mellettem, s most ezen guignon³³² ember foglalá el helyét — ekkor ment ám szegény Smid Teréz felett! Lehetett látni, hogy Riefkohl őt csak bolondnak tartotta — szegény leány! Ami igen meglepő, az, hogy Riefkohlnek a neve is Rudolf, s hogy az ő szeme is oly igéző szépségű kék, minő Rudolfé. Megvallom, nem mertem szemébe nézni, mert ha pillanataink összeolvadának, a vér szökellt arcaimba, az egész bús múlt feltűnt emlékezetemben, s az alig behegedt sebeket, féltem, hogy felszakítandja ezen kínos visszaemlékezés. Cziráky,³³³ Tar s Rott is kinn voltak. Az utóbbi jól lőtt, az elsőnél sokat neveltünk, a puskát csak fogni sem tudja. Cziráky Alex, Juli s velem táncolt csak. Engem legnagyobb örömömre egy „Kérem alássan”-nal szólított fel. Tar és Rott, Mari, Lóri s velem; cotillon alatt elmentek. Igen meglepett Alexnak frappant³³⁴ hasonlatossága az én kedves Steinbach Lórimmal.

31-kén. Budayné ebédelt nálunk Lórival. Délután sokat neveltünk, mert a polkát próbálgattuk.

---

³³⁰ Társalgása (latin).

³³¹ Udvariasság, bók (latin).

³³² Balszerencsés (francia).

³³³ Cziráky János (Muki) gróf (1818–1884), megyei tiszteletbeli aljegyző, majd a magyar kancellária titoknoka.

³³⁴ Találó (német).

Augusztus

1-jén. Délután Chernel volt itt, a kedves, jó Lajos. Este vele a Neuuhofba mentünk, innen a Casinohoz, hol Rott is mellénk állott, később Batky s még később kis időre a herceg.

3-kán. Ma készült el új ruhám. Mivel egész délután Marimén segítettem, éjfél utána két órákor csak lettem kész. Este kissé a Casinohoz ültünk, hol Chernel is hozzánk jött.

4-kén. Délután a Neuuhofban visszajöttünkkor Batky csatlá magát hozzánk s a város körül, innen hazakísért.

5-kén. Este a Casinohoz. Chernel jött itt hozzánk. Ő vásárfiát vett nekünk; mindeniknek két-két bonbont; az enyém, célzással hidegségemre, mellyel iránta viseltetek — a szegény! Tudom én is, mily fájdalmas, keserű érzés az, viszontézés nélkül szeretni! Csakhogy nála mulékony leend — s nálam marada!

6-kán. Délután Batky volt itt; benn játszottak tante Claire, oncle Misch s Lisette Pelikán. Este város körül mentünk s Batkyval találkozánk, ki hazakísért. Chernel számára két papucsot vettünk, az enyémre ráírák: „Emlékül. Emlékezzék néha ennek látásánál, hogy szíves, őszinte barátsággal viseltetett Ön iránt Etelka. Figyelmeztesse önt ezen papucs sárga színe arra, hogy soha se legyen féltékeny. Soha se hajtsa ennek kormánya alá fejét.” Csak elég lesz ez?

7-kén. Rendkívüli bús vagyok; Csapónétől meg semmi hír! Tegnap vettem Vízkelety Etelkától levelet, ma ismét posta érkezett s egy sor sem a kedves nőtől! Mily kínos kétség! Tán Antal már nőt vett, s ő késik ezt tudunkra adni! Tudja az ég! Isten határozand! Hibám az, hogy én mindig különös eszméken függök, így most azt képelem hogy akkor veendek hírt Antal felől, mikor ezen könyv, melyben annyiszor fordult felette a szó s melybe annyiszor folytak tollamból bús gondolatim, beírva léssen — furcsa eszme! Valóban, csak oly tompa feszültségű elméből, minő az enyém, eredhet!

VI. kötet

1839. augusztus 8.–1839. december 31.

Augusztus 8-kán. Már korán reggel mi, tante Claire s tante Náni kocsiba ülünk. Pepit Loretto-n³³⁵ meglátogatók. A kocsis nem tudta jól az utat, Pordányon³³⁶ vitt át, s így csak 11-kor érkezénk meg. A plébános megmutogatta a pompás szépségű s mesterfestvényekkel díszlő egyházat, a kellemes egyszerűségű kápolnát, igen rossz állapotban lévő kertjét. Ezután ebédelénk, s ekkor Pepit a bakra ültetvén, a regényes erdei úton, a Lajta-hegyen³³⁷ át Kismartonra vettük utunkat. De fájdalom, már az út közepette erős eső esett s míg a városba érénk, erős záporrá vált, nőink a kocsiban maradtak. Mari, Pepi s én, egy esernyővel, melyet szerencsére tante Claire vitt magával, a kertbe siettünk. Csak egyik részét a Hattyú-tóval, Leopoldina-templommal néztük meg,³³⁸ s az üvegházak pompás zöldellését bámultuk; kár hogy majd semmi sem virágzott. Az üvegházak sokkal gazdagabbak a schönbrunniaknál. Kár, hogy oly rossz időnk volt.

12-kén. Tante Claire névnapja. Honn voltunk, a nők a névnapnál whistestek. Pelikán fagyaltot, édességeket rendelt oda, Pejacsevichné dinnyét küldött s így bennünket is hívtak a pompás uzsonnára. Este a Casinohoz telepedtünk.

13-kán. Anyám születésének napja. A titokban hímzett cipőkön igen örült. Misén voltunk. Este a Casinonál, hol Batky és Chernel.

14-kén. Az apácáknál³³⁹ gyónni voltunk; igen jó gyóntatónk volt. Buzgón küldém fel imámat a Mindenhatóhoz! Hazaérve máris erősen esett az eső, s az egész napon át.

15-kén. Misén. Nagy örömöm volt; a kedves Csapóné elég szíves volt levelemre magamnak válaszolni. Ő oly kedves! Neje nem fog többé felgyógyulni; szerencsétlen barátom! A házasságáról semmi szó.³⁴⁰ A kedves nő tán meg fog látogatni — furcsa! Azt álmodám, hogy az öreg Csapó nékem mondá, hogy Rudolf neje tíz hónap múlva meghal, s ekkor

³³⁵ Loreto, híres búcsújáró hely a szerviták gondozásában.

³³⁶ Lajtapordány vagy Vulkapordány, mindkettő község Sopron vármegyében, ma Prodersdorf, illetve Wulkaprodersdorf, Ausztria.

³³⁷ Lajta-hegység.

³³⁸ Kert alatt a kismartoni Esterházy-kastély parkját érti Etelka. A Leopoldina-templom az 1818-ban épület kerek templom, amelyben a híres itáliai szobrász, Antonio Canova Esterházy Leopoldina hercegnőt (herceg Lichtenstein Móricnét) ábrázoló szobra található.

³³⁹ Az orsolyita apácáknál.

³⁴⁰ Ti. Augusz Antal és Schaffgotsch Anna grófnő házasságáról.

én leszek neje — tán megint valamit sejtés? Tán akkora felgyógyul? Adná az ég! Legyen a szerencsétlen boldog!

20-kán. Tegnap Smidné Saarékhöz vezetett, de azok nem voltak honn. aztán Adamovits³⁴¹ és Tarnéhoz mentünk még, aztán haza. Átöltözködtünk, aztán a Neuhofba, később a Casinóhoz. Ma Marim gyomorgörcsöt kapott a mise alatt. Forrón kérem Istenemet, adna hazámnak több Istvánokat,³⁴² tegye azt ismét oly virágzóvá, mint az ama jobb időkben volt! Délután muzsika a Casinónál, Saarékhöz társultunk; a főherceg igen soká beszélgetett anyámmal. Velem több ízben gróf Vengerszky, ki zászlóm alá esküdött, gróf Desfours, őrnagy Whyss³⁴³ beszélgettek. Jól mulattam, csak kár hogy Marim nem volt! –

21-kén. Tarné magához vitt uzsonnára, aztán 1/2 12 értünk. Három krajcárt váltóban nyertem. Batky volt nálunk, de nem valánk honn.

22-kén. Whist-parti — oncle Misch, Smidné, tante Claire. Később Batky jött búcsúzni.

24-kén. Tele fejem! Álmodám, hogy Vojna vala nálunk, három arcképe is volt lithographiában;³⁴⁴ mint gyermek, ifjú s most.³⁴⁵ Én a mostanit választám. Ő boldogan néze szemembe s elmentünk; anyám előre, én, hogy az ajtót becsukjam hátul. Vojna e pillanatban, senkitől észre nem vétetve, kezem fogá meg, megszorítá, s félhangon mondá: Mátkám! Én kezét vizsontszorítám, fejemmel igenlően intettem s oly boldog voltam! Fejem ma oly zavart! Érzem, mily boldoggá teendene ő! Bennem szeretni szükség; Rudolfot nem szeretem, nem szerethetem, nem szabad a felejthetlent szeretnem — s mégis, szeretnem kell. Keblem oly forró, indulatom oly állandó s nem tudom, ki felé hajoljak érzésemmel, hogy hidegen vissza ne taszítottassak, hogy meg ne csalattassak, hogy ki ne gúnyoltassak hő érzésemmel! Én egy oly inogó, változékony lény vagyok most, oly gyengévé tett a sors. Antal és Rudolf — e kettő közt választani bajos! Mindenikben annyi tökély, s ami az egyikben hiányzik, az a másikban megvan! Bíznom kell a jövőben, elfogadnom azt, mit a sors hozand.

---

³⁴¹ Kelcz Jozefa, Adamovits Antalné.

³⁴² Vélhetően Árpád-házi I. (Szent) István (+1038).

³⁴³ Whyss (Wyss) Ferenc (1796–1849), a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje: 1849-ben a csornai csatában esett el.

³⁴⁴ Metszetben (görög).

³⁴⁵ Vojna 1788-ban születet, 1839-ben tehát már betöltötte az ötvenedik életévét.

25-kén. Délelőtt misében, Tarnénál. Muki ma nagyon szeretetreméltó volt. Délután Neuhofban, este a Casinónál. Chernel már megjött, több ideig velünk beszélgetett; gróf Zeil³⁴⁶ is.

26-kán. Nagy világítás a Neuhofban, csinos volt. A főherceg soká állott asztalunk mellé, s beszélgetett; gróf Vengerszky igen sokat velem. Mari ismét rosszul érzé magát s nem volt; mégis minden tréfája elvész! Később Chernel jött, ki is hazakísért.

30-kán. Mily meglepés! Még ágyban valék, midőn Marim azon kiáltással: Lajos! Lajos!, felkölt. Nézek, kérdek, s ugyan ki? Az én kedves, jó bátyám; Slachta Lajos!³⁴⁷ Ő a deputációval³⁴⁸ Pozsonyba jött Tihanyinak³⁴⁹ szerencsét kívánni. Éjjel bérkocsin iderándult s délig nálunk maradt. Ekkor ismét visszasietett Pozsonyba s még ma éjjel onnan Pestre. Mennyire örvendtem a kedves bátya látásán, leírni képtelen vagyok. Ő a régi szíves, előző, derék, erénydús Lajos, mindig egyenlő hő, buzgó s igazságos tisztelője, mondhatnám: imádója felejthetetlen atyámnak — miért nem maradhatott továbbá körünkben! Délután a jezsuita malomban, este Casinónál, hol is Chernel s Rott jöttek hozzánk. Szegények tegnapelőtt felfordultak, mindeniknek kis baja lett, de Chernel pár ízben elájult.

31-kén. Casinónál. Budayék ma bejöttek Bozról; még este oda siettünk, Mari s én, Lórit üdvözlők.

Szeptember

Szeptember 1-jén. Délelőtt templomban, délután zene. A főherceg ma a legkegyesebb vala; mindig vagy anyámmal, vagy Marival, vagy velem beszélt. Vengerszky, Chernel, Rott több ízben velünk s az ifjú Saar Marival³⁵⁰ társalkodtak. Rott nékem veszedelmes lehetne. Még igen kevésbé ismerem, mintsem, hogy belső tulajdonságait megítélhetném, de külsője igen-igen hasonlít Antalhoz; növése, tournurje,³⁵¹ hangja különösen meglepően. Még hajai s barkója színe s arca fővonásai egyek Antaléval. S

---

³⁴⁶ Zeil gróf, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³⁴⁷ Slachta Lajos, Etelka édesapjának közeli rokona, talán testvére.

³⁴⁸ Az országgyűlési követekkel (latin).

³⁴⁹ Tihanyi Ferenc (+1859) Temes vármegye főispáni helytartója (adminisztrátora) volt. Slachta Lajos, édesapjának testvére vélhetően Temes vármegyében élt, innen ismeretsége a vármegye főispáni helytartójával.

³⁵⁰ Saar (Szár) Mária, Saar (Szár) Lajos (Louis) lánya.

³⁵¹ Termete, megjelenése (francia).

hogy Antal kissé érdekel, az már igaz. S hogy tán, ha esztelenségemnek engednék, ily formán Sándor is talán egyszer érdekelhetne, az is igaz — azért vigyázva! Örvendek, hogy ezt észrevettem, midőn még ideje Sándort kerülnöm.

2-kán. Sibrikné Málival volt itt; Smid Terézt s Watervliet Emíliát hozta vissza; meglátogatók. Este város körül, Chernel kísért.

5-kén. A délutánt Laitneréknál töltöttük s az estét is. Emília sokat danolt. Most jobban van hangjánál, iskolája gyönyörű! Azalatt Chernel volt nálunk.

6-kán. Sibrikék ismét vissza jöttek Farádról,³⁵² nálunk uzsonnáztak Smid Terézzel együtt. Később Budayné is jött Lórival, aztán együtt a város körül kétszer ballagtunk s a Casinohoz ültünk.

7-kén. Rajzom Rott Mária emlékkönyvébe elkészült. Elküldtem egy kis levélkével együtt Chernelnek, ki is tán azt hívé, hogy a sorok neki szóllanak. Katinknak egy húszast ajándékozott. Tegnap vadászaton volt s ma sok vadat küldött. Délután meglátogattam s a Neuhofba kísért. Holnap reggel hazakocsiz. Mikorra visszajöttünk: zene a casinónál Viczayné kedvéért. Midőn ez elment, a herceg hozzánk jött.

8-kán. Délelőtt a dómban, nagy misében. Az alávaló zene valóban bosszantó volt. Délután zene a Casinónál, a főherceg ma felette kegyes; mindig velünk beszélgetett. Buday Lóri, úgy látszik, nevetséges ellőtte; tegnap ölebét krepirlnek,³⁵³ és horrible-nek³⁵⁴ nevezte hallatára, ma jövésakor felkiálta: „Ach! Die Lorel!”³⁵⁵ Ha ő bele is keveré magát beszélgetéseinkbe, mindig a megvetés egy nemével fordult tőle el. Szpenszerem volt, a herceg soká lorgnettirozott s úgy látszék, tetszett neki ezen öltözet.

9-kén. Délután Batky volt itt, mi nem valánk honn.

10-kén. Reggel Schnellerhez mentünk, kinek lakása előtt a Sárvárról³⁵⁶ jött Pagon³⁵⁷ őrnagy osztálya paradierozott. Mindent felségesen láttunk s láttattunk. A főherceg s a törzstisztek mind felköszöntettek. Skolimowszkyt, Fischert, s Falkenhausent megismerhettem, más senkit. Stoll, a szép ifjú, sok cifraságot csinált felséges szürkéjével, ablakunkhoz lova-

---

³⁵² Farád, község Sopron vármegyében.

³⁵³ Kis vakarcsnak (német).

³⁵⁴ Borzasztó, rémes (francia).

³⁵⁵ Ó, a Lóri! (német).

³⁵⁶ Sárvár, mezőváros Vas vármegyében.

³⁵⁷ Pagon, a Sárváron állomásozó katonaság egyik tisztje.

golt, s Steinbachék csókjait, Takácsyék köszöntéseit jelenté, midőn mon-
dám: „Ich danke, ich weiss schon!”³⁵⁸ „Ach! Warum nicht gar!”³⁵⁹ —
kiálta fel. Azonban bővebb magyarázatba nem ereszkedhetém. Délután
zene a Casinónál. Skolimowszky nálunk volt. A zenénél Stoll nem volt,
kvartélyt ment csinálni Szentmargitbányára;³⁶⁰ kár, füstbe ment tréfás
tervem! A zenénél a főherceg, gróf Vengerszky, gróf Desfours, őrnagy
Batky, kapitány báró Falkenhausen s Skolimowszky s később gróf Zeil
forgolódának körülünk. Dósa jelen volt, de se nem beszélt, de meg nem
is közelített hozzánk. A-pros-pos!³⁶¹ Hisz Fischer is jött a zenekor hoz-
zánk. Szegény rossz, igen rossz színben van. Anyámnak torka fáj; koráb-
ban mentem vele haza. Mari tante Claire-rel maradt s csak később jött
haza.

15-kén. Marim névnapja. Délelőtt misében. Délután Casinónál.

16-kán. Délután anyám játszani ment tante Claire-hez. Egyszerre
csak betoppán Skolimowszky. Szerencsére tante Náni volt nálunk, így hát
minden tisztelettel fogadhattuk, de minden kegyelem nélkül el is hajtot-
tam, midőn tante Náni uzsonnázni ment. Ő béketúrón távozott, min igen
örvendtem. Törtük fejünket, miképp mondjuk ezt a mamának el, hogy ne
tartsa koholmánynak, hogy néném éppen át volt, midőn csak jóformán
zavarba jövének. Ugyanis Kati piacra ment, a kis Mari³⁶² sem volt honn, s
én á petit Paris szaladtam s természetesen Marim az ajtót utánam nem
csukta be — de Nagy Isten! Ki lép azalatt be: őrnagy Batky! Volt ám a
zavar! Leültettük s tán másfél óránál tovább maradt, midőn már erősen
izzadni kezdtem féltemben, Anyám hazajöhetne s azt úgy itt találhatná —
erőt vettem tehát gyöngéd érzésemem, mely azt sugallá mindig, hogy majd
bosszankodni fog s addig beszéltem afelől, hogy nem lett volna szabad
őt elfogadnunk, míg ő oly szíves volt távozni. De most volt ám csak a
fejtörés! Azonban szerencsére anyám elhitte, hogy le sem ült s csak kis
ideig mulatott nálunk, s még megdicsért, hogy nem marasztattuk. Este
tante Náni jött.

17-kén. Ma délután Smid Terézzel a Lővéreken át a Porzó-hegyre
mentünk. Felséges napunk volt s igen kies kilátásaink.

---

³⁵⁸ Köszönöm, már tudom (német).

³⁵⁹ Ugyan, nem történt semmi (német).

³⁶⁰ Szentmargitbánya, község Sopron vármegyében, ma: Sankt Margarethen am Burgenland,
Ausztria.

³⁶¹ Apropó (francia).

³⁶² Vélhetően Slachtáék cselédlánya.

18-kán. Este parti whist, tante Claire, báró Fichtel s báró Ocskayval. Délután ki lép egyszerre be; kapitány báró Falkenhausen, mon adorateur!³⁶³ 4-től 6-ig maradt, felhúzott Gusztávval; sok declaratiót³⁶⁴ csinált, jajgatott, hogy reménytelenül szeret stb. Mind façon des parler! Azonban egyet mégis még megemlítek: ugyan egy darab papír hevert az asztalon, ő elővéve s plajbásszal reá jegyzé: „Etelka q. j. v. a!” Az az: „Etelka, que je vous aime!”³⁶⁵ Később mondá, hogy érzésit ide jegyzé fel. Én ittlétekor még akarám megnézni, de midőn távoza, mohón felkapám s íme, ezt olvasám; sokat nevettem! Ha ez mind igaz volna!

19-kén. Ki akartunk kocsizni Pinnyére, Ocskay és Rohonczyékhoz. De reggel vettük már azon hírt, hogy a gyermekek rendre megbetegültek s így nem mentünk ki, hanem ahelyett kilenc órakor gyalog kimentünk az erdei malomba s onnan vissza Bánfalvára. Föl a kolostorhoz³⁶⁶ s a táncterem mellett el a szép erdei úton, s egyenest a nagy Löverekbe, innen a kicsinyekbe,³⁶⁷ s csak 2/4 2 órakor, felséges virágbokréttákkal haza. Itt értettük meg,³⁶⁸ hogy Bezerédj Pál akart meglátogatni, ki is tegnap Everildával Karlsbadról.³⁶⁹ Sajnáltam, hogy nem láthattam, tán Vojnáról hozott hírt? Már délután kimentek Szerdahelyre.³⁷⁰ Tante Náninál is volt s mondá, hogy neje már három hónap óta anyai reményben él. Képzehetem, mily boldogok lesznek!

27-kén. Ma iszonyú sétát csináltunk. Ugyanis délután 3 órakor mi, Budayné Lórivál és Smid Teréz, elindultunk s a kis és nagy Lövereken át a tanulók kútjához vettük utunkat. Innen jobbról bekanyarodánk egy ösvényre, melyen felfelé menve egyszerre a kötőrésnél termettünk. Keresünk utat Bánfalvára, de csak nem találtunk. Egyszerre egy jó lélek két urat teremt mellénk (egy tanító s egy üveges), kik jelenték, hogy itt egy nyaktörő út, melyen azonban anyáink fel nem lejhetnek, vezet egy felséges kilátáshoz, s felszólítanak, mennénk fel, ők majd megmutatják. Az engedelem kieszközlése reám bízott s minekutána az engedelmi levéllel, aláírással s pecséttel ellátva megjelentem volna, kezdtünk a felmászáshoz.

---

³⁶³ Imádóm, rajongóm (francia).

³⁶⁴ Kinyilvánítást — ti. nyíltan udvarolt (latin).

³⁶⁵ Etelka, hogy én mennyire szeretem! (francia).

³⁶⁶ A pálos kolostor II. József uralkodása idején, 1786-ban került a Vallásalap kezelésébe, később raktár, majd bányatisztek szállásaként működött, majd a 19. század végétől ismét kolostorként.

³⁶⁷ A Felső-, illetve az Alsó-Lövérek.

³⁶⁸ Ti. értesültünk róla.

³⁶⁹ Karlsbad, ma: Karlovy Vary, Csehország, híres fürdőhely.

³⁷⁰ Szerdahely, község Sopron vármegyében, ma: Fertőszentmiklós része.

Marim s Teréz négykézláb kezdtek a nehéz munkához, míg Lóri s én zergékként felszöktünk. Az út bajos volt, de a jutalom annál bővebb: Pozsony várhegyével, Szentmargitbánya kápolnájával, az egész szép kék Fertő, Eszterháza,³⁷¹ az átelleni kötörés erdők zöld lobjaitól övedzve, tűnt a tiszta, pompás láthatáron fel. Felséges élmény egy ily pompás kilátás! De most a lejövetel! Én a szörnyű. lejtős bércezen elszédültem; leültem hát, míg vérem kissé csillapult s aztán szerencsésen, még a szegény remegő Terézt vezetve, jövék le. Lóri Marit vezeté. A két úr elég szíves volt a bánfalvai útra nemcsak utasítani, de még vezetni is. Midőn jobbról feltűnt a Porzó-hegy ösvénye, nőink oda kíváncsoktak s a két úr készséggel oda is vezetett. Ismét más pompás kilátás: alattunk Bánfalva kolostorával s jobbról, a kies mező melletti malom, hátul az erdei malom. Távol a Hóhegy, melynek havas csúcsait a lenyugvó nagy rózsaszínre festé s Fraknóallya³⁷² a várral³⁷³ s Rozália-kápolnával.³⁷⁴ Azonban a kilátás, ha tán nagyszerűbb is, mégsem vala oly igéző, minő az előbbi. Részint, mivel nem leheté vizet látni, részint pedig, mivel a lég már nem vala többé oly igen tiszta s átlátszó, hanem a ködök már kezdének földünkből kifejlődni. Mindazonáltal, Bánfalva egy mágusi világításban, mondhatnám rózsafényben tűnt előttünk fel, úgy, mint csinos fekvésű Sopronunk is, midőn jobbra kanyarulánk. Az erdei úton lekanyarultunk, hol Krausz parasztnőnél a fáradtságot okozó hosszas út után édes és aludttejjel felfrissítettük magunkat s újult erővel hazasiettünk; 3/4 8-kor értünk a városba, midőn már, fájdalom, majdnem egészen besötétedett.

29-kén. Oncle Misch névnapja. Délelőtt misében, a névnapnál,³⁷⁵ ki nem vala honn, Tarnénál, Budaynénál, tante Sophie-nál. Délután Skolimowszky s Smid Teréz jött; később a főherceg gróf Vengerszkyvel ment ablakaink előtt el. Mi kimentünk a sétára s nemsokára a Casinóhoz ültünk, mely ma különösen derült színt ölte: ugyanis Stoll mindjárt hozzánk csatlakozta s mellém ült. Sok tréfám volt vele, kikérdezém, Steinbach Lóri rendelménye szerint, s íme! A szép kis Max engem titka tartójává tevé! Megvallá, hogy Szisanné Claire-t szereti, a *conzentrierung*³⁷⁶ után incognito pár napra lerándul; hogy a fiatal Kun vetélytársa, de hogy néki har-

---

³⁷¹ Eszterháza, régebbi nevén Süttör, ma: Fertőd, község Sopron vármegyében.

³⁷² Fraknó, mezőváros Sopron vármegyében, ma: Forchtenstein, Ausztria

³⁷³ A fraknói Esterházy-vár.

³⁷⁴ A Rozália-hegyláncon álló Loretoi Mária-kápolna.

³⁷⁵ Ti. a névnaposnál.

³⁷⁶ Összetartás — ti. a csapattest összevonása (német).

madnap oly üzenetet küldött, hogy erre ez barátságát keresi, melyet azonban megvetetett. S az egészből ki látszik világítani, hogy tán nem reménytelenül szeret — egy-egy oly gyöngéd állapot, hogy nékem lehetetlen volt őt kérdezni, miképp állanak dolgai? Én ezen vallomást oly meglepetve hallgattam, nem is tudtam, hogy jövök hozzá! A szegény fiú szinte megkönnyebbült egy részvevő kebel találása által. Mondá továbbá, hogy igen-igen kíváncsi a jövő télre s célzott Derrára s reám. Mondá, hogy mindjárt sejtett valamit, hogy kíváncsi, maradok e mindig oly részvétlen? Én ezt nem értem — tetszenék Derrának? Mondá, hogy természetes, hogy én, ki oly büszke vagyok erényeimre, még nem hajolhattam egyikük felé, továbbá, hogy Steinbachék kérdezik, udvarolt-e nékem? S hogy ő válaszlá, hogy nem mert közeledni, mivel annyiaktól valék környezve s még is hideg maradtam s ismét célzott a jövő télre, s mondá, hogy föltevék magukban, jövő télen minden házba menni, melyben szívesen láttatnak, igen szorgalmasan táncolni s egyszóval szeretetre méltók lenni. Ezután eltávozott. Kisvártatva kit kiált Mari s Teréz! Ignaz Hauer! Igazán ő volt; szüleit honn nem találva a Casinóhoz jött. Igazán örvendtem, én őt hibáiról még nem ismerem s kilenc év óta nem láttam, elég ok jöttén örvendeni. Nemsokára a főherceg, gróf Vengerszky, őrnagyok Batky és Whyss és gróf Zeil állottak ellőttünk. Még más tisztek is voltak itt, úgymint: főhadnagy Vieth,³⁷⁷ kapitány Siegbert,³⁷⁸ Buttler,³⁷⁹ kiket mind nem ismerünk s kik nem is közeledének. Dósa, mint hallom, itt is volt, de nem is mutatkozott. A főherceg ma rendkívül pajkos volt. Marit dorgálta, mért nem adott érkező cousin-jának egy: Buszt-t!³⁸⁰ Engem meg mindig kérdezett, mily divisio³⁸¹ jöjjön 3-kán be, mily tisztek a télen s alig kérdezvén Teréz végett, nem jön-e Riefkohl, s Lóri helyett, nem jön-e Münchhausen, hát mindjárt ezekkel húzott fel. Szóval minden szava, mozdulata, rosszul feltett sipkája, sejtették, hogy tán kissé igen mélyen nézett liquer³⁸² vagy pezsgőpalackba. Batky ma igen víg volt, de különösen Whyss rózsaszínű kedélyben. Egy elméncség, egy csípős észrevétel követé a másikat; ő rendkívül vidor s mulattató volt. Mondá, hogy jövő télen a kadétokon kívül 14 tiszt,

---

³⁷⁷ Vieth, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³⁷⁸ Siegbert, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³⁷⁹ Buttler, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³⁸⁰ Puszt (német).

³⁸¹ Hadosztály (latin).

³⁸² Likőr (francia).

s azok közt Dósa, Kubinyi,³⁸³ Rousseau, Derra, Riefkohl, Watzdorf s tudja Isten, kii még jönnek be. Én szót sem hittem neki, ő nevetett. Münchhausen kapitányról volt szó; mondám, hogy ő Whyss után a legcsípősebb tiszt. Ez erre felkiáltott: először Münchhausen, azután 24 semmi; azután megint Münchhausen, azután 60 semmi; megint Münchhausen, azután 24 semmi, azután én. Erre mondám: „Ja, ja, hisz csak mondám, hogy az ezred tisztjei közt Ön után Münchhausen a leggonoszabb, így hát önnek definizioja³⁸⁴ hamis, mert én csak nem tartozom a tisztetekhez?” S így egy tréfa követé a másikat s mi nevetni meg sem szüntünk. Whyss s a főherceg minden szót felfogott s amit tán elfelejtettek, abba Batky segíté őket. Lóri ismét oly szerencsétlen volt a hercegtől meg nem ismertetni. Utoljára kissé összezendültem vele. Mondá, hogy ő oly jó titoktartóné; én ellenzém. Ő bizonyítá, mondván, mit még neki mondék, senkivel sem közlé. A kis liba, tán azt hiszi, nekem is oly kevés eszem van, mint neki; bizony! Viszonzám, hogy az ellenkezőről bizonyos vagyok, hogy bármily csekélységet közlök vele, ő mind kicsacsogá s nékem ezáltal, ha nem rosszakarattól is, de szelességből, gondolatlanságból sok kellemetlenséget okozott. Ez őt keseríté, de én örvendtem, hogy alkalmam vala neki tudtára adhatni, hogy mégsem vagyok oly liba, minőnek tart, s hogy jól tudom, hogy ő Buirette-nek mondá, miképp dicsérgetem őt, s hogy ezen fiú az egész városban meséli, hogy szerelmes vagyok belé. Ez Lórinak csekélység, mivel ő maga minden hat hétben másba szerelmes. De nékem nem egyenlő,³⁸⁵ én ezt egy csorbának tartanám jó híremben, ha képes volnék Buirette-be szeretni. Én oly igen gyöngéd érzésű vagyok, minőről persze a soproniaknak s Lórinak à la tète fogalmuk sincsen. Ezen csacsogás nékem sok kellemetlenséget, sőt keserúséget is okozott magányos, gondolkozó óráimban. Így hát örvendhetem, Lórinak mondhatni, hogy tudom, hogy ő semmit, bármily csekélység is lenne, tud magának tartani — s így a derült nap kissé komolyan végződött.

30-kán. Délelőtt Ignác, délután ismét ő, Murrayék és Chernel. Este anyám játszott oncle Misch, tante Claire s báró Ocskayval. A jó Lajos, midőn Cracle-t játszánk, több ízben nem csak célzott, de nyíltan meg is vallá szerelmét, úgymint: „Was leiben Sie leidenschaftlich?“³⁸⁶ „Sie.“³⁸⁷

³⁸³ Kubinyi, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

³⁸⁴ Meghatározása (latin).

³⁸⁵ Ti. nem mindegy.

³⁸⁶ Mi kelt Önben szenvedélyt? (német).

³⁸⁷ Ön (német).

Én persze mindig tréfára fordítám a dolgot; de mégis kellemetlenül ért. Az ily szerelmi nyilatkozások, ha nem viszonzhatjuk azokat, mindig zavart okozók, zavarba hozók.

Október

Október 1-jén. Víg napunk volt. Reggel 2/4 6 órakor keltünk fel, én csinos szpenszerembe vetém magam s 8-kor itt volt Tarné, kocsinkkal s az ő lovaival, s mi Kismartonnak vettük utunkat s jobbról a carousselre³⁸⁸ kijelölt helynek. Odaérve Skolimowszky, ki ordonance-on³⁸⁹ volt, egy jó helyet mutatott ki, noha mellettünk még egy kocsi állott a sövény mellett. Bemutatá szép szürkéjét, melyet Krammtól vásárolt. Alig valánk kis ideig itt, máris őrnagy Batky jó lóháton s észreveszi, hogy helyzetünk nem éppen a legkitűnőbb. Elparancsolja tüstént egy fuvaros, Hoffmann szekerét; minekünk szerzi meg a helyet. Most egészen a sövény mellett valánk; látánk s láttatánk. Ekkor érkezett Károly főherceg,³⁹⁰ Mari³⁹¹ s Vilmos³⁹² gyermekeivel s István főhercegünkkel³⁹³ s kíséretével. Leszállának s a sátor mellett ülének le. Ekkor kezdődött a quadrille.³⁹⁴ Négy quatre;³⁹⁵ a főherceg,³⁹⁶ ezredes Lichtenberg, Desfours, Whyss s Batky (éppen előttünk) valának az előlejtősök. Igen sikerült. Kezdetén előre lovagoltak s a főherceget salutierozták,³⁹⁷ azután egyenként a sövény mellett defiliroztak.³⁹⁸ Az ismerősök mind köszöntöttek s ezután következett az igen csinos quadrille. Ennek végével jött egy sereg tiszt kocsinkhoz. A főherceg egyszer pején rövid időre, később szürkéjén hosszacsckán maradt nálunk.

---

³⁸⁸ Lovasbemutató (francia).

³⁸⁹ Rendezésben (francia) — ti. a rendezők egyike volt.

³⁹⁰ Habsburg-Lotharingiai Károly Lajos főherceg (1771–1847), Károly Ferdinánd főherceg apja.

³⁹¹ Habsburg-Lotharingiai Mária Terézia Izabella főhercegnő (1816–1867), Károly Lajos főherceg lánya.

³⁹² Habsburg-Lotharingiai Vilmos főherceg (1827–1894), Károly Lajos főherceg fia.

³⁹³ Habsburg-Lotharingiai István főherceg (1817–1867), 1845-től Csehország polgári kormányzója, 1847-ben előbb Magyarország királyi helytartója, majd 1847–1848-ban az ország utolsó nádora.

³⁹⁴ A négyesek bemutatója (francia).

³⁹⁵ Négyes (francia).

³⁹⁶ Károly Ferdinánd főherceg. A napló egyaránt csupán főherceggént említi apát és fiát, akik közül az idősebb szemlélője, míg a fiatalabb résztvevője volt a lovasbemutatónak.

³⁹⁷ Üdvözölték (német).

³⁹⁸ Vonultak fel (francia).

Nota bene,³⁹⁹ ekkor egészen egyedül, történetesen nem vala más tiszt nálunk. Felségesen mulattam magam, csak mégis próbálom őket előszámlálni: báró Falkenhausen két ízben lóháton, Fischer az egész idő alatt, hogy caracoliroztak,⁴⁰⁰ kocsink lépcsőcskéjén állott, gróf Péchy, báró Münchhausen, a hadnagy, Riefkohl, Watzdorf, Stoll. Ezek beszéltek, köszöntöttek. Hódossy, gróf Zichy, Kramm, Flottow stb. Caracoliroztak közkatonák altisztekkel, tisztek: kapitány Buirette altisztjeivel, báró Hügel,⁴⁰¹ gróf Péchy s gróf Nimptsch-csel,⁴⁰² őrnagy Batky, Rousseau, Glosmann⁴⁰³ s gróf Apponyival.⁴⁰⁴ Ez utolsó sok dolgot adott neki, de végre rendkívüli ügyességével mégis meggyőzte őt. Kramm is igen ügyesen altisztekkel. Erre következett az Ecossaise,⁴⁰⁵ mely hasonlóan igen jelesen sikerült; Rousseau-t szépen kinevették, a quadrille-ben kétszer csinálta a chaine-t⁴⁰⁶ s a caracolirozásnál alig lépett be a középre, máris Batky meggyőzte őt. A caroussel végével bekocsiztunk Kismartonba. Skolimowszky lóhátoni kísérete mellett. Itt az Angyal című vendégfogadóban⁴⁰⁷ szállottunk le s mindjárt az ebédlőterembe léptünk, hol azonban majdnem semmit sem kaptunk enni, csak egy rossz levest, egy portio⁴⁰⁸ nyulat s egy tál káposztát. Amint valamit kitálaltak, máris a konyhán álló tisztek elfoglalák. A főhercegnél csak a törzstisztek ebédeltek, a többiek mind itt voltak, velünk szóllottak; báró Falkenhausen, gróf Zeil, Siegbert, Riefkohl, Fischer, Péchy, Münchhausen. Ebéd után Budayné s Smidné leányaikkal s mi a kertbe menénk Skolimowszky s Münchhausen kísérete mellett. Később Konkolyival találkozáink, ki is hasonlóan kísért. 4-kor a remonte-ok⁴⁰⁹ fogásához mentünk. Az utcai rostélyzatnál tudtuk, hogy minden el van foglalva azért nem is mentünk oda, hanem a plate-forme-okra,⁴¹⁰ melyek az őrházakról az udvarba nyílnak, akartunk feljutni. Hanem azok már el valának zárva, mivel igenis sok ember gyűlt oda, így hát Skolimowszky s gróf Zeil utat nyitottak a néptömegén át s minekutána az őrt

---

³⁹⁹ Jól jegyezd meg! (latin).

⁴⁰⁰ Összetömörültek, rendeződtek (francia–német).

⁴⁰¹ Hügel Károly báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁰² Nimptsch báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁰³ Glosmann, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁰⁴ Apponyi Károly gróf (1805–1890), a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁰⁵ Skót tánc (francia).

⁴⁰⁶ Láncot (francia).

⁴⁰⁷ A kismartoni prépostság épületében működött fogadó.

⁴⁰⁸ Adag (latin).

⁴⁰⁹ A hercegi ménesekből befogott csikók bemutatása (francia).

⁴¹⁰ Kijelölt helyekre (francia).

álló ulánussal szállottak volna, bennünket kivételképp azon elzárt helyre, a hosszú udvarnak vezettek, melyen közkatonák lóháton felállítvák, kik aztán a remonte-ot elvezették; s hol tiszteken kívül más senki volt. Itt ismét környeztek: Skolimowszky, Münchhausen, Péchy, Fischer, Andreas-reoli,⁴¹¹ Stoll, Siegfried,⁴¹² Schembeck mindkettő⁴¹³ stb. Buirette ma rendkívüli udvarias, finom viseletű volt, igen jól nézett en plaine parade ki, noha kissé sápadt volt, egy kissé paff-nak látszott. Miért? Nem tudom. Annyi igaz, hogy plein d'égards s egészen más, mint máskor volt. Semmiképp bübisch,⁴¹⁴ schnabelhaft,⁴¹⁵ mint róla mondani szoktuk. Midőn vége vala, az udvar éppen mellettünk mene el; gróf Török,⁴¹⁶ főherceg István adjutánsa,⁴¹⁷ háromszor nézett mireánk vissza — miért? Vilmos a cadettparade-ban⁴¹⁸ volt; ezen a kadétek örvendhettek Haza Skolimowszky, Münchhausen s gróf Desfours kísérték. Itt az ezredes,⁴¹⁹ Buirette, Andreoli, Stoll s még pár tisztjeivel hozzánk jött s jó soká beszélgetett. Marit s engem kadéteknek akart assentirozni,⁴²⁰ éppen úgy, mint ma reggel a főherceg, a holnapi maneuvre-re⁴²¹ meghívott. Ezután a búcsújáró kápolnába⁴²² mentünk imádkozni s lejövén befogattunk. Ekkor ismét egy sereg tiszt környezett. Buirette a legszeretetreméltóbb volt ismét s mi vidor szívvvel s jóval felül betelt várakozással, Skolimowszky még darab ideigleni kísérete mellett hazakocsiztunk. Anyám enchantirozva⁴²³ volt; mondá, hogy ha a jövő télen is ily aimable-ok lesznek tisztjeink, igen kellemesen töltendjük azt — a következés megmutatandja!

2-kán. Tarné vitt ma bennünket ismét ki a maneuvre-hez. Muki, ki ma igen-igen szeretetreméltó volt, maga kocsizott. Mi kocsiba maradtunk, úgy, mint mindnyáján, a sátor alatt csak nép állott. A domb körül tartózkodtunk mindig, hasonlólag Auersperg hercegnékhez. Kezdetén, midőn az egész ezred fel vala állítva, az egész hosszú kocsisor előtte elha-

---

⁴¹¹ Andreoli, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴¹² Siegfried, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴¹³ Schembeck (Schönbeck) Ádám és Sándor gróf.

⁴¹⁴ Gyalázatos (német).

⁴¹⁵ Csipkelődő (német).

⁴¹⁶ Török Sándor vagy Török Miklós gróf.

⁴¹⁷ Segéd tisztje (francia).

⁴¹⁸ A kadétek bemutatójában (francia).

⁴¹⁹ Vélhetően Vengerszky Ede gróf.

⁴²⁰ Besorolni (német).

⁴²¹ Gyakorlat (francia) — ti. lovasbemutató.

⁴²² A 18. század elején épület kálvária kegykápolnája.

⁴²³ Elbűvölve, elbájolva (francia).

ladt. Ekkor láttunk minden tisztet. Ismerőseink; Péchy, Buirette, Falkenhause, Riefkohl stb. meghajoltak. Stoll elpirult s gyermeki szégyenében lovát simítá. Batky karddal salutierozott, Rousseau szörnyű marcona képet csinált stb., midőn az egész ezred széjjelszágulda, hogy a túlsó félen ismét egyesüljön, Skolimowszky repült szép szürkéjén pár percre hozzánk. Midőn vége vala, Stoll sietett szép barnáján hozzánk, kis fertályóráig beszélgetett, ezután Kismartonba lovagolt, mi meg hazasiettünk. A szél, mely igen erősen dühöngött, arcainkat egészen felhúzá. Szörnyű színben vagyunk. Délután Kiebastné jött leányával búcsúzni. Később Budayné kevés időre Lórial. Este Chernel s Ignác voltak itt. Midőn elment, Chernel még egy fertályig maradott, s valóban oly meglepő, oly egészen más volt — tán a hollandi tea tüzesítette annyira? Nyakamra akart csókolni, s minekutána azt óvakodva nagy kendőmbé burkolám, kezemet fogá, mondva, hogy ezt csak szabad csókolnia. Én, ki eddig mindent tréfára fordítottam, történetesen szemébe néztem. Ő ekkor kezemet szívére tette — s nagy Isten! Szeme oly komoly, keserű, szemrevető kifejezésű volt, hogy szinte elijedtem! Gyorsan máshová néztem, mert nem állhattam ki pillantását. Nékem még senki sem csinált ily komolyan szerelmi nyilatkozást — oly zavarban voltam. Szinte remegék, oly kellemetlen érzés fogott el. Máskor az ilyféle, de valamivel vígabb, tetszik hiúságomnak. De most ez igen gyötrő érzést ébresztett vennem. Szerencsére elment s én a dolgot vígabb oldaláról felfogva, könnyebben kezdék lélegzeni Tudja Isten! Ez bántón hatott rám, én ezt visszaélésnek, bűnnek tartanám. Csak most látom, mily büszke vagyok erényeimre, tiszta, bántatlan szüzességemre — oly aggodalomban valék, ki sem fejezhetem! Anyám, tante Claire s oncle Misch-sel játszott. Ha nem távozott volna, én bizonynal bemenekültem volna.

3-kán. Anyám ma este játszott, báró Fichtel, báró Ocskay és tante Claire-rel. Nálunk Ignác volt.

4-kén. Anyám Marival sétálni ment, én lárvámmal honn maradtam. A főherceg, Vengerszky, Whyss, Zeil itt voltak, mint mondák.

5-kén. Tante Sophie Ignáccal, Ocskayné Mari⁴²⁴ és Julival voltak itt. Este anyám játszott oncle Misch és tante Claire-rel. Hozzánk Ignác jött.

6-kán. Délelőtt misében. Ma egy éve, hogy ide érkeztünk. Mi történt ez alatt? Az enyészet ölébe folyt az, anélkül, hogy sorsomban valami

---

⁴²⁴ Ocskay Mária bárónő, Ocskay Fernec báró lánya, Ocskay Júlia bárónő testvére.

meghatározódott volna! Egy hosszú év és semmi lényeges változás! Még mindig hideg, érzéketlen vagyok. Akarnék szeretni, egy tárgyat forró, kialudhatlan érzéssel magamhoz ölelni — s nem tudom kit? Szeretetem Marihoz igen-igen csökkent, csak hason érzésű lények vonzódnak szenvedélyesen egymáshoz s mily egészen más ő, mint én! Délelőtt Ihászné,⁴²⁵ Smidné Terézzel voltak itt. Délután Ignác és Skolimowszky jöttek. Mi aztán: Kiebastné, Ocskayné és Murraynéhez mentünk; itt Rossini L'orgiáját kelle éneklenem. Báró Fribertné,⁴²⁶ Murrayné testvére itt van, úgy, mint unokája is, Turlot úr. Ezután a Neuhoftba mentünk, innen kissé a Casinóhoz s haza, hol anyám báró Ocskay,⁴²⁷ oncle Misch és tante Claire-rel játszott. Mi nálunk meg kinn 9-ig maradtak Skolimowszky és Ignác. Ma az ifjú Kollár⁴²⁸ volt házában, már egy ideig a kapuban állva nézett hozzánk fel, később az ablakba dülve nézett mindig át. Kíváncsi vagyok ezen emberre, megismerkedem-e vele?

7-kén. Honn maradtunk. Este anyámnak tegnapi parthia-ja volt, minálunk pedig Smid Teréz, ki már délután jött és Ignác.

8-kán. Reggel Barthodeiszky lakásából láttuk Szentmargitbányáról hazaköltözködni két divisiót. Délután meglátogatott Skolimowszky. Azután a zenéhez mentünk a Casinóhoz. A főherceg igen kegyes volt. Gróf Desfours, báró Buirette, báró Münchhausen, báró Falkenhausen, Fischer, Stoll mindig körünkben voltak. A főherceg magának széket hozott s mellem ült. Később hátam megé ültek Buirette és Fischer. Első igen finom és udvarias viseletű lett, másodikon ma reggel sokat neveltünk, egészen kifordult nyergéből velünk kacérkodva. Később Stoll elémbé ült s a legtüzesebb nyilatkozásokkal mulata. Mondám, hogy vigyázzon, majd Pesten referálom,⁴²⁹ de ő bizonyítja, hogy ennyi kellemnek nem állhat ellen, hogy egy földöntúli erő bilincseli őt hozzám — szóval legtüzesebb udvarlóim közé sorolhatom. Midőn elmenénk, napernyőmet adá vissza s kezem iszonyúan megszorítja. Én ezt visszahúzámm s mondám: „Így nem fogadhatom el.”, igen száraz hangon. Ő bocsánatért esdeklített s nyugodtan adá át. Mondám: „Sie Leutnant!”,⁴³⁰ s később: „Stoll”, de puhán. Ez igen tetszett neki, kért, ismételném. Fischer megjegyzé: csak akkor fogja ám szívesen

---

⁴²⁵ Szigethy Zsuzsanna, Ihász Imre táblabíró felesége (+1848).

⁴²⁶ Esterházy Everilda grófnő, vicomte Charle de Fribert felesége.

⁴²⁷ Ocskay Ferenc báró (1774–1851), Sopron vármegye táblabírája, neves műgyűjtő.

⁴²⁸ Kollár Jeromos.

⁴²⁹ Megválaszolom (latin).

⁴³⁰ Ön, hadnagy (német).

hallani, ha egyszer mondandom: „Sie lieber Leutnant!”⁴³¹ Bizonyossá tevém, hogy ez sohasem fog történni. Ignác, Stoll, Fischer és Skolimowszky haza- és felkísértek. Egyszer ki akarék menni a konyhára, Max kísért, mondvá: „Szép csillagomat mindenhová kísérem!” Én visszaléptem s hidegen mondtam: „Így kényszerítve leszek benntartani.” Erre Skolimowszky őt karjánál fogá s visszatartá. Fischer rózsaszín kedélyben volt, sok dalt talált nálam, melyet ismét s így igen sokat énekelt. Én is Des Hauses lezte Stende és Proch Megismerését dallám. Ő meglepetve bizonyítá, hogy hangom tavalytól fogva erőt, mélységet és csengést nagymértékben nyert. A nap igen kellemesen tűnt le.

9-kén. Chernel, Skolimowszky és Náci voltak nálunk.

12-én Reggel mi Ignáccal kocsiba ülénk s forsponttal⁴³² útnak indulánk. Szabadbárádon⁴³³ jó soká kellett várunk. Ezen átkozott szláv nép⁴³⁴ kiállhatatlan makacs s fejés. Csak háromkor jövének Kőszegre, hol ebédelvén, utunkat folytatva hat óra felé érkezénk Bozsokra. A kedves házinép a kocsihoz leszaladt s nagyon szívesen fogadott, az este beszélgetés közt folyt le.

13-kán. Reggel Rohoncra⁴³⁵ kocsizánk, hol misét halottunk. Visszajövet a második kocsi eltörött és Marim, Máli s Ignác utánunk ballagtak s mihozzánk ültek. Sok nevetésre adott ez alkalmat. Délután Reichart úr nejével s fiával Kőszegről s Hertelendy ezredes még egy úrral jövének Rohoncról. Utóbbiakkal édesanyám s a háziúr whisteztek, elsőikkel mi a kertbe s innen a mezőre sieténk, hol a mellette kanyargó patakban pisztángyalászat tartaték, de semmi sem találtatott.

14-kén. Reggel én, Máli, Claire s Tóth Tutti⁴³⁶ a szőlőbe vándoroltunk, hol minekutána a többé nem ehetésig falatoztunk, kosárkánkba szőlőfürtöket szedtünk s így a telt, nehezezske kosárkákkal hazaballagtunk. Mari ma már ült⁴³⁷ Bedőnének,⁴³⁸ ki őt lefesti. Délután a házi kertbe sétáltunk, Ignác pedig az itt fekvő főhadnagy Friedlhez,⁴³⁹ hogy őt hozzánk vezetvén, bemutassa. Egyszerre pillantánk két fehér kaputot meg az ösvé-

---

⁴³¹ Ön, kedves hadnagy (német).

⁴³² Ingyen fuvar (német).

⁴³³ Szabadbáránd, község Sopron vármegyében, ma Grosswaraschdorf, Ausztria.

⁴³⁴ Vélhetően a vendeket érti alatta.

⁴³⁵ Rohonc, mezőváros Vas vármegyében.

⁴³⁶ Vélhetően Tóth József valamelyik lánya (Angelika, Johanna vagy Eugénia).

⁴³⁷ Ti. modellt ült.

⁴³⁸ Bedő Istvánné, Bedő István táblabíró, nyugalmazott jószágigazgató felesége.

⁴³⁹ Friedl, a Bozsokon állomásozó katonaság egyik tisztje.

nyen a ház felé sietve. Minden kitelhető gyorsasággal szaladtunk most a szobákba fel, s a chevalier⁴⁴⁰ már rendben talált. Uzsonna után zongoráznom kellett, aztán beszélgeténk. Friedl, egy nyílt, őszinte, kellemes társalkodású ember, amellet a leggazdagabb tisztt az ezredben, equipage-a⁴⁴¹ van, házat csinál s mind e felett igen csinos külsejű; nyúlánk, sugár termet s mégis erőteljes, kék szép szem, koromfekete haj, gödröcske az állban s nyílt, elmés kifejezés az arculatban. Ritka eset, hogy én férfiút naplóban így részletesen leírjak, de hiába, ritka eset is, hogy az embernek vőlegénye van! Sokat, igen sokat nevtünk; a leányok már egész nap felhúztak katonagyűlöléssel. Mondák, hogy majd érte bűnhődöm, Friedl neje leszek s itt Bozsokon, egy szobában lakni kénytelen. Aztán ezen helyzet kellemeit taglalák elémbé: gazdag, szép, szeretetre méltó, jó, okos, equipage, neve — na, neve nem éppen szép, de semmi, s ekkor száz meg száz keresztnév vétetett elő, s vetetett el, melyik az övé. Később egy akarattal mondók: Fridolin! Kedves Fridim, édes Dolim stb. Mindez még előbb, hogy őt láttuk. Ekkor érkezék. Mondá, hogy nő után kívánczok s majd egyet keres. Most volt ám dolguk a kezeknek, lábaknak! Mindenki adott magának jelt, alig távozott, volt ám a sok tréfa! Sympathie verwandten Seelen!⁴⁴² Ő keres nőt, s ezen nő — én vagyok! —

15-kén. Anyám névnapja! Délelőtt a tóhoz mentünk; az ideális szépségű Claire csónakba szállott s a tavat, a csatornát körül evezé. Elragadó szép volt ő ekkor! Én szpenserembe vetém magam. Náci igen szépnek talált engem tegnap — Marinak mondá —, de még ma! Friedl itt ebédelt. Délután énekelnem kellett. Én elég szerencsés valék neki igen jobban tetszeni. Már tegnap mondá Ignácnak s ma is, Bedónének is. Délután, midőn Friedl vendégei érkezte végett távozott, a lovaglőhelyre siettünk, hol a kilátás elragadó szépségű s innen a gesztenyeerdőn át haza. Az este pajkos megjegyzések s vidor beszélgetések közt tűnt le.

16-kán. Reggel nagy sétára indultunk a széles kövekhez. A séta hosszú s igen fárasztó, de a jutalom kettős; kár, hogy ma sok ködök szállottak fel a földből. Az egyikről a kilátás Kőszegre, Bozsokra, Szerdahelyre, még egy pár közelfekvő helysége s a kifejezhetetlen bájos, regényes fekvésű Sankt Veit kápolnára s valaha kolostorra nyíl. A másodikról, melynek legfelsőbb csúcsára nem minden veszedelem nélkül másztunk

---

⁴⁴⁰ Lovas, lovag (francia).

⁴⁴¹ Fogat személyzettel (francia).

⁴⁴² Rokonlelkek! — Ti. Rokonlelkek találkozása! (német).

fel, a kilátás még sokkal tágasabb, mert az előbb leírtakon kívül még Szombathelyt, a tágas síkságot, és stájer bérceket is szemlélhetni. A szirt-orom árnyába telepedve kinyugodtunk s aztán hazafelé vettük utunkat. Emlékül pár kövecskét vittem magammal. Délután mindnyájan, az anyák is, a szőlőbe mentünk. Friedl lakása előtt elhaladva, ez utánunk szaladt, a legcsinosabb negligée-ben;⁴⁴³ fekete bársonykaput, de rövid, majdnem dolmány. fekete bársonysipka ezüst paszománttal, a gazdag fürtökre mit einer graziösen Schwingung⁴⁴⁴ fektetve, svéd kesztyű, gazdag köves nyaktű — éppen oly gazdag, mint csinos costume.⁴⁴⁵ Később Mazuchay⁴⁴⁶ barátja is kijöve, a Mária szobraíig kísértek. Friedl ma már egynehány declaratiot is monda. Málinak valamit igazítottam s kosárkámát s napernyőmet addig földre tevém. Ő felemelé s midőn a napernyőmet vevém, előbb kezéből, levertséget affectáló mímmel mondá: „Mir bleibt also der Korb?”⁴⁴⁷ Szegényt a hideg leli. Hazajövetkor többnyire róla folyt a szó, vacsora után még együtt ültünk egy ideig a szalonban s csak későn ment ki-ki gyertyájával szobájába.

17-kén. Édesanyám a háziasszonnyal, mi Bedőnével két kocsiban Kőszegig, innen egyedül folytattuk utunkat hazafelé! 4 óra felé érkezénk meg, Ignác nálunk ebédelt. Smid Teréz hozzánk sietett. Este felé a Casinóhoz ültünk, hol Buday Lóri rendkívül örvendett érkezünkön.

25-kén. Reggel a koncertteremben próbálék Uhl⁴⁴⁸ és Kernel.⁴⁴⁹ Este játszottam. Fehér batiszt-claire ruhámat, mely igen-igen sikerült s meglepő csinosan áll, öltém fel. Hajam elől sima, hátul négy szép tű; az egész igen csinos. A nagyszájú Buirette, ki bizonyítá, hogy mindenesetre ezen versenybe sietend, nem volt, ellenben Péchy, a még mindig meleg imádó, megjelent. A régi szíves, forró indulatú, rajtam bámulattal csüggő ifjú állt ismét előttem; szinte jól esett! Egy ifjú civilben állott soká melletttem, egyre függeszté szemeit reám s ha Péchyvel beszélgeték, pillantása ezt látszék kifejezni: „Miért nem szólhatok én veled?” Péchy, mint Marim mondá, míg játszék, egész elragadással nyugtatá pillantásit rajtam — a jó ifjú! Majdnem hiszem, hogy egy mélyebb érzés csatolja őt hozzám s ha

---

⁴⁴³ Házi öltözet (francia).

⁴⁴⁴ Kecses helyzetben (német).

⁴⁴⁵ Ruha, öltözet (francia).

⁴⁴⁶ Mazuchay, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁴⁷ Nekem tehát a kosár marad? (német).

⁴⁴⁸ Uhl János, az Esterházyak hercegi zenekarának csellistája.

⁴⁴⁹ Kern Márton, műkedvelő hegedűs Sopronban.

társai körében, példájukra s tanácsokra, szinte el akarná is magával hitetni, hogy csak udvarlóm, mégis egy földöntúli erő vonzza őt mindig közelembé. Desfours ma igen udvarias vala velem; soká állott mellettem s beszélgetett velem. Verseny végével nem szűnt meg a dicséret; Murray, Ocskay, Saar,⁴⁵⁰ Tar, Batthyány,⁴⁵¹ Rohonczy, Schneller, tante Sophie mindnyájan túlozva dicsérének. Egyáltalában a mű s játékomban tetszett. Ocskay báró igen megköszöné szívességem.

November

3-kán. Délután Tóthnénál s Murrayéknél. Innen a játékszínbe: Bauer: Als Millionär. Tomaselli⁴⁵² mint vendég a címszerepben. Smid Teréz mondá, hogy azon fiatalember civilben, kit múltkor elbájolék, szomszédját, Lindner⁴⁵³ hadnagyot egyre kérdé, ki lennék. Wer ist das, mit dem göttlichen Gesichtchen?⁴⁵⁴ De őt senki sem ismeré. Nyilván egy idegen.

5-kén. Ma brillant⁴⁵⁵ délutánunk volt. Első, ki érkezék: Chernel, később főhadnagy Rohonczy⁴⁵⁶ s még később Fischer. Az utóbbi kissé kedvetlen vala, nyilván mivel társaságban lelt. Chernel egy szörnyűn ostoba szerepet játszék; alig érkezék a két tisztt, már szót sem szóla s nem sokára el is búcsúzó. Ma gróf Zayné hivatott soirée-ra holnap. Este a játékszínben: V. Henrik ifjúsága és Die Hintertreppe. Utóbbiban Tomaselli mint vendég. Szorgalommal játszottak.

6-kán. Délután őrnagy Weinzierlnénál,⁴⁵⁷ este Zaynénál. Kis társaság, csak Fischer és Rohonczy; utóbbi több declaratiót csinált, melyeken én, ismervén façon de parler-ját, csak könnyeden csúsztam át. Az első, noha rosszkedvűnek látszék, mivel nem játszható az első szerepet, mégis sokacskát danolt. Én kísértem énekét, magam Winkler Othello-változataiból az Adagiot s Polaccat sok sikerrel — noha a hangszer iszonyúan vala összehangolva — játszám. Énekelnem lehetetlen vala náthám végett. Az egész multság igen lanyha volt, csak Poldi öntött kevés vígságot kö-

---

⁴⁵⁰ Saar (Szár) Lajos (Louis).

⁴⁵¹ A gróf Batthyány család valamelyik, nem azonosítható tagja.

⁴⁵² Tomaselli, a bécsi Leopoldstädter Theater komikusa.

⁴⁵³ Lindner, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁵⁴ Ki ez, ezzel az isteni arcocskával? (német).

⁴⁵⁵ Briliáns (német).

⁴⁵⁶ Rohonczy Lipót, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁵⁷ Weinzierl János (1792–1874) őrnagy, később ezredes.

zünkbe. A grófnő új társalkodónője comtesse Saignant,⁴⁵⁸ sem meleg, sem hideg volt; lehet 30 éves.

7-kén. Délután sétálni és Wittenénál. Este Rosa, Dumas-tól; szorgalommal játszottak. Stahl mint báró, Rostockné meglepőleg (Amália) szép szerepében igen csinos toilette-ekben; Müller Betty (Rosa), Raenz mint barát remek volt. A mű elragadó; a legtisztább morál, mint kell, csak a külszint is távoztatni; hogy bűnhődünk csak azért! Bárha Marim például venné ezen Rosa-t! Az írás felséges, gazdag virágteljes! Mély, igen mély benyomást tön reám ezek remekmű!

8-kán. Délután Saarné⁴⁵⁹ Marival, Döry Julival⁴⁶⁰ és Pejacsevich Lacival⁴⁶¹ voltak itt. Később ezredes báró Simbsen Kőszegről s ezen alkalmat használva vele együtt jött szép vis-á-vis-nk,⁴⁶² Watzis⁴⁶³ hadnagy, egy igen udvarias fiatalember, Savoye-dragonosoktól. C'est fash!⁴⁶⁴ Egész délután át volt nálunk Smid Teréz, este anyám játszott Kriegsfeld⁴⁶⁵ ezredes, tante Claire, és oncle Misch-sel. Elhatároztuk, hogy a szegény Richterné számára, kinél tegnap voltunk, munkákat készítünk s azokat azután kijátsszuk. Én szörnyű kedvetlen voltam s extrémement agitée!⁴⁶⁶ Vojna már Bécsben van; az újságban állott. Übersetzer-rel minden megszűnt már, ő meghallotta infanie-jait;⁴⁶⁷ jön-e a kedves ember? Megígéré, csak fogja szavát tartani; én oly feszült, oly inogó vagyok; nem tudom mit kívánjak, mit tegyek? A-pros-pos! Múlt hétfőn, 4-kén azt álmodám, hogy Riefkohl mátkája valék. Ő nékem írt, én későbbi sorait olvasám, melyek teli ésszel, elméncséggel s szerelemmel valának s magyar nyelven íratnak. El valék bájolván, hogy kedvemért ily gyorsan jól s szépen tanulá anyai nyelvem. Én kifejezhetetlen boldog valék, levelét ajkaimhoz nyomám, boldogságom a legfőbb, legfeszültebb fokot éré el; felébredtemmel igen bágyadt valék. Smid Teréz mondá, hogy noha udvarlója Watervliet Emíliának, én a lenge Watzisnak mégis igen tetszem. Furcsa is vala, ő Marimmal nem is szóllott, mintha nem is tartozna a házhoz. Én szerencsétlenség-

---

⁴⁵⁸ Saignant Isidore grófnő.

⁴⁵⁹ Döry Ágnes, Saar (Szár) Lajosné.

⁴⁶⁰ Döry Júlia, Saar (Szár) Lajosné testvére.

⁴⁶¹ Pejacsevich László gróf.

⁴⁶² Szemtől szembe (francia). Értsd: az ismeretlen fiatalember, akivel Etelka korábban „szemezett”.

⁴⁶³ Watzis, a Kőszegen állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁶⁴ Ez csinos! (francia-angol).

⁴⁶⁵ Kriegsfeld ezredes, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁶⁶ Szélsőségesen befolyásolt (francia).

⁴⁶⁷ Becstelenségeit, aljasságait (francia).

gemre fésületlen s reggeli köntösömben valék, mivel délelőtt a függönyöket felcsináltam s nem vettem magamnak időt toilette-emhez.

9-kén. Délután báró Fichtel látogatott meg, este én honn maradtam.

10-kén. Délelőtt misében. Délután nagy assemblée-nk volt. Farkasné látogatott meg, később a hivatalosak jövének; Tarné fiával, Budayné Lóririval, tante Claire, tante Náni, báró Fichtel, ezredes Kriegsfeld, báró Ocskay, ezekhez járultak a hívatlan főhadnagy Rohonczy s a csak délután érkezett Skolimowszky. Budayné tegnap este érkezett Bécsből; Vojnával az utcán találkozott, mondá, hogy mindenesetre Sopronnak veszi útját. A kedves, jó, érdekes ember! Őket meg nem látogatta s bennünket mindennap! Napjában többször, értem halasztá három napig utazását. Én mégis érdeklém őt — mi lesz még ebből? Ő most engem annyira érdekel, oly meleg érzés fogja szívemet el, ha reá eszmélek. Érzem, boldogíthatnám őt s ezen finomérzésű ember engem s mégis félek, ha őt ismét látom, ledér, könnyelmű leány lesz ismét belőlem, s én egy komoly gondolatot sem fogok elfogadni. Csak oly igen ne függenék leányságomon; ha így reá gondolok, átlátom, engem egy jó férj boldoggá tenne. S ha elérkezik a meghatározó pillanat, nem barátkozhatom meg ezen gondolattal: szűnj meg leány lenni! Szörnyű lény vagyok én! Délután tehát nagy társaság s gouter vala; azon parthia következtében, melyet anyám Tarné ellen vesztett. Este anyám játszott, Kriegsfeld, Ocskay s Fichtellel. Én Der Barometermacher auf der Zauberinsel-be mentem. Jóformán unalmas.

11-kén. Jaj, mennyi ember volt ma nálunk! Délelőtt Watzis, őrnagy Weinzierl nejével,⁴⁶⁸ gróf Zichyné Alex-szal s oncle Misch, c'est la sentend! Délután Skolimowszky, később Fichtel, Kriegsfeld s tante Claire. Midőn kávénál ülnek, csöngetnek s egy fiatal, igen szép tiszt, en plaine parade, Savoye-dragonosoktól, lép be s levelet hoz anyám barátnejától, Igmándynétól. Ezen tiszt főhadnagy Krausz⁴⁶⁹ vala, ugyanaz, ki Igmándyné egyik leányának udvarol s kinek azon szerencsétlen párviadala volt a szegény Mazuchayval. Igen kíváncsi valék már ezen emberre. Megvallom, ideálom,⁴⁷⁰ miként őt képzelém, kissé megcsalt, mert a rút, öreg, durva ember helyett egy igen szép, módos, udvarias, finom, művelt, kellemes fiatalember állott ellöttem. Igmándyné kedvemért egy magyar

---

⁴⁶⁸ Hofer Alojzia, Weinzierl Jánosné.

⁴⁶⁹ Krausz, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁷⁰ Ti. elképzelésem.

phrasist⁴⁷¹ írt levelében, engem érdeklőt, miképp kívánná ösmeretsége-
met. Úgy látszik, nála a kedves jó Chernel írt ily szépen le. Végül mondja,
ha Benno-ja csak 16 éves nem volna, ő házunkat ostromolná. Este anyám
játszott s mi a játékszínbe mentünk: Die Königs-Eiche. Semmit sem érő,
hosszas tiráda, rosszul betanulva, csak Rostock adá igen jelesen a fiatal
bérlőt. Ma kedves jó Márton bátyám névnapja; Isten éltesse!

12-kén. Fejem telve Vojnával! Egy terv úzi a másikat. Vége az
lesz, hogy öreg leány válik belőlem — csak mégis jó dolog a nagy rang! S
amellet ily férj! Délelőtt Smidné, délután báró Seldernné, Skolimowszky,
Tarné, tante Claire, Smid Teréz voltak itt. Este anyám Zaynénál játszott.
Mari páholyunkba ment, én honn maradtam, gondolataimnak szabad fo-
lyást engedő. Ez igen szükséges is, hogy magányban magam kinyugodhas-
sam, mert szörnyűn zavart vagyok. Tegnap Bezerédj Pál oly szíves volt:
csak lenne elég bátorságom őt Tóni végett kérdezni, de remegek, hogy
homlokomon olvassa, hogy ő engem érdekel. Bárcsak bejönne már, talán
még is elbírom magamon. Én mindig azt vélem, kézfogóját tartá comtesse
Schaffgotsch-csal, azon pompás bál alkalmával, melyet szüretkor adott —
hej, csak szép dolog, nagy rang! Amint Isten akarja! Én csak mindig mon-
dom: „Alle gute Dinge sind drei!”⁴⁷² André volt az első, ki érdekelt, Ru-
dolfot forrón, égőn szerettem, először fellángolt tüze elhamvadt s én tom-
pa, érzéketlen lettem. Harmadik, ki valamennyire érdekelt, Tóni. Mi ezen-
túl jövend — nem boldogítand.

13. Délben érkezett a főherceg. Délután sétálni voltunk, egyszerre
előttünk megpillantjuk őt. Ő nyilván bennünket meglátva, hirtelen meg-
fordul s Vengerszky s Desfours-ral felénk tart. Igen szeretetreméltó volt
ismét. Mindenért kikérdezett, mi itt látni, hallani és mulatni való. Venger-
szky mondá, hogy Bécsben Vojnát látogató meg, ki igen megemlékezett
rólam, s őt kéré, nekem különös üdvözetét bejelenteni.

15-kén. Délután Rohonczy volt itt; C'est fait-à-fait mon déclaré.⁴⁷³
Ő ismeri Steinbachékat s Toni⁴⁷⁴ jegyese, Blasovics, az ő legkedvesebb
barátja. Este koncertbe mentünk. A főherceg jelen volt, közepén állott.
Vengerszky hozzánk átjött, de a főherceget nem engedé. Midőn
elmenénk, a főherceg hozzánk társula s bennünket kikísére. Nekem
mondá, hogy játékomat annyira dicsérni hallja s igen sajnálja, hogy azt

---

⁴⁷¹ Kifejezést (görög).

⁴⁷² Minden jó dolog háromszor történik! (német).

⁴⁷³ Ez így világossá lett (francia).

⁴⁷⁴ Steinbach Antónia (Toni), Steinbach Laura (Lóri) testvére.

elmulasztá, hogy azonban jövő tavaszkor néki egy külön hangversenyecskét nálunk adni szíveskedjem, hogy így azt éldelhesse, mit elmulasztani kénytelenített. Péchy volt, azonban látva, hogy Poldi zászlómhoz esküdött — sic e ne est que pour le moment⁴⁷⁵ —, elkeseredve, hogy vetélytársa minden szavába, melyet felém irányoz, belévág, végre elkeseredve elfordult s par dépit,⁴⁷⁶ Marimnak lón legtüzesebb udvarlója. Jövő vasárnap Auersperg herceg ad soirée dansante-ot⁴⁷⁷ a főhercegnek; csak Murrayék és Zichy Alex lesz, meg Attemsne.⁴⁷⁸ Saignant ugyan mondá, hogy bennünket is hívandnak, de anyám a hercegné látogatása nélkül nem megy oda. Este, midőn Poldi tőlünk elment, valamivel később Katinkát beküldé egy meghívással a hercegi soirée-ra. Midőn anyám a válasz küldésében habozott, kifakadva beugrott. A koncertben Weigelsberg mondá, hogy Vojnát meglátogatta Bécsben s az anyámat s engem szívesen köszönt. Más semmi; sem ez, sem Vengerszky említének valamit arról, hogy ő Sopronnak veendi útját — s én hiába reménylettem. Amit a sors hozand! Poldi, hallván az üzenetet, a felhúzással fel sem hagyott. Én büntetésül herr von Rechnitzernek⁴⁷⁹ hívom. Ez neki pokolkín.

16. Tegnap kérdém a névnapot, mily formájú egy homlokszalag, ő⁴⁸⁰ ígéré, hogy ma megküldi. Reggel anyámat fésülöm, Marim egy levelet hoz Kati hangos bejelentésére — én reá nézek —, hát a pecsétecske: V., az adresse-en⁴⁸¹ áll: Milánó. Láttam hogy tréfa, noha azelőtt, hogy Milánót láttam volna, meglepettem, hogy Vojna nékem ír. Tudom, hogy ő Bécsett van, tehát megismertem a csínyt, azonban, midőn a nagy levelet felbontom, mégis kissé haragudtam, hogy Rohonczy — mert ki más lehetett a levél küldője? — üres papírral akar boszontani. Azonban az íratlan levelet is felbontva, a homlokszalag mintáját lelem — s íme fejtve lón a rejtvényt.

17-kén. Délután Tarnénál. Itt kevéssel azelőtt Rottné⁴⁸² Mari és Fannyval⁴⁸³ érkezett, mi tehát átszöktünk s szíves örömmel fogadta egyik a másikat. Innen Zaynéhoz. Ez megígéré, hogy ezen a héten ad táncvigal-

---

⁴⁷⁵ Ez nem csupán a pillanatnak szól (latin-francia).

⁴⁷⁶ Indul (francia).

⁴⁷⁷ Táncolva (francia).

⁴⁷⁸ Schärfenberg Emília grófnő, gróf Attems Lipótné.

⁴⁷⁹ Rechnitz Rohonc német neve: herr von Rechnitzer: Rohonci (Rohonczy) úr.

⁴⁸⁰ Ti. Rohonczy Lipót.

⁴⁸¹ Címen (francia).

⁴⁸² Idősebb Rott Sándorné, Rott Mária és az ifjabb Sándor édesanyja.

⁴⁸³ Rott Fanny, Mária és ifjabb Sándor testvére.

mat a főhercegnek. A teához ma sokan gyülekeztek: Niczkyné s Ocskayékon kívül Saarék, Budayék, Smidék Witteék. Marie Rohonczy egyre panaszkoda, hogy nincsenek uraink — s valóban, reményünk megcsalattásául egy sem jött, csak Laci Pejacsevich volt a chevalier. Anyám játékra maradt, mi Verhängnisvolle Faschings-Nachtba mentünk, melyben Scholtz s Nestroy után Willi⁴⁸⁴ s Mayer kiköpni valók voltak, melyben azonban Rostockné a szakácsné szerepét igen sok szorgalommal és sikerrel adá. Úgy hasonlag Ribicsné mint Wäscher Kadi is igen jól danolt. Raenz minden kérdés nélkül jobban adá a chevaliert, mint Carl.⁴⁸⁵

18-kán. Egyre dolgozok zöld gaz ruhámon, melyet fehér atlasszal bélelek. Nem mentem ki a vasárra s este is honn maradtam.

19-kén. Délután Rottné, Fanny Marival, Tar, Chernel s ennek unokarokona Chernel voltak itt. Fanny sokat énekelt. Roppant hangja van, modulatioja is, melyet azonban nem tud használni; iskolája semmi, roudade-ja egy sem. Ő azt oly veszedelmesen letrillázta, miképp egy jó mester sem engedi meg. Én Borgiából a Bordalt dallám; Fannyt olasz modorom elragadá. Midőn ezek távoznak, jött Bezeredjné férjével. Este ismét honn maradtam, azt ruhámon kipótoló, mit délután elmulaszték. Igaz, én kísérem Fanny énekét, ki igen meg vala velem elégedve; jól is találtam ma.

20. Ma vevém csak elő ma esti öltözetemet s azt is csak délután. Csinos rózsaszínnel bélelt mull ruháskámat ekkor csak téglázám ki. Én valék ismét a friseuse.⁴⁸⁶ 9-kor a redoutra kocsiztunk, hajamba csak hátul kis rózsát tűztem. Nem táncoltunk. A tisztéknek nem látszott kedvüknek lenni, csak az egy Riefkohl kért egy tourra fel, melyet megköszönék. Első, ki felkért, Lóri gitármestere, ki azonban úrnéja hatalmas pártfogása mellett is, és előkészületei dacára, jó nagy, üres, és hideg kosarat kapott. Cotillon közt válaszottak: a tegnapi szép Chernel, és Noszlopy.⁴⁸⁷ Ekkor persze mennem kelle s örültem is neki. Marim is két tourt lejtett: előbb a gitármesterrel, — puis⁴⁸⁸ — s cotillonban Radóval.⁴⁸⁹ A főherceg belépte után mindjárt felkeresett s mindig nálunk maradt, a Credezenbe kísért, csak a potpourri⁴⁹⁰ után más padra ült. Min őszintén örültem: Fiáth Pista volt

---

⁴⁸⁴ Willi Mihály, (Hold Ágosttal) 1828–1841 között a soproni színház igazgatója.

⁴⁸⁵ Carl Károly.

⁴⁸⁶ Fodrász (francia).

⁴⁸⁷ Noszlopy Antal (1812–1890), ügyvéd, szolgabíró.

⁴⁸⁸ Azután (francia)

⁴⁸⁹ Radó Dániel szolgabíró.

⁴⁹⁰ Francia tánc (francia).

jelen; ő a régi kedves, szíves ember. Nagy vigyázattal kikérdeztem tolnai ismerőseim iránt, s így mondá, hogy Tóninak, kin az egész vármegye politikai helyzete most nyugszik, nincs ideje sem Nápolyra, sem pedig comtesse Schaffgotsch-ra eszmélni. A kedves Pista egész éjen át kísért, mindig körülöttem volt; tán jövő télen többször bejön. Chernel Lajos természetesen mindig kíséretében volt. Ez mondá, hogy Cziráky nagy champagneade-ot⁴⁹¹ ád, s hogy éppen az én mint oly lelkes magyar leány egészségére ittak! Az én patriotismusom,⁴⁹² mélyen érzem, igen csökken, lanckadni kezd. Rohonczy ma örökké udvarolt; kiállhatatlan, unalmas ő ilyenkor. Mily szeretetreméltó ő különben, mint adorateur kiállhatatlan. Riefkohl ismét udvarolt. Mily különbség, ez mily finom, mulattató, könnyed galantriát csak néha belészöví — s amaz. Buirette mondá, hogy Bécsben Vojnát meglátogatta; hogy neki mondá: „Fräulein Slachta ist seit vorigem Jahre viel hübscher geworden”⁴⁹³ — s hogy ez válaszlá: „Oh, es ist ein charmantes Mädchen!”⁴⁹⁴ Mily gyöngéd finomságú ez ismét Vojnától, hogy ő ezen gyermekkel nem ereszkedett mélyebb beszédbe felettem. Rotték igen kedvesek voltak, Smid Teréz ismét az egészen kifordult lény, Budayné szörnyűn haragos, mivel nem táncoltunk. Én csak nem akartam à la Lóri egyedül a banya szeretőjével⁴⁹⁵ repülni. A kép potpourri után 2 óra után hazakocsiztunk.

21-kén. Ma érkezett a nagy nap! 2/4 7-kor kocsiztunk Zaynéhoz. rajtam blonde-dal⁴⁹⁶ körzött zöld gaz tunika fehér atlaszomra virágokkal tűzve; úgy az ujjakon is pensée, hajamban gyönyörű mezei virág bokré-tám, az egész öltözet igen csinos. Nemsokára érkezett a főherceg is, ki uzsonna közt már hozzánk szökött. Én táncoltam:

1. keringő: báró Rödern
2. – „ – : főhadnagy Rohonczy
3. – „ – : a főherceggel
4. francaise: Riefkohllal voltam engagirozva,⁴⁹⁷
de nem volt kedvem hozzá.

---

⁴⁹¹ Pezsgős fogadás (francia).

⁴⁹² Hazaszeretetem (latin).

⁴⁹³ Slachta kisasszony tavaly óta sokkal csinosabb lett (német).

⁴⁹⁴ Ó, egy bájos kislány! (német).

⁴⁹⁵ Buday Ignácnének valószínűleg egy soproni zenész volt a szeretője.

⁴⁹⁶ Világossal (francia).

⁴⁹⁷ Kötelezve (francia).

5. polka: főhadnagy Rohonczy
6. cotillon: hadnagy Riefkohl
Szünóra.
7. keringő: kapitány Pichler⁴⁹⁸
8. mazur: gróf Péchy
9. keringő: kapitány Hódossy.
10. cotillon: báró Hügel.

A főherceg táncolt sorba: comtesse Saignant, Julie Ocskay, velem, Aglae Murray, Ottilie Murray, Marie Baumgarten, Attems grófnő,⁴⁹⁹ Alex Zichy, Marie Ocskay. A mazurt csak nézte. Utóbbiban én vívám ismét ki a diadalt; mindenünnen dicséretnek hangzának, de úgy hiszem, mégse táncoltam oly jól, mint máskor. A főherceg rendkívüli kegyessége majdnem könnyekre fakasztta. Engemet elejébe tett mindazon grófnőknek, mint Attems, mint Murray, Zichy Alex, Lassberg. Én báró Hügellel valék engagirozva s az ajtónál vele vártam, míg a főherceg megkezdí a táncot s íme, a nagyúr bájos, gracieuse⁵⁰⁰ complimentját csinálja s engem elvisz. Ez nem vala büszkeség, nem, lelkemre nem! De örültem ezen finom gyöngédségnek, hogy ő azt, ki neki a nyáron át oly gyakran rövidíté órát, most is ki tudja jelölni. Megvallom, nem is hittem, hogy egész keringőt fog velem táncolni — s íme, nemcsak hogy teszi, de még ily kitüntetve teszi! Ez mutat szép beljegyre, ezen leereszkedés angyali! Rohonczy unalmas szépségmondáival ma ismét majdnem halálíg kínozott; ma udvarolt nékem tüzebben, mint valaha — kiállhatatlan! Cotillont akart mind a kettőször velem táncolni, örültem sorsomnak, hogy neki kicsúszhattam. Riefkohl, a régi, érdekes ifjú; sokat szólott Marimról s dicsérte anyám s engem, hogy ily szeretettel fogadta magához,⁵⁰¹ s hogy én oly gyöngéd érzéssel csügökök rajta. Riefkohl igen kedves, érdekes tud lenni; beszélgetése oly természetes, észтели, lélek- és tűzteli, mindamellet mennyi elméncség, finomság, jólneveltség. Igen örvendek, hogy udvarlóm; ilyesekkel szeretek társalkodni, kik galantriákat nem űznek mesterségként. Bárcsak a jövő télen hívem maradna, de ezek az urak mind oly inogók! Báró Hügel egy újonnan zászlóm alá esküdt; valódi világ embere, finomműveltségű, gyöngéd-

⁴⁹⁸ Pichler, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁴⁹⁹ Attems Lujza grófnő.

⁵⁰⁰ Nagylelkű (francia).

⁵⁰¹ Baumgarten Mária bárónő édesapja, Baumgarten József báró halálát (1839. február 8.) követően Slachtáékhoz került.

ségű, jó táncos, kellemes társalkodó, noha nem látszik — talán közelebbi ismeretségnél megmásolandom ítéletem — éles eszűnek lenni. De hiszen vannak elég okos emberek, habár eszük nem éppen átható is. Mivel a főherceg elég kegyes volt engem annyira kitüntetni, a többi urak is szörnyűn fete-iroztak.⁵⁰² Mintha az ünnep királynője lettem volna — kétségkívül legtöbbet is táncoltam, mert egyre loptam tourokat s a cotillonban annyira választottak, hogy alig juték ülésemre s így párszor, csakhogy magam kinyugodhassam (különösen, midőn Riefkohllal táncoltam), ha reám került a sor, a figurát ki is hagytam. Pichler, de különösen Hódossy, sok szépet mondtak s igen kitüntettek. Czirákyt cotillonban sokszor választottam. Ő sok figyelemmel kísért; sajnálom, hogy velem nem táncolt. Cotillonra nem adhaték elég kosarat: Hódossy, mint Schembeck, Zichy, Péchy, Rohonczy, Flottow, Buirette mind elutasítottak. Én mondhatom, pompásan mulattam. Péchy, úgy látszik, ismét visszatér már kigyógyult dépit-ségéből⁵⁰³ — meddig tart ez megint? Ő is unalmas udvarló; csak annyiban hasznos, hogy jó és szorgalmas táncos. P 1-kor kocsiztunk haza. A-pros-pos! Gróf Bart,⁵⁰⁴ Sachsen kúrasszírtól, ki most Zomborban fekszik, is később jött. Sok szépet mondott Grossschmidéktől,⁵⁰⁵ s hogy Zombor, azolta, hogy mi onnan távoztunk, kihalt, hogy mindenki utánunk sóhajt. Gróf Zayné meghívott holnapra, estélyhez.

22-kén. Este Zaynéhoz kocsiztunk. A főherceg, kit gróf Vengerszky (A-pros-pos! Az is volt udvarlóm.) tegnap pour visite de reconnaissance⁵⁰⁶ bejelentett, 3/4 7-kor érkezett. Jobbról, a kerevet mellé, székre ült. Zayné és Batthyánynéval pár szót váltott s aztán egyre anyámmal csa-csogott. Egyszerre felugrik s egyenest hozzánk jön, karszékeink mögé áll s uzsonnáig nálunk maradt. Uzsonna alatt Zayné s Batthyányné közt ült, mellettem Mari Ocskay s Pichler, emellett Marim és Julie Ocskay. Egyszerre, midőn észreveszi, hogy Vengerszkyje jó beszélgetésbe mélyedt, felugrik s megint mellénk áll. Uzsonna után minden táncnak volt készítve, de mivel Kobler⁵⁰⁷ nem jött, Rohonczy Mari (Poldi reggel 7-kor utazott el, hála az égnek) zongorázott két keringőt. Tourokbán táncoltunk, éppen hat páran voltunk; Niczkyné, Saignant, két Ocskay s mi ketten. De a fő-

---

⁵⁰² Ünnepeltek (francia).

⁵⁰³ Elkeseredettségéből, szomorúságából (francia).

⁵⁰⁴ Bart gróf, a Zomborban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁵⁰⁵ A Grossschmid család a Slachta család kedves ismerőse Zomborban.

⁵⁰⁶ Újabb látogatásra (francia).

⁵⁰⁷ Kobler Antal zenetanár, orgonista.

herceg fáradt volt és nem látszék a táncnak örülni. Ekkor kérde anyám Vengerszkyt, igaz-e, mit hallott, hogy a főherceg a kis játékokat nem kedveli? Ez válaszlá, hogy a jeux d'esprit-k⁵⁰⁸ untatják, azonban a mozgókat (mozgékonyakat) igen kedveli. Erre elővétel: Der Fuchs geht herum.⁵⁰⁹ Ez igen mulattatá őt. A dámákat alig érinté, de a férfiakat szörnyen összeverte, egyszer Pichlert iszonyúan. Buirette, Pichler és Apponyi vették egyszer kordába. Ez kiáltott, hogy a ház majdnem belérengett. Én csak egyszer, Vengerszkyt vertem, s mint természetes, igen gyöngéden. Erre következett: Ring-Spiel.⁵¹⁰ Ekkor kelle a főherceget látni, mily gyors sietéssel hányá magától a gyűrűt, csakhogy nála ne találtassék; nem is történt. Erre: Nusskettchen.⁵¹¹ Jaj, mennyit nevetett a főherceg össze! Csípőibe tartá magát; ekkor is mindenki csak Buirette-nek tartott, a főherceg mindig visszahúzá magát, Vengerszkynek kelle helyette magától hangot adni. A főherceg imádni való angyal! Vajha sok ily romlatlan, kegyes szívű, észteni ifjaink volnának! Mondá, hogy azért jött ily későn, mivel emberei mindenét bepakolván, holmijait ismét kiszedetté, hogy öltözködhessék. Hajai oly csinosan voltak égetve.⁵¹² Mari őt érdekli, megvallá neki tegnap s ma főképp. Ily nagy úr s ezt mondani — ez leereszkedés! Midőn távozott. Pichler s Hódossy felhúztak engem vele. Mondám, hogy Mari-mat illeti, de ők mondák, hogy igen osztott köztünk s hogy én bizonynal a diadalt kivívtam volna. Mennyire csalatkoznak! Urakból csak a főherceg, gróf Vengerszky, gróf Apponyi, Pichler, Hódossy és Buirette voltak. Hódossy igen kellemes társalkodó, észtelibb embert ritkán találhatni. Pichlernek is sok esze van, de ő veszedelmes ember, minden szavunkat felfogja s elfordítja. A társaság igen kicsiny vala; annál több kitüntetés, ki abban részt vett. Délután gróf Desfours volt itt, ki a beteges Attems nevében meghítt soirée dansante-ra, melyet neje meglepetésére ád. Anyám nem igen akart menni, mivel neje még nem volt nálunk. De hisz nem ez kért meg s Desfours nem inas

24-kén. 2/4 7-kor Attemsnéhez kocsiztunk, ki igen szívesen s magát mentegetődzve, hogy még nem volt nálunk, fogadott. Tíz táncosné volt csak: mi, két Ocskay, két Murray, Isidore Saignant, Slávikné s a házinő, igen-igen szeretetre méltó cousine-jával, Attems Lujzával. Táncos

⁵⁰⁸ Szellemi vetélkedők (francia).

⁵⁰⁹ A róka körbejár (német) — ti. egyfajta játék.

⁵¹⁰ Gyűrűjáték (német), vélhetően a *Megy a gyűrű vándorútra* nevű játék.

⁵¹¹ Diólánc (német) — ti. egyfajta játék.

⁵¹² Ti. besütve.

ellenben igen sok, úgyhogy nehéz is lesz meghatározni, kivel mit táncoltam, mert igen sokat loptam. Első keringőt gróf Schembeck Alexanderral, az egyik polkát Péchyvel, a másikat Riefkohllal, az első cotillont Péchyvel, a másikat báró Hügellel. Az estebéd utáni első keringőt báró Rödersnel, egy keringőt Riefkohllal, egyet báró Hügellel — voila tout,⁵¹³ mire emlékezem. Igen vígan voltunk; 2 óráig táncoltunk. Az estebéden az urak igen örvendtek, mi szulzokat⁵¹⁴ s kompótot ettünk csak, én még tortát sem — tánc közt mindig hordtak fagylaltot, ponche-glacé,⁵¹⁵ bonbonokat, süteményeket- A multság pompás s fesztelen, víg kedvtől fűszerezve volt. Rajtam fehér batiszt claire-em, s hajamban csak három tű. Udvarlóm száma ma a legtöbbre hágott, ugyanis: Riefkohl, az érdekes ember, a régi volt. Báró Hügel még galantabb mint valaha; e kettő mondá, hogy házunkba jövendnek. Úgy, mint múltkor Zaynénál Kramm is mondta; én előbb nem hiszem, míg a házban nem állanak. E kettő kellemes udvarló. Gróf Schembeck Sándor Feuer und Flamme,⁵¹⁶ de igen unalmas udvarló mindamellet; csak az a jó, hogy francia nyelvben gyakorlás. Buirette szörnyű sok szépet mondott a maga unalmas modorában. Egyszer — úgy hiszem, Péchyhez fordulva — hozzá mondá: „Sieh nur, wie Fräulein Etelka in mich verliebt ist!”⁵¹⁷ Éppen neki hátat fordítva ültem, de én hirtelen hátrafordultam s egy megvető mosollyal mondám: „Wenigstens haben Sie sich eingebildet!”⁵¹⁸ „Ja, darauf kann ich Ihnen nichts antworten.”⁵¹⁹ — mondá, nem megzavarodva ugyan, mert ehhez ő nem képes,⁵²⁰ hanem mégis kissé meglepetve. Később mondá Péchyhez: „Heute hat sie mirs recht gegeben — es war sehr treffend.”⁵²¹ Péchy megint egészen visszatért; a régi, hő imádó. Én kedvelem őt. Kíváncsi vagyok, mily érzéssel jön Kassáról vissza, hova a napokban utazik. Hódossy igen kitüntet, én ezen örvendek. Igaz, Péchy ma felhúzott. Mondá, hogy Hódossytól hallotta, báró Rödern ma tüzes udvarlóm vala. Péchy mondá, hogy Zaynénál Aglae-ba volt szerelmes, s hogy ma belém szeretett. Schöner Flatter-

---

⁵¹³ Íme minden (francia).

⁵¹⁴ Kocsonyákat (német).

⁵¹⁵ Fagylaltot (francia).

⁵¹⁶ Tűz és láng (német).

⁵¹⁷ Nézd csak, Etelka kisasszony milyen szerelmes belém! (német).

⁵¹⁸ Ön legalábbis beképzelt! (német).

⁵¹⁹ Igen, erre nem tudok mit válaszolni Önnek (német).

⁵²⁰ Ti. erre ő nem képes.

⁵²¹ Ma igazán megadta nekem — nagyon találó volt (német).

sinn!⁵²² A cotillonban gróf Grünne-t⁵²³ választottam párszor a tisztek kérésére; ő sem tactot,⁵²⁴ sem lépést nem ismer, de magánkívül volt örömben, hogy táncolhatott. Igen jól mulattam, de szörnyűn fáradt vagyok.

25-kén. Délután Sibrikné leányaival és Chernel voltak itt. Utóbbi egy fürtömért esdeklett, mondá, hogy boldoggá teendi. Én első fürtömet jegyesemnek akartam nyújtani, de magam tudom, mily keserves a viszonzás nélküli szerelem, miért ne vigasztaljam őt legalább ez által. Pedig jól ismerem őt, ő bálványozásig tisztel, ő evvel soha sem fog visszaélni. Egy szép öntudatot veszíték ezen ajándék által el, de egy embert boldogítok, vigasztalok! Az estét honn töltöttem; Rott Marinak írtam. Marim elég gyöngédtelen volt Chernel előtt említeni, hogy egyszer már szerettem. Tagadám, de fájt, hogy ez sem őrzí titkom. A behegedt sebeket ismét felszakítá. Én nem mondtam neki semmit, nem vettem semmit szemére, mert ő gyöngédtelenség beljegyében fekszik. Ő megérezé, mily mélyen sértett meg, de alvás ürügye alatt a másik szobába mentem és sírtam, sokat sírtam! S így a tegnapi szép napra ború következett!

26-kán. Délután Niczkyné s az udvarias, finom modorú Attemsne cousine-jával volt itt. Ez tón s illedelem. Gyorsan tevé azt jóvá, mit eddig elmulasztott. Mi egyikét sem fogadtuk. Este Der Spiegel, mulattató, csinos vígjáték.

27-kén. Este honn maradtam egyedül. Anyám, tudja Isten, mire megy Bécsbe. Vojna ott van most, s nem hiszem, hogy idejönne. Én este írtam neki. Mondám, hogy egyszer, midőn a patience-ra taníta, azon kívánságát fejezé ki, vajha emlékezetére többször csinálnám. Én azt nem tanulám jól meg, nem tudom. Ha tehát kívánja, hogy néha csináljam, jöjjön s tanítson reá. Én nagyon tisztelem ezen gyöngéd embert, mintsem hogy attól tartanék, hogy bizalommal visszaélne — hacsak félre nem ért! Nagy bajomba került, míg a sorok tollam alól kicsúsztak, de egy felfoghatatlan erő készített reá

28-kán. Délután sétálni voltunk, én leveletem magam adám a postára, bár későn ne jönne! Este a játékszínben valék.

29-kén. Délután Laitnernénál valánk, Zaynénál, Attemsnenál s innen Saarnéhoz, hol az estét töltöttük. Az első mondá, hogy bizonyos színésznő⁵²⁵ beteg, holmijait eladá, s Vojna most nála van Bécsújhelyen s

---

⁵²² Szép csapodár (német).

⁵²³ Talán Philipp Grünne gróf, Károly Lajos János főherceg főudvarmestere.

⁵²⁴ Ütemet (latin).

⁵²⁵ Bizonyosan az Übersetzer nevű, volt soproni színésznő, Vojna Félix gróf állítólagos szeretője.

innen folytatandja útját, Milánóba s nem jön ide. Tehát egy színésznő elémbé téve! Meine Pläne waren zu schön, sie konnten nicht realisiren!⁵²⁶ Én mindent oly aranyosan képzeltem magamnak — most minden füstbe ment! Levelem nem érendi őt, Bécsből retour⁵²⁷ küldetik s talán még fel is bontatják, vagy Milánóba küldetik s csak akkor látandja ő — mily tiszta, erényes lényt áldozott ő fel egy színésznőnek. Én leverve vagyok, de nem sírhatok. Látom, Isten végzése ez s belé kell magam találnom! Louise Attems egy igen kedves leány, igen hozzá vonzva érzem magam. Ő oly szíves, oly előző s mily jólesett ez éppen ma! Saaréknál sokat énekeltem — ma igen hangomnál valék — sok érzéssel, keserűséggel. Nem csoda, énekeltem; igen tetszett énekelem; vollendete Künstlerin-nek⁵²⁸ hívtak. Zayné mondta, hogy tegnap Péchy volt nála búcsúzni s mondá, hogy tegnapellőtt éjjel egész Márcfalva⁵²⁹ égett le s hogy az ínség vég nélküli. Riefkohl fekszik ott.

30-kán. Ma nagy tűz volt Kópházán;⁵³⁰ negyven ház égett le. Mi a Kruzenberg legmagasabb csúcsára mentünk s onnan a szörnyű vészt láttuk. Délután Chernel jött és Batky őrnagy. Az estét Marival honn töltöttem.

December

December 1-jén. Reggel misében. Délután tante Claire s oncle Misch jöttek, este báró Ocskay s báró Fichtel, kikkel édesanyám játszott. Délután még Skolimowszky. Este Marival Grillparzer: Medea und Jason-ába mentem. Halbritter írt anyámnak; holnapután Bécsbe kell mennünk.

2-kán. Pakoltunk. Délután Sibrikné volt itt. Később Tóthné leányival, ezután comtesse Isidore Saignant, ki felszólított, adnánk mi is valamit a sorshúzásra, mely a leégettek számára alkalmaztatik. Ezután jött Chernel, ki gróf Czirákyt bemutatta. Ez örömmel emlékezett vissza azon kis pörre, melyet atyjával,⁵³¹ a Duna melletti cukrásznál az új szavak ér-

---

⁵²⁶ A terveim túl szépek voltak, nem valósulhattak meg (német).

⁵²⁷ Vissza (francia).

⁵²⁸ Tökéletes művésznőnek (német).

⁵²⁹ Márcfalva, község Sopron vármegyében, ma: Marz, Ausztria.

⁵³⁰ Kópháza, német nevén: Kolnhof, község Sopron vármegyében.

⁵³¹ Cziráky Antal gróf (1772–1853), 1817-től az udvari kamara alelnöke, majd tárnokmester, országbíró, 1839–1848 között államértekezleti miniszter.

dekében tartottam. Ez egy oly meggondolt, elmés, szelíd ifjú, hogy ismeretségén csak örvendnem kell. Amellett igen jó hazafi, anélkül, hogy túlcsapongna. Több finom galantriát mondott jó hazafiságom felett. Igen örvendek, hogy házunkhoz jár. Sokkal derültebb vagyok már Vojna végett; úgy gondolom, Isten végzése, s úgy tetszik, mintha már nő lettem volna s leányiságom nyertem vissza. Szinte könnyebűlve érzem magam, hisz Istenem jó s az ellen, mi a végzésben⁵³² meghatározott, úgysem cselekedhetünk semmit atyám árnyéka⁵³³ bizonynal virraszt felettem, s ha vénleány lesz belőlem: az sem szerencsétlenség! Cziráky jó soká volt nálunk.

3-kán. Elfelejthetetlen atyám névnapja! Miképp töltöttem azelőtt ezen napot! Fejem igen zavart — a visszaemlékezés nálam oly keserű s ha néha egy szebb órák is feltűnik a feledékenység örvényéből, akkor is keserűséget érzek: miért nem éldehetem többször ezen szép órát! Vojnát többé nem látom! Levelem őt nem érendi. Vagy Milánóba küldetik utána — s akkor késő —, vagy Sopronba jön, s itt tán még fel is bontatik. Ismét anyámhoz bizásáért. Ha előbb megy Bécsbe, én őt látom — s minden megváltozik. Így történt Rudolffal, így Tónival s most evvel. Így hát az anya fosztja meg leányát boldogságától — maga tudta nélkül. Mi váland még belőlem? Elhagyatott, támasz nélküli vén szűz! A sors atyámat üldözé s benne engem is üldözend. Mi egy grazi kalmárral s soproni bronzcsinálóval utaztunk — kellemetlenül, mert az üvegek összetöredeztek s iszonyúan hideg vala. 2/4 11-kor érkezünk. Főhadnagy Károlynál szálltunk. Első emelet, nagy udvarszoba előszobával, 25. és 26. szám.

4-kén. Délelőtt Sephine, és Knaidingernél, az angyalnál voltunk. Dercsényi ma nem látott senkit. Anyám ügyei rosszul állanak, félek ő veszt — csak a nyugalompénz ne legyen veszedelmeztetve!⁵³⁴ Egész nap boltokban s este Mozart Figaro menyegzője-ben. Hasselt felülmúlhatatlan mint apród; mily édes ömledezőn, mily felséges hanggal s modorral énekelt, ki nem fejezhetem. S ahhoz ezen mimika, ezen játék, ezen grácia! Luczer igen kellemesen adá Zsuzsit, azonban Mayer⁵³⁵ csak semmihez sem hasonlított mint grófnő.

---

⁵³² Ti. a végzetben.

⁵³³ Ti. szellem, lelke.

⁵³⁴ Etelka édesanyja elhunyt férje után folyamodott valamiféle járandóságért — a nyugalompénz a nyugdíj.

⁵³⁵ Mayer, Karoline, a bécsi Operaház soproni származású tagja.

5-kén. Mit írjak a mai napról? Lisztet⁵³⁶ hallottam! A sors kezünkbe a legjobb helyeket játszát, az első galérián, első rendben, a nagy embertől átellenben, úgy, hogy a dicsőült arcba, a művész kezeire s a pedál⁵³⁷ minden mozdulatára, melyet ő oly művészileg, mesterileg használ, láthatunk. Ő játszott egy fragmentot⁵³⁸ Dante után, másodsor kísérte Kotte játékát, ki klarinéton Beethoven Adelaide-ját adá elő, harmadsor játszott egy Fantáziát Sonnambulából vett tételekre, negyedsor kíséré Schubert négy kardalnok által előadott Csalogányát, ötödször játszát Chopin Mazurjait s egy bravúr keringőt önszerzeményeiből. A fantáziát egyszer, Chopin Mazurjait háromszor, a keringőt egyszer ismétlé s legvégre még valamit improvizált.⁵³⁹ Leírni ezen ember játékát — lehetetlen! Mi oda érezzük magunkat ragadtatva, honnan ezen csoda hangok erednek: a mennybe! Angyaloktól danolt kardalokat vélünk hallani s ezen mennyei kar közt egy seraph énekli a tételt. Négy trillát egyszerre s amellet a tétel egészen tisztán s érthetően, vagy pedig mind a két kézzel akkordok a lehető legnagyobb erővel játszva s mindemellet a mennyei tétel még is kitűnik! S azután ezen futások — mintha egy Aeolhárán⁵⁴⁰ langya Zephyrek⁵⁴¹ játszadoznának, oly gyenge, oly puha a hang s mégis mily tiszta, mily érthető! S aztán hogy accompagniroz! Liszt nem egyedül s csupán művész, ő zseni, ő lélek! Én némán ültem ott, elmélyedve ezen emberkicsalta bájhangok hallásában, nem találva szót érzéseim, elragadtatásom kifejezésére. Mily nagyszerűség s mily égiség egyszerre! Én elszédültem ennyi elragadó báj hallására! Verseny után báró Bedekovichnéhoz mentünk; innen boltokba, ebédhez s innen átöltözködve Sephine-hez, ki soirée-ra hítt. Mintegy húszan voltunk a fiatalásból, az ellenpárt adá: Zauber-Flöte, mi: Schach-Tell. Sok tréfával volt ez párosulva. Lunkányi is volt, leányok közt báró Hitzingeréi különösen szívesek s előzők voltak. A tableaux-i charade-ok⁵⁴² után egy Schrögler nevezetű fiatal ember, Louis bureau-jából,⁵⁴³ ki főhadnagy János nejének unokabátyja s csak három hónap óta jött Grazból ide. Több szebbnél-szebb Taschenkünstler⁵⁴⁴ darabkákat csi-

---

⁵³⁶ Liszt Ferenc (1811–1886) zeneszerző, zongoraművész.

⁵³⁷ Ti. a zongorapedál.

⁵³⁸ Részletet (német).

⁵³⁹ Rögtönzött (latin).

⁵⁴⁰ Szélhárán.

⁵⁴¹ Szellők (görög) — Zephyrosz a déli nyugati szél megtestesítője a görög mitológiában.

⁵⁴² Az asztali szójátékok (francia).

⁵⁴³ Irodájából (francia).

⁵⁴⁴ Bűvésztrükköket (német).

nált, igen ügyesen, melyeknél én igen fontos szerepet játszottam, mert majdnem minden művészeti feladáshoz engem használt. legvégre Döbler⁵⁴⁵ után csinálá: Floras Blumenspende;⁵⁴⁶ hol ő egy előbb egészen üres, aztán egy zsebkendővel betolt kalapból talán harmincnál több, igen csinos, friss virágbokrétácskákat hányt ki. Ezután Giuliani kisasszony, Böhm kisasszony és Sephine kis olasz áriákat danoltak. Ezután táncoltunk éspe dig egy óráig éjfél után valami öt keringőt. Cotillon Schröglerrel táncoltam s francaise-t ugyanavval: erre igen felkértek, mert más táncosnéjuk nem volt, ki csak legkisebbé ismerte volna s igen nagyon felkértek reá. Kezdetén konfusiot⁵⁴⁷ csináltam egyszer, de aztán még is valamennyire ment; végül mindnyájan reám estek s nem tudták eléggé megköszöni, hogy nem rontottam nekik örömeiket el. Lunkányi természetesen udvarolt s aztán egy Moór nevű fiatal is, aki azonban oszolva látszék köztem s az egyik kedves, szép Hitzinger leány közt. Schrögler minden osztás nélkül hódolt nékem, Feuer und Flamme, egyszer midőn éppen velem táncola, Louis utána kiáltá: „Ach, unser Zauberer!”⁵⁴⁸ S ő válaszlá: „Der Zauber ist nun gelöst, aber nun ist die Reihe des bezaubert seyns an mir!”⁵⁴⁹ Igen jól mulattam. C’est partout comme chez nous!⁵⁵⁰ Bécsben is az új tetszik, ott is szeretik a változást. Mindenki nékem hódolt, utánam kérdezősködött, tőlem elbájoltaték — ma estvére talán csak, hogy holnap egy más új jelenésen, engem a feledékenység tengerébe süllyesszenek. Én féltem a mai estvére, mivel idegenül s ismeretlenül léptem ezen körbe — s éppen ez vala az érdekes, a vonzó rajtam amazok előtt.

6-kán. Boltokban. Este a hirdetett Jessonda helyett, melyet Hasselt kisasszony kell vala énekelnie s melyre már igen örültem, az unalmas, sok ürességgel bíró Schreiberwiese lett, melyből még a tenorária is kihagyatott, mivel Schunk beteg s Erl ma betegült meg. Azonban Luczer áriáját ismét elragadó kellemmel éneklé.

7-kén. Reggel Sephine és Dercsényinél, ki egy angyal s anyámnak minden cselt kézhez adott, egy igazán résztvevő barát, s boltokban voltunk. Este Der Weiberfeind in der Klamme, igen unalmas énekes bohózat s erre: Der Sklavenhändler, melyben nem csak Danse, Sassi és Monticelli,

---

⁵⁴⁵ Döbler, Ludwig (1801–1864), a korszak neves bűvésze.

⁵⁴⁶ Virágajándék (német) — ti. virágokat varázsolt elő.

⁵⁴⁷ Zavart, tévesztést, keveredést (latin).

⁵⁴⁸ Ó, a mi varázslónk! (német).

⁵⁴⁹ A varázslat titkát értjük, de most el vagyok bűvölve! (német)

⁵⁵⁰ Ez olyasféle, mint nálunk (francia).

Carey és Alexandre urakat, hanem az elragadó kellemmel és gráciával lejtő párizsi Mariát egy danse corse: La mauresca és spanyol nemzeti táncban: La Seguidillas de l'Andalucia-ban láttam.

8-kán. Délelőtt misében, Burghartnál és Sephine-nél voltunk. Délután bepakoltunk, este Dessauer Besuch zu St. Cir-jébe mentünk, melyben Hasselt kisasszony, Luczer, Schober különösen és Schunk urak egymással versenyeztek. Nálam a pályabért Hasselt nyere: talán személyes vonzódásból, mert a többiek is mint nagy művészek vivék szerepeiket. A muzsika kifejezhetetlen kellemű, könnyű, francia stílusban írott s mégsem bírja ezen modor ürességeit; egyik darab szebb a másiknál, nincs hanyagul vagy siettetve dolgozva s mindenik darab mellé művészt kell állítanunk, ki roppant nehézségekkel s fioriturákkal⁵⁵¹ tud megküzdeni.

9-kén. Honn vagyunk. Ulánusainktól egy őrmesterrel, ki német s igen udvarias, Walter, utaztunk. Igen jól mulattam, mert ő sokat szólt a tisztokról. Mari igen megörült anyámtól kapott szép mull ruháján, a gyönyörű virágain. Az én merinós ruhám is, melyet anyám nagylelkűsége névnapomra osztott, igen örvendeztet s holnap veszem munka alá.

15-kén. Teához Zaynéhoz mentünk, még előbb az ifjú Pejacsevichnéhoz, ki tegnap volt nálunk, Everildához s a kedves Chernel Horváthnéhoz.⁵⁵² Este honn voltam.

16-kán. Nevem napja. Buday Lóri, nénéim, Legedits⁵⁵³ és Chernel voltak üdvözlésemre. Az Emlényt⁵⁵⁴ hozta ajándékol. Anyám nem akarja, hogy elfogadjam. Csak keserítene őt, ha visszaadnám. Délután igen rosszul lettem, mert házunkban a meghalt báró Sturmne⁵⁵⁵ ma temetett. Sokat sírtam, visszagondolva azon veszteségre, melyet már szenvedtem. Igen elfogódva voltam. A bárónő leánya s unokaöccse, Teleki már tegnap s ma nálunk ebédeltek. Elég az hozzá, igen rosszul lettem, ágyba feküdtem s hányás és diarrhéa-val⁵⁵⁶ ünnepeltem a máskor tánccal töltött névnapomat.

17. Jobban vagyok, noha gyomrom még fáj. Este mégis Barthodeiszky referendarius soirée-jába mentünk. Délután Batky volt itt, igen örül-

---

⁵⁵¹ Cifrázásokkal (olasz).

⁵⁵² Vagy Chernel Amália, Szürnyeghi Horváth Józsefné vagy Szentgyörgyi Horváth Cecília, Chernel Ignácné.

⁵⁵³ Legedits József altábornagy, Szabó Ferencné Legedits Anna apja.

⁵⁵⁴ Heckenast Gusztáv kiadásában évente megjelenő kiadvány (*Emlény. Karácsonyi, új esztendei és név napi ajándék*).

⁵⁵⁵ Pfeffenkorn Anna bárónő (+1839), báró Sturmne.

⁵⁵⁶ Hasmenéssel (francia).

tem. Este három ternót csináltam s csinos cifraságokat kaptam. Kellemes volt számomra Saar Mari jelenléte.

19-kén. Délután Fischer, ki tegnap érkezett Bécsből és Chernel voltak itt. Utóbbinak fürtömet adám, következő sorokkal: „Kívánságát, íme teljesítem. Kissé soká kellett önnek várni, megvallom s csak barátném meg nem szűnő biztatásaira nyújtom azt Önnek. Ne vélje, mintha Önben nem bíznék s attól tartva, hogy Ön vagy bizalmammal visszaél, vagy pedig az Önre nézve talán csekély ajándékra nem figyelve, engem gúnyos elméncségeknek tesz ki. Nem töltém be előbb kérését. Nem, én Önt tisztelen s hiszem s reménylen, hogy Ön nem érdemetlen bizalmamra. Azonban én oly, megvallom, túlzott finom érzésű vagyok, hogy jobb meggyőződésemmel semmiképp sem férhetett össze azon gondolat: egy férfiúnak, ki nem rokonom, ily ajándékot adni. Barátném biztatásainak köszönje tehát egyedül ezen adományt. Ő jobb meggyőződésemet s gyöngéd női érzésemet ugyan nem irtá ki, de legalább elaltatá. Ön nem ismer engem eléggé, hogy megértsen s felfoghassa, mennyire rettegek oly cselekedetnél, melyet mások csekélységnek tartanak, de melyet én egy oly lépésnek tartok, mellyel könnyen kicsúszhatni azon síkos pályán, melyen haladunk. Én jegyesemnek akartam első fürtömet nyújtani — Ön ezen szép öntudattól foszt meg.” S így ez megtörtént, mit soha sem gyanítottam volna. Nagy tusámba került! Tudom, hogy nála jól el van téve s ezért nem is rettegetem; de önmagamért! Ez az első lépés megtörtént — majd ilyesmihez szokom s majd én is vesztek lassanként azon égi tisztaságból, melyre eddig oly büszke voltam! Én mélyen soha sem fogok esni, de hogy ezt elkerüljük, ily csekélységet is el kell kerülnünk!

21-kén. Anyám játszott ma este, vagy inkább délután. Pelikán, tante Claire, és oncle Misch-sel. Délután Rohonczy Mária és Chernel voltak itt. Ez válaszolt igen jelesen és csinosan soraimra, mondám neki azonban, csak tartsa meg fürtömet, mert ha vissza is adná, csak magamat hazudtolnám meg. Pauline is itt volt egy percre s mondá, hogy a szegény Jenik Mari rothadó lázban halt meg; következése azon rossz életnek, nyilván, melyet élt! Este: Glück bessert Thorheit-ba eresztett jó anyám, ki az alatt Zaynéhoz ment. Marit Batthyányné vette páholyába. Wilhelmi⁵⁵⁷ Bécsből adá a Gouverneurt, s néha magának bécsi szokása ellen egy kis túlzást engedett. Mégis műélelményben részesite, mert ez természetesség,

---

⁵⁵⁷ Wilhelmi, Friedrich (1788–1852), a bécsi Burgtheater tagja.

ez mimika, ez játék! Sokszor tapsoltatott elő, legvégre mi is annyit tapsoltunk, hogy ő ellőttünk különösen meghajolt.

22-kén. Délután Fischer báró Hügelt mutatta be. Fischer danolt pár dalt Schuberttől. Én is, noha náthás vagyok, mégis a Wanderliedet Prochtól dallám, hogy ne mondják mindig, hogy annyira kéretem magam. Este anyám ment Wilhelmit megnézni A veszedelmes nagynéniben. Mi honn maradtunk s anyám, mint mondá, igen jól mulatott. Én tegnap s ma írtam Rott Marinak két levelet s még Sephine és Mátraynak.

23. Délután Saar Mari s Döry Juli voltak itt s megkértek holnap s holnaputánra. Este Budayné volt itt Lórial s tante Claire.

24-kén. Délután látogatás ürügye alatt az ifjú Pejacsevichnéhez mentünk. Az estét is ott töltöttük. Én biliárdot tanultam játszani. Kis játékokat játszottunk. Éjfél felé szerencsénket próbáltuk. Önt öntöttünk, én valami leveses kanál formát. A három pakéta⁵⁵⁸ közt pénzt leltem. Betűk Marim csintalansága által: V. és F. De aztán F. és A.! A dióval a kis Pejacsevich Ferdinánddal értem össze. En combinaison:⁵⁵⁹ gróf lesz férjem! Felírom, de azok elhányattak. Tamás almája⁵⁶⁰ evésénél senkit sem láttam. Éjfélkor értünk haza. Ekkor megint betűt néztem és: C. V, és C. M. Comte⁵⁶¹ Vojna vagy Cziráky Muki: mily balgaság! A dióknál Vojna neve első betűit is. A cipő hegye kifelé esett. Lesz-e valami igaz? Kérdés!

25-kén. Délelőtt misében. Délután Zaynénál, ki soirée-ra hívatott s innen Saarékhöz, kik őt megelőzték. Itt már valami 5-kor kezdtünk táncolni. Budayék voltak, Smid Teréz tegnap Sibrikéknél elesett oroszával s beteg. Én szegezést kaptam s zongorához ültem; soká játszottam, míg anyám is elhívott, de egyre rosszabbul lettem, úgyhogy végre a cotillont az igen udvarias, kellemes Pejacsevich Lacival csak kénytelenül táncolám, hogy a többieknek tréfájukat el ne rontsam. De ezután nem táncoltam. Szörnyűn rosszul vagyok. Iszonyú görcs rángatja egész altestemet s ehhez ezen szegezés, éppen szívem alatt. 10 felé jöttünk haza.

26-kán. Szegezésem egyre tart. Nem voltam misében. Délelőtt Laitnerék, Smidék, Budayék, Rohonczy Fanny és Mari és Fischer, ki equitation⁵⁶² marad, s ma különös kedves vala. Anyám Marival a színházba

---

⁵⁵⁸ Csomag (francia).

⁵⁵⁹ Következésképpen (francia).

⁵⁶⁰ Szent Tamás nap december 21-ére esik, ehhez kötődhetett a Tamás almájának nevezett babona.

⁵⁶¹ Gróf (francia).

⁵⁶² Lovaglógyakorlaton (latin).

ment. Én lefekszem, szegezésem egyre feltartja lélegzetemet; rosszul vagyok.

27-kén. Ma ismét hívtak soirée dansante-ra Saaréknál, de én fekszem. Este anyám Batky, Fischer és Kriegsfelddel játszott. Én persze egyiket sem láttam. Reumás lázam van, de szerencsére főfájásom nem; hát Regélőmet olvashatom.

28-kán. Délután Smid Teréz volt itt; jól mulattak tegnap Saaréknál. Én fekszem; szegezésem egyre tart.

29-kén. Dél előtt Sibrikné s leányai voltak itt. Délben felkeltem, de szegezésem még egyre tart. Este anyám tante Claire, oncle Misch s az öreg Bezerédjvel játszott. Az én kedves kis Flórám azalatt nálunk volt. Táncoltunk vele, divatképeket mutattunk neki, Fekete Pétert játszottunk vele s fecsegtünk. Ő egy igazi angyal: mondá, hogy Rudolf neje egyre beteg s hogy, mint Pali ma vón levelet, Tóni felment Pestre Sztankován-szkyval;⁵⁶³ aligha⁵⁶⁴ Liszt kedvéért. Én igen kedvelem ezen gyermeket!.

30-kán. Fent voltam, de még egy kis szegezést éreztem. Dél előtt báró Fichtel s oncle Misch, délután báró Ocskay, Farkasné és Fischer; szegény ma igen ábrándozó és szomorgó volt, melle gyöngye s fájdalmat okozó. Este enyéim színházba mentek, én oncle Marcinak írtam hosszú levelet s utóbbi vigalmainkat is leírom. Büszke hiúságának jól fog esni, hogy unokája főhercegtől kitüntetve, vele társalkodik s táncol.

31-kén. Ez év utolsó napja! S mily álommal léptem ebbe? Hogy Vojna menyasszonya valék. Hogy ő szilárd elvű, nem a szerelemtől gyermekileg ellágyulva, feltevé, magában, engem jól vezérelni, s hűségemet próbára tenni. Gondolám, hogy mégsem leszek oly boldog vele, mint álmodám, ha ő szeszélyes s komor. De midőn felébredék, látám ismét át, mennyire boldogíthatna ő! A patience-t ismét tudom: a múltkor történetileg⁵⁶⁵ Batky csinálá azt. Igen örvendek, hogy ismét tudom! Dél előtt misében: Sibrikék, tante Sophie, Budayék és tante Claire-nél voltunk. Délután itt: Buday Lóri és Tarné. Estére Zayné hívott s kérete: hoznék dalműket is magammal. De anyám már urakat hívott volt parthia-jára; s én örvendtem, hogy ezen estét, mely oly fontos, mellyel egy egész évet zárunk a mindenség katlanjába, elmélkedve honn tölthetém. Anyám báró Fichtel, báró Ocskay és Kriegsfeld ezredessel játszott. Én ezalatt holnapi gyónásra készültem.

---

⁵⁶³ Sztankován-szky Imre (1789–1875), későbbi főispán Tolna vármegyében.

⁵⁶⁴ Ti. alighanem.

⁵⁶⁵ Ti. történetesen.

Mennyit ígértem magamnak 18-ik évemről! Mennyire mentek teljesülésbe merész vágyaim? A farsang víg volt. A nyár még szebb. A literaturai⁵⁶⁶ pályán léptem fel először ön-nevem alatt fel,⁵⁶⁷ én olasz operát hallottam először, császári főherceggel társalkodtam először s tőle kitüntetve, én Lisztet hallottam! Más leány helyzetemben boldognak érezné magát — s én? Én hideg, fásult s tompa vagyok még egyre! A szív vágyai teljesületlen maradtak! Egy férfi közeledett hozzám; egy férfiú, méltó választásomra s legmerészebb vágyaimat kielégítő — s én könnyelműen taszítám őt magamtól, mivel álmképeken csüggttem! Igenis bíztam ifjúságomban, önmagamban! Most egy év ismét eltűnt, én 19-ikembe lépek; hol van feltevésem? 18 éves koromban kezemet nyújtani — és én ezt tehettem volna — boldogítottam volna, s magamra mily boldogság várt? S könnyelműséggemmel önmagam ellen cselekedtem! Én bús, igen bús vagyok. Misében keserűn sírtam, bár az új év derültebb fordulatot adna létemnek! Álmom igen mélyen hatott reám! Én egész terjedtségében, egész mélységében látom át, mi lehetett volna belőlem s mi vagyok; egy érzés nélküli, hideg lény! S mégsem vagyok ez! Mélyen érzek!

VII. kötet

1840. január 1-jétől 1840. április 24-ig

Január 1-jén. Gyónni voltunk. Mély, szívből fakadt imáimat küldém fel a Mindenhatóhoz. Atyámat, Klára nénémet, Márton bátyámat, Marimat, Tónit, Rudolfot s engem érdeklőket. Én őt szerettem, az én szerelmem nemes, de nem önző vala — én hát csak boldogságáért esedezhettem, éppen, mert őt szerettem! S Tóni? Félixért is imádkoztam; mit? Magam sem tudom! Én boldogságért, megelégedésért esedeztem, mindazok számára, kik érdekelnek — magamra mily sors vár? Az ég tudja. Anyámért is hő ima szállott fel. Ma léptem 20. évembe! Már 19 éves; így hát tavaszomnak első fele már letűnt! Igen vidor valék, noha olykor-olykor igen komoly gondolatokon leptem magam meg. Délelőtt Bezerédj Etelka⁵⁶⁸ volt itt Pállal s a kedves Flórikával. Miként magyarázzam ezt? Tolnaiakkal fogok ez

---

⁵⁶⁶ Irodalmi (latin).

⁵⁶⁷ Etelka először Ligeti Irma álnéven írt a Regélőbe.

⁵⁶⁸ Bezerédj (Bezerédy) Etelka (Adél) (1807–1888), ifjabb Bezerédj (Bezerédy) István unokatestvére, majd felesége.

idén sokat lenni? Egy derült sejtés ez, melynek borús keblemben örömet hagytam helyet. Délután Skolimowszky volt itt, azután mi Saarékhoz mentünk, de ők nem voltak honn. Innen Pejechevichnéhez, hól Marival biliárdoztam. Innen Sibrikékhoz, innen a színházba: Ich bleibe ledig, minek alávaló, durva előadásán nem tudtam eléggé bosszankodni. S így leűnt ezen reám nézve oly fontos nap!

2-kán. Délután Skolimowszky volt itt. Este anyám játszott, én Marival Corona Saluzzoba mentem, melyet Rostockné sok szorgalommal adott.

3-kán. Anyám köhög, Marim is rosszul van. Délután Skolimowszky volt itt, ki este játékra is maradt. Én hát egyedül mentem a hangversenybe, melyben szegény Erba-Odeschalchiné fiascot⁵⁶⁹ csinált rekedtsége végett s efelett keserű könnyeket hullatott, melyben a hangászkar alávaló karcolása a kifütyülést érdemlé, de melyben Seib⁵⁷⁰ gordonkáján enchantirozott. Saignant ma igen előzőleg⁵⁷¹ felkeresett. Mellettem a lépcsőkön űlt Fischer és báró Hügel, kik váltva beszélgetének velem. Ezenkívűl egy oldalpillantásra sem méltatám őket, hogy ne jusson ismét eszűkbe; kacérkodom velűk. Átellenben Bezerédj Etelka űlt; ezen kedves lény, mely felé annyira vonzódva érzem magam. Mondám neki, hogy hallom, Tóni oly elragadólag énekel, s hogy annyira szeretném hallani. Ő mondá, hogy ezen kívánságom nemsokára menend teljesűlésbe, mert ő ezen farsang lefolyta alatt Pestről, hol most van, Pozsonyba, s onnan Sopronon át Kőszegre ránduland, barátait mind meglátogató. Én minden erőmet arra használám, hogy magam el ne áruljam — tehát kívánságaim ily hamar mennének teljesűlésbe? Nem merek hinni ezen boldogító gondolatnak! Ő itt! Ő, mélyen érzem, ő számomra alkotott, de talán csak azért, hogy őt csak lássam, bámuljam, érezzem, hogy csak ily férfiű boldogíthat, s hogy őt nem bírhatván, annál mélyebben érezzem ezen veszteséget! Nagy Isten! Mi lesz még belőlem! Én félőrűlt vagyok! Tónin kívűl csak Vojna boldogíthat, de ez rég nem ily magas mértékben, mert forrón szeretett hazámat kellene odahagynom, édes anyai nyelvemet, melyen oly gyermekileg csűngök, nélkülözöm. Rang persze rang, de az nem boldogít. De Tóni választása éppen reám essen? Ezen kitűnő jeles ember számomra legyen ezen világon? Én érdemes vagyok reá, érzem, nem kellett volna ily

---

⁵⁶⁹ hibát (latin)

⁵⁷⁰ Seib András, bécsi csellista.

⁵⁷¹ Ti. előzőkenyen.

atyámnak lenni, hogy ne legyek az, de én könnyelműnek látszom, s magamba zárkóztam vagyok. Engem nem oly hamar értenek meg, nem ismernek oly hamar ki, nem fognak fel. Kétségek hányák elmémet, mi lesz annak következtetése, ha ő idejön s most még az a kérdés, jön-e valóban? Én nem hiszem! Fiáth mondá, a vármegye egész politikai helyzete rajta nyugszik: képzelhető-e, hogy ő ily körülmények közt annyi időre elhagyhassa azt? Én kétlem, s úgy inkább ezen gondolatnak helyt nem adok, hogy a keserű csalódás bükelyhét ne kellessen ismét kiürítnem!

4-kén. Anyám este játszott. Mari sincs még jól. Este: Freundschafts-Probenbe mentem, melyben Raenz igen jelesen, Rostockné sok iparral játszottak, Stahl kiállhatatlan volt. Midőn hazajövék, Fischert találám nálunk. Ő tegnapi hidegségemet szememre veté, de én bizonyossá tevém, hogy pillanataimat igen megóvni tanultam, azóta, hogy tudom, hogy azok igen gyakran félremagyaráztatnak. Még valami fél óráig maradt s az Ismeretlen nőből a szép dalt zengé el. Marim mondá, hogy oly tüzes imádója volt.

5-kén. Zayné tante Náni által ma különösen elhivatott avant soiré-
ra, noha más senki sem vala hivatalos. Seib Bécsből, valami négyszer játszott gordonkáján Klug⁵⁷² zongorakíséréte mellett. Többek közt a múltkori szép potpourrit is. Urak közt csak Riefkohl és Zichy Frigyes voltak. Az első még mindig imádóm. Este Mari a színházba ment, én anyámmal haza, hol olvastam. Délután Everildánál voltunk. Én Bezerédj Etelkát rendkívül szeretem; ő oly kedves!

6-kán. Reggel misében, egész nap honn. Este anyám Sibriknéhez, Mari s én Die Kluge Frau im Waldeba.

7-kén. Délután Fischer Riefkohlt mutatta be; igen örültem! Ez oly finom udvarló, az ő körében mindig könnyülve érzem magam, holott a másokéiban mindig valami nyomasztó van. S ez onnan ered, mivel az elmés udvarló, ki csak néha sző udvariasságot beszédébe, de mindamellett hozzánk simulása, azon mód, mellyel mindig bennünket felkeres, azon igyekezet, mellyel bennünket mulatni törekszik, eléggé mutatják szerelmét, vonzódását hozzánk. Ő nem hoz zavarba nem viszonzható szerelmi nyilatkozásokkal, nem untat szerelmével, ő nyugton várja, mi még jövendő s meg nem szűnő finom, gyöngéd figyelmével igyekszik a mi figyelmünket magára vonni. S emellett ennyi ész, műveltség, örökké friss, ép elméncség! Ő gonosz, igaz, de őszinte; ő mindenkinek az igazságot az ar-

---

⁵⁷² Klug Alajos, a zeneiskola tanára.

cukba mondja, ki őt nem érti, azon a hiba. Ily udvarló társasága nékem kellemes, ő kivétel a többiek unalmas rendjéből, sorából. Könyvtáramat nézé meg, kérde, van-e az idei Emlény is? Mutatám neki; találá, hogy Széchenyiné⁵⁷³ nincs találva; hogy az inkább Karolinához⁵⁷⁴ hasonlít. Aztán olvasni kezdett. Rosszul ment, én a szavakat eleibe olvastam, ő utánam mondá; jól ment. Azon észrevévelt tevé, hogy az én oktatásom mellett persze gyorsan s örömet tanulná meg. Midőn elment, mondám: L., P.; S., R. — Louise Auersperg;⁵⁷⁵ Buirette;⁵⁷⁶ Sophie Auersperg,⁵⁷⁷ Riefkohl —, de csak a betűket. Kért, oldanám fel ezen rejtvényt, de én büntetésül máskorra halasztám, mert hallottam, hogy Sophie néki tetszik. Este anyám honn maradt tante Nánival, Mari s én Die beiden Louisen és Das Sell dich einba mentünk. Fischer feljött a páholyba, mivel nálunk még Mari néki megengedé — Tarné rossz néven vette. Fischer est le déclaré de Marie,⁵⁷⁸ néki csak az olyféle személyek tetszenek. Mondá neki, hogy hisz Riefkohl belém szerelmes. Én nem hiszem, hogy komolyan.

9-kén. Délután Bezerédj Etelka jött Flórikával hozzánk s maradt 7 óráig, mikor is Marival a színházba ment. Anyám játszott öreg Bezerédj, gróf Murray és báró Fichtellel. Tervem volt délután Etelkához menni, este mint kifigurázni; nem akart sikerülni. Etelka átígérkezett, vélém az estére, mégis elment s így kívánságom teljesült. Talán képe legyen ez legforróbb kívánságom sikerültének? Hogy bár kétségekkel, könnyekkel kell küzdenem, fő kívánságom mégis valaha teljesülésbe menend? Az ég adná! Sokat szólottunk a kedves Etelkával Tolnárról, Kubinszky és Pecsovich pártjáról, Csapónéról, Gindlyékről — s Tóniról? Nem! Nem vala bátorságom felőle kérdezősködni; remegek, mindenki homlokomon olvassa, mit érzek s azon érzés, mellyel iránta viseltetem, oly gyöngéd s tiszta, mondhatnám égi, hogy a világ minden kincséért sem tenném ki beszélgetések tárgyának.

10-kén. Tegnap este az öreg Bezerédj mai estre bennünket áthívott. Azonban reggel Sibrikné jött s bennünket, s hogy együtt maradjunk, Bezerédjéket is magához hívá. Anyám azonban meghúte magát s rosszab-

---

⁵⁷³ Seilern Crescence grófnő, gróf Széchenyi Istvánné (1799–1875).

⁵⁷⁴ Zichy Karolina Jozefa grófnő (1820–1906), Széchenyiné első, gróf Zichy Károllyal kötött házasságából származó leánya.

⁵⁷⁵ Auersperg Alojzia (Louise) hercegnő.

⁵⁷⁶ Adolf Buirette báró vezetéknevét a Piret formában rövidítette Etelka, ezért P. és nem B. betűt használt.

⁵⁷⁷ Auersperg Zsófia (Sophie) hercegnő (1811–1857).

⁵⁷⁸ Kijelentette Marinak (francia).

bul van. Írék hát Etelkának, bírná arra az öreg urat, jönne át gróf Murray-val, mi meg is történt. Ezekhez még báró Fichtel társult. Délután báró Hügel jött, min örültem, mert féltem: a múltkor unatkozott s akkor minden oly rendetlen is volt. Ő igen víg volt, sokat nevettünk. Tea után, 6-kor nehezen vett búcsút; mert az estét nálunk szerette volna tölteni. Mi ekkor Sibriknéhoz mentünk, hol még Smid Teréz s a tónt adó, kiállhatatlan Watervliet Emília is volt, mely utóbbit én a lehetőségig ignoriroztam. Igaz! Ocskay Juli is volt, de nem táncolt. Urakból: Chernel, a szabadalmon⁵⁷⁹ itt levő Watervliet⁵⁸⁰ hadnagy s a két gyalogtisz, báró Stietka,⁵⁸¹ és hadnagy Karner.⁵⁸² Váltva táncoltunk és játszottunk, Wer mir mein Haaserl stielt, arckép s aláírás, ügyvédek. Mazurt Watervliet velem előtáncolt; ez udvarlóm is vala az estén át. Polkát is táncoltunk. L 11-ig maradtunk. Etelka kifejezhetetlenül kedves vala; mondá, két ízbeli levélkéimet elteszi, mivel oly ékesek. Meghívott kőszegi báljaikra, s midőn 9 órakor elment, négy-szer fogá meg kezem s búcsúzott tőlem el. Az édes Flóri, midőn távoztak, senki serkentésére hozzám jöve s mondá: „Hát éljen boldogul édes Etelkám!” Ezen kedves angyal! Majdnem könnyeztem — én annyira szeretem ezen gyermeket —, hisz ő is szeret! Stietka magyart is táncolt ügyesen, szavalt is: Das Gnadebild, Saphirtól, csinosan. De különben nevetséges ezen ember; ő a szerényt s a fash-et⁵⁸³ egyszerre akarja játszani s mindennütt az az akarat, az igyekezet bukik elő. Ő azt nem palástolhatja s ez éppen a nevetséges rajta. Sokat táncoltunk, jól mulattunk, de én különösen, mivel, mi ilyféle vigalmakban oly ritkaság, lelkem talált boldogító élvezetet Etelka társaságában. Ő holnap utazik.

11-kén. Délután Chernel jött s Rott Maritól hozott levelet. Mondá, Döry Ádi,⁵⁸⁴ ki most itt van s tán már holnap utazik el, akará magát ma délután általa bemutatni, de Pethénél⁵⁸⁵ vala ebédre hívva, mely még egyre tart s így ennek vége szakadtával tán késő volna az idő első látogatásra. Később Fischer jött; anyám játszott Smidné, Kriegsfeld, és oncle Mischsel. Mari a színházba ment. Délután, de korán, Smid Teréz is volt itt. Fischer az estét itt tölté, váltva egyre énekeltünk; valami hét párdalt is

⁵⁷⁹ Ti. szabadságon.

⁵⁸⁰ Vélhetően Chrastel András, Laitner András másik fogadott gyermeke (Watervliet Emília is fogadott gyermek volt).

⁵⁸¹ Stietka báró, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁵⁸² Karner, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁵⁸³ Csinos (angol).

⁵⁸⁴ Ifjabb Döry Ádám, Rott Mária későbbi férje, 1848-ban a csornai választókerület képviselője.

⁵⁸⁵ Pethe Bálint, Sopron vármegye főadószedője.

próbáltunk együtt. Ő igen kedves vala. Egy francia párdal után: Voici le soir, fejét nyakamra hajtá s egy gyöngé, meleg, hosszú csókot nyomott reá. Én tettem, mintha nem vettem volna észre. Térdei ismét nagy mozgásban voltak. Egyszer, midőn felkelek, kottákat kereső,⁵⁸⁶ karját csatolá derekamon át, de én anélkül, hogy reánéztem volna, lassan kicsúszék karjából s ő többé semmit sem mert. Legjobb ilykor nem nézni reá; mert hábár sértett illedelem komolyra borítja vonásainkat, tehát mégis a hiúság mosolyt, ha gyengét is, von ajkainkra. Ez a hiba Marinál, hogy ő ilykor soha sem találja a középutat. Vagy pöröl, s ekkor kinevetik, vagy mosolyog, s ekkor többet mernek. Ő soká maradt, talán 10-ig; adja az ég, ma többet, mint valaha, égett bennem a kívánság, Tónit bírhatni! Hangom hajlékonyabb vala ma; roulade-okat meglepetve éneklék. Forró ima szállott fel Mindenhatómhoz, adná kegyességeinek ezen egyikét is: gyakorlattosságot, hajlékonyságot hangomnak. Ez segítné elő fő kívánságom teljesülését!

12-kén. Mily álmom vala! Fölbredék utána s oly mélyen megrázódott valék, szívem oly erősen dobogott, hogy csak soká utána alhattam el s csak akkor, midőn kezemet erősen reá szorítva, ennek⁵⁸⁷ kiállhatlan dobogását valamennyire mérséklém. Álmodám, hogy soirée-ban valánk. Tóni volt itt s gordonkán elragadólag játszott, mintha énekelt volna. Bezerédj Etelka is jelen volt s meghívott magukhoz Kőszegre táncvigalomra, keddehez nyolc napra. Tóni is odajövendő vala, gondolám, majd krepp ruhámat készítem el akkorára. Tóni sok figyelemmel viseltetett irántam; körülöttem volt mindig; kitüntetett; minduntalan kezemnél fogott; szóval mutatá, hogy érdeklém. Egyszerre egy nagy teremben valánk, melyben biliárd állá; roppant nagyságú. A két túlsó félen két ellenpárt állott; az egyikén Tóni, Bezerédj Pál mint secundansa,⁵⁸⁸ a másikon egy szemüveges, Fischer mint secundansa, de a duellírozón⁵⁸⁹ civil kaput volt s meg nem ismerhetém. Az abba nyíló teremben a társaság gouter-nál ült. Kérdém Buirette-t s még pár tisztet, ki a duellírozó — nem mondák. Ismét visszatérék s Pichler kapitányt ismerém benne meg. Kifejezhetetlen szorongással kérdém Tónit, mi e párharc oka? Ő kezemnél fogott, azt gyöngéden megszorítá, szemembe nézett, kifejezhetetlen édes, kedves kifejezéssel s mondá, hogy az felettem elménceskedni mert, engem rossz világosságba

---

⁵⁸⁶ Ti. keresendő.

⁵⁸⁷ Ti. a szívének.

⁵⁸⁸ Segédje (latin) — ti. párbajsegédje.

⁵⁸⁹ Ellenfélen, küzdőfélen (latin).

akart hozni, s hogy ő ezt nem tűri, nem tűrheti. Ők átellenben állottak; Pichlerre lőtt Tóni először, csak gyengén sérté meg. Smid Teréz és Marim állottak mellettem, több ismeretlen körülöttem. Most Pichlerre került a sor. Én kifejezhetetlen fájdalmas szorongással borultam az ajtó mellé — félhangon Miatyánkat rebegék —, a lövés elpattan. Nem merek Tónira nézni. Bezerédjhez kiáltom: „Holt?” S ő viszonozá: „Nem, csak megsebesített”! Én, áldva az ég Urát, felugrok, hozzá sietek, de ő felkiált: „Hol van ő, ő a kedves!” Karjaimba borul s egy hosszú, forró csókba olvadának ajkaink össze! Kifejezhetetlen boldog valék s ijedségtől s szerelemtől még mindig remegve ébredék fel. Én álmodtam édesen már Rudolfról, Vojnáról s Riefkohlról, vagy inkább csak ennek leveléről, de ily forrón, ily boldogítón egyről sem. Én valóságban s álomban még soha sem csókoltam — ma először. Én oly boldog voltam — ily zavartan s mégis ennyi bensőséggel még ritkán szállt imám fel az ég Urához! A múltkor azon reményben részesítettem: ő jövend! Még álomban sem mertem volna ily merész reményt ápolni, s most övé valék, az ő szeretette, az ő jegyese! Legmerészebb vágyaim teljesülésbe mentek! Én ily elégedett, ily boldog még egy álmom után sem voltam. S hogy magyarázzam magamnak ezen álmot? Jelképe legyen-e ez egy boldogabb jövőnek? Vagy annak jelképe, hogy mint ezen álmom elmúla felébredtemmel, úgy folyandnak terveim, vágyaim egy teljesületlen álmoképként széjjel? Mindenünnen olvashatni jóslatokat a hírlapokban az évről. Rendkívüli események történend-nek és mindenki ezen ritka malasztokkal áldott évben oly boldog leend, hogy e föld boldogságán az angyalok örömükben danolandnak! S van példa arra, hogy ily szép jóslatok teljesülésbe mentek. Oh, bárcsak az én bús, elhagyatott, támasz nélküli létem szebb hajnala is feltűnne ezen boldogságot árasztó évben! Felébredtemmel álomnak, édes álomnak, de csak annak néztem azt, a remény egy sugara sem szállt sebhedt, dobogó szívemre. De midőn misébe mennék s az isteni áldozatok alatt a lélek mélyébe szálltam s ez aztán felmagasztalódva az ég Ura nagysága s kegyes-sége képét tükrözé vissza, akkor a remény egy-egy nyugtató, boldogító sugara szállt lelkembe. Átlátám, hogy néki semmi sem lehetlen. Most azon az isteni végzésben ő magát megtagadó megnyugvás helyét a remény foglalá el! Én balga! Reménylek! Az ész visszahányá ezen érzést, de a vallás, a hit, annál mélyebben ülteti szívembe. S nem leend-e az ész a győztes? Alighanem! Ő, ezen jeles, ezen kitűnő ember, engem, s éppen

engem válasszon? Engem, kit nem ismer, nem fog oly hamar átismerni, engem, ki csak vele egyrangú⁵⁹⁰ vagyok, holott a legkitűnőbb rangú nők néki örömet nyújtanak kezüket! Félek, félek, az ész lesz győztes! Mise után a postán Csapónétól egy édes, hosszú levelet. A sorsokat elfogadta — sokat ír róla —, miképp szereti őt Liszt, mint tünteti ki, semmit sem arról, hogy ide jövend. Ez is csak szétfolyó álmokép volt-e, vagy tán megjelenésével meg akar-e lepni a kedves nő? Schneller, Barthodeiszky s oncle Misch-nél voltunk: utóbbinál álmoskönyvecskét találtam, melyet kérésemre ajándékozott. Talán a sors játszott a kezembe? Három számot tettem: lövés: 8, ima 50, csók 51 s aztán a két szám, melyet álmodtam. Három a sorszámuk és 30 krajcár a tétel. Nevettem együgyűségemen, s mégis engedtem néki. Dél előtt Sibrikné és tante Sophie-nál voltunk. Dél után Saaréknál s innen Pejadhevichékhoz, hol ily kevés gyakorlásra nézve nem éppen ügyetlenül két parthie biliárdot játszottam Saar Marival. Aztán 12-éztünk; miben én 6 pengőkrajcárt vesztem. Csekélység — annak jele volna-e ez, hogy szerelmekben szerencsés leszek? Uzsonna után anyám Marival a színházba, én hazamentem; min igen örültem, mert szabadon lélegzetet vehettem s reményeim s kétségeimet, örömet s búmat, vágyaimat s levertségemet szavakba foglalva, ide kiönthettem.

13-kán. Rossz napom volt, nem hiába a 13-ik! Még tegnapról igen felgerjedve, zavart s ingerlékeny vagyok. Reggel anyám a szegletablakot betömété, én, mint ki ilyenekhez értek, tanácsoltam, belésszóltam. Mari is párszor, mint ki ilyesekben felettébb ügyetlen is, párszor közbeszólt, de hasztalan. Ekkor minden szavamnál belécsúfolódott, kigúnyolt: „Persze, te jobban érted!” S ehhez mindig nevetett. Összezendültem vele, de mindemellett mérsékelt maradtam s a gyöngédséget el nem felejtettem, csak magamat gúnyai, elméncségei ellen védelmeztem. S ki hinné? Ő, ki a kezdő vala, ki oly nemtelenül, oly alávalón, oly hálátlanul, oly kitűnően válaszolt minden hideg, mérsékelt szavamra, ő dacolt még! Végre új ruháját akarám szabni. Ő egyre dacolt még, míg anyám közbejőve, őt megdorgálá s én rosszakarat helyett sok bajjal ruháját szabtam. Délután Chernel mutatá be Rott Sándort; örültem. Rott egy finomviseletű fiatalember, s mi több, ha szól, szavának minden hangja Tónira emlékeztet; ezen emberre, ki egy idő óta annyira foglalatoskodja elmémet s ki néha szívem gyorsabb dobogásának is okozója. Játékszín előtt Mari fűrtjeit csinálá, tapírozá s kérde, miképp tetszenek. Válaszlám, rosszul, ha ezek kinyílnak, szörnyűn

---

⁵⁹⁰ Augusz Antal 1875-ben nyerte el a bárói címet.

csúnyák, s egyet felbonték, hogy lássa. Ő mind a két úr ellőtt haragra patant, az én lesimított hajamat felszakítá s egy 18 éves Fratz-nak⁵⁹¹ — igen, így — nevezett. Én nem mérgelődtem, de majdnem könnyek tolultak szemeimbe, csak félhangon s tompán mondtam: „Te ma kiállhatatlan vagy!” S a másik szobába menék. S mégis, noha átlátom, mily hálátlan ő, mily hidegséggel köszöni szeretetemet, mégis, egy fertályórával utána olyan voltam iránta, mintha semmi sem történt volna. A színházban adatott: Die Heimberufenen, Hornbosteltól. Szépen írott, jó darab. Hazajövet ismét bő okot adott bús elméletekre egy csekély történet. Az én kedves kis ebecs-kém, King, kit Schnellertől nevem napjára kaptam, a szobába csinált. Anyám megtiltá: soha többé hozzam a szobába. De kinn a szegény kis állat nem okulhat, mert senki sem oktatja, benn pedig ne tartsam. Így soha sem fog hibáiról elszokni és így soha sem jövend szobáinkba jöhetni. Így hát ezen állatot is nélkülöznöm kell, ezen egyetlent, mely hű, tiszta szeretettel viseltetik irányomban, s így senkim sincs, ki szeretne, ki szeretetét mutatná! Mari engem nem szeret; ő egoista;⁵⁹² ő igen korán szerelmeskedett s alávaló bűnök posványába süllyedt, ő igen gyöngédtelen s kacér, mintsem, hogy valódi, tiszta barátságáról csak fogalma is lenne, mintsem hogy ő érdemesnek találná csak leányt szeretni! Anyám szeret, de néki furcsa fogalmai vannak anyai szeretetről s emellett ő nálamnál egészen más lelkiületű, engem nem ért, fogalma sincs arról, milyen vagyok én, mert a mi lelkeink közt legkisebb hasonlatosság, legkisebb rokonszenv sincs. Így ő sem szeret valódilag. Ezen kis állatka, ezen kedves kis ebecs-ke ártatlanul, önzés nélkül, hűn szeret. Néki nincs esze számolni, nincs elméje, mely önzést kedvelne, ő csak szeretett, mert én őt szeretem, hozám fut, mert tudja, érzi, hogy egy őt szerető lényhez fut, szóval rokonszervvel viseltetik irántam s most ezen kedves kis állatkát nélkülözzem! Így hát minden, mit én érzék, elátkozva van tőlem! Még azok, kik szeretnek, is, elmellőztetnek!

15-kén. Délután Saarékhöz mentünk s az estét ott töltöttük. Chernel s Rott is odajöttek. Táncoltunk, én cotillont Pejachevich Lacival. Jól mulattam.

16-kán. Délután Fischer volt itt. Tribuliroztuk,⁵⁹³ mennénk egyszer már Saarékhöz. Megígérte, holnap lesz az első pique-nique de la seconde

---

⁵⁹¹ Fruska, csitri (német).

⁵⁹² Önző (latin).

⁵⁹³ Szomorkodtunk (francia).

noblesse⁵⁹⁴ Baicsnénál.⁵⁹⁵ Bennünket Sibrikné s Laitnerné engagiroztak, de kértem anyám, ne menne, hisz csupa leányok, kiket nem ismerünk, s aztán a société igen görbe szemmel nézi azt, ki ezekkel társul. Bennünket már ma reggel Zayné hívott meg estélyre holnap. Fischernek mondtuk, odajön. Este Amalia hercegnő Der Majoratserbe-jábe mentünk. Jó darab.

17-kén. Délelőtt Budayné Lóriával volt itt. Délután Attemsnehöz mentünk s jó soká maradtunk. Innen Zaynéhoz. Tea után Notturnot játszottam Wieck Klárától, a Balladát Lucrezia Borgiaból, Keller Világtalanját s egy románcot Panserontól éneklék. Lórinak is azon szerencsétlen gondolata volt, Kreutzer Malomkerekét minden kritika alatt s hamisan énekelni, mire Zayné a zongorát tüstént becsukatta. Urak közül egy sereg volt itt: Stoll, Andreoli és Öttingen⁵⁹⁶ 8-kor távoztak, Fischer, Riefkohl, Hügel, Velsberg, Whyss, Apponyi csak 9 után. A multság semmiképp sem languirozott⁵⁹⁷ s igen vígan voltunk. Többek közt Whyss egy angol kapitány következő két rejtvényét mondá elő: „Mein Erstet ist ein sächsischer General, mein 2-tes bist du, mein 3 ist ein höheres Wesen, und mein Ganzes ist ein deutscher Gruss.”⁵⁹⁸ Ez: Fittdigott!⁵⁹⁹ Aztán: „Meine 2 ersten ist ein französche Kutscher, mein 2-te, 3ist eine grosse Stadt, und mein Ganzes ist auch ein deutscher Gruss.”⁶⁰⁰ Nota bene, ő ehhez angol ortographiát⁶⁰¹ vett. Ez: Korschamadinér!⁶⁰² Természetes, szörnyűn sokat nevtünk! Hazajövet tante Claire-hez szálltunk be. A ma este érkezett Skolimowszkyhoz küldtünk, ki is gyönyörű arany, pecsétetes karkötőmet magával hozá. Rendkívül örvendtem, kár, hogy péntek.

18-kán. Délután Skolimowszky volt itt, ki mindenikünknek kis csinos ajándékot hozott. Anyámnak egy képes, 10 éves kalendáriumot. tante Claire-nek igen szép olvasópultot, Marimnak igen ékes dolgozó chatouille-t,⁶⁰³ s nékem egy igen egyszerű, de annál kitűnőbb, barna moiréeba kötött albumot. Később Riefkohl jött, ki igen mulattata a pique-nique

---

⁵⁹⁴ A másodrendű nemesség összejövele (francia).

⁵⁹⁵ Baics Konstantin táblabíró felesége.

⁵⁹⁶ Öttingen, a Sopronban állomásozó katonaság egyik tisztje.

⁵⁹⁷ Fárasztott (német).

⁵⁹⁸ Első részem egy száz tábornok, a második Te vagy, a harmadik egy felsőbb lény és az egész egy német üdvözlés (német).

⁵⁹⁹ Pfiat die Gott: vélhetően dél-német (bajor) tájszólásban használt köszöntés (német).

⁶⁰⁰ Első részem egy francia kocsis, a második, a harmadik egy nagyváros, az egész szintén egy német üdvözlés (német).

⁶⁰¹ Helyesírást (görög).

⁶⁰² Vélhetően dél-német tájszólásban használt köszöntés. (német)

⁶⁰³ Skatulyát (francia).

elmés, vidor elbeszélésével. Délelőtt Smid Teréz volt itt, ki hasonlóan igen mulattatott túlzott, könnyen hívóségre mutató elbeszélésével. Este Leicht-sinn Augs Liebebe mentünk Bauernfeldtől. Riefkohl lépést sem táncolt a pique-nique-en. A sorsok húzattak, sem Csapóné, sem mi semmit sem nyertünk. Karkötőmet, mely felett annyit elménceskedtek, *princesse*⁶⁰⁴ Sophie nyerte, kár hogy nincs ölebecskéje, melynek nyakára köthesse.

19-kén. Délelőtt misében. Smid Teréz volt itt. Délután Mari Batthyánynéhoz és Sibriknéhoz ment, kinél az estét töltendi. Délután Chernel jött legelő. Ez után gróf Pejachevich, ki a jövő Saar-bálra az első cotillonra engagirozott, Laci Ferdinánddal és Saar Lajossal jött. Ezek után Fischer báró Hügellet s puis Saarné Döry Julival s leányával. A két tiszt tovább maradt s én Fischerrel két párdalt éneklék s magam Proch Megismerését. Pejachevich mondá, hogy kedden lesz bál Saaréknál s a tisztok, hogy csütörtök Attemsénál. Este anyám játszott *oncle Misch*, öreg Bezerédj és Fichtellel. Én írtam Rott Marinak, Steinbach Toni és Lórinak. Azt álmodám, hogy kis zöld kígyók csúsztak szobáinkban, én őket baltával öldöstem, de egyszerre egy szörnyűn nagyot, barnát, fekete quadrille-okkal pillanték meg. Riefkohl segédemre jött azt megölni. A kígyó nyakára tekerődött, én erővel azt farkánál fogva lerántám s ő fejét csapá le a szörnynek, baltával, az ajtón. Én nyakára borulék, ő megcsókolt, de én őt nem.

21-kén. Nina⁶⁰⁵ írt. Tóni nem jön; ő Rosty⁶⁰⁶ kisasszonyba szerelmes s az egész telet Pesten töltendi. Midőn a nyáron Csapóné írta, hogy ő Anna grófnőt veszi el, odavalék és soká búsultam. Most új remény éleszte — s ismét eltűnt. Hát azon álom valókép csak álomkép volt! Boldogító mámorba varázsolt, melyből már korán, keserűn ébredék fel! Én le vagyok sújtva. Érzem, hogy reám állandó boldogság nem vár, s hogy tavasz kora őszembe nem viruland többé fel. Én istáp, támasz nélkül, hidegen, búsán, részvét nélkül élendem létemet le. Egész nap könnyek rezgettek szemeimben, én sírtam s mégis nyugodt voltam. Nyugodt, mivel bízom Istenem akaratában, s nyugodt, mivel Tóni választása ily kedves lényre esett, ki őt bizonytal boldoggá teendi — az ég tudja! Én reszkettem akkor, midőn mondák, hogy grófnő lesz neje. Látom Everildánál, mi lesz következése ezen frigynek, s hittem, hogy Tóni sem lesz boldog vele. De

---

⁶⁰⁴ Hercegnő (francia).

⁶⁰⁵ Palocsay Nina, Etelka pesti barátnője.

⁶⁰⁶ Rosty Ágnes (1825–1913), a későbbi báró Eötvös Józsefné vagy Rosty Ilona (1826–1870), a későbbi Trefort Ágostonné.

most, ily kedves lény, őt bizonyosan a legboldogabbá teendi. Én örömmel látom ezen frigyét az égben kötve, mivel annyira illenek egymáshoz s látszik, hogy egymásnak teremtettek. S én?

22-kén. Délután a fiatal Saar volt itt. Megijedtünk; a külvárosban tűz ütött ki, egy asztalos háza égett le, de szerencsére a láng nem harapózott tovább.⁶⁰⁷ Este soirée-ban voltunk Barthodeiszkynél. Három ternet csaltam, különben egyet sem csináltam volna. Farkasné számára is egyet csaltam. Ma jött az ortographiai hibákkal díszlő francia meghívás a holnapi bálra Attemsékhez.

23-kán. 2/4 7-kor Attemsnéhoz kocsiztunk. Fehér atlaszom volt, a hajban gyönyörű rózsaszín kaméliák, ujjakat gyöngö girland, rózsaszín cordeliere s a ruha alatt szalagbokrokkal díszítve. Igen csinos öltözet. Első cottilont Skolimowszky, a másikat Saar Lajossal táncoltam. Riefkohl nem volt. Udvarlóm különösen báró Hügel és Schembeck Sándor. Derra Tóni velem táncolta az első tourt s velem legtöbbet. Igen sokat táncoltam, jól mulattam, de a hercegnék, kik egyikünkkel sem szólottak, kissé feszessé tevék a mulatságot. 3 óráig maradtunk.

24-kén. Este Saarékhöz mentünk. Rott, Chernel, Tar, Skolimowszky és Zichy voltak még a háziakon kívül ott, Buday Lóri és Smid Teréz. Igen sokat táncoltunk, 10 óráig maradtunk. Fehér jaconette-em volt.

25-kén. Egész nap álltam, mivel hímeztem ruhámat szabtam. Este 2/4 10-kor a Casino kisebb teremében tartott pique-nique-re kocsiztunk. Riefkohl volt, de Hügel nem. Úgy hiszem, fachée⁶⁰⁸ van köztük. Első cotillont Pejachevich Ferdinánddal, az atyával táncoltam, másodikra Saar Lajossal voltam elígérve, de anyám nem engedte táncolnom. Mindkét cotillont előlejtteni felkért Konkolyi.⁶⁰⁹ úgy szólva legtöbbet táncoltam. Cziráky volt, holnapra felhíttam s ma reggel itt volt Sibrikné nevében. Egy Csúzy⁶¹⁰ és egy Inkey⁶¹¹ nevű úr volt itt Zala vármegyéből; ezek kizárólag majdnem mindig velem táncoltak. Chernel mondá, hogy vacsora alkalmával a költőné egészségre toast-ot⁶¹² tartottak, ittak. Cotillon alatt Csúzyt, Inkeyt, Horváthot, a Pejachevichék praefectusát,⁶¹³ Andreolit,

⁶⁰⁷ Pettschacher asztalos Szeder utcában álló házban ütött ki a tűz, kevéssel délután 5 óra előtt.

⁶⁰⁸ Harag (francia).

⁶⁰⁹ Konkolyi József megyei esküdt vagy Konkolyi Lajos szolgabíró.

⁶¹⁰ Csúzy Pál (1819–1850) Zala vármegyei birtokos, 1847–1848-ben a megye országgyűlési követe, a forradalom és szabadságharc idején honvéd őrnagy.

⁶¹¹ A Dunántúlon birtokos család valamely, nem azonosítható tagja.

⁶¹² Köszöntőt (angol).

⁶¹³ Jószágkormányzóját (latin).

Derrát és Riefkohlt választottam. Azonban minden tourban, melyet a többi párok táncoltak, vagy Inkey vagy Csúzy jöttek s loptak.⁶¹⁴ Egy keringőt Saar, egyet Lacival, polkát Riefkohllal táncoltam, a többbit tourokban. Derra ismét legtöbbit velem táncolt, egyszer, háromszor körül. Riefkohl ismét a régi kedves ember, valahányszor megszűnik táncolni, kezemet nyomja, de oly gyöngéden, oly finoman. Schembeck Sándor egyre udvarlóm. Mazurt ma nem táncoltam, nem kértek fel. Skolimowszky és Kramm, a másik három e szép táncot szörnyűn aggató gyalogtiszt. Egyszer Skolimowszky választott s mindenfelől hangzott: „Ah! Ah!” Majdnem, hogy tapsoltak. A mazur végén azt mondá Skolimowszky, hogy azért nem kért fel, mivel tudta, hogy ily schändlich⁶¹⁵ lesz táncolva. Derra az egész éjen át szembetűnő figyelemmel követett. Inkey és Csúzy Zalából kellemes visszaemlékezést okozának. Pesti modorban táncolnak, rendkívül jól. Igen faitirozva⁶¹⁶ voltam, szörnyűn sokat táncoltam. Felsőgesen mulattam, igen ki valék tüntetve. Rózsaszínűen bélelt mull ruhácskám volt, rózsaszín füzér sima hajamon. 3 órakor jövének haza.

26-kán. Soirée dansante Sibriknénál. Cziráky jött s igen sokat táncolt. Az első cotillont első tourokban táncoltunk. Első cotillont az atya Pejachevich, a másodikat Laci fiával. Mazurt Schembeck Sándorral, ki szüntelen üldözött udvarlásával. S midőn végre arcába neveték, mondá, jól tudja, hogy elég eszem van átlátni, hogy ő nem szerelmes belém, hogy azonban igen tetszem neki, s hogyha lábaimnál szerelemből meg is halna, attól tart, mégsem hinnék neki, mivel vörösgallérú.⁶¹⁷ Hogy az igen keseríti, hogy az urakkal civilből oly kitűnően társalkodom, holott a vörösgallérúakat csak kinevetem. Cziráky legtöbbit körülöttem forgolódott. Ő oly kedves. Chernel mondá, csak az én kedvemért jött a gróf.⁶¹⁸ Rott és Tar is igen sokat táncoltak. Mazurban Mari elszédülvén, elesett. Laci egyre udvarlóm, de unalmas. Stietka báró szavalta Percival elbeszélését Griseldisből, szörnyű nagy, mulatságos affectációval. A második cotillont Karner hadnagy táncolta elő 2/4 4-ig maradtunk, már mindnyáján egészen kifáradtak — urak s nők —, csak én nem. Meg nem foghatám, hogy állhatám ki ezen roppant sok táncolást. Én ülésre alig jutottam az egész éjen át — igen jól mulattam.

---

⁶¹⁴ Ti. lekértek.

⁶¹⁵ Szégyenletesen (német).

⁶¹⁶ Foglalkoztatva (francia).

⁶¹⁷ Ti. katona.

⁶¹⁸ Ti. Cziráky János (Muki) gróf.

27-kén. Délután a kedves Fiáth Pista volt itt. Rott Sándor is átjött; kinevették állandó első cotillon-táncosom⁶¹⁹ miatt. Később Skolimowszky jött és Fischer. Anyám játékszínbe ment. Mi honn maradtunk. Szorgalmasan dolgozok hímzett ruháimon, ma délután kezdtem belé.

28-kán. Délután Attemsne anyjával, gróf Schärffenbergnével, Murrayné Horváthnéval, született gróf Khevenhüller ez utóbbit bemutató volt itt Anyám tante Claire-nél játszott. Egyikét sem fogadtuk el.

29-kén. Hímzett ruhám volannel elkészült, a másik hármat tante Claire, tante Náni, Dulcinea-inak⁶²⁰ s a házmester leányának adtam át. ...⁶²¹ ma írt anyámnak, hogy Marit nőül akarja venni — sok pro és contra⁶²² volt. Este Mari már egészen fel volt öltözve; azonban már pár napja gyomra fáj. Ahhoz az égiháború végett⁶²³ kissé mérgeződött is s mi a fő, ruháját iszonyúan szűkre készíté, ezt minden kitelhető erővel kapcsolá Katink be. Egyszerre — amint mellettem áll — csak elájul. Szörnyűn megijedtem, még soha sem láttam valakit elájulni. Le kellett feküdnie s mi egy órával később jöttünk a bálba. Szörnyűn sajnáltam a szegényt, egész testemen remegve az ijedtségtől értem Saarékhöz. Egész keringőket táncoltunk Első gróf Schembeck Sándor, második Riefkohl, harmadik Laci Pejachevich, 4. Louis Saar, 5. Báró Hügel, 6. Ferdinand Pejachevich, a fiú. Francaise és polkára Riefkohllal voltam engagirozva, azonban az elsőnél féltem, confusiokat csinálhatnék. Úgy hát mondám, cipőm szalagja leszakadt. A polkát tourokban táncoltuk; mely alatt én azonban pas l'idée,⁶²⁴ hogy ülésre jutottam volna. Első cotillont az atya Pejachevich, másodikat Lacival táncoltam. Mazurt báró Falkenhausennel. Nyugóra után első keringőt gróf Czirákyval, másodikat gróf Zichy Friggyessel. Ezen másodikat báró Hügel, Riefkohl és Derra akarták velem táncolni. Második cotillont: Hügel, Riefkohl, Zichy, két Schembeck,⁶²⁵ Gyula Jankovich stb. Rotték voltak ma. Fanny,⁶²⁶ nagy kérésére a háziaknak, a chachachat⁶²⁷ táncolta; de minden gratia nélkül, szegényt még jól

---

⁶¹⁹ Az idősebb gróf Pejachevich Ferdinánd.

⁶²⁰ Szolgálólányainak — Etelka Miguel de Cervantes Don Quijote-jából a búsképű lovag általa Dulcinea del Toboso úrnőnek vélt — igazából szolgáló — szerelme nevét használja.

⁶²¹ Etelka nem nevezi meg a kérőt, de bizonyosan Skolimowszky Tádé gróf volt az.

⁶²² Mellette és ellene (latin).

⁶²³ Ti. a vita miatt.

⁶²⁴ Még gondolatban sem (francia).

⁶²⁵ Schembeck (Schönbeck) Ádám és Sándor gróf.

⁶²⁶ Fanny Elsller (1810–1884), osztrák táncosnő.

⁶²⁷ A dél-amerikai tánc előadása Fanny Elsller híres száma volt.

kinevették. Horváthné volt; egy igen udvarias nő. 4 óráig maradtunk. Udvarlóim ismét Hügel, Riefkohl, Shembeck, Zichy, Laci, Cziráky kitűnően, az unalmas Chernel, kinek nota bene fachée-je van, mivel, Czirákyval engagirozva lévén s úgyszólván már kétszer lopván, tőle megtagadtam. Derra igen sok figyelemmel kísért. Legtöbbet velem táncolt, úgyszólván kizárólag. Polkát velem próbálta először s bocsánatot kért, ha hibázni találna. Igen jól mulattam. Schembeck Ádám nem tudta eléggé dicsérni mazur táncomat; mondá, ha velem táncol, mindig Krakkóba érzi magát varázsolván. Hazaérve Marit valamivel jobban találtuk.

30-kán. Délelőtt Smid Teréz jött. Vele a város körül mentünk. Mondta, hogy a tegnap jelen volt Galvani nevű úr, oly bájlónak találta nővésem, tournurem. Délután Skolimowszky jött és Saar Lajos. Az estét hon töltöttük.

31-kén. Délután elmenéskor Fiáth Pista és Döry Ádival beszélgettünk. Anyám ma Tónit mint Bécsbe érkezettet olvasta. Fiáth mondá, hogy nem igaz Rosty⁶²⁸ kisasszony végett. Délután tehát Niczkyné, Horváthné nem volt honn, Seldernné, Attemsne nem volt honn, Ihászné, Zayné és Sibriknénál voltunk. Innen a hangversenybe mentünk, melyben Hofer⁶²⁹ igen jelesen hegedűzött, de Kern⁶³⁰ kisasszony annál rosszabban énekelt. Falkenhausen ismét untatott udvarlásával, de sokat voltam Rottékkal és sokat beszélgettem Fiáth Pistával. Ha Tóni ide jönne! S a Rosty-hír nem valósulna! De én nem is merek reményleni, hisz péntek!

Február

Februárius 1-jén. Este Casino pique-nique. Délután Rotték voltak itt, de el nem fogadtuk. Én rózsaszínűn díszített atlaszruhámot húztam; hajban ismét cameliák. Első keringő után jöttünk, másodikat tourokban; harmadikat — még Saaréktól valék engagirozva — gróf Czirákyval. Polkát Lacival, negyedikre Falkenhausennal valék engagirozva, de ez nem értett s így plantirozott. Tehát ismét tourokban első cotillont avec mon danseur perpetuel.⁶³¹ Nyugóra után első keringő Louis Saar, galopp Jankovich Gyulával, második keringő Schembeck Sándor, második cotillon — még

---

⁶²⁸ Rosty Ágnes vagy Ilona.

⁶²⁹ Hofer Péter.

⁶³⁰ Kern Klementina.

⁶³¹ Állandó táncosommal. (francia) — nyilván az idősebb gróf Pejachevich Ferdinánd.

Saaréktól — Riefkohllal. Ebben Rottnak és Jankovich Gyulának kellett kosarat adnom a többiek közt, mit igen sajnáltam. Mazurra Tóthtal⁶³² voltam engagirozva, ki, mint hallom különös jelesen táncolja, de Skolimow-szky lusta volt, s eltiltotta.⁶³³ Magyarra Noszlopy kért fel, de kosarat kapott. Azután Jankovich s erre Stettner⁶³⁴ magyart táncoltak; de volt ám kérés! Gondoltam, elszakítanak, annyira kértek mindnyájan a frissre fel! De először nem tudom, s ha tudnám is, talán mégsem táncoltam volna. Chernel szememre hányta múltkori kosaramat; s éppen nekem mondá! Majdnem szemébe nevettem! Hisz éppen ez volna természetes, ily szörnyű táncosnak! Döry Ádi estebéd alatt asztalunkhoz ült. Falkenhausen is, ennek igen kevés audientiát adtam. Mint Cziráky a hercegnékről mondja, ez ismét állandó udvarlóm. Döry is kitüntetett, Noszlopy is, egyáltalán a magyar urak egyre loptak. Rotték voltak, Mari mondá, Gyula mondá Sándornak: tetszem néki. Fiáth igen sokat volt körülöttem; cotillonban választottam, Döryt is, de aztán lopott is. Nem hiszem, hogy valaki annyit táncolt volna, mint én. Derra Bécsben van Stollal. Riefkohl igen udvarolt; egyszer Buirette-tel carambuliroztunk.⁶³⁵ Mondám, megérdemli. Riefkohl kérdé, miért? Mondám: mivel insultirozott.⁶³⁶ Kért, ha még egyszer merésznél tenni, mondjam neki meg: „Denn ich brenne von Begirde, Ihnen einmal meine Verehrung und Achtung bezeugen zu können.”⁶³⁷ Marinak mondá, hogy csütörtök Attemsénál leszünk, mert, mondá, a nap és holdnak csak nem szabad hiányozni és Attemsne csak nem fogja riscirozni,⁶³⁸ hogy minden táncosai elmaradjanak. Első cotillont nem táncolá; Pejachevich kérdé: „Miért nem?” Elöttem ő válaszlá, hogy csak oly személyekkel szokta táncolni, kik őt különösen érdeklik. Természetesen igen sokat loptott: ő nagyon érdekes tud lenni — csak nem fog engem is kinevetni, mint Smid Terézt? Mondhatom, felségesen mulattam s igen víg voltam. Döry több galantriát mondott, igen faitiroztak. Nagy Ilka⁶³⁹ volt.

---

⁶³² Tóth Bálint szolgabíró.

⁶³³ Ti. a mazurt.

⁶³⁴ Vélhetően Stettner Lajos, ügyvéd.

⁶³⁵ Összeütköztünk (francia).

⁶³⁶ Zaklatott (német).

⁶³⁷ Hiszen én égek, hogy lehetséges legyen Önnek még egyszer az én tiszteletemet és megbecsülésemet kifejezni (német).

⁶³⁸ Kockáztatni (francia).

⁶³⁹ Nagy Ilona (Ilka), Felsőbüki Nagy Pál lánya.

2-kán. Délután Rotték, Horváth Chernelnél⁶⁴⁰ voltunk, honnan Pejachevichékhoz mentünk. Cziráky is ott volt. Az estét honn töltöttük. Rottéknál Nagy Ilka is volt, egy igen érdekes, kedves leány. Mindketten feszülve vártuk ismeretségünket.

3-kán. Délután Fischer volt itt.

4-kén. Anyám fekszik. Este Tádé jött, Marinak mondá, hogy Derra belém szerelmes. Nem hiszem. Bécsből visszatért betegen, ekkor Tádé egy estét töltött nála s innen tudja. Fischer is mondá, egyikünkbe szerelmes, de még nem tudja: melyikbe. Délután Falkenhausen volt itt, csak pár szót váltottam vele, mivel anyám fekszik.

6-kán. Ma a bál Attemsénál; s mi s Ocskayék nem vagyunk. Délután Skolimowszky volt itt: mondá, hogy tegnap este Attemsénál volt, kik mondták, hogy mégis meghívandnak, hogy az inas confusiót csinált, azt fogják mondani. De nyilván mégis genirozták⁶⁴¹ magukat az utolsó napon küldeni. Steinbach Lóritól vettem ma egy igen kedves levelet s válaszoltam is neki ma este tüstént; 2/4 2-ig írtam neki, éjfél után.

7-kén. Reggel az egész rokonság gyűlt össze. Hauer Pista⁶⁴² tegnap este érkezett s ma reggel meglátogatott. Találá, hogy tavaly óta szépültem. Délután Sibrikékhez, innen Saarékhöz; itt kissé táncoltunk s aztán 1/2 12-éztünk. Én már egy tallérnál többet nyertem s aztán mind elvesztettem s még 8 pengőkrajár felébe.

8-kán. Délután Sibrikné volt itt és Pista. Chernel is jött s megint ki van békülve. Itt uzsonnáztunk, aztán játékszínbe mentünk. Pista mi, leányokhoz jött a Bezerédj-páholyba; mivel ezek bálon vannak Auerspergékénél. Die Nebenbuhler Sheridanótól, rossz darab. Sibrikné holnap estére hívott meg.

9-kén. Délelőtt misében. Hazaérve egy igen-igen kedves, kegyes levelet találtam Márton bátyámtól. Rendkívül örültem. Délután Pista volt itt. Mi ötkor Sibriknéhoz mentünk. Én iszonyúan rekedt vagyok, táncoltunk s kis játékokat játszottunk. Igen sok közmondást s charade-ot adtunk elő. Hazaérve még 12 óráig dolgoztam zöld gaze ruhámon.

10-én. Zöld gaze ruhám igen csinos. A testen kis gallér három choppe-pal, az ujjakon két choppe s mezei virágok, a tunikához varrva a

---

⁶⁴⁰ Vagy Chernel Amália, Szürnyeghi Horváth Józsefné vagy Szentgyörgyi Horváth Cecília, Chernel Ignácné.

⁶⁴¹ Szégyellték (francia).

⁶⁴² Hauer István báró (1811–1875), Hauer József báró Sigray Zsófia (Sophie) grófnő fia, Etelka unokatestvére.

szoknya végrésze s ezen varráson az egész alatt egy gazdag tulleruche. A ruha egy mezei virág, bokkrétával felhúzva. Sima hajamon egy gyönyörű mezeivirág-bokréta. A gaze este szép kék s így igen jól állott. Első kerin-gőt Chernel, második Falkenhausen, harmadik Riefkohl, 4. gróf Cziráky, 5. báró Hügel. Francaise felkért Tóth, de nem táncoltam, 6. főhadnagy Horváth, Laci bátyja, polka tourokban, 7. gróf Schembeck Sándor, 8. cou-sin Pista, 9. kis Ferdinand Pejachevich, cotillon: atya⁶⁴³ detto.⁶⁴⁴ Estebéd. 10. keringő Jankovich Gyula, 11. báró Stietka, 12. Skolimowszky, 13. fő-hadnagy Rousseau, 14-re báró Falkenhausen, francaise-ra Riefkohl — de egyik sem táncoltaték. Második cotillon Laci Pejachevich, polka tourok-ban. 4-kor jöttünk haza. Sok történt ma; igen sok! Tegnap délután Buday-nénál voltunk. Lóri bátyja⁶⁴⁵ írt; Vojna köszöntött s hozzáteszi: „Er erin- nert sich noch immer mit Wärme des Fräulein Etelka.”⁶⁴⁶ Ez, természetes, zavarta kissé fejemet. Everilda ma mondá, hogy hisz, hogy Tóni Liszttel jön, noha ő is hallá, hogy Rosty⁶⁴⁷ kisasszony választottja. Nagy Ilka pe- dig mondá, hogy Bezerédj Laci ma itt lévén, mondá, hogy Tóni már kérte s nyerte a leány kezét szüleitől. Így tehát már minden rendén van s így mindennek vége — én pedig azt oly nyugodtan hallottam, hogy ezen nyu- godtságból azt érzém, hogy ez talán javamra történt. Chernel mondá, hogy a két Dóry, Elek és Ádi ma be akarta magát mutatni, de mivel úgy vélték, hogy toilette-ünkkel lesz dolgunk, s mivel holnap elutaznak, ezen látoga- tást legelső ittlétükre halasztották. Továbbá, hogy Cziráky estebéd közt egészségemre ivott s mondá, ha azon pozsonyi kisasszony nem volna, én állanék első helyen szívében. Mivel Skolimowszky mindig kínoz, üzen- nek valamit Derrának, úgy hát kérém, mondaná neki: sajnálom betegeske- dése miatt, s hogy siessen gyógyulni, mivel neki egy üzenetet kell monda- nom (Lóri köszöntését). Skolimowszky mondá, hogy Derra igen kíváncsi s igen örvendett azon, hogy róla megemlékeztem. Iszonyúan sokat táncol- tam ma s rekedtségem is egyre növekedik, mivel a mellékszobák rettentő- en hidegek valának s én nem vittem mantillát magammal. Udvarlóim szá- ma ismét fényes: Cziráky; a kedves, Chernel, a kiállhatatlan; báró Hügel, báró Falkenhausen, Rudi, a kedves, az érdekes; Laci, az unalmas, de még- is kedves. Mazurt Schembeck Ádámmal táncoltam. Estebéd alatt jobbról

---

⁶⁴³ Az idősebb gróf Pejachevich Ferdinánd.

⁶⁴⁴ Szintén (latin).

⁶⁴⁵ Buday Gábor báró.

⁶⁴⁶ Még mindig melegen emlékezik Etelka kisasszonyra (német).

⁶⁴⁷ Rosty Ágnes vagy Ilona.

Nagy Ilka, balról princesse Louise ült, a tálak kézről-kézre mentek. Én valahányszor Lousie-nak nyújtám, ez mindannyiszor szívesen megköszö- né, de egyebet nem szólt, mert háta mögé ült mindjárt Pichler, hogy azon- beli ijedeleméről mentse föl: velem mint szomszédnejával szólni. Rous- seau oly igen udvarias most velem. Igen jól mulattam, noha Tóni mégis kissé megzavart.

11-kén. Cziráky s Rott voltak itt, a Bécsből visszatért Fischer is, de anyám sétálni volt s így el nem fogadtattak. Én honn maradtam, mert rekedtségem erős köhögésben tör ki.

12-kén. Délután Fischer volt itt. Én fekszem; szörnyűn köhögök, de különösen éjjel. Anyám Marival estélyre ment Barthodeiszky referen- dáriushoz. Ez az idén az utolsó volt, szép bonbonokat hozott Laci Peja- chevich is küldött egy igen csinosat. Chernel egy igen balgát. Von deiner Schwanenhand, und deinem milden Blick, erwarte ich mein höchstes Er- denglück.⁶⁴⁸ A balga!

15-kén. Casino pique-nique s én nem mehetek! Még egyre köhö- gök s elronthatnám magam Lisztre. Mari sem akar menni. Szegény Mittis- né igen rosszul van.

16-kán. Ma már felkeltem; de misébe menni még nem mertem. Anyám délelőtt találkozott Bezerédjvel, ki mondá, hogy Liszt tiszteletére táncvigalmat ad. Így hát mindjárt délután szabtam krepp ruhámat. Este anyám játszott, mi is benn ültünk. Fischer s Skolimowszky töltötték az estét nálunk.

17-kén. Ma már misébe mentem, innen boltokba és sétálni. 12 órakor kezdtem ruhámon dolgozni s annak teste, midőn enyéim a szín- házból jövének, már tökélyesen kész volt. Honnan vevém ezen gyorsasá- got, magam sem foghatom meg — tán Liszt inspirirozott?⁶⁴⁹ Ő ma este érkezett.

18-kán. Szegény Mittisné meghalt! S a sajnálatra méltóbb Mari! Adieu⁶⁵⁰ koncert! Adieu bal! — mondhatja! Este én már fekete gros de Naple-omba, a szép fekete gyöngyök hajamban — hangversenybe me- nénk. Lisztünk Puritani fantáziát, Schubert Egér-király és Esti dalját a puis nagy fantáziát magyar tételre s indulót, s erre Galoppe chromatique

---

⁶⁴⁸ A Ön hattyúi kezéért és gyengéd pillantásáért elvárja, hogy azt én legnagyobb szerencsémnek érezzem? (német).

⁶⁴⁹ Ti. inspirált.

⁶⁵⁰ Isten vele (francia).

játszott. Ezek közt kíséré Ranhartingernek⁶⁵¹ ennek Éji táborszemle s Megismerését s Schubert Pisztrángját. Mily elragadtatással hallám e varázshangokat, le nem írhatom! Néha mintha gyenge esti fuvalom csók-dosná a billentyűket, mintha égben éneklő Seraph bájhangjait hallanók nagy távolból s erre egy egyetlen fúga, s most hatásteljes accordok oly erővel lesújtva, mintha a bosszús ég dörögne. Mintha egy egész hangászkar adná e nagyszerű zenét elő — s mindez egy ember! S mindez oly igéző, oly felséges rendbe van szedve, hogy classicainak mondhatni! Én elmélyedtem ezen csodahangok hallásába s keserűn ébredék ez édes álomból fel. Keserűn, mert őrnagy Pagon, kinek kegyességéhez, tudja az ég, miképp juték, költött abból fel. Ő ma — mit még eddig soha — rendkívül sokat beszélt velem. De utoljára a magasztos eszméjű Galoppe chromatique után nem éppen oly kellemetlenül ragadtatám elméleteimből ki — Rudi állott előttem s többé el nem hagyott. Én Rotték, Fiáth Pistával s Tarral beszéltem soká, de Rudi mindig ismét felkeresett. Tóni csakugyan nem jött!? Én egészen zavart vagyok: Liszt, Tóni, Rudi — s én még csodálkozom? Liszt ma Bezerédjnél ebédelt.

19-kén. Krepp ruhám igen díszesen elkészült. Test körül faut blonde⁶⁵² körzemény, az ujjakon három. A ruha felhúzva három fehér rózsával, hajamban apró fehér rózsabokor, igen csinos, ízletes öltözet; fehér, mert gyászban vagyok. Tán néhányan kövezni is akarnának, mivel bálba megyek, de én Ninát alig ismertem, hogyan búsuljak? Marim sem bánja, mivel élteben sokat kellett tőle szenvednie. Én egyszer dacolok sorsommal, mely még eddig minden farsangomat elrontá. A gyülekezet igen pompás s majdnem kissé számos is vala, Rotték is. Első keringő: Chernel, másodikra már tegnaptól Rudival valék elígérve, de ez rosszul érzé magát, az a kisebb casinoi teremben majdnem 80 személyre adott lakoma után s így báró Rödernnek cedirozá,⁶⁵³ harmadik Jankovich Gyula, 4. báró Hügel, 5. Riefkohl. Francaise már tegnaptól fogva ugyanevvel. Szörnyűn bosszús valék, fejem ismét, tudja ég, hol volt. Emellett Buirette és Stoll ismét nagymesterek a confusiókban. Első cotillon atya, második Laci Pejachevich — ebben sok kosarat kell osztanom: Andreoli, Wurschemberg, Hügel, Riefkohl. Estebéd után első keringő báró Stietka, második hadnagy Karner. De most az est eseményeiről. Strokay, a tanuló is jelen volt;

---

⁶⁵¹ Benedict Ranhartinger (1802–1893), énekes.

⁶⁵² Világos (francia).

⁶⁵³ Adta át (francia).

cotillonban minden tourban engem választott, tán valami 8-szor, sokszor is lopott — haha! Sokat nevtünk! Rousseau ma nagyon udvarolt, Hügel sokkal több tűzzel, mint máskor. Chernelnek tempusa⁶⁵⁴ volt, így szerelmi nyilatkozásai is különösen durvák. Laci, mint mindig, az igénytelen udvarló. Rudi, mint mindig, az érdekes Weigelsberg és Buirette igen kegyesek stb., stb. De most az est királyához! Lisztünk az első keringő alatt érkezett. Egyszerre a harmadik után kínálkozik keringőket játszani. Leül és játszik, de hogyan? Webertől keringőket s minekutána egy gyönyörű fantázia alakjába önti, végzé az ördögtáncsal Meyerbeer Ördög Róbertjéből. Mily érzéssel hallgattam ezen, kezdetén oly kellemes, utóbb oly nagyszerű compositiót?!⁶⁵⁵ A művész felkelt. Mindenki körébe tolakodék s érzéseit szavakba foglalva azokat tömjénként neki nyújtani törekvék. Én néma maradtam, mert igenis mélyen el valék fogódva, hogysem lelkese-désem szavakban törhetett volna ki. Én utána nézék s elmélyedtem a lelkes, kifejezésteli vonások szemlélésébe. Egyszerre élénk mozgást veszek észre. Barthodeiszkyné amint Liszt kalapját kezében tartá, abból egy kesztyűt csent ki. Mindenki igyekvék most, emlékül e szép estre, a kesztyű egy darabkája birtokába jutni. Én is. Én ezt a legcélszerűbb emléknék találom: hisz a kesztyű fedezte azon kezét, mely minékünk oly mennyei élményt oly dúsan szerzett, mely a Liszt nemes, érzelemdús lelkében támadott, majd nagyszerű s nemes, majd édes-keserű, kellemteljes eszméit a billentyűkre nyomá. Én is, nagy bajjal egy darabkát leszakíték. George Jaquemar vala vörös betűkkel reá írva. Örömtelven szökök anyámhoz, azt néki megmutató.⁶⁵⁶ Liszt tőlem két lépésre áll. Ő olvasá szemeimben azon gyönyört, melyet bennem egy ily érdekes emlék bírása kelt fel. Ez őt elhatározza — ő hozzám lép s ezen szavakkal: „Mais vous n'en aves qu'une toute petite piece... Oserais je vous offrir la paire?”⁶⁵⁷ Mindkét térdére leereszkedik, kezeit kérőleg teszi össze s nékem a jobb kezéről való kesztyűjét, mely egész és ép vala, nyújtja át. Én annyira meg valék lepetve, oly zavart voltam, hogy egyebet nem válaszolhattam, mint: „Merci, monsieur!”⁶⁵⁸ De ez bizonylyan oly accentusával⁶⁵⁹ a legőszintébb köszönetnek vala mondva s szemeim minden affectatiótól ment kifejezéssel

---

⁶⁵⁴ Kedvező alkalma (latin).

⁶⁵⁵ Alkotást (latin).

⁶⁵⁶ Ti megmutatandó.

⁶⁵⁷ Önnél csak egy darabka van. Bátorkodhatom-e a párját felajánlani? (francia).

⁶⁵⁸ Köszönöm, uram (francia).

⁶⁵⁹ Kifejezésével (latin).

hálálék néki e tettet, hogy ő ezekben bizonytalán olvashatta azon legfőbb örömet, melyben engem részesített. De most levék a moquerie-k⁶⁶⁰ s egyúttal irigység tárgya is. Princesse Louise hallatomra mondá: „L'idée mème est une horreur!”⁶⁶¹ Hügel engem megtréfált ezen tettemért, de ezek mind csak a leszakított darab végett. De az egész, az önként ajándékozott kesztyűért levék az irigység tárgya. A leszakított darabkát Horváth Nina számára kéré s nyéré is Barthodeiszkyné. Ezen affaire⁶⁶² után Lisztünk ismét zongorához ült s Ranhartingernek több dalt Schuberttől kísért remek játékaival. Én a zongoránál állottam ekkor. Liszt többször szólt hozzám az éneklett vagy éneklendő dalok felől. Én kifejezhetlen boldog-érzet kifejezésével csüggttem egyre lelkes szempárján, elragadó mosolyán. A dalok közt egy elragadó fantáziát játszott magyar tételekre; dalok után fűgát kezdé s fantáziába ment át. Egyszerre a mű közepette felugrik s mondja: „Wir sind doch so indiscrete, wenn wir anfangen, können wir gar nicht enden — man muss unser überdrüssig werden!”⁶⁶³ Ez angyal, mely szerénység! Én őt többé nem szólítám; annyi mondanivalóm volt, nem tudám, min kezdjem! De nem távoztam mellőle, egyre lestem érdekes, észтели beszédét. Nemsokára távozott — foga fájt. Én — s szégyen nélkül vallom meg — könnyező szemekkel nézék a távozó után, mert ha őt egyszer hallottuk, őt láttuk, vele még szólottunk is, lehetetlen azon érzéstől menekednünk. Mindig s örökké körülötte s az ő irigylendő társaságában s körében élni, mulathatni! Lisztünk ma születése helyét látogató meg.⁶⁶⁴

21-én. Délután Murraynél voltunk. Lisztünk ma Kismartonba rándult. Albachunk,⁶⁶⁵ e nagy ember nem jött át Liszt versenyébe lemondásból. Ezt művésznünk hallván, átrándult, hogy Albachot, feltéte daczára, azon megbecsülhetetlen kéjben részesítse, őt hallhatni.⁶⁶⁶ Este színházba mentünk. Liszt 9 órakor érkezett s még Bezerédjhez ment, kik entre famille⁶⁶⁷ voltak, tőlük búcsút veendő. Holnap utazik Prágába.

26-kán. Bál Zaynél. Ismét fehér krepp ruhám; de hajamban mohrózsa s a két vállon is fehér rózsa. Első keringő alatt cipőm igazítani

---

⁶⁶⁰ Ugratások (francia).

⁶⁶¹ Maga a gondolat is borzalom! (francia).

⁶⁶² Eset (francia).

⁶⁶³ Mi olyan tapintatlanok vagyunk, ha belekezdünk, nem vagyunk képesek befejezni. Az ember kénytelen megenni. (német)

⁶⁶⁴ Liszt Doborján, Sopron vármegyében fekvő községben, ma: Raiding, Ausztria, született.

⁶⁶⁵ Albach Szaniszló (1795–1853), ferences hitszónok.

⁶⁶⁶ Albach Kismartonban élt, Liszt itt adott számára afféle házi hangversenyt.

⁶⁶⁷ Családi körben (francia).

más szobába mentem. Midőn visszajövék, fél keringőnek vége; alig lát a kis szalonban őrnagy Whyss ülni, máris gróf Apponyit küldi hozzám. Igen nagy zavarban voltam; én ily erőltetett udvariasságot gyűlölök! Második Riefkohl, harmadik báró Hügel, 4. Laci Pejachevich, 5. Rousseau, 6. gróf Batthyány, 7. Rott Sándor. Cotillon: atya Pejachevich. Ebben igen jól mulattam; jobbról a nékem udvarló Rousseau, balról az inclinatioját⁶⁶⁸ megvalló kapitány Hódossy; ezen észтели ember társasága kellemes, csak oly csípős ne volna. Kérde: nem fogok-e valaha szeretni? Szólt Pestről, Mayr és Dóсарól; mily szerelmesek valának. Egyszer jön Rudi s választ. Éppen érzelemről volt szó. „Das ist Gefühl!”⁶⁶⁹ — mondá, reá célozva. „Oh, nein!”⁶⁷⁰ — válaszlam nevetve s tovaépülék a kedves táncossal; de ez kezem gyöngéden megszorítva s fejem szokásaként meleg keblére hajtva, gyöngé sóhajjal mondá: „Mehr als Sie vermuthen können!”⁶⁷¹ Ha igaz volna! Azon költeményt, melyet a Bezerédj-bálra csinált, felolvasni ígéré. Mondám, hogy hallom, igen finom, észтели, de tele gúnnnyal. Felelé, hogy lehetne az, hisz reám gondolt készítésénél, én lelkesítém reá. Mondá, hogy hallja, holnap Sibrikéknál bál van, kérdeném meg az aszszonyságot, nem venné rossz néven, ha Rousseau által magát bemutatja. Szívesen látja. Jól mulattam. Batthyány Budáról jött; igen kedves fiatal-ember. Igen víg voltam s oly könnyű szívvel!

27-kén. Este fehér jaconette-emma s két fehér rózsával hajamban Sibrikékhez kocsiztunk. Tourokban táncoltunk, rendkívül sokat. A kis Juliant hideg leli, így hála Isten, a Pejachevichék nem voltak s két cotillonom szabad. Az első Konkolyival.⁶⁷² elő-, a másikat Riefkohllal. Nagy Ilka, a kedves is volt. Igen sokat táncoltam, igen jól mulattam; 2/4 4-ig tartott. Rudi mondá, hogy oly kifejezhetetlen jó táncosnéja vagyok. Utánam Murrayék és Hoyer. Saignant igen kigúnyolta. A két Konkolyi, Rott Sándor s egy újan zászlóm alá esküdt, gróf Batthyány, valának fő udvarlóim. Így Zichy Frigyes is. Kedves egy fiú.

28-án. Este koncert! Szilvinyi,⁶⁷³ kit még Temesvárról ismerünk, jött szép tenor és kellemes modorával ide Kőszegről. Alig lépett a terem-be, máris hozzánk siet. Igen örültem; mindig mellettünk maradt. A Tre-

---

⁶⁶⁸ Változását (latin).

⁶⁶⁹ Igen, ez érzélem. (német).

⁶⁷⁰ Ó, nem! (német).

⁶⁷¹ Jobban, mint azt Ön gondolja (német).

⁶⁷² Konkolyi József vagy Lajos.

⁶⁷³ Szilvinyi Béla, kőszegi hivatalnok, az ottani Zeneegyesület megalapítója.

ma Bisantiát különösen, s a tercettet is, gyönyörűen énekelte. Oldalam mellől nem távozott Hódossy és Weigelsberg. Első egyik fő udvarlóm, minden élességem, sőt gorombaságom mellett is. Másik, min igen örvendek, barátságom keresi s maga is igen szíves és őszinte.

29-kén. Casino pique-nique! Gyönyörű, hímzett ruhám s a kis fehér rózsák hajamban. Nagy Ilka is volt. Tourokban táncoltam mindent. Első cotillont atya Pejachevich-csel, noha rosszul érzé magát s Rudi igen esdekelt, engedné neki át. Másikat, még Sibrikéktől, gróf Batthyányval. Mily kedvesen emlékezet fash pesti táncosaimra! Roppant sokat táncoltam; alig pihenheték. Úgy az eddig még soha hozzám közeledett, felséges, mondhatom legjobb táncosommal, Stettnerrel minden harmadik tourt. Rudi estebéd alatt asztalunknál ült, átellenben tőlem, balról Laci. Udvarlóim száma számíthatatlan! Batthyány, Rott, Konkolyi,⁶⁷⁴ Stettner, Laci, az unalmas, Chernel, Hódossy; báró Rödern, báró Hügel ma különösen, Stoll, még Buirette is, s természetesen Rudi és Zichy Frigyes. Gróf Attems ma mindent táncolt; így velem is igen sokat. Pompásan mulattam; igen faitiroztak. Öltözetem furore-t⁶⁷⁵ csinált; de csinos is volt. 4-ig maradtunk.

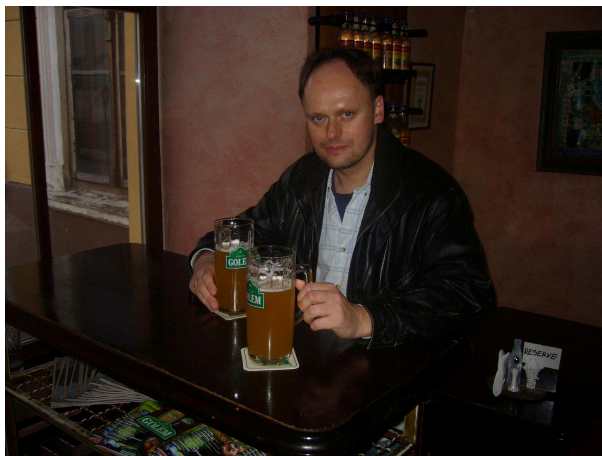
⁶⁷⁴ Konkolyi József vagy Lajos.

⁶⁷⁵ Dühöt (francia).

A naplók közreadójáról

Katona Csaba 1971. november 30-án született a Duna-deltánál, Besszarábiában, Renyiben (akkor Szovjetunió, ma Ukrajna). 1986 és 1990 között a fővárosi Kossuth Lajos Közgazdasági Szakközépiskola tanulója volt, majd 1991 és 1998 között elvégezte az Eötvös Loránd Tudományegyetem történelem szakát.

1998 óta segédlevéltáros, 2001-től–2011-ig levéltáros a Magyar Országos Levéltárban. 2003–2004 között osztályvezető, 2005–2009 között a főigazgató személyi titkára, 2008–2010 között tanácsos. 2000–2005 és 2009–2010 között a Levéltári Szemle felelős szerkesztője, 2001-ben a Levéltári Közlemények szerkesztője, 2002–2004 között, majd 2006–2010 között ismét felelős szerkesztője, 2001–2002-ben és 2005-ben az ArchivNet szerkesztője, 2003–2004-ben, majd 2006–2010 között ismét felelős szerkesztője. 2008–2011 között a Magyar Levéltárosok Egyesülete választmányi tagja.

2011-től a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézet, majd 2012-től a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet tudományos munkatársa, emellett 2012-től a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont kommunikációs referense.

2007-től a Magyar Történelmi Társulat titkára, 2009-től a Balatonfüred Városáért Közalapítvány kulturális nagykövete, 2013-tól az American Hungarian Educators Association tagja, 2014-től a Magyar–Szerb Akadémiai Vegyes Bizottság és Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Modernkori Oroszország és Szovjetunió Történelmi Kutatócsoport tagja.

2010-ben a Turul felelős szerkesztője, 2011-től szerkesztője, 2010-től a Múlt-kor és a Tiszántúli Történész Társaság Közleményei szerkesztőbizottságának tagja, 2011-től a Világtörténet olvasószerkesztője, 2012-től a Lmybus szerkesztőbizottsági tagja, 2014-től a Kor/ridor szerkesztő. 2013 óta óraadó tanár az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán történelem szakon, a Gazdaság- és Társadalomtörténelmi Tanszéken.

Személy- és helynévmutató

- Adamovits Antal, 44
Albach Szaniszló, 131
Alexandre, 106
Alfréd, 58
Andreoli, 84, 119, 121, 129
Apponyi Károly gróf, 83, 99, 119, 132
Artner Sarolta, Witte Károlyné, 38, 44, 91
Ascher, 60
Attems Lipót gróf, 99, 133
Attems Lujza grófnő, 97, 99, 102
Auersperg Alojzia (Louise) hercegnő, 113, 128, 131
Auersperg Károly herceg, 49, 94
Auersperg Zsófia (Sophie) hercegnő, 113, 120
Augusz Antal, 18, 30, 51, 53, 63, 65, 67, 68, 72, 74, 75, 76, 93, 96, 103, 109, 110, 111, 113, 115, 116, 117, 120, 124, 127, 128, 129
Badiali, Cesare, 19, 47, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63
Badits Katalin, 46, 50, 54, 76, 77, 94, 123
Baics (Baits, Baitsch) Konstantinné, 119
Balaton, 21
Balatonfüred, 5, 19, 20, 21
Balzar, Pietro, 55, 56, 61
Bana József, 24
Bánfalva (Sopronbánfalva, Wandorf), 44, 52, 78, 79
Barcza Imre, 31
Bart gróf, 98
Barthodeiszky József, 32, 36, 86, 106, 117, 121, 128
Batký József, 27, 31, 65, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 80, 81, 82, 83, 85, 102, 106, 109
Batthyány gróf, 90, 132, 133
Baumgarten Anna (Náni) bárónő, 39, 50, 69, 73, 77, 78, 92, 112, 113, 123
Baumgarten Anna (Nina) bárónő, Mittisné, 30, 31, 36, 39, 41, 42, 45, 128, 129
Baumgarten Cecília (Cecil) bárónő, Ohmsné, 57, 63
Baumgarten József báró, 36
Baumgarten Mária bárónő, 15, 17, 27, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 79, 80, 84, 85, 86, 87, 88, 91, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129
Bécs, 15, 17, 19, 27, 28, 31, 36, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 53, 54, 62, 91, 92, 93, 94, 96, 101, 102, 103, 105, 107, 112, 124, 125, 126, 128
Bécsújhely (Wiener Neustadt), 15, 101
Bedekovich Kornélia bárónő, Duschekné, 46
Bedekovich Lajosné bárónő, 56, 57, 58, 104
Bedő Istvánné, 87, 88, 89
Béla, 40
Benciolini, 61
Benefai Bacsák Franciska, báró Buday Ignácné, 16, 29, 32, 33, 37, 41, 45, 53, 66, 70, 71, 76, 78, 79, 83, 85, 92, 96, 108, 119, 127
Bernoldini, Antonio, 47
Bezerédj (Bezerédy) László, 127
Bezerédj (Bezerédy) Etelka (Adél), 110, 111, 112, 113, 114, 115
Bezerédj (Bezerédy) Flóra, 31, 109, 110, 113, 114
Bezerédj (Bezerédy) István, idősebb, 109, 113, 120

Bezerédj (Bezerédy) István, ifjabb, 30, 33, 63
 Bezerédj (Bezerédy) Pál, 30, 68, 78, 93, 109, 110, 115, 116, 128, 129, 131
 Bisell Margit, 23, 24
 Blasovics, 93
 Bodajk, 21
 Bódi Zsuzsanna, 24
 Boz (Fertőboz, Holling), 66, 69, 70, 75
 Bozsok, 87, 88
 Böhm, 105
 Brambilla, Marietta, 47, 48, 57
 Buda, 14, 19, 41, 132
 Budapest, 23
 Buday Gábor báró, 29, 30, 33, 127
 Buday Ignác báró, 54
 Buday Laura (Lóri) bárónő, 13, 16, 27, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 42, 43, 44, 45, 46, 51, 66, 69, 70, 71, 75, 76, 78, 79, 80, 81, 85, 89, 92, 95, 96, 106, 108, 109, 119, 121
 Buirette (Piret) Adolf (Jenő) báró, 13, 17, 28, 31, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 70, 71, 81, 83, 84, 85, 86, 89, 96, 98, 99, 100, 113, 115, 125, 129, 130, 133
 Bull, Ole, 60
 Burghart, 106
 Buttler (Buttlar), 80
 Calisius Mária bárónő, gróf Zay Imréné, 27, 29, 32, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 90, 93, 94, 96, 98, 100, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 112, 119, 124, 131
 Carey, 106
 Carl Károly, 95
 Chernel, 95
 Chernel Amália, Szürnyeghy Horváth Józsefné, 106, 126
 Chernel Lajos, 18, 36, 45, 46, 52, 54, 63, 64, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 81, 85, 87, 90, 93, 95, 96, 101, 102, 106, 107, 114, 117, 118, 120, 121, 122, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 133
 Chernel Mária, Tar Józsefné, 29, 32, 35, 45, 50, 52, 53, 66, 69, 74, 75, 79, 82, 84, 92, 93, 94, 109, 113
 Chernel Teréz, Barthodeiszky Józsefné, 130, 131
 Chrastel (Watervliet) András, 114
 Conti, 62
 Correggio (Allegri, Antonio), 61
 Cosselli, Domenico, 46, 47, 57
 Crusselli, 49
 Cziráky Antal gróf, 102
 Cziráky János (Muki) gróf, 71, 96, 98, 102, 103, 108, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128
 Csaktai Endre, 22
 Csapó, 73
 Csapó Dánielné, 63, 64, 67, 72, 73, 113, 117, 120
 Csapó Vilmos, 65
 Császár Ferenc, 40
 Csatkai Endre, 7, 14, 19, 20, 21, 23, 25
 Csúzy Pál, 121, 122
 Danse, 105
 Darufalva (Drassburg), 70
 Daum, 63
 Dercsényi János báró, 47, 55, 103, 105
 Derra Antal, 27, 34, 80, 81, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127
 Desfours Károly gróf, 31, 49, 74, 77, 82, 84, 86, 90, 93, 99
 Dittmayer Eliz, Viczay Mihályné, 45, 70, 71, 76
 Domayer, 57
 Dominkovits Péter, 24
 Dominovits Péter, 5
 Dorner Kristóf, 36, 46
 Dósa, 34, 42, 77, 80, 81, 132
 Döbler, Ludwig, 105
 Döry Ádám, ifjabb, 36, 114, 124, 125, 127
 Döry Ágnes, Saar (Szár) Lajosné, 91, 101, 120
 Döry Elek, 36, 127
 Döry Júlia, 91, 108, 120

Dóry Mária, ifjabb gróf Pejachevich
 Ferdinándné, 106, 108
 Dóry Teréz, Hőgyész Pálné, 35
 Duna, 102
 Ebreichsdorf, 46
 Egyed, 46
 Eichhoff, Joseph báró, 47
 Elssler Fanny, 123
 Endre (André), 18, 67, 93
 Erba-Odeschalchiné grófnő, 111
 Erdődy Eleonóra grófnő, gróf
 Pejachevich Károlyné, 52, 73, 111
 Erl, 105
 Esterházy Almeira grófnő, gróf Murray
 Albertné, 32, 40, 86, 123, 131
 Esterházy Everilda grófnő, vicomte
 Charles de Friberné, 86
 Esterházy Pál herceg, 40, 41
 Eszterháza (Süttör, Fertőd), 79
 Falkenhausen báró, 34, 35, 36, 76, 77,
 78, 83, 85, 86, 123, 124, 125, 126,
 127
 Farád, 76
 Farkas István, 44
 Fejér vármegye, 21
 Felsőbüki Nagy Ilona (Ilka), 125, 126,
 127, 128, 132, 133
 Felsőbüki Nagy Klára, Sibrikné, 29, 32,
 33, 35, 44, 76, 101, 102, 109, 112,
 113, 114, 117, 119, 120, 121, 122,
 124, 126
 Felsőbüki Nagy Pál, 41
 Felsőbüki Nagy Sándor, 36
 Felvidék, 14
 Fertő-tó (Neusiedler See), 79
 Festetics Karolina grófnő, báró Seldern
 (Selters) Jánosné, 39, 93, 124
 Festetics Sándor gróf, 46
 Festetics Vince gróf, 46
 Fiáth István, 51, 52, 69, 95, 96, 112,
 123, 124, 125, 129
 Fichtel (Fichtl) Ferenc báró, 49, 78, 85,
 92, 102, 109, 113, 114, 120
 Fischer Gusztáv, 18, 28, 29, 30, 31, 32,
 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,
 43, 44, 45, 65, 66, 76, 77, 78, 83, 84,
 86, 87, 90, 107, 108, 109, 111, 112,
 113, 114, 115, 118, 119, 120, 123,
 126, 128
 Flottow, 43, 83, 98
 Földvári Gabriellának, 24
 Fraknóváralja (Forchtenstein, Ausztria),
 79
 Freud, Sigmund, 8
 Friedl, 87, 88, 89
 Gábor Júlia, 25
 Galvani, 124
 Gindly Rudolf, 18
 Gindlyné, 52
 Giuliani, 105
 Gleispach Franciska bárónő, gróf
 Batthyány Kristófné, 37, 42, 98, 107,
 120
 Glosmann, 83
 Graz, 103, 104
 Greenblatt, Stephen, 9
 Gruis, 47
 Grünne, Philipp gróf, 101
 Gyáni Gábor, 8, 9
 Habsburg-Lotharingiai István főherceg,
 82, 84
 Habsburg-Lotharingiai Károly Albert
 főherceg, 86
 Habsburg-Lotharingiai Károly
 Ferdinánd főherceg, 51, 64, 66, 69,
 70, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81,
 82, 83, 84, 85, 86, 93, 95, 96, 97, 98,
 99, 109, 110
 Habsburg-Lotharingiai Károly Lajos
 főherceg, 62, 82
 Habsburg-Lotharingiai Lajos főherceg,
 57
 Habsburg-Lotharingiai Mária Terézia
 Izabella főhercegnő, 82
 Habsburg-Lotharingiai Vilmos
 főherceg, 82, 84
 Halász Csilla, 24
 Halbritter, 102
 Hasselt, 103, 105, 106
 Hauer Anna (Nina) bárónő, Mittisné, 69

Hauer Antónia Leopoldina bárónő,
 Manner Károly Ignácné, 35
 Hauer Ignác báró, 51, 80, 81, 85, 86,
 87, 88, 89
 Hauer István báró, 126, 127
 Hauer Jozefa (Sephine) bárónő, lovag
 Polzer Lajosné, 46, 47, 48, 49, 55,
 56, 57, 58, 60, 63, 103, 104, 105,
 106, 108
 Hauer József (Pepi) báró, 31, 65, 66,
 69, 73
 Hauer Klára (Claire) bárónő, Hornig
 Henrikné, 30, 32, 33, 36, 44, 66, 69,
 72, 73, 74, 77, 78, 81, 85, 86, 87, 88,
 91, 92, 93, 102, 107, 108, 109, 110,
 119, 123
 Hauer Mihály (Misch) báró, 31, 32, 33,
 47, 52, 56, 57, 58, 63, 69, 72, 74, 79,
 81, 85, 86, 91, 92, 102, 107, 109,
 114, 117, 120
 Hauer Teréz bárónő, Slachta Ferencné,
 14, 15
 Házi Jenő, 23
 Hegedűs Karolina, Farkas Istvánné, 32,
 35, 92, 109, 121
 Hertelendy, 87
 Hill, 64
 Hitzinger báró, 104
 Hitzinger bárónő, 105
 Hódossy, 33, 34, 35, 42, 83, 97, 98, 99,
 100, 132, 133
 Hofer Alojzia, Weinzierl Jánosné, 90,
 92
 Hofer Péter, 124
 Hoffmann, 82
 Hóhegy (Schneeberg, Ausztria), 79
 Hold Ágostné, 38
 Horváth, 121
 Horváth Anna (Nina), 131
 Hoyer Mária, 41, 132
 Hőgyész Pál, 32
 Hügel Károly báró, 83, 97, 100, 108,
 111, 114, 119, 120, 121, 123, 124,
 127, 129, 130, 131, 132, 133
 Igmándyné, 92
 Inkey, 121, 122
 István, I. (Szent), 74
 Jankovich Gyula, 123, 124, 125, 127,
 129
 János, 104
 Jaquemar, George, 130
 Jenik Mária bárónő, 18, 28, 29, 30, 34,
 36, 37, 40, 41, 45, 66, 107
 Karlsbad (Karlovy Vary, Csehország),
 78
 Karner, 114, 122, 129
 Kassa (Košice, Szlovákia), 100
 Katona Csaba, 6, 7
 Kelcz Jozefa, Adamovics Antalné, 74
 Kelcz Teréz, 64
 Kern Klementina, 124
 Kern Márton, 89
 Khevenhüller grófnő, Szentgyörgyi
 Horváth Józsefné, 123, 124
 Kiebast, 53
 Kiebastné, 85, 86
 Kismarton (Eisenstadt, Ausztria), 40,
 73, 82, 83, 85, 131
 Klein Rozália, Schodelné, 47, 48, 61,
 62
 Klug Alajos, 112
 Knaidinger, 47, 55, 103
 Kobler Antal, 98
 Kollár Jeromos, 86
 Kollowrat, Franz Anton gróf, 58
 Konkolyi, 33, 35, 83
 Konkolyi József, 121, 132, 133
 Konkolyi Lajos, 121, 132, 133
 Kópháza (Kolnhof), 102
 Koronczay Lilla, 10
 Kotte, 104
 Köhn, 47
 Kölcsey Antónia, 25
 Kölcsey Ferenc, 25
 Kőszeg, 31, 66, 87, 88, 89, 91, 111,
 114, 115, 132
 Kövér György, 9
 Krakkó, 124
 Kramm, 29, 33, 82, 83, 100, 122
 Krausz, főhadnagy, 92

Krauszné, paraszt felesége, 79
 Kriegsfeld, 91, 92, 109, 114
 Kruzenberg, 102
 Kubinszky, 113
 Kubinyi, 81
 Kulcsár Beáta, 24
 Kulcsár Krisztina, 24
 Kun, 79
 Kurcsis József, 24
 La Blache, Luigi, 59
 Laitner András, 44, 53
 Laitner Andrásné, 32, 39, 101, 119
 Lajta-hegy, 73
 Lajtapordány (Prodersdorf, Ausztria) v.
   Vulkapordány, Wulkaprodersdorf,
   Ausztria), 73
 Lassberg grófnő, 97
 Legedits Anna, Szabó Ferencné, 35
 Legedits József, 106
 Lichnovska Leokádia Anasztázia
   hercegnő, gróf Viczay Adolfné, 45,
   70, 71, 76
 Lichtenberg Miklós gróf, 64, 82
 Lindner, 90
 Liptó vármegye, 14
 Liszt Ferenc, 104, 109, 110, 117, 127,
   128, 129, 130, 131
 Loë Júlia bárónő, gróf Zichy Miklósné,
   92
 Loë Julianna bárónő, gróf Zichy
   Miklósné, 69
 Loretto, 73
 Luczer, 103, 105, 106
 Lunkányi Károly, 58, 63, 104, 105
 Magyarország, 23
 Márcfalva (Marz, Ausztria), 102
 Margitsziget, 21
 Mari, 77
 Maria, 106
 Mártonyi Johanna, Tóth Józsefné, 52,
   90, 102
 Mátray (Rothkrepf) Gábor, 40, 44, 54,
   108
 Mayer, 95
 Mayer, Karoline, 103
 Mayr, 132
 Mazarelli, Rosina, 55, 56, 59, 61, 62
 Mazuchay, 89, 92
 Milánó, 16, 94, 102, 103
 Monticelli, 105
 Moór, 105
 Morton, John, 60
 Murray Aglae (Aglaye) grófnő, 32, 39,
   70, 97, 100
 Murray Albert gróf, 49, 90, 113, 114
 Murray Everilda grófnő, Bezerédj
   (Bezerédy) Pálné, 30, 31, 32, 42, 44,
   67, 69, 78, 95, 106, 112, 120, 127
 Murray Otília grófnő, 97
 Müller Betty, 91
 Müllner Mátyás, 52
 Münchhausen Nartius báró, 17, 29, 31,
   33, 35, 37, 43, 46, 71, 80, 81, 83, 84,
   86
 Nákó grófné, 46, 48, 49
 Nápoly, 30, 96
 Németalföld, 61
 Németh Ványi Klári, 6, 9
 Nestroy, 49, 95
 Niczky Sándor, 36
 Niczky Sándorné, 39, 95, 98, 101, 124
 Nimptsch gróf, 83
 Noszlopy Antal, 95, 125
 Nottes, 47
 Novák, 66
 Ocskay Ferenc báró, 78, 81, 85, 86, 90,
   92, 102, 109
 Ocskay Júlia bárónő, 27, 29, 70, 71, 85,
   97, 98, 114
 Ocskay Mária bárónő, 85, 97, 98
 Ohms Mina, 57
 Ohms Oszkár (Oscar), 57
 Ohms Zsanett (Jeanette), 57
 Ólmosi Zoltán, 24
 Öttingen Gusztáv Frigyes, 119
 Paganini, Niccolo, 60
 Pagon, 76, 129
 Palocsay Nina, 120
 Párizs, 106
 Pauline, 107

Péchy Konstantin gróf, 42
 Péchy Konstantin Szilárd gróf, 27, 46,
 53, 54, 66, 70, 83, 84, 85, 89, 94, 97,
 98, 100, 102
 Pecsovich, 113
 Pejachevich Ferdinánd gróf, idősebb,
 39, 42, 120, 121, 122, 123, 125, 129,
 132, 133
 Pejachevich Ferdinánd gróf, ifjabb,
 108, 120, 123, 127
 Pejachevich Julian gróf, 132
 Pejachevich László gróf, 91, 95, 108,
 118, 120, 122, 123, 124, 127, 128,
 129, 130, 132, 133
 Pelikán Erzsébet (Lisette), 69, 72, 73,
 107
 Pest, 19, 21, 27, 33, 34, 35, 38, 48, 49,
 52, 62, 75, 86, 111, 120, 122, 132,
 133
 Pethe Bálint, 114
 Pfefferkorn Anna bárónő, báró
 Sturmne, 106
 Pichler, 97, 98, 99, 115, 116, 128
 Pikéty (Pighetti) Károly, 38
 Pintér Mariann, 24
 Pinnye, 51, 64, 78
 Pócsfalu (Rosendort, Ausztria), 69
 Poggi, Antonio, 47, 55, 56, 58
 Pollák Marianna, 24
 Polzer Gyula (Julius), 47
 Polzer Lajos (Louis) lovag, 47, 48, 104,
 105
 Porzó-hegy, Alom-hegy (Streuberg),
 77, 79
 Pozsony (Bratislava, Szlovákia), 75, 79,
 111, 127
 Prága, 40, 43, 131
 Radek József, 24
 Radó Dániel, 95
 Raenz, 91, 95, 112
 Raenzné, 41
 Ránfy József, 66
 Rahnartinger, Benedict, 129, 131
 Ratzersberger, 57
 Reichart, 87
 Reni, Guido, 61
 Ribicsné, 38, 95
 Richter, 49
 Richterné, 91
 Riefkohl Rudolf, 70, 71, 80, 81, 83, 85,
 91, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 112,
 113, 116, 119, 120, 121, 122, 123,
 124, 125, 127, 129, 130, 132, 133
 Rohonc (Rechnitz, Ausztria), 87
 Rohonczy Fanny, 95, 108
 Rohonczy Ignác, 32, 54, 90
 Rohonczy Lipót, 90, 92, 93, 94, 96, 97,
 98
 Rohonczy Mária, 33, 35, 39, 44, 95, 98,
 107, 108
 Rolle, 34
 Roppa, Giovanni, 56, 58, 59, 60
 Rostock, 93
 Rostockné, 91, 95, 111, 112
 Rosty Ágnes (Nesszi), 18, 120, 124,
 127
 Rosty Ilona, 120, 124, 127
 Rott Fanny, 94
 Rott Mária, 66, 69, 76, 94, 101, 108,
 114, 120, 125
 Rott Sándor, ifjabb, 70, 71, 72, 75, 76,
 117, 118, 121, 122, 123, 125, 128,
 132, 133
 Rott Sándorné, idősebb, 94, 95
 Rousseau d'Happoncourt de Monseth
 Lipót, 17, 27, 31, 35, 36, 49, 81, 83,
 85, 127, 128, 130, 132
 Rovere, Agostino, 55, 56, 59
 Rózsa György, 7
 Rödern Fülöp báró, 27, 28, 96, 100,
 129, 133
 Rubens, Peter Paul, 61
 Rudolf, 30, 53, 67, 68, 71, 73, 74, 93,
 103, 109, 110, 116
 Saar (Szár) Lajos, 90, 120, 121, 122,
 123, 124
 Saar (Szár) Mária, 75, 91, 107, 108,
 117
 Sachsen, 98

Saignant Isidore grófnő, 91, 94, 97, 98, 99, 102, 111, 132

Salvi, Lorenzo, 47, 55, 56, 58, 59, 61, 62

Salvi-Spech, Adelina, 55, 56, 61, 62

Santi, Raffaello, 61

Santk Veit, 88

Sárvár, 76

Sassi, 105

Schaffgotsch Anna grófnő, 51, 67, 93, 96, 120

Schärrffenberg Emília grófnő, gróf Attems Lipótné, 94, 99, 101, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126

Schärrffenberg grófné, 123

Schembeck (Schönbeck) Ádám gróf, 33, 36, 43, 44, 84, 98, 123, 124, 127

Schembeck (Schönbeck) Sándor gróf, 84, 100, 121, 122, 123, 124, 127

Schneller András, 33, 76, 90, 117, 118

Schober, 106

Scholtz, 49, 95

Schönbrunn, 57, 73

Schrögler, 104, 105

Schunk, 105, 106

Seib András, 111, 112

Seilern Crescence grófnő, gróf Széchenyi Istvánné, korábban gróf Zichy Károlyné, 113

Seldern (Selters) János báró, 28

Seldern bárónő, báró Ocskay Ferencné, 39, 85, 86

Sibrik Amália (Máli), 36, 76, 87, 89

Siegbert, 80, 83

Siegfried, 84

Sigray Zsófia (Sophie) grófnő, báró Hauer Józsefné, 33, 65, 66, 69, 79, 85, 90, 109, 117

Simbsen báró, 31, 91

Siófok, 21

Skolimowszky Tádé gróf, 15, 17, 27, 29, 31, 33, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 54, 64, 76, 77, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 92, 93, 102, 111, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128

Slachta Ferenc, 14

Slachta Lajos, 75

Slachta Márton, 93, 109, 110, 126

Slávikné, 99

Smid (Schmid) Teréz, 29, 30, 31, 32, 34, 45, 51, 52, 54, 66, 69, 71, 76, 77, 78, 79, 80, 86, 89, 90, 91, 93, 96, 108, 109, 114, 116, 120, 121, 124, 125

Smidné (Schmidné), 32, 74, 83, 86, 93, 114

Sopron, 6, 7, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23, 49, 57, 64, 79, 81, 92, 94, 103, 111

Stahl, 91, 112

Steinbach Antónia (Toni), 93, 120

Steinbach Károly, 71

Steinbach Laura (Lóri), 32, 33, 38, 40, 53, 71, 79, 120, 126, 127

Stettner Lajos, 125, 133

Stietka báró, 114, 122, 127, 129

Stoll Maximilian, 44, 76, 77, 79, 83, 84, 85, 86, 87, 119, 125, 129, 133

Strokay Gyula, 54, 129

Sváb, 48

Szabadbáránd (Grosswaraschdorf, Ausztria), 87

Szabó Dóra, 24

Szabó Ferenc, 32

Széchenyi István gróf, 19

Szekrényessy Attila, 24

Szekrényessy József, 6, 18, 21

Szekrényessy Kálmán, 21

Szentgyörgyi Horváth Cecília, Chernel Ignácné, 66, 106, 126

Szentgyörgyi Horváth László, 127

Szentmargitbánya (Sankt Margarethen im Burgenland, Ausztria), 77, 79, 86

Szerdahely, 78, 88

Szigethy Zsuzsanna, Ihász Imréné, 86, 124

Szilézia, 34

Szilvinyi Béla, 132

Szisanné Claire, 79
 Szombathely, 89
 Sztankovánszky Imre, 109
 Tar János (Muki), 17, 27, 28, 31, 35,
 36, 37, 40, 42, 43, 66, 71, 75, 84, 90,
 92, 95, 121, 122, 129
 Tar Józsefné, Chernel Mária, 92
 Teleki, 106
 Temesvár (Timisoara, Románia), 14,
 64, 132
 Tengelic, 53
 Tihanyi Ferenc, 75
 Tolna vármegye, 63, 68, 96, 110, 112,
 113
 Tomaselli, 90
 Tordai Rita, 24
 Tóth Angéliká (Angélique), 52
 Tóth Bálint, 125, 127
 Tóth Tutti, 87
 Török, 31
 Török Miklós gróf, 84
 Török Sándor gróf, 84
 Turbuly Éva, 24
 Turlot, 86
 Uhl János, 89
 Új-Holland, 63, 64
 Unger, Carolina, 47, 48, 55, 56, 57, 58,
 60
 Übersetzer, 15, 51, 91
 van Dyck, Anthonis, 61
 Varga Katalin, 24
 Vásáry Istvánné, 24
 Veilar, 49
 Vengerszky Ede gróf, 64, 74, 75, 77,
 79, 80, 85, 93, 94, 98, 99
 Vieth, 80
 Vieuxtemps, Henri, 60
 Vissi Zsuzsanna, 24
 Vízkelety Etelka, 32, 33, 40, 72
 Vojna (Voyna) Félix gróf, 15, 17, 28,
 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 42,
 43, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 74, 78,
 91, 92, 93, 94, 96, 101, 103, 108,
 109, 110, 111, 116, 127
 Vörös Istvánné, 24
 Vörös Károly, 5
 Vuczek, 55, 59
 Walter, 106
 Watervliet Emília, 29, 32, 46, 76, 91,
 114
 Watzdorf báró, 46, 81, 83
 Watzis, 91, 92
 Weigelsberg Frigyes, 37, 52, 94, 130,
 133
 Weinkoph, 55
 Weinzierl János, 92
 Wernhardt báró, 51
 Wesselényi Miklós báró, 38
 Whyss (Wyss) Ferenc, 74, 80, 81, 82,
 85, 119, 132
 Wilhelmi, Friedrich, 107, 108
 Willi Mihály, 95
 Wittelsbach Karolina Augustza
 hercegnő, királyné, I. Ferenc
 özvegye, 62
 Wittelsbach Zsófia Friderika Dorottya
 hercegnő, főherceg Habsburg-
 Lotharingiai Ferenc Károlyné, 62
 Wurschemberg, 129
 Xavér, 31, 42
 Zadjel (Višný Zadiel, Szlovákia), 14
 Zala vármegye, 121, 122
 Zeil gróf, 75, 77, 80, 83, 85
 Zichy Alexandra grófnő, 70, 71, 92, 94,
 97
 Zichy Frigyes (Fritz) gróf, 29, 70, 71,
 83, 98, 112, 121, 123, 124, 132, 133
 Zichy Imre gróf, 70
 Zichy Karolina Jozefa grófnő, 113
 Zombor (Sombor, Szerbia), 14, 98
 Zsupos Zoltán, 24